

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای:

کسانی که دست اندر کار هستند جوری عمل کنند
که تولید ان شالله جهش پیدا کند
و یک تغییر محسوس در زندگی مردم ان شالله بوجود بیاورد.

آنچه امروز بیش از همه اهمیت دارد حمایت همه جلد از تقویت تولید و بهبود فضای کسب و کار است که به بهنجاری و هم افزایی همه دستگاه های ذیربط و توانمندی دارد

آنچه که اقتصاد را در دراز مدت و میان مدت به صورت پایدار حفظ می کند، سرمایه گذاری بر روی تولید است

اولویت استان بهمان توجه به معیشت، حمایت از تولید و ایجاد فرصت شغلی برای جوانان است

نخستین گام در فرایند برنامه ریزی داشتن تصویری روشن از واقعیت‌های موجود جامعه است تا فرصت‌ها، نیازها و تنگناهای اساسی را شناسایی و برای از بین بردن یا کاهش اثرات آنها، برنامه ریزی مناسب نمود. از اینرو سه حلقه آمار و اطلاعات، برنامه‌ریزی و مدیریت، از حلقه‌های توسعه به شمار می‌آیند. در حقیقت آگاهی از شرایط فعلی، توان برنامه ریزی برای آینده را افزایش می‌دهد و امکان دستیابی به اهداف مورد نظر را بیشتر می‌کند؛ لذا به منظور تصمیم‌گیری صحیح و مناسب برای تدوین راهبردها، سیاستگذاری و تعیین خط‌مشی، برنامه‌ریزی، نظارت، هماهنگی و هدایت برنامه‌ها ضروری است با نگاهی کارشناسی، آمارها و اطلاعات موجود شناسایی و تحلیل گردد. در این راستا و مبتنی بر رسالت و اهداف راهبردی وزارت امور اقتصادی و دارایی با برش استانی، مجموعه حاضر نتیجه گردآوری و تحلیل داده‌های مالی و اقتصادی استان در سال ۱۳۹۹ بوده که برای مرور شرایط اقتصادی موجود استان و ایجاد زمینه لازم برای هماهنگی سیاست‌های اقتصادی با تحولات و رخدادها و با در نظر گرفتن آینده پژوهی و بکارگیری تجارب مفید در جهت‌گیری‌های ملی و محلی مورد استفاده قرار می‌گیرد. در نتیجه، این محصول در قالب جعبه ابزار اقتصادی استان، چراغ روشنی برای برنامه ریزی، سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری در اختیار مدیران استانی و وزارت متبوع خواهد بود. بی‌تردید، گردآوری و تدوین چنین مجموعه‌ای بدون تشریک مساعی سایر دستگاه‌های اجرایی استان میسر نبود. امید است که این مجموعه مدون بتواند در جهت تقویت شاخص‌های اقتصادی و مالی استان برای تحقق اهداف کلان مؤثر واقع شود.

لازم می‌دانم از همکاران تلاشگر در حوزه معاونت اقتصادی اداره کل که با همت ایشان این تحلیل در کوتاه‌ترین زمان آماده، چاپ و ارائه گردید نهایت قدر دانی را داشته باشم، باشد که مورد رضای خداوند متعال قرار گیرد.

دکتر سید ناصر محمودی
مدیرکل امور اقتصادی و دارایی استان همدان

پدیده آورنده:

اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان همدان

نظارت عالی:

مدیر کل امور اقتصادی و دارایی استان همدان { دکتر سید ناصر محمودی }

تهیه کنندگان:

معاون اقتصادی { مرجان یزدان پور }

گروه مطالعه و تحلیل وضعیت بخشهای اقتصادی

زینب خزایی، سارا ساری گل، مرتضی نعمتی، عطیه رکنی

گروه مطالعه و تحلیل سیاستهای پولی و مالی

مجید رجبی، طاهره جعفری، کمیل دهقانی، میلاد نعمتی

گروه سرمایه گذاری

سید مهدی خلیلیان، حمیدرضا براتی، سمیه دهبانی

سال انتشار: تیر ماه ۱۴۰۰

طراحی گرافیک و چاپ: خانه طرح و چاپ امین

سپیده پورعیسی { ۰۸۱-۳۸۳۲۱۵۵۹ }

**نگاه اجمالی به
شاخص‌های اقتصادی استان همدان
در سال ۱۳۹۹**

مرور اجمالی بر شاخص‌های اقتصاد استان همدان در سال ۱۳۹۹

به‌طور کلی باید گفت در سال ۱۳۹۹ تحت تاثیر عوامل مختلف داخلی و خارجی که مهمترین آنها تداوم فشارهای ناشی از تحریم‌های بین‌المللی و شیوع ویروس کرونا بود، کشور با کسری بودجه و تورم و نقدینگی بالا، مشکلات حوزه تولید و پایین بودن قدرت خرید مردم مواجه بود.

بر این اساس در یک بررسی کلی از شاخص‌های اقتصادی و مالی استان همدان و تعیین جایگاه این استان در مقایسه میانگین کشوری، نتایج حاصله حکایت از تقویت و یا تضعیف برخی از شاخص‌های اقتصادی و مالی استان همدان در سال ۱۳۹۹ دارد که نتایج اجمالی آن مطابق آخرین مرجع رسمی داده‌ها و اطلاعات اقتصادی در زیر بیان می‌گردد.

محصول ناخالص داخلی استان در سال ۱۳۹۸ با افزایش ۳۵,۱۵ درصدی نسبت به سال ۱۳۹۷ به ۴۶۷۳۸۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۸ رسیده است. همچنین بر اساس بررسی‌های به عمل آمده سهم محصول ناخالص داخلی استان از کل کشور در سال ۱۳۹۸ معادل ۱,۳۶ درصد بوده است. به‌علاوه محصول ناخالص داخلی سرانه در سال ۱۳۹۸ به ۲۳۶۱۶۷,۸ هزار ریال افزایش یافته است.

در بخش کشاورزی استان، ارزش افزوده ایجاد شده این بخش در سال ۱۳۹۸ معادل ۹۴۱۸۹۴۲۸ میلیون ریال بوده است. کل سطح زیر کشت استان حدود ۶۹۸ هزار هکتار و کل تولید این بخش نیز ۴۹۲۲ هزار تن بوده است. میزان صادرات محصولات تولیدی این بخش در سال ۱۳۹۹ حدود ۲۸۷ هزار تن و به ارزش ۳۰۵ میلیون دلار بوده است. انواع خشکبار، سیب‌زمینی، سیر و گیاهان دارویی نیز به عنوان مهم‌ترین کالاهای صادراتی بخش کشاورزی استان در سال ۱۳۹۹ بوده‌اند.

در بخش صنعت و معدن استان، ارزش افزوده ایجاد شده بخش صنعت و استخراج معدن استان همدان در سال ۱۳۹۸ به ترتیب معادل ۷۱۰۰۱۷۳ و ۵۳۶۱۲۸۰ میلیون ریال بوده است. تعداد جواز تأسیس صادر شده ۱۴۳۰ فقره بوده است، میزان سرمایه ثابت بر اساس تعداد جواز تأسیس در سال ۱۳۹۹ با افزایش ۷۸,۱ درصدی نسبت به سال گذشته معادل ۱۰۰۲۹۰ میلیارد ریال با اشتغال ۱۹۳۰۳ نفر بوده است. همچنین تعداد پروانه‌های بهره‌برداری صنعتی ایجاد و توسعه‌ای در سال ۱۳۹۹ معادل ۱۰۸ فقره با میزان سرمایه گذاری معادل ۱۳۳۸۵,۹ میلیارد ریال و اشتغال ۲۲۸۸ نفر بوده است. تعداد پروانه‌های بهره‌برداری معدنی ایجاد و توسعه‌ای در سال ۱۳۹۹، ۱۸ فقره با میزان سرمایه گذاری ۳۱۱,۱ میلیارد ریال و اشتغال ۱۲۴ نفر بوده است.

در بخش ساختمان و مسکن استان در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۸ پروانه‌های ساختمانی صادر شده ۵۹ مورد کاهش داشته است و از طرفی قیمت فروش یک متر زمین (متوسط شهری) مبلغ ۱۰۱,۵۰۰,۰۰۰ ریال و قیمت فروش یک متر زیر بنا (متوسط شهری) مبلغ ۸۲,۴۸۰,۰۰۰ ریال و مبلغ اجاره ماهیانه به اضافه سه درصد ودیعه مبلغ ۲۵,۷۰۰,۰۰۰ ریال می‌باشد که نسبت به موارد مشابه در سال ۱۳۹۸ کلیه مبالغ افزایش داشته‌اند. با این توصیف می‌توان گفت در این استان با کاهش همزمان تعداد پروانه‌های ساختمانی صادره و افزایش مبالغ فروش زمین و زیربنا نوعی رکود همراه با تورم در بخش ساختمان مشهود است.

در بخش خدمات، ارزش افزوده بخش خدمات استان همدان در سال ۱۳۹۸ معادل ۲۶۱۵۷۷۱۱۳ میلیون ریال بوده است.

استان همدان تا پایان سال ۱۳۹۹ دارای ۱۷۹۹ اثر تاریخی، فرهنگی و اکوتوریستی بوده که تنها ۱۰۹۹ عدد آن ثبت ملی شده است. همچنین در سال ۱۳۹۹ استان همدان مجموعاً دارای ۱۵ باب هتل با ۵۴۴ اتاق و مجموعاً ۱۷۵۶ تخت، ۲ باب هتل آپارتمان با ۲۹ اتاق و ۱۵ مورد مهمان‌پذیر با مجموع ۱۸۱ اتاق و یک باب متل با ۱۰ اتاق و ۱ واحد اقامتی پذیرایی با ۷ اتاق و ۳۱ واحد بومگردی با ۱۵۶ اتاق و ۵ واحد مرکز سرگرمی و تفریحی با ۱۴۵ اتاق بوده است.

در بخش حمل و نقل استان طی سال ۱۳۹۹، در حوزه حمل و نقل مسافر استان همدان، با داشتن ۱۷ پایانه مسافربری با مالکیت عمومی و شخصی، ۵۶ شرکت مسافربری، ۵۹۹ ناوگان سواری کرایه، ۶۷۱ ناوگان مینی بوسی و ۲۳۲ ناوگان اتوبوسی نسبت به جابجایی ۲,۷۳۴,۵۴۹ نفر مسافر در قالب ۳۵۰,۸۰۲ سفر در سال ۱۳۹۹ اقدام نموده است. طی سال ۱۳۹۹ تعداد مسافر ورودی به استان از طریق خطوط ریلی استان ۷۲,۵۵۲ نفر تعداد مسافر خروجی از استان از طریق خطوط ریلی ۷۱,۹۴۴ نفر بوده است. همچنین تناژ بارگیری و تناژ تخلیه به ترتیب بالغ بر ۷۱,۷۹۳ و ۶۴,۴۴۷ بوده است.

در بخش انرژی استان طی سال ۱۳۹۹، در استان همدان ۱۲ نیروگاه فعال می‌باشند. در سال ۱۳۹۹ تعداد مشترکین برق کل استان همدان معادل ۷۶۸,۰۲۸ و مجموع ارزش فروش برق در استان معادل ۳,۳۱۶,۵۵۳ میلیون ریال بوده است.

در بخش سرمایه‌گذاری خارجی استان تاکنون مجموعاً تعداد ۱۴ طرح سرمایه‌گذاری خارجی با مبلغ کل ۲۰۲,۸ میلیون دلار و با اشتغال ۲۰۶۴ نفر مورد تصویب گردیده که از این مبلغ، به میزان ۷۹,۹ میلیون دلار جذب گردیده که این طرح‌ها در زمینه های فولاد،

الیاف لاستیک، فرآوری سیب زمینی، صنایع غذایی، بتن سبک و ۷ واحد نیروگاه خورشیدی می‌باشند (که در مجموع ۹ طرح با اشتغال ۱۳۰۷ نفر به بهره‌برداری رسیده و ۳ طرح با اشتغال ۵۷۰ نفر در حال اجرا و الباقی نیاز به تمدید مجوز دارند) و در راستای توسعه سرمایه‌گذاری استان در طی سال ۱۳۹۹ با محوریت مرکز خدمات سرمایه‌گذاری، تعداد ۶ جلسه ستاد سرمایه‌گذاری مجموعاً با تعداد ۹ مصوبه و جلسات و نشست‌های متعدد کارشناسی برگزار گردیده که در طی این جلسات موضوعات، موانع و مشکلات سرمایه‌گذاری استان مورد بررسی و پیگیری و حل و فصل قرار گرفته است. استان همدان با تعداد ۷ طرح نیروگاه خورشیدی با مجموع توان تولیدی ۵۰٫۹ مگاوات بعنوان قطب نیروگاه‌های خورشیدی در منطقه غرب کشور معرفی شده است.

در سال ۱۳۹۹ تعداد ۲ طرح سرمایه‌گذاری خارجی با مجموع مبلغ ۸۶ میلیون دلار و اشتغال ۵۱۰ نفر در زمینه صنایع فرآوری سیب‌زمینی و احداث شهرک مسکونی باغ ویلا مورد تصویب قرار گرفت که هردو طرح مذکور از طرح‌های بنیادین و مورد نیاز استان می‌باشند که توسعه و رشد اقتصادی منطقه و کشور را در بر خواهند داشت.

در بخش تجارت خارجی استان در سال ۱۳۹۹، صادرات کالا از گمرک استان همدان معادل ۱۲۲٫۳ میلیون دلار بوده که نسبت به سال گذشته حدود ۱۸ درصد از لحاظ ارزشی و ۳۷ درصد از لحاظ وزنی کاهش داشته است. همچنین در این سال ارزش واردات استان حدود ۲۵٫۶ میلیون دلار به وزن ۸ هزار تن بوده که به نسبت سال گذشته حدود ۱۶ درصد از لحاظ ارزشی کاهش و ۳۱ درصد از لحاظ وزنی افزایش داشته است. همچنین تراز تجاری استان همدان در سال ۱۳۹۹ مثبت و معادل ۹۶٫۷ میلیون دلار با حجم مبادلات تجاری استان بالغ بر ۱۴۷٫۹ میلیون دلار بوده است.

در بخش بازار سرمایه استان در سال ۱۳۹۹، ارزش معاملات انجام شده در بورس منطقه‌ای همدان با ۳۷۹ درصد افزایش نسبت به سال ۱۳۹۸، از ۲۲٫۱۴۱ میلیارد ریال به ۱۰۶٫۰۷۸ میلیارد ریال رسید. این در حالی است که حجم معاملات با ۵۵ درصد افزایش، از ۴٫۲۲۰ میلیون سهم به ۶٫۵۲۴ میلیون سهم افزایش یافته بود. شایان ذکر است ۵۴ درصد از ارزش معاملات مربوط به خرید سهام و ۴۶ درصد مربوط به فروش سهام بوده است.

بخش صنعت بیمه استان طی سال ۱۳۹۹، جمعاً ۹٫۵۵۸٫۱۰۰ میلیون ریال حق بیمه تولیدی و ۵٫۳۰۹٫۰۶۳ میلیون ریال خسارت پرداختی و ۷۳۹ شعبه فعال بیمه بوده است. در این سال حق بیمه سرانه به ازای هر نفر در استان ۵٫۳۱۰ هزار ریال محاسبه شده است.

حق بیمه تولیدی بیمه‌های دولتی در استان ۱،۶۷۹ میلیارد ریال و خسارت پرداختی بیمه‌های دولتی ۷۱۹ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ بوده است. ضریب نفوذ بیمه‌های دولتی در اقتصاد استان ۰،۰۳۵ و ضریب نفوذ بیمه‌های خصوصی در اقتصاد استان ۰،۰۱۶ و ضریب نفوذ کل صنعت بیمه استان در تولید ناخالص داخلی استان ۰،۰۲۰ می‌باشد. سهم بیمه‌های دولتی از کل حق بیمه تولیدی ۱۷،۵۶ درصد، سهم از خسارت پرداختی استان ۱۳،۵۴ درصد، سهم از حق بیمه سرانه استان ۱۷،۵۶ درصد و سهم از تعداد نمایندگی‌های استان ۱۸،۹۴ درصد می‌باشد. حق بیمه تولیدی بیمه‌های خصوصی در استان ۷،۸۷۹،۱ میلیارد ریال و خسارت پرداختی بیمه‌های خصوصی ۴،۵۹۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ بوده است. شرکت‌های بیمه‌گر خصوصی دارای اطلاعات در دسترس تا تاریخ ارسال گزارش با مجموع ۷،۸۷۹،۱ میلیارد ریال ۸۲،۴۴ درصد از کل حق بیمه تولیدی و با حق بیمه سرانه ۴،۴۶۸ هزار ریال سهم ۸۲،۴۴ درصدی از حق بیمه سرانه استان را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین با ۴،۵۹۰ میلیارد ریال سهم ۸۶،۴۶ درصدی از کل خسارت پرداختی و همچنین با ۵۹۹ نمایندگی فعال، سهم ۸۱،۰۶ درصدی در این حوزه از صنعت بیمه استان در سال ۱۳۹۹ را به خود اختصاص داده‌اند.

در بخش بازار پول و اعتبار استان طی سال ۱۳۹۹ نسبت تسهیلات اعطایی به سپرده‌های بانکی مرتبط با بانک‌های عضو کمیسیون هماهنگی بانک‌های استان همدان معادل ۷۲،۰۱ درصد بوده است که نسبت به سال گذشته معادل ۲۲،۹۷ درصد افزایش را نشان می‌دهد. همچنین طبق اطلاعات در دسترس، خالص معوقات بانکی نسبت به سال قبل، ۶۷۲۰،۹۵ میلیون ریال افزایش یافته است. مانده سپرده‌های بانکی در سال ۱۳۹۹ معادل ۳۲۵،۷۳۱،۵۷۲ میلیون ریال بوده است و نسبت به سال ۱۳۹۸ با رشد ۵۸،۳۵ درصدی همراه بوده است. همچنین مانده تسهیلات بانکی در سال ۱۳۹۹ معادل ۲۳۴،۵۷۱،۲۸۱ میلیون ریال بوده و نسبت به سال ۱۳۹۸ با رشد ۹۴،۴۷ درصدی همراه بوده است.

در بخش شاخص‌های قیمت و تورم استان طی سال ۱۳۹۹، به استناد داده‌های مرکز آمار ایران دارای افت‌وخیزهای بسیاری بوده است و نرخ تورم استان همدان همانند نرخ تورم کشور از فروردین تا مرداد ماه سال ۱۳۹۹ دارای یک روند نزولی و متأسفانه از شهریور ماه سال ۹۹ تا اسفند یک روند صعودی را تجربه کرده است. به عبارت دیگر، نرخ تورم استان در سال ۱۳۹۹ از حدود ۳۲،۲ درصد در فروردین ماه آغاز و در مرداد ماه سال مذکور به ۲۵،۸ درصد رسیده و از شهریور همان سال یک روند صعودی را آغاز نموده

است به طوریکه از رقم ۲۶ درصد در شهریور ماه به رقم ۳۹,۳ درصد در اسفند سال ۱۳۹۹ رسیده است.

در بخش وضعیت مالی و بودجه‌ای استان، درآمدهای عمومی استان در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۸ رشد ۴۶ درصدی را تجربه نموده و درآمدهای مالیاتی نسبت به سال قبل در حدود ۵۱ درصد افزایش یافته است. درآمدهای غیر مالیاتی نیز ۱۶ درصد رشد داشت. در سال ۱۳۹۹ میزان اعتبار هزینه‌ای استان در حدود ۴۴۲۴ میلیارد ریال و میزان پرداختی استان نیز در حدود ۴۳۹۶ میلیارد ریال بوده است. در سال ۱۳۹۹ میزان اعتبارات عمرانی استان در حدود ۷۶۲۹ میلیارد ریال بوده که در حدود ۴۵۹۸ میلیارد ریال آن تخصیص یافته که معادل ۶۰,۳ درصد است. میزان پرداخت نقد استان در سال ۱۳۹۹ در حدود ۱۳۵۰، پرداخت اسناد خزانه ۱۰۴۴ میلیارد ریال و جمع پرداختی در حدود ۲۳۹۴ میلیارد ریال بوده است و درصد پرداختی به اعتبار در حدود ۳۱,۴ درصد است.

در بخش نظام مالیاتی استان طی سال ۱۳۹۹، درآمدهای عمومی استان به میزان ۱۲۲۷۱ میلیارد ریال تحقق یافته است که در مقایسه با سال ۱۳۹۸ که در حدود ۸۳۸۱ میلیارد ریال بوده در حدود ۴۶ درصد رشد داشته است. کل درآمدهای مالیاتی استان همدان در سال ۱۳۹۹ در حدود ۱۱۰۶۸ میلیارد ریال می باشد که در مقایسه با سال گذشته که در حدود ۷۳۳۱ میلیارد ریال بوده است تقریباً در حدود ۵۱ درصد افزایش یافته است. در سال ۱۳۹۹ تقریباً ۹۰ درصد از درآمدهای استان به درآمدهای مالیاتی اختصاص دارند که این رقم در سال ۱۳۹۸ در حدود ۸۷ درصد بوده است. از کل درآمدهای مالیاتی استان همدان که در سال ۱۳۹۹ در حدود ۱۱۰۶۸ میلیارد ریال بوده است، در حدود ۶۸۷۶ میلیارد ریال به مالیات‌های مستقیم و در حدود ۴۱۹۲ میلیارد ریال به مالیات‌های غیرمستقیم اختصاص دارد. درآمدهای مالیاتی استان همدان در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۸ در مجموع ۵۱ درصد افزایش و به تفکیک مالیات‌های مستقیم و غیرمستقیم به ترتیب در حدود ۵۰ و ۵۲ درصد رشد داشته‌اند.

در بخش بازار کار استان، بر اساس آخرین آمار موجود طرح آمارگیری از نیروی کار (جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر) مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۹، نرخ مشارکت اقتصادی در استان همدان ۴۲,۸ درصد، نرخ بیکاری ۸,۲ درصد و نسبت اشتغال نیز ۳۹,۳ درصد بوده است. همچنین در خصوص سهم اشتغال در بخش‌های عمده فعالیت‌های اقتصادی استان

همدان باید بیان داشت، ۴۰,۵ درصد در بخش خدمات، ۳۰,۶ درصد در بخش صنعت و ۲۸,۸ درصد نیز در بخش کشاورزی مشغول به کار بوده‌اند.

در بخش بهبود محیط کسب و کار استان در سال ۱۳۹۹، بر اساس آمارهای ارائه شده توسط اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، ۲۸ مؤلفه محیط کسب و کار مورد بررسی قرار گرفت که برآیند آنها امتیازات ۶,۰۵، ۶,۰۶، ۵,۶۹، و ۵,۷۷ به ترتیب برای فصول بهار، تابستان، پاییز و زمستان و میانگین امتیاز ۵,۷۷ برای سال ۱۳۹۹ استان همدان بوده است. ۳ مورد از نامطلوب‌ترین شاخص‌های مورد بررسی در این سال به ترتیب عبارتند از غیرقابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه محصولات، دشواری تأمین مالی از بانک و بی ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار.

در بخش درآمد هزینه خانوار و توزیع درآمد استان طی سال ۱۳۹۸، ضریب جینی در مناطق شهری استان با کاهش ۴,۵۳ درصدی روبرو بوده است که در مقایسه با میانگین کشوری کاهش نسبتاً بالایی دارد. ضریب جینی در مناطق روستایی با ۱۷,۷۷ درصد افزایش مواجه بوده و در مقایسه با مناطق شهری استان وضعیت نامطلوب در توزیع درآمد در مناطق روستایی را نشان می‌دهد. سهم نسبی گروه‌های ۱۰، ۲۰، ۴۰ و ۵۰ درصد ثروتمندترین افراد به فقیرترین افراد در مناطق شهری در سال ۱۳۹۸ نسبت به سال ۱۳۹۷ کاهش چشم‌گیری را نشان می‌دهد. ولیکن سهم نسبی گروه‌های ۱۰، ۲۰، ۴۰ و ۵۰ درصد ثروتمندترین افراد به فقیرترین افراد در مناطق روستایی در سال ۱۳۹۸ نسبت به سال ۱۳۹۷ افزایش را نشان می‌دهد.

فصل اول: اقتصاد ملی

- مرور اجمالی بر اقتصاد ملی ۳
- بررسی متغیرهای کلان اقتصاد ایران ۳

فصل دوم: محصول ناخالص داخلی

- مرور اجمالی بر محصول ناخالص داخلی ۹
- مقدمه ۱۰
- ۱-۲- بررسی و تحلیل وضعیت محصول ناخالص داخلی ۱۰
- ۲-۲- بررسی و تحلیل اجزاء محصول ناخالص داخلی ۱۳
- ۳-۲- جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان ۱۸

فصل سوم: کشاورزی

- مرور اجمالی بر کشاورزی ۲۳
- مقدمه ۲۴
- ۱-۳- سیاست‌های اقتصادی بخش کشاورزی و جهت‌گیری‌های استان همدان ۲۵
- ۲-۳- بررسی وضعیت تحولات بخش کشاورزی استان همدان ۲۶
- ۳-۳- بررسی وضعیت شاخص‌های بخش کشاورزی ۲۷
- ۴-۳- جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان ۳۶

فصل چهارم: صنعت و معدن

- مرور اجمالی بر صنعت و معدن ۴۱
- مقدمه ۴۲
- ۱-۴- سیاست‌های اقتصادی بخش صنعت و معدن و جهت‌گیری استان ۴۲
- ۲-۴- بررسی وضعیت تحولات بخش صنعت و معدن ۴۴
- ۳-۴- بررسی و تحلیل شاخص‌ها و متغیرهای بخش صنعت و معدن ۴۴
- ۴-۴- جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان ۵۴

فصل پنجم: ساختمان و مسکن

- مرور اجمالی بر ساختمان و مسکن ۵۹
- مقدمه ۶۰
- ۱-۵- سیاست‌های اقتصادی بخش ساختمان و مسکن و جهت‌گیری‌های استان ۶۱

- ۵-۲- بررسی وضعیت تحولات بخش ساختمان و مسکن..... ۶۴
- ۵-۳- بررسی و تحلیل شاخص‌ها و متغیرهای بخش ساختمان و مسکن..... ۶۵
- ۵-۴- جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان..... ۶۹

فصل ششم: خدمات

- مرور اجمالی بر خدمات..... ۷۳
- مقدمه..... ۷۴
- ۶-۱- سیاست‌های اقتصادی بخش خدمات و جهت‌گیری‌های استان..... ۷۴
- ۶-۲- بررسی وضعیت تحولات بخش خدمات..... ۷۴
- ۶-۳- بررسی و تحلیل شاخص‌ها و متغیرهای بخش خدمات..... ۷۵
- ۶-۴- جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان..... ۷۸

فصل هفتم: حمل و نقل

- مرور اجمالی بر حمل و نقل..... ۸۳
- مقدمه..... ۸۴
- ۷-۱- سیاست‌های اقتصادی بخش حمل و نقل و جهت‌گیری‌های استان..... ۸۵
- ۷-۲- بررسی وضعیت تحولات بخش حمل و نقل..... ۸۶
- ۷-۳- بررسی و تحلیل شاخص‌های عملکردی بخش حمل و نقل..... ۸۷
- ۷-۴- جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان..... ۹۵

فصل هشتم: انرژی

- مرور اجمالی بر انرژی..... ۱۰۱
- مقدمه..... ۱۰۲
- ۸-۱- سیاست‌های اقتصادی بخش انرژی و جهت‌گیری‌های استان..... ۱۰۲
- ۸-۲- بررسی و تحلیل وضعیت حامل‌های بخش انرژی..... ۱۰۵
- ۸-۳- جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان..... ۱۱۴

فصل نهم: سرمایه‌گذاری خارجی

- مرور اجمالی بر سرمایه‌گذاری خارجی..... ۱۱۹
- مقدمه..... ۱۲۰
- ۹-۱- سیاست‌های اقتصادی سرمایه‌گذاری خارجی و جهت‌گیری‌های استان..... ۱۲۰

- ۹-۲- بررسی وضعیت تحولات سرمایه‌گذاری خارجی ۱۲۱
- ۹-۳- بررسی و تحلیل عملکرد سرمایه‌گذاری خارجی ۱۲۲
- ۹-۴- فعالیت‌های مرکز خدمات سرمایه‌گذاری ۱۲۲
- ۹-۵- جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان ۱۲۵

فصل دهم: تجارت خارجی

- مرور اجمالی بر تجارت خارجی ۱۲۹
- مقدمه ۱۳۰
- ۱۰-۱- سیاست‌های اقتصادی تجارت خارجی و جهت‌گیری‌های استان ۱۳۰
- ۱۰-۲- بررسی وضعیت تحولات تجارت خارجی ۱۳۱
- ۱۰-۳- بررسی و تحلیل وضعیت شاخص‌ها و متغیرهای کلان تجارت خارجی ۱۳۳
- ۱۰-۴- جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان ۱۴۱

فصل یازدهم: بازار سرمایه

- مرور اجمالی بر بازار سرمایه ۱۴۶
- مقدمه ۱۴۷
- ۱۱-۱- سیاست‌های اقتصادی بازار سرمایه و جهت‌گیری‌های استان ۱۴۸
- ۱۱-۲- بررسی وضعیت تحولات بازار سرمایه استان ۱۵۰
- ۱۱-۳- وضعیت شاخص‌های بازار سرمایه استان ۱۵۱
- ۱۱-۴- جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان ۱۵۴

فصل دوازدهم: صنعت بیمه

- مرور اجمالی بر صنعت بیمه ۱۵۹
- مقدمه ۱۶۰
- ۱۲-۱- سیاست‌های اقتصادی صنعت بیمه و جهت‌گیری استان ۱۶۱
- ۱۲-۲- بررسی وضعیت تحولات صنعت بیمه ۱۶۲
- ۱۲-۳- بررسی و تحلیل شاخص‌های کلان صنعت بیمه ۱۶۷
- ۱۲-۴- بررسی و تحلیل شاخص‌های عملکردی در شرکت‌های بیمه ۱۶۸
- ۱۲-۵- جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان ۱۷۱

فصل سیزدهم: بازار پول و اعتبار

مرور اجمالی بر بازار پول و اعتبار	۱۷۷
مقدمه	۱۷۸
۱-۱۳- سیاست‌های اقتصادی بازار پول و اعتبار و جهت‌گیری‌های استان	۱۷۸
۲-۱۳- بررسی وضعیت تحولات بازار پول و اعتبار استان	۱۸۰
۳-۱۳- بررسی وضعیت بازار پول و اعتبار	۱۸۱
۴-۱۳- جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان	۱۸۹

فصل چهاردهم: نرخ تورم و شاخص‌های قیمتی

مرور اجمالی بر نرخ تورم و شاخص‌های قیمتی	۱۹۵
مقدمه	۱۹۶
۱-۱۴- سیاست‌های اقتصادی تورم و جهت‌گیری‌های استان	۱۹۶
۲-۱۴- بررسی وضعیت تحولات نرخ تورم و شاخص‌های قیمتی استان	۱۹۹
۳-۱۴- بررسی وضعیت شاخص‌های قیمتی استان	۱۹۹
۴-۱۴- بررسی و تحلیل اجزا شاخص‌های قیمتی استان	۲۰۳
۵-۱۴- جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان	۲۰۷

فصل پانزدهم: وضعیت مالی و بودجه‌ای

مرور اجمالی بر وضعیت مالی و بودجه‌ای	۲۱۱
مقدمه	۲۱۲
۱-۱۵- سیاست‌های اقتصادی مالی و بودجه‌ای و جهت‌گیری‌های استان	۲۱۳
۲-۱۵- بررسی وضعیت تحولات مالی و بودجه‌ای	۲۱۴
۳-۱۵- بررسی و تحلیل کلی وضع مالی استان	۲۱۵
۴-۱۵- جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان	۲۲۰

فصل شانزدهم: نظام مالیاتی

مرور اجمالی بر نظام مالیاتی	۲۲۵
مقدمه	۲۲۶
۱-۱۶- سیاست‌های مالیاتی و جهت‌گیری‌های استان	۲۲۷
۲-۱۶- بررسی وضعیت تحولات مالیاتی	۲۲۸
۳-۱۶- بررسی و تحلیل عملکرد وصولی انواع درآمدهای مالیاتی	۲۲۸
۴-۱۶- جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان	۲۳۴

فصل هفدهم: بازار کار

مرور اجمالی بر بازار کار.....	۲۳۹
مقدمه.....	۲۴۰
۱-۱۷ سیاست‌های ایجاد اشتغال و جهت‌گیری‌های استان.....	۲۴۱
۲-۱۷ بررسی وضعیت تحولات بازار کار استان.....	۲۴۲
۳-۱۷ بررسی و تحلیل وضعیت شاخص‌ها و متغیرهای مرتبط با نیروی کار.....	۲۴۳
۴-۱۷ جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان.....	۲۴۸

فصل هجدهم: بهبود محیط کسب و کار

مرور اجمالی بر محیط کسب و کار.....	۲۵۳
مقدمه.....	۲۵۴
۱-۱۸ سیاست‌های مربوط به بهبود محیط کسب و کار و جهت‌گیری‌های استان.....	۲۵۵
۲-۱۸ بررسی وضعیت تحولات محیط کسب و کار.....	۲۵۵
۳-۱۸ بررسی و تحلیل وضعیت زیرشاخص‌های بهبود محیط کسب و کار.....	۲۵۶
۴-۱۸ جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان.....	۲۶۶

فصل نوزدهم: درآمد هزینه خانوار و توزیع درآمد

مرور اجمالی بر درآمد هزینه خانوار و توزیع درآمد.....	۲۷۱
مقدمه.....	۲۷۲
۱-۱۹ سیاست‌های اقتصادی در زمینه درآمد و هزینه خانوارها و توزیع درآمد و جهت‌گیری‌های استان.....	۲۷۳
۲-۱۹ بررسی وضعیت تحولات مرتبط با هزینه خانوار و توزیع درآمد.....	۲۷۴
۳-۱۹ بررسی وضعیت شاخص‌های توزیع درآمد.....	۲۷۵
۴-۱۹ بررسی و تحلیل توزیع درآمد بین خانوارها.....	۲۷۷
۵-۱۹ جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان.....	۲۸۴

فهرست جداول

جدول ۱-۲. وضعیت محصول ناخالص داخلی در استان و کشور	۱۱
جدول ۲-۲. وضعیت محصول ناخالص سرانه استان و کشور طی سالهای ۹۸-۱۳۹۵	۱۲
جدول ۳-۲. ارزش افزوده بخشهای مختلف اقتصادی استان و کشور طی سالهای ۹۸-۱۳۹۵	۱۳
جدول ۴-۲. مصرف واسطه بخشهای مختلف اقتصادی استان طی سالهای ۹۷-۱۳۹۵	۱۵
جدول ۵-۲. ستانده بخشهای مختلف اقتصادی استان طی سالهای ۹۷-۱۳۹۵	۱۶
جدول ۶-۲. نسبت مصرف واسطه به ستانده بخشهای مختلف اقتصادی استان طی سالهای ۹۷-۱۳۹۵	۱۷
جدول ۱-۳. برآورد تولید و عملکرد در هکتار محصولات زراعی استان همدان در سال ۱۳۹۹	۲۸
جدول ۲-۳. برآورد تولید و عملکرد در هکتار محصولات باغی استان همدان در سال ۱۳۹۹	۳۰
جدول ۳-۳. ارزش افزوده فعالیتهای اقتصادی استان همدان به قیمتهای سال جاری در سالهای ۹۷-۱۳۹۶	۳۳
جدول ۴-۳. مصرف واسطه فعالیتهای اقتصادی استان همدان به قیمتهای سال جاری در سالهای ۹۷-۱۳۹۶	۳۲
جدول ۵-۳. ستانده فعالیتهای اقتصادی استان همدان به قیمتهای سال جاری در سالهای ۹۷-۱۳۹۶	۳۳
جدول ۶-۳. سطح زیرکشت و تولید محصولات عمده بخش کشاورزی استان همدان در سال ۱۳۹۹	۳۴
جدول ۷-۳. وضعیت صادرات محصولات کشاورزی استان همدان	۳۵
جدول ۸-۳. اقلام عمده صادراتی بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۹	۳۶
جدول ۱-۴. ارزش افزوده، مصرف واسطه و ستانده زیربخشهای گروه صنعت و معدن استان به قیمت جاری	۴۵
جدول ۲-۴. وضعیت جواز تأسیس و پروانههای بهره‌برداری صنعتی در بخش صنعت طی دوره زمانی ۹۹-۱۳۹۸	۴۷
جدول ۳-۴. میزان تولید برخی از واحدهای منتخب استان	۴۸
جدول ۴-۴. وضعیت کارگاههای صنعتی بالای ۱۰ نفر کارکن استان همدان در کشور در سال ۱۳۹۹	۴۹
جدول ۵-۴. وضعیت پروانههای بهره‌برداری معدنی در بخش معدن	۵۰
جدول ۶-۴. میزان صادرات کالای استان همدان در بخشهای صنعت و معدن در سال ۱۳۹۹	۵۱
جدول ۷-۴. مهمترین اقلام صادراتی استان همدان در بخش صنعت در سال ۱۳۹۹	۵۲
جدول ۸-۴. مهمترین اقلام صادراتی استان همدان در بخش معدن در سال ۱۳۹۹	۵۳
جدول ۹-۴. اعتبارات بودجه‌ای تخصیص یافته به طرحهای صنعتی و معدنی در سال ۱۳۹۹	۵۳
جدول ۱-۵. تعداد پروانههای ساختمانی صادره بر حسب نوع پروانه و بخش متقاضی در سال ۱۳۹۹	۶۶
جدول ۲-۵. آمار و اطلاعات بخش مسکن استان همدان در سال ۱۳۹۹	۶۸
جدول ۱-۶. ارزش افزوده زیربخشهای خدمات استان همدان به قیمت جاری در سال ۱۳۹۸	۷۶
جدول ۲-۶. وضعیت هتلها و اقامتگاههای استان همدان تا پایان سال ۱۳۹۹	۷۷
جدول ۳-۶. آمار بازدیدکنندگان از مراکز گردشگری و تاریخی استان همدان	۷۷
جدول ۱-۷. آمار سفر و مسافر در استان همدان در سال ۱۳۹۹	۹۰

جدول ۷-۲. آمار ناوگان و رانندگان حمل و نقل مسافری استان همدان	۹۱
جدول ۷-۳. آمار پایانه‌های مسافربری تحت نظارت اداره کل راهداری و حمل و نقل جاده‌ای استان همدان	۹۱
جدول ۷-۴. آمار حمل و نقل مسافر اداره کل راه آهن غرب کشور در سال ۱۳۹۹	۹۳
جدول ۷-۵. آمار حمل و نقل باری اداره کل راه آهن غرب کشور در سال ۱۳۹۹	۹۳
جدول ۸-۱. تعرفه گاز طبیعی در سال ۱۳۹۹	۱۰۴
جدول ۸-۲. جدول مصرف گاز استان همدان به تفکیک نوع مصرف و تعداد اشتراک در سال ۱۳۹۹	۱۰۵
جدول ۸-۳. تعرفه گاز بهای خانگی در ماههای گرم طی سال ۱۳۹۹	۱۰۷
جدول ۸-۴. تعرفه گاز بهای خانگی در ماههای سرد طی سال ۱۳۹۹	۱۰۸
جدول ۸-۵. جدول ظرفیت اسمی و تولید ناویژه برق انواع نیروگاه‌ها در استان همدان در سال ۱۳۹۹	۱۰۹
جدول ۸-۶. فروش برق به تفکیک بخشها توسط وزارت نیرو در سال ۱۳۹۹	۱۱۰
جدول ۱۰-۱. وضعیت صادرات کالا از گمرک همدان در سالهای ۹۹-۱۳۹۸	۱۳۱
جدول ۱۰-۲. میزان صادرات کالا از گمرک همدان در بخشهای مختلف تولیدی سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۸	۱۳۲
جدول ۱۰-۳. ده قلم عمده کالاهای صادراتی استان از گمرک همدان در سال ۱۳۹۹	۱۳۳
جدول ۱۰-۴. آمار واردات کالا از گمرک همدان در سالهای ۹۹-۱۳۹۸	۱۳۸
جدول ۱۰-۵. اقلام وارداتی استان به تفکیک نوع در سال ۱۳۹۹	۱۳۸
جدول ۱۱-۱. آمار و اطلاعات مربوط به شاخص‌ها و متغیرهای بازار سرمایه ایران	۱۴۷
جدول ۱۱-۲. شاخص‌های مربوط به اقدامات مهم بازار سرمایه در سال ۱۳۹۹	۱۵۰
جدول ۱۱-۳. آمار و اطلاعات مربوط به شاخص‌ها و متغیرهای بازار سرمایه در استان همدان	۱۵۰
جدول ۱۱-۴. آمار و اطلاعات مربوط به شاخص‌ها و متغیرهای بازار سرمایه در استان همدان	۱۵۱
جدول ۱۲-۱. وضعیت عملکرد بیمه‌های دولتی و خصوصی استان در سال ۱۳۹۹	۱۶۷
جدول ۱۳-۱. آمار و اطلاعات مربوط به بانکها و متغیرهای بازار پول و اعتبار در استان	۱۷۸
جدول ۱۳-۲. آمار و اطلاعات مربوط به بانکها و متغیرهای بازار پول و اعتبار در استان	۱۷۸
جدول ۱۳-۳. مانده سپرده‌های بانکهای استان همدان به تفکیک نوع سپرده در سال ۱۳۹۹	۱۷۹
جدول ۱۳-۴. مانده تسهیلات اعطایی بانکهای استان همدان به تفکیک بخشهای اقتصادی در سال ۱۳۹۹	۱۷۹
جدول ۱۳-۵. مانده تسهیلات اعطایی بانکهای استان همدان به تفکیک عقود اسلامی در سال ۱۳۹۹	۱۸۱
جدول ۱۳-۶. مانده کل مطالبات غیر جاری و نسبت آن به کل مانده تسهیلات بانکی استان همدان	۱۸۲
جدول ۱۳-۷. مانده مطالبات سررسید گذشته و معوق بانکهای استان همدان در سال ۱۳۹۹	۱۸۲
جدول ۱۳-۸. آمار و اطلاعات مربوط به کارایی بانکهای تجاری و تخصصی دولتی استان در سال ۱۳۹۹	۱۸۳
جدول ۱۴-۱. مقایسه متوسط شاخص بهای مصرف‌کننده استان همدان و کشور	۱۹۵
جدول ۱۴-۲. نرخ تورم سالانه کل خانوارهای استان همدان در شش ماهه اول سال ۱۳۹۹	۱۹۵

جدول ۱۴-۳. رتبه تورم استان همدان در بین استان های کشور در سال ۱۳۹۹.....	۱۹۶
جدول ۱۴-۴. نرخ تورم سالانه کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای استان همدان به تفکیک گروه های اصلی.....	۱۹۷
جدول ۱۴-۵. نرخ تورم نقطه به نقطه کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای استان همدان به تفکیک گروه های اصلی.....	۱۹۹
جدول ۱۵-۱. درآمدهای عمومی استان مصوب و عملکرد.....	۲۱۰
جدول ۱۵-۲. درآمدهای مالیاتی به تفکیک مستقیم و غیر مستقیم.....	۲۱۱
جدول ۱۵-۳. عملکرد خزانه معین استان همدان در سال ۱۳۹۸- اعتبارات هزینه ای.....	۲۱۲
جدول ۱۵-۴. عملکرد خزانه معین استان همدان در سال ۱۳۹۹- اعتبارات هزینه ای.....	۲۱۲
جدول ۱۵-۵. عملکرد خزانه معین استان همدان در سال ۱۳۹۸- اعتبارات عمرانی.....	۲۱۳
جدول ۱۵-۶. عملکرد خزانه معین استان همدان در سال ۱۳۹۹- اعتبارات عمرانی.....	۲۱۳
جدول ۱۵-۷. سایر درآمدها (وصولی خزانه معین استان همدان).....	۲۱۴
جدول ۱۶-۱. درآمدهای عمومی استان مصوب و عملکرد.....	۲۲۴
جدول ۱۶-۲. درآمدهای مالیاتی به تفکیک مستقیم و غیر مستقیم.....	۲۲۵
جدول ۱۶-۳. عملکرد مالیات مستقیم استان همدان به تفکیک اجزا در سالهای ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹.....	۲۲۶
جدول ۱۶-۴. عملکرد مالیات غیرمستقیم استان همدان به تفکیک اجزا در سالهای ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹.....	۲۲۷
جدول ۱۷-۱. شاخص های عمده نیروی کار به تفکیک استان همدان و کشور در سال ۱۳۹۹.....	۲۳۶
جدول ۱۷-۲. نسبت اشتغال در جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر استان همدان و کشور در سالهای ۹۹-۱۳۹۸.....	۲۳۸
جدول ۱۷-۳. سهم اشتغال در بخش های عمده فعالیت های اقتصادی جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر استان همدان و کشور در سالهای ۹۹-۱۳۹۸.....	۲۳۹
جدول ۱۸-۱. مقایسه رتبه استانی کشور در شاخص محیط کسب و کار در فصول سال ۱۳۹۹.....	۲۴۸
جدول ۱۸-۲. زیرشاخص های حاکمیتی محیط کسب و کار استان همدان.....	۲۵۴
جدول ۱۸-۳. زیرشاخص های حاکمیتی محیط کسب و کار استان همدان.....	۲۵۵
جدول ۱۸-۴. زیرشاخص های فرهنگی محیط کسب و کار استان همدان.....	۲۵۶
جدول ۱۸-۵. زیرشاخص های بازاری محیط کسب و کار استان همدان.....	۲۵۷
جدول ۱۹-۱. وضعیت ضریب جینی مناطق شهری استان همدان.....	۲۶۵
جدول ۱۹-۲. وضعیت ضریب جینی مناطق روستایی استان همدان.....	۲۶۵
جدول ۱۹-۳. وضعیت نسبت ثروتمند ترین افراد به فقیرترین افراد در خانوارهای شهری.....	۲۶۶
جدول ۱۹-۴. وضعیت نسبت ثروتمندترین افراد به فقیرترین افراد در خانوارهای روستایی.....	۲۶۷
جدول ۱۹-۵. متوسط هزینه های خوراکی و دخانی و غیرخوراکی ناخالص سالانه یک خانوار شهری بر حسب گروه های هزینه ای.....	۲۶۸
جدول ۱۹-۶. متوسط هزینه های خوراکی و دخانی و غیرخوراکی ناخالص سالانه یک خانوار روستایی بر حسب گروه های هزینه سالانه.....	۲۶۹

جدول ۷-۱۹. وضعیت سهم گروه‌های هزینه‌ای از مجموع سبد هزینه خانوارهای شهری استان همدان	۲۷۰
جدول ۸-۱۹. وضعیت سهم گروه‌های هزینه‌ای از مجموع سبد هزینه خانوارهای روستایی استان همدان	۲۷۰
جدول ۹-۱۹. متوسط درآمد سالانه یک خانوار شهری بر حسب انواع درآمد	۲۷۱
جدول ۱۰-۱۹. متوسط درآمد سالانه یک خانوار روستایی بر حسب انواع درآمد	۲۷۲
جدول ۱۱-۱۹. سهم درآمد ناخالص سالانه یک خانوار به تفکیک گروه‌های درآمدی (خانوار شهری)	۲۷۳
جدول ۱۲-۱۹. سهم درآمد ناخالص سالانه یک خانوار به تفکیک گروه‌های درآمدی (خانوار روستایی)	۲۷۴
جدول ۱۳-۱۹. بررسی وضعیت مازاد/کسری بودجه یک خانوار شهری و روستایی استان همدان	۲۷۵

فهرست نمودارها

نمودار ۱-۲. مقایسه محصول ناخالص داخلی سرانه استان همدان و کشور طی سالهای ۹۸-۱۳۹۵	۱۲.....
نمودار ۱-۳. اقلام عمده صادراتی بخش کشاورزی استان همدان در سال ۱۳۹۹	۳۶.....
نمودار ۱-۱۰. مقایسه میزان صادرات کالا از گمرک همدان در بخشهای مختلف تولیدی	۱۳۲.....
نمودار ۱-۲۰. مقایسه اقلام وارداتی استان به تفکیک نوع در سال ۱۳۹۹	۱۳۸.....
نمودار ۱-۱۴. متوسط شاخص بهای مصرف‌کننده استان همدان و کشور طی سالهای ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹	۱۹۴.....
نمودار ۱-۲. مقایسه نرخ تورم استان همدان و کشور در سال ۱۳۹۹	۱۹۵.....
نمودار ۱-۳. رتبه تورم استان همدان در بین استان های کشور در سال ۱۳۹۹	۱۹۶.....
نمودار ۱-۱۷. مقایسه نرخ بیکاری و مشارکت اقتصادی نیروی کار ۱۵ سال به بالا استان همدان و کشور در سال ۱۳۹۹	۲۳۷.....
نمودار ۱-۲. مقایسه نسبت اشتغال در بخش‌های اقتصادی در استان و کشور در سال ۱۳۹۹	۲۳۹.....

سیمای اقتصادی استان همدان در سال ۱۳۹۹

تهیه شده در معاونت اقتصادی
... تیرماه ۱۴۰۰ ...

مروری اجمالی بر اقتصاد ملی

سال ۱۳۹۹ برای اقتصاد ایران یکی از دشوارترین و پرچالش‌ترین سال‌ها بود و اقتصاد ایران در معرض طیف وسیعی از فشارها و تنگناهای داخلی و خارجی قرار داشت. شاخص‌های اصلی اقتصاد حاکی از آن است که اقتصاد ایران در سال ۱۳۹۹ در مقایسه با روند بلندمدت با کاهش سطح تولید ناخالص داخلی، کاهش درآمد سرانه، کاهش سرمایه‌گذاری، افزایش نرخ تورم و افزایش نرخ رشد نقدینگی مواجه بوده است.

از اینرو در این فصل سیاست‌های اقتصادی دولت در سطح شاخص‌های کلان اقتصادی و مالی نظیر تولید ناخالص داخلی به قیمت ثابت، اشتغال، تورم، بودجه، درآمدهای مالیاتی، بورس، سرمایه‌گذاری خارجی، صادرات و واردات جهت‌گیری‌های کشور و جایگاه استان همدان در این زمینه بررسی شده است.

بررسی متغیرهای کلان اقتصاد ایران

-محصول ناخالص داخلی به قیمت ثابت

دستیابی به نرخ رشد اقتصادی بالا یکی از اهداف مهم سیاستی در هر کشور بوده و همواره مورد توجه برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران است. محصول ناخالص داخلی کشور در سال ۱۳۹۸ معادل ۳۴۲۵۶۲۹۴ میلیارد ریال بوده که نسبت به سال ۱۳۹۷، چیزی بالغ بر ۳۲٫۶ درصد افزایش داشته است. محصول ناخالص داخلی سرانه کشور در سال ۱۳۹۸ معادل ۲۷۸۹۰۸٫۳ هزار ریال بوده است. همچنین بر اساس نتایج حساب‌های ملی مرکز آمار ایران بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰، نرخ رشد محصول ناخالص داخلی به قیمت بازار در سال ۱۳۹۹، بدون نفت ۰ درصد و با نفت ۰٫۷ درصد بوده است. همچنین رشته فعالیت‌های گروه کشاورزی ۳٫۵ درصد، گروه صنایع و معادن (شامل استخراج نفت خام و گاز طبیعی، سایر معادن، صنعت، انرژی و ساختمان) ۴٫۲ درصد رشد داشته است و فعالیت‌های گروه خدمات ۲ درصد کاهش داشته است.

- اشتغال

در سال ۱۳۹۹ نرخ بیکاری در کشور ۹٫۶ درصد بوده که نسبت به سال قبل ۱٫۱ درصد کاهش داشته است. نرخ مشارکت اقتصادی کشور نیز ۴۱٫۳ درصد بوده که نسبت به سال گذشته حدود ۲٫۸ درصد کمتر شده است. همچنین بیشترین سهم اشتغال کشور در این سال مربوط به بخش خدمات با ۴۹٫۳ درصد و پس از آن بخش‌های صنعت با ۳۳٫۳ درصد و کشاورزی با ۱۷٫۴ درصد قرار دارند.

- تورم

نرخ رشد ماهانه شاخص بهای مصرف‌کننده (نرخ تورم ماهانه) از اردیبهشت‌ماه سال ۱۳۹۹ به دنبال تشدید تحریم‌ها، شیوع ویروس کرونا و همچنین تشدید رشد کمیت‌های پولی و لذا انتظارات تورمی، ارقام بالایی را تجربه کرد و این روند افزایشی در مهرماه و آبان‌ماه به اوج خود رسید. اما از آذرماه به دنبال تعدیل انتظارات تورمی، التهابات در بازار ارز و در نتیجه بازار کالاهایی که قیمت آنها همبستگی بالایی با تحولات نرخ ارز داشتند، متوقف شد. لیکن در بهمن‌ماه، روند نزولی نرخ تورم عمدتاً به علت رشد گروه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها، متأثر از عوامل فصلی و برخی نارسایی‌ها در نظام توزیع کالاهای، متوقف شد. هر چند طی سال ۱۳۹۹، گروه‌های "حمل و نقل"، "اثاث، لوازم و خدمات مورد استفاده در خانه" و "خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها" به ترتیب بیشترین تورم را تجربه کردند، لیکن سه گروه "خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها"، "حمل و نقل" و "مسکن، آب، برق و گاز و سایر سوخت‌ها"، با توجه به ضریب اهمیت بالای آنها در سبد شاخص بهای کالاهای و خدمات مصرفی، بیشترین تاثیر را بر تورم سال ۱۳۹۹ داشتند. همچنین بررسی تورم شاخص بهای کالاهای و خدمات مصرفی به تفکیک گروه کالا و خدمت، گویای رشد قابل توجه شاخص کالا نسبت به خدمت بوده است. بر اساس آمار منتشره مرکز آمار ایران، در انتهای اسفند ۱۳۹۹ نرخ تورم ماهانه ۱,۸ درصد، نرخ تورم نقطه به نقطه ۴۸,۷ درصد و نرخ تورم متوسط سالانه یا همان نرخ تورم سال ۱۳۹۹ برابر با ۳۶,۴ درصد بوده است.

- بودجه

بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور از حیث منابع و مصارف بالغ بر ۲۰۲۶۶۵۳۴ هزار میلیون ریال در نظر گرفته شد. منابع بودجه عمومی دولت از لحاظ درآمدها و واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی و مصارف بودجه عمومی دولت از حیث هزینه‌ها و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی، بالغ بر ۶۴۹۸۰۹۴ هزار میلیون ریال مشتمل بر منابع عمومی بالغ بر ۵۷۱۰۱۳۶ هزار میلیون ریال و درآمد اختصاصی وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی بالغ بر ۷۸۷۹۵۷ هزار میلیون ریال، بودجه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت از لحاظ درآمدها و سایر منابع تأمین اعتبار بالغ بر ۱۴۳۶۳۲۶۵ هزار میلیون ریال و از حیث هزینه‌ها و سایر پرداخت‌ها بالغ بر ۱۴۳۶۳۲۶۵ هزار میلیون ریال بوده است.

- درآمدهای مالیاتی

در اقتصاد ایران نیز یکی از اجزای بسیار مهم بودجه دولت درآمدهای مالیاتی کشور است. اطلاع از میزان درآمدهای مالیاتی قابل حصول در منابع مختلف مالیاتی، علاوه بر تخصیص بهینه منابع در جهت وصول آنها، دولت را در انجام برنامه‌ریزی‌های دقیق مالی کمک کرده و میزان مشارکت مردم را در تأمین مالی هزینه‌های عمومی دولت، مشخص می‌کند. تحقق ۱۰۷ درصدی و وصول بیش از ۱۹۲ هزار میلیارد تومان درآمدهای مالیاتی شامل منابع واریزی به خزانه و تهاتر بدون لحاظ درآمدهای گمرکی از عملکرد وزارت اقتصاد و سازمان امور مالیاتی کشور در سال ۱۳۹۹ بوده است.

- بورس

سال ۱۳۹۹ بازار سرمایه ایران شاهد فراز و فرودی بسیار شدید بود. با این حال این سال نیز شاهد اجرای سیاست‌هایی بود که نفوذ بازار سرمایه را در ایران تعمیق بخشید. در تقویم اقتصادی سال ۱۳۹۹ یک اتفاق مهم رخ داد. عده‌ی کثیری از مردم به سرمایه‌گذاری در بورس روی آوردند و در نتیجه ورود نقدینگی عظیم ۱۰۰ هزار میلیارد تومانی، شاخص کل بورس تا رقم ۲ میلیون واحد صعود کرد. بازار سرمایه در انتهای سال ۱۳۹۸ با شاخص ۵۱۲،۹۰۱ آغاز کرد و در روزهای پایانی سال ۱۳۹۹، شاخص کل به ۱۳۰۷۷۰۷ واحد رسید؛ که در مقایسه با سال ۱۳۹۸، رشدی ۱۵۵ درصدی را نشان می‌دهد. شاخص صنعت از ۴۵۸،۰۳۲ در سال ۱۳۹۸ به ۱،۱۵۴،۲۹۰ در سال ۱۳۹۹، رسید که بازدهی ۱۵۲ درصدی را نشان می‌دهد. در زمینه شاخص مالی نیز این شاخص با ۱۸۰ درصد افزایش از ۶۳۶،۶۷۰ به ۱،۷۸۲،۲۰۰ رسید.

تجارت خارجی:

تجارت خارجی کشور در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال قبل به دو دلیل تشدید و تداوم تحریم‌های ظالمانه آمریکا علیه ایران و شیوع ویروس کووید ۱۹ کاهش داشته است. مجموع صادرات و واردات کشور در سال ۱۳۹۹ حدود ۱۴۵ میلیون و ۷۰۰ هزار تن به ارزش ۷۳ میلیارد دلار بوده است که از این میزان حدود ۱۱۲ میلیون ۲۹۳ هزار تن را کالاهای صادراتی به ارزش ۳۴ میلیارد و ۵۲۶ میلیون دلار تشکیل می‌دهد، همچنین حدود ۳۳ میلیون و ۴۴۸ هزار تن مربوط به کالاهای وارداتی به ارزش ۳۸ میلیارد و ۴۰۰ میلیون دلار بوده است.

محصول ناخالص داخلی

سیمک اقتصادی
استان همدان
۱۳۹۹ سال

تهیه شده در معاونت اقتصادی
... تیرماه ۱۴۰۰ ...

مرور اجمالی بر محصول ناخالص داخلی

محصول ناخالص داخلی استان در سال ۱۳۹۸ با افزایش ۳۵,۱۵ درصدی نسبت به سال ۱۳۹۷ به ۴۶۷۳۸۸ میلیارد ریال رسیده است. همچنین بر اساس بررسی‌های به عمل آمده سهم محصول ناخالص داخلی استان از کل کشور در سال ۱۳۹۸ معادل ۱,۳۶ درصد بوده است. به علاوه محصول ناخالص داخلی سرانه در سال ۱۳۹۸ به ۲۳۶۱۶۷,۸ هزار ریال افزایش یافته است.

مهمترین سیاستهای اتخاذ شده در استان به منظور فراهم کردن زمینه‌های ارتقاء جایگاه استان در بخش‌های اقتصادی از طریق تقویت زیرساخت‌ها و توجه زیاد به مزیت‌های نسبی استان بوده است که جهت‌گیری استان در راستای جهش تولید در سال‌های مورد بررسی از طریق ستادهای تسهیل و رفع موانع تولید و ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی به جد پیگیری شد. سهم کم استان از تولید ناخالص داخلی و سرانه آن از میانگین کشوری در سال‌های مورد مطالعه و همچنین سهم اندک ارزش افزوده بخش‌های عمده اقتصادی با توجه به مزیت‌های نسبی استان از ارزش افزوده کشور، روند افزایشی سهم استان از مصرف واسطه بخش‌های مختلف اقتصادی و پایین بودن نسبت مصرف واسطه به ستانده در اکثر بخش‌های اقتصادی استان نسبت به وضعیت کشور از نکات قابل توجه در این فصل است.

واژگان کلیدی: محصول ناخالص داخلی، رشد اقتصادی، ارزش افزوده، مصرف واسطه، ستانده

مقدمه

معمولاً قدرت اقتصادی هر کشوری با معیارهای مختلفی سنجیده می‌شود. یکی از شاخص‌های سنجش این قدرت، تولید ناخالص ملی است. تولید ناخالص ملی «ارزش پولی کلیه کالاها و خدماتی است که افراد یک کشور در طول یک سال، تولید کرده‌اند».

استان همدان دارای مزیت‌های نسبی فراوانی در بخش‌های مختلف اقتصادی به‌ویژه کشاورزی، معدن، گردشگری و صنایع دستی است که از آنها می‌توان در جهت جهش تولید استان بهره جست. اما به‌رغم داشتن توانمندی‌های بالقوه بسیار، سهم استان همدان از تولید ناخالص داخلی و سرانه آن از میانگین کشوری کمتر است. از اینرو برای نیل به جهش تولید در بخش‌های مختلف اقتصادی در استان، به بسترسازی، تدوین و اجرای سیاست‌ها و برنامه‌های حمایتی و توسعه‌ای منسجم و کارآمد برای حمایت و گسترش کسب و کارها در بخش‌های مختلف اقتصادی نیاز بوده و ضروری است، مطالعات جدی و کاربردی در این زمینه به‌منظور ارائه راهکارهای سیاستی مناسب برای سیاستگذاران و تصمیم‌گیران اقتصادی استان صورت پذیرد.

با این توصیف در این فصل ابتدا سیاست‌های اقتصادی تولید در بخش‌های اقتصادی و جهت‌گیری‌های استان در این زمینه بررسی شده است و در بخش دوم وضعیت محصول ناخالص داخلی استان و مقایسه آن با کل کشور مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد. سپس در بخش بعدی به بررسی اجزا محصول ناخالص داخلی پرداخته شده است و در بخش پایانی نیز با جمع‌بندی این فصل، توصیه‌های سیاستی لازم برای تقویت و رونق بخش تولید استان در اختیار سیاستگذاران و برنامه‌ریزان استان و کشور ارائه شده است.

۲-۱. بررسی و تحلیل وضعیت محصول ناخالص داخلی

۲-۱-۱- محصول ناخالص داخلی استان

مهم‌ترین هدف کشورها در هر اقتصادی، دستیابی به رشد بلندمدت بالا و پایدار است. این موضوع در حقیقت تفاوت بین کشورهای با رفاه بالا و با رفاه پایین است. در نتیجه، کشورهایی که توانسته‌اند یک رشد بلندمدت مستمر را تجربه کنند، جایگاه مناسبی در دنیا داشته‌اند. رشد اقتصادی در ایران با تهدیدهای بسیاری روبه‌رو بوده است. در نتیجه اقتصاد ایران به جای یک رشد پایدار، یک رشد نوسانی را تجربه کرده که عمدتاً متأثر از رشد قیمت نفت و سایر عوامل موقت بوده است. از اینرو تحقق جهش تولید از آن جهت مهم است که می‌تواند فضایی را رقم زند که مهمترین موضوعات اقتصادی و اجتماعی کشور را

نظیر بیکاری، بهره‌وری، تراز تجاری، نرخ تورم، ارزش پول ملی و... را به‌طور هم‌زمان مورد هدف قرار دهد. در جدول (۱-۲) وضعیت محصول ناخالص داخلی کشور و استان همدان به قیمت جاری در دوره زمانی ۹۸-۱۳۹۵ نشان داده شده است. براساس جدول مزبور، محصول ناخالص داخلی کشور و استان در سال ۱۳۹۵ به ترتیب معادل ۱۴۹۰۶۲۵۸ و ۱۹۱۳۰۷ میلیارد ریال بوده است. محصول ناخالص داخلی استان در سال ۱۳۹۷ معادل ۳۴۵۸۲۹ میلیارد ریال بوده که با افزایش ۳۵,۱۵ درصدی به ۴۶۷۳۸۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۸ رسیده است. همچنین محصول ناخالص داخلی کشور در سال ۱۳۹۸ معادل ۳۴۲۵۶۲۹۴ میلیارد ریال بوده که نسبت به سال ۱۳۹۷، حدود ۳۲,۶ درصد افزایش داشته است. همچنین بر اساس بررسی‌های به‌عمل آمده سهم محصول ناخالص داخلی استان از کل کشور در سال ۱۳۹۵ معادل ۱,۲۸ درصد بوده که با یک روند صعودی به ۱,۳۶ درصد در سال ۱۳۹۸ رسیده است.

جدول ۲-۱. وضعیت محصول ناخالص داخلی در استان و کشور
طی سالهای ۹۸-۱۳۹۵ (میلیارد ریال / درصد)

سال	استان همدان	کشور	سهم استان از کل کشور
۱۳۹۵	۱۹۱۳۰۷	۱۴۹۰۶۲۵۸	۱,۲۸
۱۳۹۶	۲۳۲۷۵۳	۱۷۹۷۱۸۷۱	۱,۲۹
۱۳۹۷	۳۴۵۸۲۹	۲۵۸۲۹۷۱۲	۱,۳۳
۱۳۹۸	۴۶۷۳۸۸	۳۴۲۵۶۲۹۴	۱,۳۶
میانگین	۳۰۹۳۱۹	۲۳۲۴۱۰۳۴	۱,۳۳

مأخذ: مرکز آمار ایران

البته نکته حایز اهمیت آن است که ارقام تولید ناخالص داخلی به قیمت جاری بوده و اثر تورم از آنها استخراج نشده است. از اینرو چنین روندی نمی‌تواند بیانگر اثر واقعی در اقتصاد استان و کشور باشد و در این خصوص باید به روند کاهشی و افزایش آنها با احتیاط بیشتری توجه گردد.

۲-۱-۲- وضعیت محصول ناخالص داخلی سرانه استان

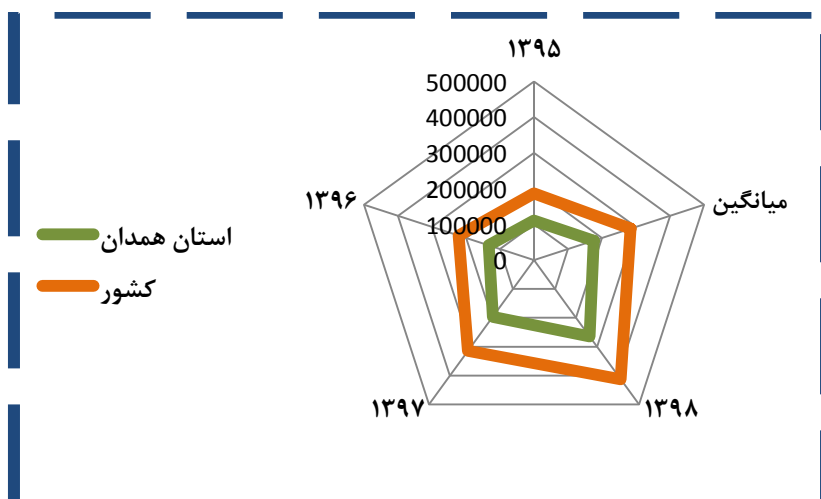
بررسی محصول ناخالص داخلی سرانه، واقعیات بیشتری را به‌خصوص از منظر رفاه اقتصادی نمایان می‌سازد. در واقع رفاه مردم یک کشور یا استان متأثر از تولید ناخالص داخلی و میزان جمعیت آن کشور یا استان بوده که در محصول ناخالص داخلی سرانه منعکس

می‌شود. جدول (۲-۲) وضعیت محصول ناخالص داخلی سرانه استان همدان و کشور (به قیمت جاری) را در طی دوره زمانی ۹۸-۱۳۹۷ نشان می‌دهد. محصول ناخالص داخلی سرانه استان در سال ۱۳۹۵ معادل ۱۱۱۳۴۴,۸ هزار ریال بوده که در سال ۱۳۹۸ به ۲۳۶۱۶۷,۸ هزار ریال افزایش یافته است. محصول ناخالص داخلی سرانه کشور نیز در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۸ به ترتیب معادل ۱۸۴۵۷۹,۷ و ۲۷۸۹۰۸,۳ هزار ریال بوده است. همانطور که مشخص است محصول ناخالص داخلی سرانه استان طی سال‌های مورد مطالعه همواره از محصول ناخالص داخلی سرانه کشور پایین‌تر بوده است.

جدول ۲-۲. وضعیت محصول ناخالص سرانه استان و کشور طی سالهای ۹۸-۱۳۹۵ (هزار ریال)

سال	استان همدان	کشور
۱۳۹۵	۱۱۰۰۷۳	۱۸۶۵۰۱
۱۳۹۶	۱۳۲۹۲۶	۲۲۱۶۸۳
۱۳۹۷	۱۹۶۳۸۲	۳۱۴۶۷۴
۱۳۹۸	۲۶۳۹۱۲	۴۱۲۳۵۴
میانگین	۱۷۵۸۲۳	۲۸۳۸۰۳

مأخذ: مرکز آمار ایران

نمودار ۲-۱. مقایسه محصول ناخالص داخلی سرانه استان همدان و کشور طی سالهای ۹۸-۱۳۹۵ (هزار ریال)

مأخذ: مرکز آمار ایران

۲-۲. بررسی و تحلیل اجزاء محصول ناخالص داخلی

۲-۲-۱- ارزش افزوده بخش های مختلف

در جدول (۳-۲) ارزش افزوده بخش های مختلف اقتصادی استان همدان طی دوره زمانی ۹۸-۱۳۹۵ نشان داده شده است. ارزش افزوده بخش کشاورزی استان در سال ۱۳۹۵ معادل ۳۷۴۶۳ میلیارد ریال بوده که در سال ۱۳۹۸ به ۹۴۱۸۹ میلیارد ریال رسیده است. ارزش افزوده بخش معدن در سال ۱۳۹۵ معادل ۲۸۲۰ میلیارد ریال بوده و با افزایش ۹۰,۱ درصدی به ۵۳۶۱ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۸ رسیده است. همچنین ارزش افزوده بخش صنعت نیز در سال های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۸ به ترتیب معادل ۱۶۱۴۶ و ۷۱۰۰۲ میلیارد ریال بوده است. ارزش افزوده بخش تأمین برق، گاز، بخار و تهویه هوا، آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیت های تصفیه و ساختمان نیز در سال ۱۳۹۸ به ترتیب معادل ۱۰۹۲۱، ۲۰۱۷ و ۲۰۲۶۰ میلیارد ریال بوده است. به علاوه ارزش افزوده بخش خدمات در سال ۱۳۹۸ معادل ۲۶۱۵۷۷ میلیارد ریال بوده که نسبت به سال ۱۳۹۵ با افزایش ۱۱۲,۶ درصدی مواجه بوده است. همانطور که مشاهده می شود طی سال های ۹۸-۱۳۹۵ بیشترین ارزش افزوده در استان به بخش خدمات اختصاص داشته است. همچنین براساس جدول (۳-۲) بیشترین ارزش افزوده در کشور نیز در سال ۱۳۹۸ به بخش خدمات با ارزشی معادل ۱۵۸۹۸۷۲۶ میلیارد ریال و کمترین ارزش افزوده به بخش آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیت های تصفیه با ارزشی معادل ۹۶۰۰۸ میلیارد ریال اختصاص داشته است

جدول ۲-۳. ارزش افزوده بخش های مختلف اقتصادی استان و کشور طی سال های

(۹۸-۱۳۹۵) (میلیارد ریال)

شرح	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸
کشاورزی	۳۷۴۶۳	۴۱۱۳۵	۷۰۱۳۸	۹۴۱۸۹
معدن	۲۸۲۰	۲۲۲۴	۳۷۷۲	۵۳۶۱
صنعت	۱۶۱۴۶	۲۶۳۰۱	۵۰۸۲۰	۷۱۰۰۲
تأمین برق، گاز، بخار و تهویه هوا	۲۵۸۷	۷۱۰۱	۷۵۴۷	۱۰۹۲۱
آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیت های تصفیه	۸۴۵	۹۹۷	۱۴۱۷	۲۰۱۷

استان

۲۰۲۶۰	۱۳۷۷۲	۸۳۲۲	۶۸۵۵	ساختمان	
۲۶۱۵۷۷	۱۹۶۴۵۱	۱۴۴۳۶۱	۱۲۳۰۲۶	گروه خدمات ^۱	
۲۹۴۷۲۲ ۸	۲۱۹۶۳۸۳	۱۵۰۴۳۸۱	۱۳۲۶۰۰۲	کشاورزی	
۵۵۹۳۴۶ ۱	۴۸۹۷۴۹۸	۲۷۶۶۸۹۳	۱۹۹۲۳۷۸	معادن	
۵۴۲۶۴۲ ۷	۳۸۸۳۹۷۴	۲۶۸۲۵۶۳	۲۱۷۸۸۸۶	صنعت	
۲۶۷۳۰۶۲	۱۷۰۰۸۱۰	۱۰۵۲۲۸۴	۸۸۰۰۴۰	تأمین برق، گاز، بخار و تهویه هوا	کشور
۹۶۰۰۸	۶۷۴۸۴	۵۰۶۳۹	۳۸۹۱۷	آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیت‌های تصفیه	
۱۴۲۳۳۳ ۶	۹۶۷۵۵۸	۶۸۵۹۰۱	۶۳۰۲۵۷	ساختمان	
۱۵۸۹۸۷ ۲۶	۱۱۹۳۲۵۰۳	۹۰۱۴۰۵۲	۹۲۶۱۲۹۹	گروه خدمات	

مأخذ: مرکز آمار ایران

۲-۲-۲- مصرف واسطه بخش‌های مختلف اقتصادی

مصرف واسطه، به ارزش افزوده کلیه کالاها و خدماتی که در فرآیند تولید (تولید ناخالص داخلی)، به عنوان داده، مورد استفاده قرار گرفته و به مصرف رسیده، یا تغییر شکل می‌دهند، اطلاق می‌شود. در جدول (۲-۴) مصرف واسطه بخش‌های مختلف اقتصادی استان و کشور طی سالهای ۹۷-۱۳۹۵ نشان داده شده است. براساس این جدول، بیشترین و کمترین میزان مصرف واسطه در استان همدان در سال ۱۳۹۷ به ترتیب به بخش‌های صنعت و معدن اختصاص داشته به‌طوری‌که میزان مصرف واسطه در بخش صنعت معادل ۷۱۲۴۸ میلیارد ریال و در بخش معدن معادل ۶۰۲ میلیارد ریال بوده است. بیشترین و کمترین مصرف واسطه در کشور نیز در سال ۱۳۹۸ به ترتیب به بخش‌های صنعت و آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیت‌های تصفیه اختصاص داشته است.

۱- بخش خدمات شامل زیر بخش‌های عمده‌فروشی و خرده‌فروشی، حمل و نقل و انبارداری و پست، فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا، اطلاعات و ارتباطات، فعالیت‌های مالی و بیمه، املاک و مستغلات، فعالیت‌های حرفه‌ای، علمی و فنی، فعالیت‌های اداری و خدمات پشتیبانی، اداره امور عمومی و خدمات شهری، آموزش، فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی، فعالیت‌های هنر، سرگرمی، تفریح و سایر خدمات است.

جدول ۲-۴. مصرف واسطه بخش های مختلف اقتصادی استان طی سالهای ۹۷-۱۳۹۵
(میلیارد ریال)

شرح	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	
استان	کشاورزی	۲۴۹۵۵	۲۸۸۱۶	۴۶۶۴۰
	معادن	۴۶۰	۶۰۳	۶۰۲
	صنعت	۳۸۷۶۴	۵۲۱۹۵	۷۱۲۴۸
	تأمین برق، گاز، بخار و تهویه هوا	۱۸۶۵	۲۰۲۴	۲۴۷۵
	آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیتهای تصفیه	۵۳۹	۶۲۶	۸۴۵
	ساختمان	۹۹۹۰	۱۲۱۹۱	۲۰۳۸۳
	گروه خدمات	۲۸۲۶۳	۳۱۸۷۴	۴۴۱۶۴
کشور	کشاورزی	۱۰۷۶۰۶۳	۱۲۴۰۱۳۲	۱۸۶۵۵۹۳
	معادن	۱۵۳۹۸۸	۱۸۲۷۶۴	۲۴۴۷۱۶
	صنعت	۵۳۱۶۶۷۳	۶۷۶۳۰۲۹	۱۰۷۹۳۳۶۲
	تأمین برق، گاز، بخار و تهویه هوا	۱۸۵۴۹۷	۱۶۰۵۸۳	۱۷۷۴۷۴
	آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیتهای تصفیه	۳۷۶۹۵	۴۹۵۴۶	۶۰۰۴۸
	ساختمان	۹۱۰۹۰۱	۹۹۷۳۰۴	۱۴۲۹۰۲۷
	گروه خدمات	۲۲۰۵۵۷۲	۲۵۴۹۹۳۶	۳۳۳۳۳۵۰

مأخذ: مرکز آمار ایران

۲-۲-۳- ستانده بخش های مختلف اقتصادی

به کالا یا خدمتی که از پروسه تولید به دست می آید، ستاده یا محصول گفته می شود. جدول (۲-۵) ستانده بخش های مختلف اقتصادی استان طی سالهای ۹۷-۱۳۹۵ را نشان می دهد. ستانده استان در رشته فعالیتهای اقتصادی بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۷، ۱۱۶۷۷۸ میلیارد ریال، در بخش معادن ۴۳۷۴ میلیارد ریال، در بخش صنعت ۱۲۲۰۶۸ میلیارد ریال، در بخش تأمین برق، گاز، بخار و تهویه هوا ۱۰۰۲۳ میلیارد ریال، در بخش آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیتهای تصفیه ۲۲۶۲ میلیارد ریال، در بخش ساختمان ۳۴۱۵۵ میلیارد ریال و در بخش خدمات ۲۴۰۶۱۵ میلیارد ریال بوده است. همچنین بیشترین و کمترین میزان ستانده در رشته فعالیتهای کشور در سال ۱۳۹۸ به ترتیب بخش های خدمات و آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیتهای تصفیه اختصاص داشته است.

جدول ۲-۵. ستانده بخش‌های مختلف اقتصادی استان طی سالهای ۹۷-۱۳۹۵
(ارقام به میلیارد ریال)

شرح	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷
استان	کشاورزی	۶۲۴۱۹	۱۱۶۷۷۸
	معادن	۳۲۷۹	۴۳۷۴
	صنعت	۵۴۹۱۰	۱۲۲۰۶۸
	تأمین برق، گاز، بخار و تهویه هوا	۴۴۵۲	۱۰۰۲۳
	آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیتهای تصفیه	۱۳۸۴	۲۲۶۲
	ساختمان	۱۶۸۴۵	۳۴۱۵۵
	گروه خدمات	۱۵۱۲۸۹	۲۴۰۶۱۵
کشور	کشاورزی	۲۴۰۲۰۶۶	۴۰۶۱۹۷۶
	معادن	۲۱۴۶۳۶۶	۵۱۴۲۲۱۴
	صنعت	۷۴۹۵۵۵۹	۱۴۶۷۷۳۳۵
	تأمین برق، گاز، بخار و تهویه هوا	۱۰۶۵۵۳۷	۱۸۷۸۲۸۴
	آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیتهای تصفیه	۷۶۶۱۲	۱۲۷۵۳۳
	ساختمان	۱۵۴۱۱۵۸	۲۳۹۶۵۸۵
	گروه خدمات	۹۹۱۷۶۵۷	۱۵۲۶۵۸۵۳

مأخذ: مرکز آمار ایران

۲-۲-۴- نسبت مصرف واسطه به ستانده بخش‌های مختلف اقتصادی

این شاخص از تقسیم مقدار مصرف واسطه به مقدار ستانده هر بخش بدست می‌آید. این شاخص نشان می‌دهد که هر یک واحد ستانده با چه میزان از مصرف واسطه به دست آمده است. به بیان دیگر، این نسبت هزینه هر واحد محصول (ستانده) را نشان می‌دهد. هر چه این شاخص برای یک فعالیت یک استان نسبت به فعالیت مشابه کمتر باشد، نشان می‌دهد که آن استان در انجام آن فعالیت دارای مزیت نسبی در هزینه کرد در آن رشته فعالیت می‌باشد. بر اساس جدول (۲-۶)، نسبت مصرف واسطه به ستانده در بخش کشاورزی در سالهای ۱۳۹۵ الی ۱۳۹۸ ثابت بوده است. این نسبت در بخش معادن در سال ۱۳۹۵، ۰،۱۴ و در سال ۱۳۹۶، ۰،۲۱ و سپس در سال ۱۳۹۷، ۰،۱۴ بوده است. همچنین نسبت مصرف واسطه به ستانده در سایر بخشهای اقتصادی استان در سال ۱۳۹۷ در قیاس با سال ۱۳۹۵ با کاهش همراه بوده است. بعلاوه بیشترین و کمترین نسبت مصرف واسطه به ستانده در

استان و کشور در سال ۱۳۹۷ به ترتیب به رشته فعالیت‌های بخش صنعت و معدن اختصاص داشته است.

جدول ۲-۶. نسبت مصرف واسطه به ستانده بخش‌های مختلف اقتصادی استان طی

سالهای ۹۷-۱۳۹۵

شرح	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷
استان	کشاورزی	۰,۴۱	۰,۴۰
	معدن	۰,۲۱	۰,۱۴
	صنعت	۰,۶۶	۰,۵۸
	تأمین برق، گاز، بخار و تهویه هوا	۰,۲۲	۰,۲۵
	آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیتهای تصفیه	۰,۳۹	۰,۳۷
	ساختمان	۰,۵۹	۰,۶۰
	گروه خدمات	۰,۱۸	۰,۱۸
کشور	کشاورزی	۰,۴۵	۰,۴۶
	معدن	۰,۰۷	۰,۰۵
	صنعت	۰,۷۱	۰,۷۴
	تأمین برق، گاز، بخار و تهویه هوا	۰,۱۷	۰,۰۹
	آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیتهای تصفیه	۰,۴۹	۰,۴۷
	ساختمان	۰,۵۹	۰,۶۰
	گروه خدمات	۰,۲۲	۰,۲۱

مأخذ: مرکز آمار ایران

۳-۲. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان

باتوجه به اهمیت تولید ناخالص داخلی و تحولات آن به‌عنوان شاخص عملکردی اقتصادی، در این فصل به بررسی وضعیت محصول ناخالص داخلی استان و روند تغییرات اجزای آن پرداخته شد. براساس بررسی‌های به‌عمل آمده، محصول ناخالص داخلی استان در سال ۱۳۹۷ معادل ۳۴۵۸۲۹ میلیارد ریال بوده که با افزایش ۳۵،۱۵ درصدی به ۴۶۷۳۸۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۸ رسیده است. همچنین بر اساس بررسی‌های به‌عمل آمده سهم محصول ناخالص داخلی استان از کل کشور در سال ۱۳۹۵ معادل ۱،۲۸ درصد بوده که با یک روند صعودی به ۱،۳۶ درصد در سال ۱۳۹۸ رسیده است. به‌علاوه محصول ناخالص داخلی سرانه استان در سال ۱۳۹۵ معادل ۱۱۱۳۴۴،۸ هزار ریال بوده که در سال ۱۳۹۸ به ۲۳۶۱۶۷،۸ هزار ریال افزایش یافته است. اما نکته قابل توجه آن است که محصول ناخالص داخلی سرانه استان در طی سال‌های مورد مطالعه همواره از محصول ناخالص داخلی سرانه کشور پایین‌تر بوده است.

گفتنی است، حمایت مؤثر از تولید و سرمایه‌گذاری و تحقق شعار جهش تولید در صورتی قابل تحقق است که تغییرات بنیادی در محیط حاکم بر سرمایه‌گذاری و تولید، بینش و رفتار مسئولان و تحول در کارکرد برخی دستگاه‌های اجرایی و نیز تصویب و اجرای برخی قوانین و مقررات صورت پذیرد. به‌منظور بهبود محصول ناخالص داخلی کشور و استان همدان و در نتیجه دستیابی به رشد اقتصادی مستمر و باثبات توجه به توصیه‌های سیاستی ذیل می‌تواند راهگشا باشد:

- تبیین وضع موجود و شناخت ریشه‌ها و آسیب‌های بخش حقیقی و تولید در استان از منظر پولی بانکی، مالیاتی، گمرکی، محیط کسب و کار، موانع سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی و ... از طریق استفاده از ظرفیت دانشگاهی، فعالین اقتصادی استان، ستاد تسهیل و رفع موانع تولید، هیئت مقررات‌زدایی، کمیته پایش و بهبود محیط کسب و کار و شورای گفتگوی دولت و بخش خصوصی
- بررسی و کمک‌رسانی به واحدهای تولیدی غیرفعال که قابلیت برگشت به چرخه تولید را دارند و همچنین تسریع در بهره‌برداری واحدهای در دست ساخت، نوسازی ماشین‌آلات، تسهیل‌گری تولید و همچنین برقراری ارتباط دائمی با واحدهای تولیدی از طریق جلسات کمیته پایش محیط کسب و کار، احصا قوانین و مقررات مخل و ... و سپس طرح مشکلات شناسایی شده در جلسات مربوطه و استفاده از ظرفیت و اختیارات موجود در راستای رفع مشکلات آنها

- بهبود محیط کسب و کار استان به عنوان یکی از حوزه‌های مؤثر در جهش تولید از طریق ساماندهی مجوزها و رفع قوانین و سیاست‌گذاری‌های متعارض (تنقیح قوانین و حذف قوانین سرعت گیر و سرکوب‌کننده تولید) و اصلاح فرآیندهای پیچیده منشأ طولانی شدن انجام امور و موازی‌کاری‌های موجود در دستگاه‌های اجرایی در راه‌اندازی کسب و کارها در استان
- اصلاح ساختار و اولویت بخشیدن به رفع موانع تولید خصوصاً در بخش خصوصی (اعم از موانع بانکی، مالیاتی، بیمه‌ای، حمل و نقل، فروش) و حمایت کامل از تولیدکنندگان و صنایع وابسته و جلوگیری از ورود کالای قاچاق به کشور و استان
- تقویت زیرساخت دانش تولید مبتنی بر سرمایه انسانی ماهر و خلاق و بهره‌گیری از منابع انسانی و اجتماعی در حوزه‌های علم و فناوری کشور و استان

سیستم اقتصادی
استان همدان
۱۳۹۹ سال

تهیه شده در معاونت اقتصادی
... تیرماه ۱۴۰۰ ...

مرور اجمالی بر بخش کشاورزی

استان همدان با توجه به ویژگی‌های جغرافیایی و ذخایر ژنتیکی مهمی چون بذر یونجه، سیر، گردو، گوسفند نژاد مهربان و ... به‌عنوان یکی از قطب‌های تولید کشاورزی در کشور مطرح بوده و سهم به‌سزایی در تولید ناخالص داخلی دارد. استان همدان در بیش از بیست فعالیت تولیدی، زیربنایی و صنایع تبدیلی دارای رتبه برتر در سطح کشور و منطقه می‌باشد که از جمله می‌توان به کسب رتبه‌های برتر کشوری در تولید کشمش، سیب زمینی، سیر، گردو، انگور، یونجه و گیاهان دارویی، جو و گندم و همچنین رتبه دوم در اجرای آبیاری تحت فشار و سیستم‌های نوین آبیاری اشاره نمود. به استناد آمار دریافتی از جهاد کشاورزی استان همدان، در سال ۱۳۹۹ کل سطح زیر کشت استان حدود ۶۹۸ هزار هکتار و کل تولید این بخش نیز ۴۹۲۲ هزار تن بوده است. میزان صادرات این بخش در سال ۱۳۹۹ از کل مبادی خروجی گمرکات کشور حدود ۲۸۷ هزار تن و به ارزش ۳۰۵ میلیون دلار بوده است. انواع خشکبار، سیب زمینی، سیر و گیاهان دارویی نیز به‌عنوان مهم‌ترین کالاهای صادراتی بخش کشاورزی استان در سال ۱۳۹۹ بوده‌اند. مهمترین مشکل در صادرات این محصولات با ارزش و با کیفیت استان این است که به‌صورت فله‌ای و بدون داشتن بسته‌بندی و برند معرف استان صادر می‌گردد. با توجه به محصولات تولیدی با کیفیت بخش کشاورزی در استان همدان در نظر داشتن خاصیت فسادپذیری و عمر کوتاه محصولات تولیدی این بخش در حال حاضر، یکی از نیازهای اساسی و اصلی بخش کشاورزی همدان صنایع تبدیلی است تا محصولات این بخش فرآوری شده و سپس صادر شوند. در این زمینه توسعه زیرساخت‌ها و توجه جدی به این مسأله می‌بایست از اولویت‌های این بخش باشد.

واژگان کلیدی: استان همدان، اقتصاد کشاورزی، ارزش افزوده، سطح زیر کشت

مقدمه

توسعه اقتصادی، نقش کشاورزی و دامپروری و برخی محصولات زراعی و دامی و نظایر آن، فرصت‌های زیادی برای سرمایه‌گذاری در بخش‌های مرتبط با کشاورزی ایجاد کرده است. کشاورزی از طریق دریافت عوامل تولید از بخش صنعت و نیز استفاده از خدمات بازاریابی، بسته بندی و فروش در بخش خدمات، ارتباط قوی و پیشین با این بخش‌ها دارد. از طرف دیگر با تأمین مواد خام مصرفی برای سایر بخش‌ها به‌ویژه برای بخش صنایع تبدیلی از طریق ایجاد مازاد ارزی و سرمایه برای سایر بخش‌ها با آنها ارتباط مستقیمی نیز دارد. بنابراین می‌توان ارزش افزوده مجموعه بخش‌های دیگر اقتصادی را متغیری موثر بر ارزش افزوده کشاورزی دانست. اهداف اساسی توسعه کشاورزی، ایجاد درآمد کافی برای بهره برداران، کسب استقلال اقتصادی، جلوگیری از مهاجرت بی‌رویه روستاییان، کاهش تفاوت‌های درآمدی بین شهر و روستا، تأمین نیاز و امنیت غذایی جامعه، صدور تولیدات مازاد به خارج، احیای جنگل‌ها و مزارع، ایجاد و حفظ اشتغال برای جمعیت روزافزون می‌باشد. امروزه حمایت از بخش کشاورزی در اکثر کشورهای جهان به‌عنوان یک موضوع بسیار مهم امنیتی مطرح است. حتی دولت‌هایی که ساختار اقتصادی بسیار محکمی دارند، به هیچ عنوان دست از حمایت کشاورزان خود بر نمی‌دارند و لذا کشاورزی در مرحله خیز اقتصادی هر کشور نقش قاطع در پیشرفت اقتصادی خواهد داشت.

استان همدان با توجه به ویژگی‌های جغرافیایی و ذخایر ژنتیکی مهمی چون بذر یونجه، سیر، گردو، گوسفند نژاد مهربان و ... از دیرباز به‌عنوان یکی از قطب‌های تولید کشاورزی در کشور مطرح بوده و سهم به سزایی در تولید ناخالص کشور دارد. استان همدان در بیش از بیست فعالیت تولیدی، زیر بنایی و صنایع تبدیلی دارای رتبه برتر در سطح کشور و منطقه می‌باشد که از جمله می‌توان به کسب رتبه‌های برتر در تولید سیب زمینی، سیر، گردو، انگور، یونجه و گیاهان دارویی، جو و گندم اشاره نمود. ذکر این موارد نشان‌دهنده پتانسیل بالای استان همدان در بخش کشاورزی بوده و لزوم توجه و توسعه بیشتر این بخش و صنایع وابسته به آن را بیش از پیش آشکار می‌سازد. با این توصیف در این فصل ابتدا سیاست‌های اقتصادی بخش کشاورزی استان و جهت‌گیری‌های استان در این زمینه بررسی شده است و در بخش دوم وضعیت تحولات بخش کشاورزی استان مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد. سپس در بخش بعدی به بررسی وضعیت شاخص‌های این بخش پرداخته شده است و در بخش پایانی نیز با جمع‌بندی این فصل، توصیه‌های سیاستی لازم برای تقویت و

رونق این بخش اقتصادی در اختیار سیاستگذاران و برنامه‌ریزان استان و کشور قرار گرفته است.

۳-۱. سیاست‌های اقتصادی بخش کشاورزی و جهت‌گیری‌های استان همدان

در یک اقتصاد رو به رشد، بخش کشاورزی معمولاً مهمترین بخش اقتصادی را تشکیل می‌دهد. کشاورزی مواد غذایی لازم را برای حیات انسانها فراهم می‌سازد و بسیاری از مواد خام برای ساختن کالاهای ضروری زندگی از طریق کشاورزی بدست می‌آید. کشاورزی بخشی از اقتصاد بشمار می‌آید که دارای ارتباطات بسیار قوی با سایر بخش‌هاست و به همین دلیل تأثیرپذیری خاصی در بین سایر بخش‌ها دارد. لذا باید گفت اقتصاد مقاومتی در بخش کشاورزی به معنای تلاش برای حداکثر استفاده از امکانات موجود برای تولید محصولات جهت کاهش وابستگی به کشورهای خارجی، افزایش بهره‌وری تا حد امکان، تولید کالاهایی که وابستگی به خارج را هرچه کمتر می‌کنند. به موازات این امر سرمایه‌گذاری در کشاورزی یکی از مؤثرترین استراتژی‌های کاهش فقر و گرسنگی و ایجاد توسعه پایدار است.

در سال‌های اخیر به‌ویژه در سال ۱۳۹۹ استان همدان با توجه به داشتن مبنای اقتصاد کشاورزی محور، با سرلوحه قرار دادن سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در بخش تولید و تقویت بخش‌های اقتصادی در این زمینه خط‌مشی‌های زیادی را برای نیل به اهداف ترسیمی به کار برده است. در این راستا باید به تدوین سند راهبردی و برنامه عملیاتی توسعه استان همدان (۱۴۰۰-۱۳۹۸) که با هدف برنامه‌ریزی توسعه پایدار در فضای جغرافیایی استان و بهره‌برداری از همه ظرفیت‌های توسعه‌ای موجود در استان نگاشته شده است و توجه ویژه این سند به بخش کشاورزی و برنامه‌ریزی و تلاش در جهت استفاده از امکانات موجود و سرمایه‌گذاری در جهت توسعه و رونق فعالیت در این بخش به‌عنوان کهن‌ترین و اساسی‌ترین بخش تولید در استان اشاره نمود.

در سال ۱۳۹۹ به‌منظور حمایت از بخش کشاورزی به‌عنوان مهمترین بخش تولیدی استان همدان و تحقق اهداف تبیین شده در سیاست‌های اقتصاد مقاومتی جهت‌گیری‌های استان به شرح ذیل بوده است:

- اجرای طرح‌های زیر بنایی، توسعه روش‌های نوین آبیاری و بهبود کارایی مصرف آب
- تحول کشاورزی، اصلاح ساختار و نظام بهره‌برداری و استقرار کشاورزی هوشمند و پایدار با حصول اطمینان از امنیت غذایی، آب و محیط‌زیست
- تجاری‌سازی و برندسازی محصولات کشاورزی ویژه (صادراتی و ارزش افزوده بالا)

- جلب مشارکت بخش خصوصی و تشکل‌های تولیدکنندگان و صنایع ذیربط برای سرمایه‌گذاری در تولید محصولات
- ایجاد سازوکار مناسب در جهت توازن ظرفیت‌های تولیدی بالا دستی (بخش‌های زراعی، باغی، دام و طیور، شیلات) با ظرفیت‌های تولیدی صنایع تبدیلی
- تأکید بر فعالیت زنجیره‌های تولید در زمینه‌هایی که پتانسیل آنها در استان وجود دارد مانند: زنجیره گوشت، مرغ، سیب‌زمینی، گردو و
- ترویج فعالیت‌های آب و خاک و ترغیب بهره‌برداران به اجرای سیستم‌های نوین و حفظ و حراست از منابع زیرزمینی و نیز کاهش مصرف آب در بخش کشاورزی
- ارتقاء گردشگری و آوازه میراث فرهنگی، تاریخی و طبیعی ایران و گسترش گردشگری بوم‌آورد، اجتماع‌محور، فرهنگ مینا، خلاق و متنوع در پهنه سرزمین.

۲-۳. بررسی وضعیت تحولات بخش کشاورزی استان همدان

در استان همدان نیز این بخش و تحولات آن به‌صورت جدی پیگیری می‌گردد. با توجه به بحران کمبود آب و لزوم استفاده بهینه از منابع آب و افزایش بهره‌وری تولید در این بخش در سال ۱۳۹۹ سرمایه‌گذاری و توجه ویژه به آبیاری تحت فشار، جهت‌دهی و هدایت الگوی کشاورزی در حوزه‌های بذر و روش تولید، تجهیز و نوسازی اراضی، تأمین داخلی نهاده‌ها و ادوات، افزایش تولید در محیط‌های کنترل شده گلخانه‌ای و افزایش فرآورده‌ها و کاهش ضایعات در تولید و همچنین انسجام در توسعه کشاورزی و روستایی، تکیه بر تولید داخل، گسترش و تقویت امنیت غذایی، تغییر رویکرد در تنظیم بازار از واردات‌گرایی به صادرات‌گرایی و نیز افزایش تولید محصولات راهبردی، حفظ بازارهای هدف صادراتی، علی‌رغم تحریم‌ها و فشارهای شدید بین‌المللی، افزایش تولید داخلی نهاده‌های کشاورزی، تأمین ذخایر راهبردی و تنظیم بازار و حفاظت و بهره‌برداری از منابع پایه از جمله سیاست‌های مورد تعقیب مدیران استانی برای بخش کشاورزی در سال مورد بررسی بود. در مجموع باید گفت که در سال ۱۳۹۹ عمده تحولات ایجاد شده در سال ۱۳۹۹ در بخش کشاورزی استان همدان به‌طور خلاصه به شرح ذیل می‌باشد.

- تدوین و اجرای طرح‌های مدیریت یکپارچه منابع آب در حوزه آب‌خیز به‌منظور ایجاد و ارتقای هماهنگی بین طرح‌های توسعه منابع آب، آب‌خیزداری در مناطق بالادست و احداث شبکه‌های آبیاری و زهکشی در مناطق پایین دست در اجرای عملیات کشاورزی حفاظتی

- ارتقای فناوری مناسب در چرخه تولید محصولات کشاورزی و اعمال حمایت‌های لازم برای توسعه مکانیزاسیون در تولید محصولات کشاورزی
- توسعه دامداری‌های صنعتی (بسته) و کاهش دامداری‌های سنتی و غیرمتحرک
- غنی‌سازی خاک‌های کم حاصلخیز با اعمال تناوب کشت و استفاده از کاشت گونه‌های مناسب
- حمایت از سرمایه‌گذاری داخلی (ارتقای ظرفیت شبکه صندوق حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری کشاورزی)
- ایجاد و توسعه سردخانه‌های نگهداری محصولات کشاورزی در راستای حفظ و حراست از تولید و ارزش محصولات تولیدی
- اجرای عملیات تجهیز و نوسازی اراضی در استان
- گسترش فعالیت‌های جانبی کشاورزی به‌ویژه پرورش زنبور عسل، آبی‌پروری در سطح استان

۳-۳. بررسی وضعیت شاخص‌های بخش کشاورزی

۳-۳-۱- تولید محصولات اساسی بخش کشاورزی

طبق جداول (۱-۳) و (۲-۳) تولید و عملکرد در هکتار محصولات زراعی و باغی استان همدان به تفکیک گروه تولیدات در سال زراعی ۹۹-۱۳۹۸ نشان داده شده است. بر اساس اطلاعات جدول (۱-۳)، مجموع تولید محصولات زراعی استان همدان در این سال معادل ۳۵۵۶۸۸۴ تن بوده که از این میزان ۸۵٪ معادل ۳۰۲۱۴۸۹ تن به‌صورت آبی و ۱۵٪ نیز معادل ۵۳۵۳۹۵ تن به‌صورت دیمی کشت شده است. بیشترین میزان تولید محصولات زراعی در استان همدان مربوط به گروه سبزیجات بوده که حدود ۲۹٪ از کل را شامل می‌شود. جمع محصولات این گروه ۱۰۲۸۳۹۸ تن بوده که کلاً به صورت آبی کشت شده است. بیشترین محصول این گروه به کشت سیب‌زمینی با تولیدی معادل ۹۱۳۳۵۷ تن تعلق داشته و عملکرد در هکتار تولید سیب‌زمینی به صورت آبی معادل ۴۳۰۱۰ کیلوگرم در هکتار بوده است. گروه تولید غلات دومین رتبه را در بین محصولات زراعی استان به خود اختصاص داده که در سال ۱۳۹۹ معادل ۱۰۱۸۵۸۱ تن تولید داشته است که حدود ۵۳ درصد از محصولات این گروه به صورت آبی و ۴۷ درصد نیز به صورت دیم کاشته شده است. سومین جایگاه محصولات زراعی نیز مربوط به تولید نباتات علوفه‌ای با تولید ۵۸۳۶۹۷ تن بوده است.

جدول ۳-۱. برآورد تولید و عملکرد در هکتار محصولات زراعی استان همدان در سال ۱۳۹۹

نام محصول		تولید (تن)			عملکرد (کیلوگرم)		
		آبی	دیم	جمع	آبی	دیم	جمع
غلات	گندم	۳۴۲۰۱۱	۳۶۸۰۷۳	۷۱۰۰۸۴	۵۰۸۵	۱۱۲۶	۶۲۱۱
	جو	۱۸۷۲۷۴	۱۱۱۹۹۷	۲۹۹۲۷۱	۴۲۸۷	۱۳۷۹	۵۶۶۶
	ذرت دانه‌ای	۹۲۲۶	۰	۹۲۲۶	۱۰۰۵۰	۰	۱۰۰۵۰
	جمع غلات	۵۳۸۵۱۱	۴۸۰۰۷۰	۱۰۱۸۵۸۱	***	***	***
حبوبات محصولات صنعتی	نخود	۱۹۰,۲	۸۴۸۷,۵	۸۶۷۷,۷	۱۸۲۹	۵۹۷	۲۴۲۶
	عدس	۷	۱۱۹۹,۵	۱۲۰۶,۵	۲۳۳۳	۵۶۹	۲۹۰۲
	لوبیا	۱۴۰۹	۳۶,۳	۱۴۴۵,۳	۲۵۴۸	۷۵۶	۳۳۰۴
	سایر حبوبات	۵,۵	۱۸۳,۲	۱۸۸,۷	۲۷۵۰	۵۳۳	۳۲۸۳
	جمع حبوبات	۱۶۱۱,۷	۹۹۰۶,۵	۱۱۵۱۸,۲	***	***	***
	چغندر قند	۴۴۸۴۷۵	۰	۴۴۸۴۷۵	۶۱۸۷۶	۰	۶۱۸۷۶
	آفتابگردان	۱۲۶,۵	۰	۱۲۶,۵	۲۰۷۴	۰	۲۰۷۴
	کلزا- گلرنگ	۲۵۴۰	۹۷	۲۶۳۷	۱۷۸۲	۵۵۱	۲۳۳۳
	جمع محصولات صنعتی	۴۵۱۱۴۲	۹۷	۴۵۱۲۳۹	***	***	***
	سیب زمینی	۹۱۳۳۵۷	۰	۹۱۳۳۵۷	۴۳۰۱۰	۰	۴۳۰۱۰
سبزیجات	گوچه فرنگی	۶۶۳۸۱	۰	۶۶۳۸۱	۴۸۴۹۲	۰	۴۸۴۹۲
	سیر	۴۲۴۹۰	۰	۴۲۴۹۰	۱۲۸۰۳	۰	۱۲۸۰۳
	پیاز	۳۳۰۷	۰	۳۳۰۷	۴۸۷۷۶	۰	۴۸۷۷۶
	سایر سبزیجات	۲۸۶۲,۵	۰	۲۸۶۲,۵	۱۷۲۲۳	۰	۱۷۲۲۳
	جمع سبزیجات	۱۰۲۸۳۹۸	۰	۱۰۲۸۳۹۸	***	***	***
محصولات جالبیزی	هندوانه	۵۹۹۰۶	۱۴۵	۶۰۰۵۱	۴۳۶۰۰	۲۱۳۲	۴۵۷۳۲
	خیار	۹۷۷۶۳	۰	۹۷۷۶۳	۳۲۲۰۱	۰	۳۲۲۰۱
	سایر جالبیزی	۴۱۲۵	۰	۴۱۲۵	۱۸۰۱۳	۰	۱۸۰۱۳

***	***	***	۱۶۱۹۳۹	۱۴۵	۱۶۱۷۹۴	جمع محصولات جالیزی	
۱۶۹۳۵	۴۷۹۶	۱۲۱۳۹	۳۸۰۸۹۰	۴۷۰,۵	۳۸۰۴۱۹	یونجه	نباتات علوفه‌ای
۱۱۸۳۹	۲۰۰۰	۹۸۳۹	۴۸۴۶	۵	۴۸۴۱	شبردر	
۳۵۵۶	۵۵۶	۳۰۰۰	۳۰۳,۳	۲۸۹,۸	۱۳,۵	گاودانه	
۶۲۵۱۷	۰	۶۲۵۱۷	۱۹۷۲۷۱	۰	۱۹۷۲۷۱	ذرت علوفه‌ای	
۱۵۱۶۳	۶۲۳	۱۴۵۴۰	۳۸۷,۵	۲۴	۳۶۳,۵	سایر نباتات علوفه‌ای	
***	***	***	۵۸۳۶۹۷	۷۸۹,۳	۵۸۲۹۰۸	جمع نباتات علوفه‌ای	
۱۱۵۵	۰	۱۱۵۵	۴۶,۲	۰	۴۶,۲	کدو آجیلی	سایر محصولات
۲۲۹۹	۰	۲۲۹۹	۲۶۰۳,۵	۰	۲۶۰۳,۵	آفتابگردان آجیلی	
۱۴۲۷۶	۰	۱۴۲۷۶	۴۰۰۴,۵	۰	۴۰۰۴,۵	جارو	
۴۰۹۹	۷۹۲	۳۳۰۷	۱۱۷۰,۶	۱۸۰,۵	۹۹۰,۱	سایر	
***	***	***	۷۸۲۴,۸	۱۸۰,۵	۷۶۴۴,۳	جمع سایر محصولات	
***	***	***	۳۲۶۳۱۹۶	۴۹۱۱۸۸	۲۷۷۲۰۰۸	محصولات اصلی	
***	***	***	۲۹۳۶۸۷,۷	۴۴۲۰۶,۹	۲۴۹۴۸۱	محصولات فرعی	
***	***	***	۳۵۵۶۸۸۴	۵۳۵۳۹۵	۳۰۲۱۴۸۹	جمع محصولات اصلی و فرعی	

مأخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان همدان

مطابق جدول (۳-۲)، میزان تولید مجموع تولید گل باغی و گلخانه‌ای استان همدان در سال زراعی ۹۹-۱۳۹۸ معادل ۷۹۲۵۰۰ تن بوده است. در صدر محصولات باغی استان همدان میوه‌های دانه‌ریز بوده که میزان تولید آن نیز ۴۱۶۴۸۰ تن بوده که از این میزان انگور آبی با ۴۱۴۳۷۸ تن، انگور دیم ۲۰۰۶ تن و توت درختی ۹۱ تن تولید شده است. پس از آن میوه‌های دانه‌دار قرار دارند که مجموع آنها در سال زراعی ۹۹-۱۳۹۸، معادل ۱۵۱۵۴۱ تن بوده که بیشترین میزان تولید به سبب با تولیدی معادل ۱۴۵۰۲۷ تن و کمترین میزان به تولید به با تولیدی معادل ۳۱۵۳ تن تعلق داشته است.

جدول ۳-۲. برآورد تولید و عملکرد در هکتار محصولات باغی استان همدان در سال ۱۳۹۹

نام محصول	میزان تولید (تن)	عملکرد در هکتار (کیلوگرم)
سیب	۱۴۵۰۲۷	۲۲۵۳۰
گلابی	۳۲۷۵	۱۰۱۵۶
به	۳۱۵۳	۱۱۴۲۱
سایر دانه دار	۸۵	۶۲۷۹
جمع میوه‌های دانه‌دار	۱۵۱۵۴۱	***
آلبالو	۸۰۲۸	۶۴۱۰
گیلاس	۳۸۹۵	۷۴۸۴
گوجه	۷۷۰	۹۰۹۶
انواع آلو	۱۸۶۸۹	۱۰۴۷۷
آلو قطره طلا	۲۵۵۵	۱۱۸۸۵
هلو	۵۵۴۰۵	۱۶۰۲۱
شلیل	۱۹۱۳۹	۱۴۳۴۸
شفتالو	۴۵۲	۱۰۷۸۴
زردآلو	۱۳۰۵۸	۸۷۷۶
سایر هسته دار	۱۷۹	۷۳۷۸
جمع میوه های هسته‌دار	۱۲۲۱۷۲	***
انگور آبی	۴۱۴۳۷۸	۲۰۰۶۸
انگور دیم	۲۰۰۶	۳۴۴۹
توت درختی	۹۱	۲۸۰۲
سایر میوه‌های دانه‌ریز	۵	۴۴۵۸
جمع میوه‌های دانه‌ریز	۴۱۶۴۸۰	***
گردو	۶۱۵۰۹	۳۳۴۸
بادام آبی	۶۷۱۶	۲۰۵۹
بادام دیم	۱۹۰۳	۶۳۴

۸۵۷	۴۳	پسته	
۱۱۶۹	۵۷	سنجد	
۱۴۹۵	۱۳	سایر میوه‌های خشک	
***	۷۰۲۴۰	جمع میوه‌های خشک	
۱۱۵۵	۷۶	سماق، عناب، زالزالک، زرشک...	
***	۷۶	سایر میوه‌های سردسیری	
۵	۰,۶۹	زعفران	سایر محصولات باغبانی
۱۶۵۰	۲۸۶	گل محمدی	
۲۴۶۱	۲۵۶۹۱	گیاهان دارویی	
۰	۰	درختان غیر مثمر	
۳۳۵۰۵۰	۴۲۵۵	قارچ	
۶۸۳۰	۱۳۰۳	باغات مخلوط	
۶۴۰۴	۴۵۵	سایر محصولات مثمر	
۲۹۰۱	۳۱۹۹۲	جمع سایر محصولات باغبانی	
***	۷۹۲۵۰۰	جمع محصولات باغی	

مأخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان

۳-۱-۱-۳- ارزش افزوده، مصرف واسطه و ستانده زیر بخش‌های گروه کشاورزی

ارزش افزوده: بر اساس جدول (۳-۳)، وضعیت ارزش افزوده، مصرف واسطه و ستانده بخش کشاورزی را نشان می‌دهد. لازم به توضیح است که آخرین آمار مربوط به ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی منتشر شده از سوی مرکز آمار ایران مربوط به سال ۱۳۹۷ است. براساس جداول ذیل، مجموع ارزش افزوده بخش کشاورزی استان همدان در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ به ترتیب معادل ۴۱۱۳۴,۶۶ و ۷۰۱۳۸,۴۷ میلیارد ریال بوده است. بیشترین ارزش افزوده بخش کشاورزی استان در این سال‌ها به حوزه زراعت و باغداری تعلق داشته و در سال ۱۳۹۶ معادل ۳۴۱۸۲,۰۱ میلیارد ریال بوده که با افزایشی در حدود ۷۱ درصد در سال ۱۳۹۷ معادل ۵۸۷۶۹,۹۴ میلیارد ریال بوده است و کمترین ارزش افزوده نیز مربوط به حوزه پرورش زنبور عسل، کرم ابریشم، شکار و سایر فعالیت‌های کشاورزی بوده است که معادل ۱۳۴,۰۷ میلیارد ریال می‌باشد.

مصرف واسطه: براساس جدول (۳-۴)، مجموع مصرف واسطه بخش کشاورزی در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۶ به ترتیب معادل ۴۶۶۳۹,۶۴ و ۲۸۸۱۵,۶۹ میلیارد ریال بوده است. در سال ۱۳۹۷ بیشترین مصرف واسطه به بخش زراعت و باغداری با مصرفی معادل ۲۳۳۴۴,۰۹ میلیارد ریال و کمترین مصرف واسطه به جنگلداری با مصرفی معادل ۷۹,۳۴ میلیارد ریال اختصاص داشته است.

ستانده: همانطور که از جدول (۳-۵) مشاهده می‌شود، مجموع ستانده بخش کشاورزی در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۶ با افزایش ۶۷ درصدی به ترتیب معادل ۱۱۶۷۷۸,۱۰ و ۶۹۹۵۰,۳۴ میلیارد ریال بوده است. در ستانده، بخش زراعت و باغداری بیشترین تغییر را داشته که از ۴۷۸۶۳,۴۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۶ با ۷۱,۵ درصد رشد در سال ۱۳۹۷ به ۸۲۱۱۴,۰۲ میلیارد ریال رسیده است. کمترین میزان ستانده نیز در سال ۱۳۹۶ مربوط به حوزه پرورش زنبور عسل، کرم ابریشم، شکار و سایر فعالیت‌های کشاورزی می‌باشد که با افزایش ۷۳ درصدی به ۲۲۷,۶۶ میلیارد ریال رسیده است.

جدول ۳-۳. ارزش افزوده فعالیت‌های اقتصادی استان همدان به قیمت‌های سال جاری در سال‌های ۹۷-۱۳۹۶ (میلیارد ریال)

۱۳۹۷	۱۳۹۶	رشته فعالیت
۷۰۱۳۸,۴۷	۴۱۱۳۴,۶۶	کشاورزی، شکار، جنگلداری و ماهیگیری
۵۸۷۶۹,۹۴	۳۴۱۸۲,۰۱	زراعت و باغداری
۱۰۰۴۹,۵۶	۵۸۸۸,۶۵	پرورش حیوانات
۷۴۳,۰۰	۴۰۴,۷۴	گاوداری صنعتی
۶۸۴۱,۷۱	۴۵۳۲,۹۶	دام سنتی
۲۲۳۳,۵۷	۸۱۶,۸۸	مرغداری
۲۳۱,۲۸	۱۳۴,۰۷	پرورش زنبور عسل، کرم ابریشم، شکار و سایر فعالیت‌های کشاورزی
۱۹۴,۲۱	۱۶۴,۲۲	جنگلداری
۱۱۲۴,۷۶	۸۹۹,۷۷	ماهیگیری

مأخذ: مرکز آمار ایران

جدول ۳-۴. مصرف واسطه فعالیت‌های اقتصادی استان همدان به قیمت‌های سال جاری در سال‌های ۹۷-۱۳۹۶ (میلیارد ریال)

۱۳۹۷	۱۳۹۶	رشته فعالیت
۴۶۶۳۹,۶۴	۲۸۸۱۵,۶۹	کشاورزی، شکار، جنگلداری و ماهیگیری
۲۳۳۴۴,۰۹	۱۳۶۸۱,۴۶	زراعت و باغداری
۲۲۴۴۴,۸۸	۱۴۴۹۱,۴۱	پرورش حیوانات
۱۷۸۰,۶۰	۹۸۲,۰۱	گاوداری صنعتی
۱۴۱۳۴,۳۳	۹۳۸۵,۹۰	دام سنتی
۶۳۶۷,۳۴	۴۰۲۹,۹۱	مرغداری
۱۶۲,۶۱	۹۳,۶۰	پرورش زنبور عسل، کرم ابریشم، شکار و سایر فعالیت‌های کشاورزی
۱۴۴,۱۶	۷۹,۳۴	جنگلداری
۷۰۶,۵۱	۵۶۳,۴۷	ماهیگیری

مأخذ: مرکز آمار ایران

جدول ۳-۵. ستانده فعالیت‌های اقتصادی استان همدان به قیمت‌های سال جاری در سال‌های ۹۷-۱۳۹۶ (میلیارد ریال)

۱۳۹۷	۱۳۹۶	رشته فعالیت
۱۱۶۷۷۸,۱۰	۶۹۹۵۰,۳۴	کشاورزی، شکار، جنگلداری و ماهیگیری
۸۲۱۱۴,۰۲	۴۷۸۶۳,۴۷	زراعت و باغداری
۳۲۴۹۴,۴۴	۲۰۳۸۰,۰۶	پرورش حیوانات
۲۵۲۳,۶۰	۱۳۸۶,۷۵	گاوداری صنعتی
۲۰۹۷۶,۰۴	۱۳۹۱۸,۸۶	دام سنتی
۸۶۰۰,۹۱	۴۸۴۶,۷۹	مرغداری
۳۹۳,۸۹	۲۲۷,۶۶	پرورش زنبور عسل، کرم ابریشم، شکار و سایر فعالیت‌های کشاورزی
۳۳۸,۳۷	۲۴۳,۵۷	جنگلداری
۱۸۳۱,۲۷	۱۴۶۳,۲۴	ماهیگیری

مأخذ: مرکز آمار ایران

۳-۱-۲- سطح زیر کشت و تولید محصولات عمده بخش کشاورزی استان به تفکیک (زراعی، باغی، دامی و آبزیان):

در جدول (۳-۶)، بر اساس مستندات دریافتی از سازمان جهاد کشاورزی استان همدان، سطح زیر کشت و تولید محصولات عمده بخش کشاورزی استان به تفکیک (زراعی، باغی، دامی و آبزیان) برای سال ۱۳۹۹ ارائه گردیده است. براساس جدول مذکور، تولید محصولات زراعی استان معادل ۳۵۵۶۸۸۴ تن با سطح زیرکشت ۶۱۴۸۶۷ هکتار بوده است. تولید محصولات باغی و گلخانه‌ای نیز ۷۹۲۵۰۰ تن بوده که سطح زیر کشت محصولات باغی و گلخانه‌ای اختصاص یافته به آن ۸۳۵۴۳ هکتار بوده است. همان‌طور که از جدول ذیل مشخص است، تولید محصولات دامی و آبزیان نیز در سال ۱۳۹۹ معادل ۵۷۲۵۸۱ تن بوده است و در مجموع با احتساب تولید محصولات فرعی و سایر جمع تولیدات بخش کشاورزی استان همدان در سال ۱۳۹۹ معادل ۴۹۲۱۹۶۵ تن بوده است.

جدول ۳-۶. سطح زیرکشت و تولید محصولات عمده بخش کشاورزی استان

همدان در سال ۱۳۹۹

عنوان	تولید (تن)	سطح زیر کشت (هکتار)
زراعی	۳۵۵۶۸۸۴	۶۱۴۸۶۷
باغی و گلخانه‌ای	۷۹۲۵۰۰	۸۳۵۴۳
دامی و آبزیان	۵۷۲۵۸۱	*
جمع تولید بخش کشاورزی	۴۹۲۱۹۶۵	۶۹۸۴۱۰

مأخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان همدان

۳-۳-۲- صادرات و واردات محصولات کشاورزی

در سال‌های اخیر با توجه به تأکید و حمایت از تولیدات داخلی، ایجاد تنوع در محصولات صادراتی و تأکید بر تجارت محصولات غیرنفتی به‌عنوان یکی از مباحث جدی در امر صادرات مطرح شده است. در این میان بخش کشاورزی به‌عنوان یکی از بخش‌های اثرگذار بر صادرات، حایز اهمیت است. این بخش به دلیل وجود شرایط مساعد از جمله توانمندی‌های بالقوه موجود و همچنین شرایط آب و هوایی و اقلیم مناسب می‌تواند از طریق صادرات محصولات، ارزآوری بالایی برای کشور داشته باشد. این مهم نیازمند وجود یک بخش کشاورزی توانمند و اتخاذ سیاست‌های مناسب است. استان همدان نیز از دیرباز به‌عنوان یکی از قطب‌های کشاورزی کشور مطرح بوده و در تولید برخی محصولات عمده

حایز رتبه‌های برتر کشوری است. لذا با عنایت به اینکه بخش کشاورزی یکی از بخش‌های استراتژیک تولیدی و اقتصادی در استان همدان محسوب می‌گردد، لازم است که در تشریح وضعیت صادرات و واردات مربوط به این بخش به آماری که از سازمان جهاد کشاورزی استان همدان اخذ گردیده و بیانگر میزان صادرات محصولات کشاورزی استان از کلیه مبادی خروجی کشور می‌باشد، اشاره گردد.

مطابق آمار و اطلاعات سازمان جهاد کشاورزی استان همدان در سال ۱۳۹۹ معادل ۲۸۷۳۵۳ تن از محصولات بخش کشاورزی استان با ارزش ۳۰۵ میلیون دلار صادر گردیده است که نسبت به سال گذشته ۱۸,۹ درصد از لحاظ ارزشی و ۶ درصد از لحاظ وزنی کاهش داشته است. (لازم به ذکر است که در سال گذشته به دلیل بالا رفتن نرخ ارز و به تبع آن کاهش ارزش پول ملی صادرات رونق چشمگیری داشت و منابع حاصل از آن نیز افزایش پیدا نمود). مهمترین اقلام صادراتی بخش کشاورزی استان در سال ۱۳۹۹ انواع خشکبار بوده در مجموع ارزشی معادل ۱۳۵ میلیون دلار ارزآوری داشته و کشمش به تنهایی صادراتی به ارزش ۴۳ میلیون دلار داشته است. مهمترین مشکل در صادرات این محصول با ارزش و با کیفیت استان این است که به‌صورت فله‌ای و بدون داشتن بسته‌بندی و برند معرف استان صادر می‌گردد.

سیب‌زمینی به‌عنوان یکی دیگر از اقلام مهم صادراتی استان است که ارزشی معادل ۲۲,۹ میلیون دلار به خود اختصاص داده است، اما به دلیل بروکراسی زیاد اداری و ماهیت فسادپذیری این محصول ناگزیر بخش قابل توجهی از صادرات سیب‌زمینی استان همدان به‌صورت پیلهوری انجام می‌شود که این نوع صادرات علاوه بر اینکه در رقم رسمی صادرات استان لحاظ نمی‌شود مشکلات زیادی برای صادرات این محصول به‌وجود آورده است. سیر و گیاهان دارویی نیز با ارزآوری ۹,۲ و ۷,۴ میلیون دلار در رتبه‌های بعدی اقلام مهم صادرات بخش کشاورزی استان همدان در سال ۱۳۹۹ قرار دارند.

جدول ۳-۷. وضعیت صادرات محصولات کشاورزی استان همدان

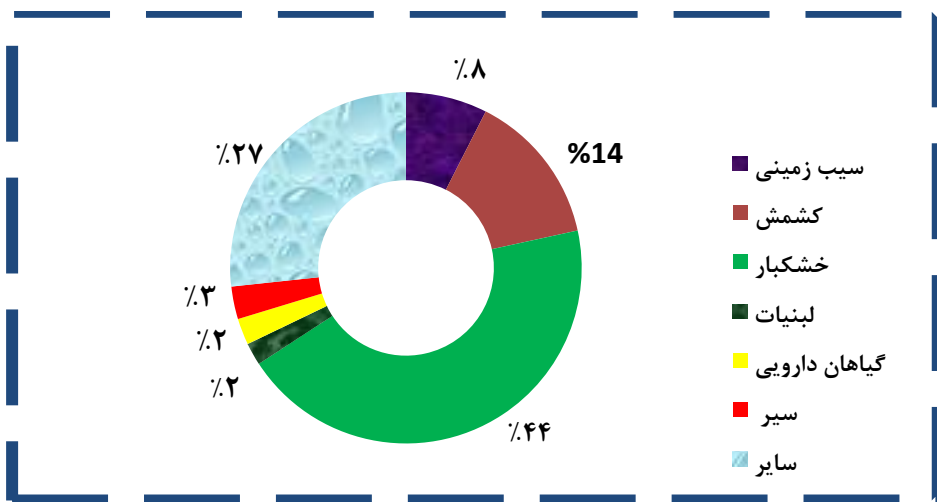
سال	میزان صادرات (تن) ارزش دلار (میلیون دلار)	
۱۳۹۹	۲۸۷۳۵۳	۳۰۵
۱۳۹۸	۳۰۵۶۹۵	۲۷۶
رشد سال ۱۳۹۹ نسبت به ۱۳۹۸ (درصد)	-۶	۱۸,۹

مأخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان همدان

جدول ۳-۸. اقلام عمده صادراتی بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۹

عنوان	ارزش (میلیون دلار)	وزن (تن)	نسبت ارزش دلاری به وزن (درصد)
انواع خشکبار بجز کشمش	۱۳۵	۱۹۷۶۰	۶,۸
کشمش	۴۳	۳۴۸۲۶	۱,۲
سیب زمینی	۲۲,۹	۱۰۹۸۶۹	۰,۲
سیر	۹,۲	۱۰۲۵۰	۰,۹
گیاهان دارویی	۷,۴	۹۶۰۰	۰,۸
لبنیات	۶,۳	۹۲۰۰	۰,۷
سایر	۸۱,۵	۹۳۸۴۸	۰,۹

مأخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان همدان

نمودار ۳-۱. اقلام عمده صادراتی بخش کشاورزی استان همدان در سال ۱۳۹۹

مأخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان همدان

۳-۳-۳- حمایت‌های صورت گرفته از بخش کشاورزی

اگرچه در سال‌های اخیر دولت نگاه حمایت‌گرانه به تولید و رونق بخش‌های اقتصادی داشته است و گام‌های مؤثری در عبور از دوران رکود و ورود به عرصه فعالیت رقم خورده است که از جمله این حمایت‌ها می‌توان به: توجه و تأکید بر تولید دانش‌بنیان، بهره‌گیری از محققین، کشاورزان پیشرو، تشکل‌های فعال در بخش کشاورزی، جوانان فارغ‌التحصیل دانشگاهی در به‌کارگیری شیوه‌های نوین در تولید و افزایش بهره‌وری و ... اشاره نمود. اعمال این سیاست‌ها در سطوح استانی و منطقه‌ای بازتاب‌های مثبتی داشته است. همچنین در سطح عمومی نیز شامل تعیین منصفانه و اعلام به موقع قیمت تضمینی خرید محصولات کشاورزی، تأمین و دسترسی آسان کشاورزان به انواع نهاده‌های تولید معتبر و باکیفیت، پرداخت تسهیلات و اعتبارات مورد نیاز توسعه بخش کشاورزی به ذینفعان نیز از حمایت‌های مؤثر دولت در مسیر توسعه و رونق بخش کشاورزی کشور و استان‌ها محسوب می‌گردد.

۳-۴. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان

قطعا برنامه‌ریزی به‌روز، منسجم و کارآمد با توجه به شرایط اقلیمی و منابع آبی استان همدان می‌تواند ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های استان را در بخش کشاورزی شکوفا نموده و میزان بهره‌وری را افزایش دهد. برای این منظور پیشنهادات راهبردی قابل اجرا در جهت توسعه و بهبود وضعیت بخش کشاورزی استان همدان به شرح ذیل ارائه می‌گردد.

- ارتقاء بهره‌وری عوامل و منابع تولید محصولات و نهاده‌های کشاورزی به‌ویژه ارتقاء و بهره‌وری آب و راندمان آبیاری
- حمایت از توسعه تشکل‌ها و افزایش نقش‌آفرینی آنها در زنجیره ارزش از تولید تا بازار محصولات کشاورزی و نهاده‌ها و راه‌اندازی شبکه ملی تلویزیونی کشاورزی
- طراحی سامانه ایجاد تعادل تولید و مصرف و تجارت محصولات راهبردی در استان
- افزایش پژوهش‌های کاربردی، استفاده از فناوری‌های زیستی و نوین و افزایش تولید در محیط‌های کنترل شده
- توسعه و نفوذ فناوری در بخش کشاورزی و کسب، انتقال و انتشار آن
- افزایش سطح امنیت سرمایه‌گذاری با گسترش زیرساخت‌های مطلوب
- توسعه و تنوع بخشی صنایع تبدیلی و تکمیلی
- شناسایی ظرفیت‌های فرمانطقه‌ای تولید محصولات راهبردی
- حمایت از افزایش تولید محصولات باغی دارای مزیت رقابتی و توسعه باغات در اراضی شیب دار

- تنوع بخشی ابزارهای حمایت از تولید و تولیدکنندگان بخش، گسترش زیرساخت‌های اطلاعاتی و ارتباطی
- کاهش ضایعات محصولات کشاورزی در مرحله اصلی داشت، کاشت و برداشت
- تشویق و آموزش کشاورزان بومی استان به تولید محصولات کم آبر و مقاوم در مقابل تغییرات ناگهانی جوی در کنار ترویج و حمایت از تولید به روش‌های جدید و مکانیزه به جای روش سنتی

صنعت و معدن

سیمای اقتصادی استان همدان در سال ۱۳۹۹

تهیه شده در معاونت اقتصادی
... تیرماه ۱۴۰۰ ...

مرور اجمالی بر صنعت و معدن

در سال ۱۳۹۹ روند کاهشی شاخص‌های بخش صنعت و معدن اثرگذاری این بخش را در اقتصاد استان کمتر نمود. به‌طوری که طبق بررسی‌های به‌عمل آمده از بخش صنعت و معدن در این فصل مشخص گردید. ارزش افزوده ایجاد شده بخش صنعت و استخراج معدن استان همدان در سال ۱۳۹۸ به ترتیب معادل ۷۱۰۰۱۷۳ و ۵۳۶۱۲۸۰ میلیون ریال بوده است. تعداد جواز تأسیس صادر شده ۱۴۳۰ فقره بوده است. میزان سرمایه ثابت بر اساس تعداد جواز تأسیس در سال ۱۳۹۹ با افزایش ۷۸٫۱ درصدی نسبت به سال گذشته معادل ۱۰۰۲۹۰ میلیارد ریال با اشتغال ۱۹۳۰۳ نفر بوده است. همچنین تعداد پروانه‌های بهره‌برداری صنعتی ایجاد و توسعه‌ای در سال ۱۳۹۹ معادل ۱۰۸ فقره با میزان سرمایه گذاری معادل ۱۳۳۸۵٫۹ میلیارد ریال و اشتغال ۲۲۸۸ نفر بوده است.

تعداد پروانه‌های بهره‌برداری معدنی ایجاد و در سال ۱۳۹۹، ۱۸ فقره با میزان سرمایه گذاری ۳۱۱٫۱ میلیارد ریال و اشتغال ۱۲۴ نفر بوده است.

استان همدان علیرغم داشتن ظرفیت‌های بسیار در بخش‌های صنعت و معدن با چالش‌های بسیاری از جمله فقدان استراتژی توسعه صنعتی عدم توجه به صادرات و نگاه به بازار داخل برای عرضه محصول و عدم سیاست‌های حمایتی از صادرات متناسب با ارزش‌آفرینی، کمبود سرمایه‌در گردش، وجود مقررات و تفسیرهای متعدد در نظام بیمه‌ای و مالیاتی کشور و غیرقابل پیش‌بینی بودن تغییرات قوانین و مقررات و رویه‌های ناظر بر محیط کسب و کار، زمانبر بودن صدور مجوز و عدم اجرای پنجره واحد، جهش نرخ ارز و بالتبع بی‌ثباتی در قیمت مواد اولیه و افزایش هزینه‌های تولید، فقدان خوشه‌های صنعتی و ... مواجه است. از اینرو تدوین استراتژی توسعه صنعتی با بهره‌گیری از نخبگان صنعت، اقتصاد، آینده‌پژوهان و تصمیم‌سازان اقتصادی یک ضرورت مهم و اولین گام برای توسعه صنعتی و معدنی برای استان همدان است. همچنین تمرکز بر چابک‌سازی و تکمیل زنجیره‌های گسترده تأمین صنعتی برای محصولات عمده و اصلی استان در کنار توجه به توسعه خوشه‌های صنعتی، باید توجه به بازرگانی صادرات محور به‌منظور استفاده از فرصت‌های تولیدی و تقویت بافت تولیدی در استان، تسهیل فرایندهای اداری در اخذ مجوزهای بخش‌های تولیدی و بهبود شاخص‌های محیط کسب و کار استان از اولویت‌های اصلی استان در تقویت بخش صنعت و معدن باشد.

واژگان کلیدی: همدان، صنعت، معدن، پروانه‌های بهره‌برداری صادره، مجوزهای تأسیس،

کارگاه‌های صنعتی

مقدمه

بخش صنعت و معدن به دلیل تعامل گسترده با سایر بخش‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی اقتصاد کشور می‌تواند به‌عنوان یکی از موثرترین پیشران‌های اقتصادی در کشور و استان همدان نقش مؤثری را ایفا نماید. همچنین بخش صنعت و معدن نه تنها می‌تواند سهم بالایی در ساماندهی معیشت جامعه داشته باشد، بلکه می‌تواند اقتدار و کارآمدی کشور را برای دستیابی به امنیت، عدالت، رفاه، آزادی، استقلال و عزت ملی تقویت نماید.

از اینرو در اسناد بالادستی در اقتصاد ایران نیز با توجه به این مهم اهمیت بخش‌های صنعت و معدن پرداخته شده است. در برنامه ششم توسعه اقتصادی، به‌منظور دستیابی به متوسط رشد تولید ناخالص داخلی ۸ درصد، بخش صنعت و معدن باید حداقل ۱۲ درصد رشد داشته باشد. همچنین در اهداف تعیین شده در سند چشم‌انداز بیست‌ساله کشور افق ۱۴۰۴ بر دستیابی به جایگاه اول صنعتی، معدنی و تجاری در منطقه، اقتصاد متنوع با سهم غالب بخش غیرنفتی و غیردولتی، رقابت‌پذیر و منطبق با استانداردهای بین‌المللی، توسعه‌یافته بر اساس فناوری‌های پیشرفته، متنوع در تولیدات صادراتی و توازن تجاری در صادرات غیرنفتی و واردات تأکید شده است. از اینرو با توجه به اهمیت بخش صنعت بر متغیرهای کلان کشور از جمله تولید، مصرف، سرمایه‌گذاری، اشتغال، صادرات و تحقق اهداف اسناد بالادستی کشور، بررسی وضعیت بخش‌های صنعت و معدن استان ضروری است.

با این توصیف، در این فصل ابتدا سیاست‌های اقتصادی بخش صنعت و معدن و جهت‌گیری‌های استان در این زمینه بررسی شده است و در بخش دوم وضعیت بخش صنعت و معدن استان مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد. سپس در بخش بعدی به بررسی شاخص‌ها و متغیرهای بخش صنعت و معدن در سال ۱۳۹۹ پرداخته شده است و در بخش پایانی نیز با جمع‌بندی این فصل، توصیه‌های سیاستی لازم برای تقویت و رونق این بخش در اختیار سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان استان و کشور قرار می‌گیرد.

۴-۱. سیاست‌های اقتصادی بخش صنعت و معدن و جهت‌گیری استان

سیاست‌های اتخاذی در تمامی حوزه‌های تابعه سازمان صنعت، معدن و تجارت متأثر از برنامه ششم اقتصادی، سند آمایش سرزمین و سند راهبردی و برنامه عملیاتی توسعه استان همدان می‌باشد، در این سازمان همسو با برنامه‌های ذکر شده سیاست‌های کلی زیر در نظر گرفته شده است از جمله:

صنعت

- تعریف و شناسایی طرح‌های تأثیرگذار در سطح استان (به تفکیک شهرستان‌ها)
- پیگیری کلیه امور مربوط به این طرح‌ها جهت هر چه سریع‌تر اجرایی شدن طرح‌ها به منظور بهبود محیط کسب و کار و حمایت از تولیدات داخلی، توسعه اشتغال، تأمین ساختار زنجیره تولید صنایع مادر
- استفاده از کلیه ابزارهای قانونی و حمایتی به منظور تعدیل شرایط نابسامان حاکم بر جامعه (تحریم‌ها، کاهش قیمت نفت، شیوع کرونا و رکود حاکم بر کلیه فعالیت‌های اقتصادی داخلی و بین‌المللی) در جهت حمایت از کلیه واحدهای صنعتی، معدنی و صنفی تابعه سازمان به‌ویژه در رابطه با تأمین مواد اولیه مورد نیاز و افزایش سرمایه‌گذاری و توسعه اشتغال در این بخش
- پیگیری امور مربوط به پروژه‌های اولویت‌دار مندرج در سند راهبردی و برنامه عملیاتی استان و حمایت همه‌جانبه از واحدهای تولیدی صنعتی و معدنی به منظور برون‌رفت از رکود
- بهره‌برداری سریع از ظرفیت‌های در حال ایجاد، شناسایی و رفع حلقه‌های ضعیف و مفقوده در زنجیره تولید و ارائه بسته‌های حمایتی به منظور تقویت و تکمیل این گونه حلقه‌ها
- احیاء واحدهای غیرفعال و اتمام طرح‌های نیمه تمام با پیشرفت بالای ۶۰ درصد

معدن

- تدوین راه‌کارهای عملیاتی برای فعال کردن و بهره‌گیری از معادن کوچک و متوسط با هدف توسعه صادرات و ایجاد اشتغال پایدار در این بخش به منظور جلوگیری از خام‌فروشی، ایجاد واحدهای فرآوری (هرچند ابتدایی) در خود معادن
- توجه ویژه به ایجاد صنایع معدنی با هدف ارتقا ارزش افزوده و پاسداشت منابع معدنی ارزشمند برای آیندگان
- همچنین ارتقا سهم بخش معدن در تولید ناخالص داخلی (با توانمندسازی معادن و مباحث معدنی در کلیه ابعاد)
- تهیه نقشه پایه از معادن جهت کنترل برداشت
- نظارت بر عملکرد معادن و بروز رسانی ظرفیت تولید

۲-۴. بررسی وضعیت تحولات بخش صنعت و معدن

بخش صنعت:

- احیاء تعداد ۵۶ واحد صنعتی راكد در سال ۱۳۹۹
- بهره‌برداری از تعداد ۱۰۸ طرح صنعتی با حجم سرمایه‌گذاری ۱۳۳۸۵ میلیارد ریال و اشتغال ۲۲۸۸ نفر که نسبت به سال گذشته از رشد ۴۰ درصدی در تعداد و بیش از ۵۳۰ درصدی در خصوص حجم سرمایه‌گذاری و همچنین ۱۱۶ درصدی به لحاظ اشتغالزایی برخوردار بوده است.
- جایگزینی بیش از ۱۶ میلیون دلار کالای ساخت داخل به جای واردات

بخش معدن:

- رشد استخراج سالیانه
- رشد وصولی حقوق دولتی (۴۰ درصد)
- فعالسازی تعداد ۲۰ معدن غیر فعال

۳-۴. بررسی و تحلیل شاخص‌ها و متغیرهای بخش صنعت و معدن

یکی از شاخص‌های مورد استفاده در سنجش میزان رشد و توسعه کشورها شاخص توسعه صنعتی است. زیرا بخش صنعت علاوه بر ایجاد ارزش افزوده، بیش از سایر بخش‌های اقتصاد منجر به ایجاد اشتغال می‌شود. ارزش افزوده، اشتغالزایی، تحریک نوآوری و پاسخگویی به نیازهای مصرف‌کنندگان که از خصوصیات تولید صنعتی هستند از عوامل کلیدی رشد اقتصادی بلندمدت و پایدار هستند.

۱-۳-۴- بررسی وضعیت تولید بخش صنعت و معدن

در جدول (۱-۴)، ارزش افزوده، مصرف واسطه، ستانده و نسبت مصرف به ستانده زیر بخش‌های گروه صنعت و معدن در سال ۱۳۹۷ نشان داده شده است. بخش صنعت به علت بالا بردن رشد اقتصادی، سطح درآمد و افزایش بهره‌وری جایگاه مهمی در توسعه کشورها دارد. براساس جدول مذکور، ارزش افزوده صنعت در سال ۱۳۹۷ معادل ۵۰۸۲۰ میلیارد ریال بوده است. مصرف واسطه و ستانده این بخش در سال ۱۳۹۵ به ترتیب معادل ۷۱۲۴۸ و ۱۲۲۰۶۸ میلیارد ریال بوده است.

بخش معدن و صنایع معدنی از مهم‌ترین بخش‌های اقتصادی کشورها می‌باشد که به‌ویژه از پیوندهای پسین قوی برخوردار بوده و رشد آن می‌تواند به‌عنوان یکی از محرک‌های

اقتصادی نقش انکارناپذیری در توسعه اقتصادی کشور و استان داشته باشد. ارزش افزوده بخش معدن نیز در سال ۱۳۹۷ معادل ۳۷۷۲ میلیارد ریال، مصرف واسطه آن معادل ۶۰۲ میلیارد ریال و ستانده آن معادل ۴۳۷۴ میلیارد ریال بوده است. همان طور که از جدول (۱) مشاهده می شود، نسبت مصرف واسطه به ستانده در بخش صنعت در سال ۱۳۹۷ معادل ۰,۵۸ و نسبت مصرف واسطه به ستانده در بخش معدن معادل ۰,۱۴ بوده است.

جدول ۴-۱. ارزش افزوده، مصرف واسطه و ستانده زیربخش های گروه صنعت و معدن استان به قیمت جاری در سال ۱۳۹۷ (میلیارد ریال)

شرح	ارزش افزوده	مصرف واسطه	ستانده	نسبت مصرف واسطه به ستانده
استخراج معدن	۳۷۷۲	۶۰۲	۴۳۷۴	۰,۱۴
استخراج نفت خام، گاز طبیعی و خدمات پشتیبانی معادن	۲	۱	۳	۰,۳۳
استخراج سایر معادن	۳۷۷۰	۶۰۱	۴۳۷۱	۰,۱۴
صنعت	۵۰۸۲۰	۷۱۲۴۸	۱۲۲۰۶۸	۰,۵۸
تولید محصولات غذایی	۱۶۶۱۱	۳۱۴۱۱	۴۸۰۲۲	۰,۶۵
تولید انواع آشامیدنیها	۱۳۸	۲۵۷	۳۹۶	۰,۶۵
تولید فرآورده های توتون و تنباکو	۱۱	۴	۱۵	۰,۲۷
تولید منسوجات	۲۶۶۶	۲۹۰۴	۵۵۷۰	۰,۵۲
تولید پوشاک	۵۵۰	۶۲۸	۱۱۷۸	۰,۵۳
تولید چرم و فرآورده های وابسته	۲۱۹	۱۷۰	۳۸۸	۰,۴۴
تولید چوب و محصولات چوبی به جز مبلمان، حصیر و مواد حصیر بافی	۹۶۵	۶۶۱	۱۶۲۷	۰,۴۱
تولید کاغذ و فرآورده های کاغذی	۳۷۵	۷۲۰	۱۰۹۵	۰,۶۶
چاپ و تکثیر رسانه های ضبط شده	۲۸۲	۱۲۸	۴۱۰	۰,۳۱
تولید کک، فرآورده های حاصل از پالایش نفت	۱۶۲	۲۳۶	۳۹۸	۰,۵۹
تولید مواد شیمیایی و فرآورده های شیمیایی	۷۰۷	۱۸۸۶	۲۵۹۳	۰,۷۳
تولید داروها و فرآورده های دارویی و شیمیایی و گیاهی	۱۲۳۴	۵۱۷	۱۷۵۱	۰,۳۰
تولید فرآورده های لاستیکی و پلاستیکی	۲۵۴۲	۳۸۵۱	۶۳۹۳	۰,۶۰
تولید سایر فرآورده های معدنی غیرفلزی	۱۰۰۰۰	۵۹۰۲	۱۵۹۰۲	۰,۳۷

تولید فلزات پایه	۶۵۰۸	۱۲۳۴۹	۱۸۸۵۸	۰,۶۵
تولید محصولات فلزی ساخته شده، به جز ماشین‌آلات و تجهیزات	۳۱۶۵	۴۱۵۹	۷۲۳۴	۰,۵۷
تولید محصولات رایانه‌ای، الکترونیکی و نوری	۶۰۱	۴۵۳	۱۰۵۴	۰,۴۳
تولید تجهیزات برقی	۳۶۱	۱۶۷۵	۲۰۳۷	۰,۸۲
تولید ماشین‌آلات و تجهیزات طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	۲۶۳۶	۲۰۳۷	۴۶۷۳	۰,۴۴
تولید وسایل نقلیه موتوری، تریلر و نیم‌تریلر	۵۴۲	۹۷۳	۱۵۱۵	۰,۶۴
تولید سایر تجهیزات حمل و نقل	۲	۱	۲	۰,۵۰
تولید مبلمان	۳۷۰	۲۶۰	۶۳۰	۰,۴۱
تولید سایر مصنوعات	۶۸	۳۶	۱۰۴	۰,۳۵
تعمیر و نصب ماشین‌آلات و تجهیزات	۱۰۵	۳۰	۱۳۵	۰,۲۲

مأخذ: مرکز آمار ایران

۴-۳-۲- بررسی وضعیت کارگاه‌های صنعتی

با توجه به اهمیت تحولات واحدهای صنعتی در این بخش به بررسی وضعیت کارگاه‌های صنعتی استان همدان پرداخته شده است. در جدول (۴-۲) وضعیت جواز تأسیس و پروانه‌های بهره‌برداری صنعتی در استان همدان در بخش صنعت نشان داده شده است. سند نشانگر پیش بینی ظرفیت و نوع تولید یک محصول را جواز تأسیس گویند که زمان صدور آن پیش از تأسیس یک واحد صنعتی یا تولیدی است؛ اما پروانه بهره‌برداری، سند نشانگر نوع و ظرفیت تولید ایجاد شده یک محصول بوده که زمان صدور آن پس از تأسیس واحد صنعتی و قبل از آغاز تولید می‌باشد. با توجه به ارقام موجود در جدول (۴-۲)، تعداد جواز تأسیس صادر شده در سال ۱۳۹۸ معادل ۸۵۸ فقره بوده که در سال ۱۳۹۹ به ۱۴۳۰ فقره افزایش یافته است. میزان سرمایه ثابت بر اساس تعداد جواز تأسیس در سال ۱۳۹۹ معادل ۱۰۰۲۹۰ میلیارد ریال بوده که نسبت به سال ۱۳۹۸، ۷۸,۱ درصد افزایش یافته است. همچنین تعداد اشتغال بر اساس تعداد جواز تأسیس صادره در سال ۱۳۹۹ معادل ۱۹۳۰۳ نفر بوده که نسبت به سال ۱۳۹۸، ۴۰,۱ درصد رشد داشته است. البته توجه به این نکته حایز اهمیت است که صدور جواز تأسیس یک بنگاه اقتصادی به معنای راه‌اندازی و ایجاد اشتغال و به‌ویژه تولید نیست. هر ساله افراد حقیقی و حقوقی زیادی اقدام به دریافت جواز

تأسیس می‌کنند، اما به دلایل مختلف از راه‌اندازی آن منصرف می‌شوند. بنابراین تعداد پروانه‌های صادر شده برای یک فعالیت صنعتی نشان‌دهنده میزان جذابیت صنعت، سطح سرمایه‌گذاری در آن صنعت و نیز تعداد بازارها و سطح تقاضا برای تولیدات آن است و در نهایت تمامی این عوامل نشان‌دهنده قابلیت توسعه و نیز سهم آن صنعت در میان سایر صنایع است. بر اساس جدول مذکور، تعداد پروانه‌های بهره‌برداری صنعتی ایجاد و توسعه‌ای در سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ به ترتیب معادل ۷۷ و ۱۰۸ فقره بوده است. میزان سرمایه‌گذاری بر اساس تعداد پروانه‌های بهره‌برداری صنعتی ایجاد و توسعه‌ای در سال ۱۳۹۸ معادل ۲۰۹۲,۴ میلیارد ریال بوده که با افزایشی ۵۳۹,۷ درصدی به ۱۳۳۸۵,۹ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ رسیده است. به علاوه میزان اشتغال بر اساس پروانه‌های بهره‌برداری صنعتی ایجاد و توسعه‌ای در سال ۱۳۹۸ معادل ۱۰۵۷ نفر بوده که این تعداد در سال ۱۳۹۸ به ۲۲۸۸ نفر رسیده است.

جدول ۴-۲. وضعیت جواز تأسیس و پروانه‌های بهره‌برداری صنعتی در بخش صنعت طی دوره زمانی ۱۳۹۸-۹۹

شرح	۱۳۹۸	۱۳۹۹
تعداد جواز تأسیس (فقره)	۸۵۸	۱۴۳۰
میزان سرمایه ثابت بر اساس تعداد جواز تأسیس (میلیارد ریال)	۵۶۲۸۷,۲	۱۰۰۲۹۰
میزان اشتغال بر اساس تعداد جواز تأسیس (نفر)	۱۳۷۷۶	۱۹۳۰۳
تعداد پروانه‌های بهره‌برداری صنعتی ایجاد و توسعه‌ای (فقره)	۷۷	۱۰۸
میزان سرمایه‌گذاری بر اساس تعداد پروانه‌های بهره‌برداری صنعتی ایجاد و توسعه‌ای (میلیارد ریال)	۲۰۹۲,۴	۱۳۳۸۵
میزان اشتغال بر اساس تعداد پروانه‌های بهره‌برداری صنعتی ایجاد و توسعه‌ای (نفر)	۱۰۵۷	۲۲۸۸

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان همدان

- میزان تولید محصولات صنعتی منتخب (محصولات صنعتی عمده تولیدی استان)

در جدول (۳-۴) میزان تولید محصولات صنعتی عمده تولیدی استان در سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ نشان داده شده است. براساس جدول مذکور، مقدار تولید سیمان در سال ۱۳۹۹ معادل ۲۰۵۴۸,۹ هزار تن بوده که نسبت به سال ۱۳۹۸ به ۱۳,۴ هزار تن کاهش یافته است. مقدار تولید فولاد خام در سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ به ترتیب معادل ۳۶۶,۱ و ۴۲۲,۵ هزار تن بوده است. همچنین مقدار تولید روغن خوراکی و تولید شیشه (ظروف و بطری) در سال ۱۳۹۹ به ترتیب معادل ۲۲,۹ و ۷۱,۵ هزار تن بوده است.

جدول ۳-۴. میزان تولید برخی از واحدهای منتخب استان (واحد: هزار تن)

عنوان شاخص یا نماگر	سال ۱۳۹۸	سال ۱۳۹۹
مقدار تولید سیمان (۳ واحد)	۲۰۵۹,۳	۲۰۴۵,۹
مقدار تولید فولاد خام (۱ واحد)	۳۶۶,۱	۴۲۲,۵
مقدار تولید روغن خوراکی	۱۸,۲	۲۲,۹
مقدار تولید شیشه (ظروف و بطری)	۷۲,۳	۷۱,۵

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان همدان

- سهم کارگاه‌های صنعتی استان در کشور

جدول (۴-۴) وضعیت کارگاه‌های صنعتی بالای ۱۰ نفر کارکن استان همدان در کشور را در سال ۱۳۹۹ نشان می‌دهد. بر اساس جدول مذکور مجموع کارگاه‌های صنعتی استان ۵۱۹ کارگاه بوده که سهم استان از کارگاه‌های صنعتی کشور معادل ۱,۶ درصد بوده است. تعداد کارگاه‌های ۱۰۰ نفر کارکن و بیشتر در استان همدان و کشور در سال ۱۳۹۹ به ترتیب ۲۵ و ۲۰۷۲ کارگاه بوده است و ۱,۲ درصد از کارگاه‌های ۱۰۰ نفر کارکن و بیشتر کشور در استان همدان بوده است. همچنین مجموع شاغلان کارگاه‌های صنعتی استان در سال ۱۳۹۹ معادل ۲۰۳۶۸ نفر بوده که ۱,۲ درصد از مجموع شاغلان کارگاه‌های صنعتی در کشور را به خود اختصاص داده است. تعداد شاغلان کارگاه‌های صنعتی بالاتر از ۱۰۰ نفر کارکن و بیشتر، در استان ۶۷۵۲ نفر بوده که ۰,۹ درصد از مجموع شاغلان کارگاه‌های صنعتی بالاتر از ۱۰۰ نفر کارکن و بیشتر در کشور را به خود اختصاص داده است.

جدول ۴-۴. وضعیت کارگاه‌های صنعتی بالای ۱۰ نفر کارکن استان همدان در کشور در سال ۱۳۹۹

شرح	نوع کارگاه	همدان	کشور	درصد از کشور
تعداد کارگاه‌ها	۱۰-۴۹ نفر کارکن	۴۵۰	۲۶۶۱۱	۱,۷
	۵۰-۹۹ نفر کارکن	۴۴	۲۸۸۱	۱,۵
	۱۰۰ نفر کارکن و بیشتر	۲۵	۲۰۷۲	۱,۲
	جمع کل	۵۱۹	۳۱۵۶۴	۱,۶
	۱۰-۴۹ نفر کارکن	۱۰۶۸۹	۷۰۰۴۰۷	۱,۵
تعداد شاغلان	۵۰-۹۹ نفر کارکن	۲۹۲۷	۲۴۷۴۵۰	۱,۲
	۱۰۰ نفر کارکن و بیشتر	۶۷۵۲	۷۵۱۲۹۱	۰,۹
	جمع کل	۲۰۳۶۸	۱۶۹۹۱۴۸	۱,۲

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان همدان

۴-۳-۳- بررسی وضعیت زیر بخش معدن

شناخت مزیت‌های نسبی مناطق مختلف و ایجاد زیرساخت‌ها جهت هدایت صحیح سرمایه‌ها و منابع برای تولید ثروت و ارزش افزوده یکی از وظایف اصلی سیاست‌گذاران هر کشور از جمله ایران و استان همدان می‌باشد که جز در سایه شناخت دقیق پتانسیل‌های نقاط مختلف کشور و استان در عرصه‌های گوناگون محقق نمی‌شود. ذخایر معدنی از جمله پتانسیل‌های موجود در کشور و استان می‌باشد (مقصودی و دهقانی، ۱۳۹۵). به کارگیری ظرفیت‌های بالقوه این بخش می‌تواند افزایش درآمد ملی را به دنبال داشته و در کاهش وابستگی کشور به درآمدهای نفتی موثر باشد. همچنین با توجه به این که معادن، تأمین‌کننده مواد اولیه مورد نیاز بسیاری از صنایع می‌باشند، وابستگی صنایع به واردات مواد اولیه کاهش یافته و گامی در جهت خودکفایی صنعت کشور برداشته می‌شود (بهبودی و همکاران، ۱۳۹۶). نقش معدن در اقتصاد کشور منحصر به مشارکت در افزایش درآمد ملی و رشد اقتصادی نیست؛ بلکه این بخش می‌تواند سهم قابل توجهی در ایجاد فرصت‌های شغلی و کاهش بیکاری و فقر در کشور داشته باشد. بخش معدن و صنایع معدنی نه تنها از طریق ایجاد اشتغال مستقیم در این بخش درآمد خانوارها را افزایش می‌دهد؛ بلکه به‌طور غیرمستقیم از طریق ارتباطات پسین و پیشین بخش معدن با سایر بخش‌های اقتصادی کشور (از جمله بخش‌های حمل و نقل، صنعت، مسکن و صنایع غذایی) و در نتیجه، افزایش

تولید و اشتغال این بخش‌ها، می‌تواند نقش مثبتی در افزایش درآمد خانوارها داشته باشد (بهبودی و همکاران، ۱۳۹۸). با توجه به فرصت‌های نسبی موجود در بخش معدن و لزوم تنوع بخشیدن به اقتصاد کشور در جهت کاهش وابستگی به نفت و رشد صادرات غیرنفتی، ارتقای جایگاه بخش معدن در اقتصاد کشور ضروری است. سیاست‌گذاری صحیح جهت ارتقای سهم معدن در اقتصاد کشور، مستلزم شناخت جایگاه معدن در اقتصاد کشور می‌باشد. از اینرو در این بخش به وضعیت بخش معدن استان همدان پرداخته شده است. براساس جدول (۴-۵)، تعداد پروانه‌های بهره‌برداری معدنی ایجاد شده در سال ۱۳۹۸، ۱۷ فقره بوده که با افزایش ۵٫۸ درصدی به ۱۸ فقره در سال ۱۳۹۹ رسیده است. میزان سرمایه‌گذاری بر اساس تعداد پروانه‌های بهره‌برداری معدنی ایجاد شده در سال ۱۳۹۹ معادل ۳۱۱٫۱ میلیارد ریال بوده که در قیاس با سال ۱۳۹۷ با افزایش ۳۱۴٫۲ درصدی مواجه بوده است. همچنین میزان اشتغال بر اساس تعداد پروانه‌های بهره‌برداری معدنی ایجاد شده در سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ به ترتیب ۱۰۶ و ۱۲۴ نفر بوده است.

جدول ۴-۵. وضعیت پروانه‌های بهره‌برداری معدنی در بخش معدن

۱۳۹۹	۱۳۹۸	شرح
۱۸	۱۷	تعداد پروانه‌های بهره‌برداری معدنی ایجاد شده (فقره)
۳۱۱٫۱	۷۵٫۱	میزان سرمایه‌گذاری بر اساس تعداد پروانه‌های بهره‌برداری معدنی ایجاد شده (میلیارد ریال)
۱۲۴	۱۰۶	میزان اشتغال بر اساس تعداد پروانه‌های بهره‌برداری معدنی ایجاد شده (نفر)

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان همدان

۴-۳-۴- صادرات محصولات بخش صنعت و معدن

تأکید بر توسعه صادرات صنعتی به‌عنوان یک استراتژی مهم، از جمله روش‌های دستیابی به رشد مستمر اقتصادی است که همواره به‌عنوان یکی از راهبردهای محوری اقتصاد کشور مطرح بوده است (سلطانی، ۱۳۸۸). صنعتی شدن از چنان اهمیتی برخوردار است که تحقق پیشرفت‌های فنی و کاربرد آن در صنعت طی سه قرن اخیر دلیل اصلی رشد و توسعه اقتصادی کشورهای پیشرفته در جهان امروز بوده است. جدول (۴-۶) میزان صادرات استان در بخش‌های صنعت و معدن در سال ۱۳۹۹ را نشان می‌دهد. براساس جدول مذکور، ارزش صادرات بخش صنعت ۲۲٫۴۹ میلیون و دلار و وزن آن ۱۶۱٫۱ هزار تن بوده است که سهمی ۱۹٫۰۱ درصدی از صادرات استان را به خود اختصاص داده و نسبت به سال ۱۳۹۸

از نظر ارزشی ۶۰ درصد و از نظر وزنی ۶۸ درصد کاهش داشته است. موتور کولر آبی با ارزشی معادل ۳,۶ میلیون دلار مهمترین کالای صادراتی این بخش بوده و ۲,۶ درصد از صادرات بخش صنعت استان را به خود اختصاص داده است. شیر خشک صنعتی با ۲,۷۵ میلیون دلار، کلینگر خاکستری با صادرات ۲,۹۱ میلیون دلار، سیمان سفید با ۱,۶۳ میلیون دلار و رب گوجه فرنگی با ۱,۳۲ میلیون دلار از دیگر اقلام عمده این بخش می‌باشند. این بخش شامل ۸۲ کالا است که به کشورهای کانادا، انگلستان، نروژ، هلند، ایتالیا، کنیا، روسیه، بلاروس، استرالیا، چین، هند، ترکیه، ترکمنستان، ارمنستان، قزاقستان، آذربایجان، پاکستان، افغانستان، بحرین، سوریه، امارات، عمان، کویت و عراق صادر گردیده است.

صادرات در بخش معدن نیز در سال ۱۳۹۹ به ارزش ۵,۶۸ میلیون دلار و وزن ۷,۶ هزار تن بوده است که سهمی برابر ۴,۸ درصدی از کل صادرات استان را به خود اختصاص داده و نسبت به سال ۱۳۹۸، از نظر ارزشی ۴۳ درصد و از نظر وزنی ۳۶ درصد کاهش داشته است. فروسیلیس با صادرات ۵,۶۵ میلیون دلار از عمده کالاهای صادراتی استان در این بخش است. این بخش شامل چهار قلم کالا می‌باشد که به کشورهای کانادا، آلمان، هلند، روسیه، بلغارستان، ارمنستان، هند، ترکیه، پاکستان، افغانستان، امارات و عراق صادر گردیده است.

جدول ۴-۶. میزان صادرات کالای استان همدان در بخش‌های صنعت و معدن در سال ۱۳۹۹

نام بخش	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	درصد از کل صادرات	درصد رشد وزن نسبت به سال گذشته	درصد رشد ارزش نسبت به سال گذشته
صنعت	۱۶۱,۱	۲۲,۴۹	۱۹,۰۱	-۶۸٪	-۶۰٪
معدن	۷,۶	۵,۶۸	۴,۸	-۳۶٪	-۴۳٪

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان همدان

همانطور که از جدول (۴-۷) مشاهده می‌شود، صادرات موتور کولر آبی با وزن ۷۵۱,۳ تن و ارزش ۳,۰۶ میلیون دلار، ۲,۵۹ درصد از صادرات کل استان همدان را به خود اختصاص داده و مهمترین کالای صادراتی استان در سال ۱۳۹۹ در بخش صنعت بوده است. شیر خشک صنعتی با صادراتی به وزن ۱۷۰۲ تن و به ارزش ۲,۷۵ میلیون دلار دومین کالای صادراتی استان در بخش صنعت بوده است. همچنین کلینگر خاکستری با صادراتی به ارزش ۲,۰۹ میلیون دلار و سیمان سفید با صادراتی به ارزش ۱,۶۳ میلیون دلار در رده‌های بعدی کالاهای صادراتی در بخش صنعت استان قرار گرفته‌اند. از دیگر اقلام عمده صادرات استان

در بخش صنعت در سال ۱۳۹۹ می‌توان به کنسرو رب گوجه فرنگی، سیم آلومینیومی، هسته فلزی برش خورده، جار و بطر شیشه‌ای، لوازم مستعمل و پودر آب پنیر اشاره کرد. از صادرات صنعتی می‌توان به عنوان منبعی جهت افزایش درآمدهای ارزی و دستیابی به رشد اقتصادی مستمر و باثبات یاد کرد. از اینرو، نظر به اهمیت استراتژیک صادرات صنعتی برای استان باید این موضوع بیش از پیش مورد توجه قرار گیرد.

جدول ۴-۷. مهمترین اقلام صادراتی استان همدان در بخش صنعت در سال ۱۳۹۹

ردیف	نام کالا	وزن (تن)	ارزش (میلیون دلار)	سهم از کل ارزش صادرات استان (درصد)
۱	موتور کولر آبی	۷۵۱,۳	۳,۰۶	۲,۵۹
۲	شیر خشک صنعتی	۱۷۰,۲	۲,۷۵	۲,۳۳
۳	کلینکر خاکستری	۱۱۵۲۹۹	۲,۰۹	۱,۷۷
۴	سیمان سفید	۳۱۸۴۵,۹	۱,۶۳	۱,۳۸
۵	کنسرو رب گوجه فرنگی	۱۸۷۹,۹	۱,۳۲	۱,۱۲
۶	سیم آلومینیومی	۶۵۸,۹	۱,۳۱	۱,۱۱
۷	هسته فلزی برش خورده	۲۹۹	۰,۹۶	۰,۸۲
۸	جار و بطر شیشه‌ای	۲۷۷۵,۹	۰,۸۳	۰,۷۰
۹	لوازم مستعمل	۳۹۶,۲	۰,۷۳	۰,۶۲
۱۰	پودر آب پنیر	۱۱۵۸,۶	۰,۵۲	۰,۴۴

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان همدان

جدول (۴-۸) مهمترین اقلام صادراتی استان همدان در بخش معدن در سال ۱۳۹۹ را نشان می‌دهد. در این بخش فروسیلیس با صادراتی به ارزش ۵۶۵۶۴۱۰ دلار و به وزن ۷۴۸۳ تن، ۴,۷۸ درصد از ارزش کل صادرات استان را به خود اختصاص داده و مهمترین کالای صادراتی این بخش در سال ۱۳۹۹ بوده است. بعد از آن کربنات کلسیم رسوبی با ارزشی معادل ۱۲۸۵۶ دلار و خاک ماسه بتونی نسوز با ارزشی معادل ۱۱۱۹۳ دلار در رده‌های بعدی صادرات بخش معدن استان همدان از نظر ارزش صادرات قرار دارند.

جدول ۴-۸. مهمترین اقلام صادراتی استان همدان در بخش معدن در سال ۱۳۹۹

ردیف	نام کالا	وزن (تن)	ارزش (دلار)	سهم از کل ارزش صادرات استان (درصد)
۱	فروسیلیس	۷۴۸۳	۵۶۵۶۴۱۰	۴,۷۸
۲	کربنات کلسیم رسوبی	۶۶,۶	۱۲۸۵۶	۰,۰۱
۳	خاک ماسه بتونی نسوز	۲۴	۱۱۱۹۳	۰,۰۱
۴	کربنات سدیم	۲۴,۷	۳۵۸۱	۰
۵	آهک هیدراته	۱۰	۴۵۰	۰

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان همدان

۴-۳-۵- حمایت های دولت از بخش صنعت و معدن

همانطور که از جدول (۴-۹) مشاهده می شود، از محل صندوق توسعه ملی و منابع داخلی بانک ها در سال ۱۳۹۹، اعتباراتی به طرح های صنعتی و معدنی استان تخصیص نیافته است ولی از محل رونق تولید به ۲۱ طرح اعتباری معادل ۶۵۵۵۳۷ میلیون ریال تخصیص یافته است.

جدول ۴-۹. اعتبارات بودجه ای تخصیص یافته به طرح های صنعتی و معدنی در سال ۱۳۹۹

محل پرداخت	تعداد کل	مبلغ (میلیون ریال)
رونق تولید	۲۱	۶۵۵۵۳۷

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان همدان

۴-۴. جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی برای استان

بخش صنعت یکی از پایه های اصلی نظریه های رشد و توسعه اقتصادی است. اهمیت این بخش در بعد نخست در ایجاد ارزش افزوده مستقیم برای اقتصاد و در بعد دوم به عنوان یکی از مهمترین پیشران ها برای توسعه سایر بخش های اقتصادی قلمداد می گردد. همچنین این بخش از جمله بخش های زیربنایی اقتصاد است که نقش عمده ای را در تعیین چرخه های رونق و رکود اقتصادی ایفا می نماید.

بر اساس بررسی های به عمل آمده مشخص گردید، تعداد جواز تأسیس صادر شده در سال ۱۳۹۸ معادل ۸۵۸ فقره بوده که در سال ۱۳۹۹ به ۱۴۳۰ فقره افزایش یافته است. میزان سرمایه ثابت بر اساس تعداد جواز تأسیس در سال ۱۳۹۹ معادل ۱۰۰۲۹۰ میلیارد ریال بوده که نسبت به سال ۱۳۹۸، ۷۸,۱ درصد افزایش یافته است. همچنین تعداد اشتغال بر اساس تعداد جواز تأسیس صادره در سال ۱۳۹۹ معادل ۱۹۳۰۳ نفر بوده است. به علاوه

تعداد پروانه‌های بهره‌برداری صنعتی ایجاد و توسعه‌ای در سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ به ترتیب معادل ۷۷ و ۱۰۸ فقره بوده است. میزان سرمایه‌گذاری بر اساس تعداد پروانه‌های بهره‌برداری صنعتی ایجاد و توسعه‌ای در سال ۱۳۹۸ معادل ۲۰۹۲,۴ میلیارد ریال بوده که با افزایشی ۵۳۹,۷ درصدی به ۱۳۳۸۵,۹ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ رسیده است. به علاوه میزان اشتغال بر اساس پروانه‌های بهره‌برداری صنعتی ایجاد و توسعه‌ای در سال ۱۳۹۸ معادل ۱۰۵۷ نفر بوده که این تعداد در سال ۱۳۹۹ به ۲۲۸۸ نفر رسیده است.

ارزش صادرات بخش صنعت ۲۲,۴۹ میلیون دلار و وزن آن ۱۶۱,۱ هزار تن بوده است که سهمی ۱۹,۰۱ درصدی از کل صادرات استان را به خود اختصاص داده است و صادرات در بخش معدن نیز در سال ۱۳۹۹ به ارزش ۵,۶۸ میلیون دلار و وزن ۷,۶ هزار تن بوده است که سهمی برابر ۴,۸ درصدی از کل صادرات استان را دارد.

در ادامه با توجه به اطلاعات کسب شده از سازمان صنعت، معدن و تجارت استان باید بیان داشت استان همدان به‌رغم داشتن توانایی‌های بسیار در بخش‌های صنعت و معدن با مشکلاتی از قبیل وجود دستورالعمل‌های متضاد و مغایر با سرمایه‌گذاری در تأمین اجتماعی و امور مالیاتی، کمبود نقدینگی و عدم تناسب تسهیلات بانکی با افزایش قیمت مواد اولیه، کمبود مواد اولیه فلزی و پتروشیمی و عدم کفاف فعالیت واحدها با سهمیه مواد، عدم وجود زیرساخت‌های لازم در شهرک‌های صنعتی (کمبود آب، برق و ...)، بدهی معوق بانکی، مالیاتی و تأمین اجتماعی واحدهای صنعتی، فرسوده بودن ماشین‌آلات تولید در واحدهای صنعتی و معدنی و در نتیجه کاهش توان رقابتی، فقدان استراتژی توسعه صنعتی، عدم توجه به صادرات و نگاه به بازار داخل برای عرضه محصول و عدم سیاست‌های حمایتی از صادرات متناسب با ارزش‌آفرینی، عدم حضور شرکت‌های سرمایه‌گذاری ایدرو و ایمیدرو در استان، جهش نرخ ارز و بالتبع بی‌ثباتی در قیمت مواد اولیه و افزایش هزینه‌های تولید، فقدان خوشه‌های صنعتی و مشکلات محلی بهره‌برداران معادن و تحمیل هزینه‌های سنگین به بهره‌برداران، تعطیلی برخی از واحدهای دارای پروانه بهره‌برداری، فعالیت اکثر واحدهای دارای پروانه کمتر از ظرفیت و ... مواجه هستند که مسئولان و تصمیم‌گیران اقتصادی استان باید برای رفع مشکلات مذکور، تدبیری اتخاذ نمایند. از اینرو به‌منظور بهبود و توسعه بخش صنعت و معدن استان، پیشنهادهای سیاستی زیر ارائه می‌گردد:

- پایش و بروزرسانی اطلاعات واحدهای صنعتی و ارائه راهکار مناسب جهت برون‌رفت از شرایط رکود و در اولویت قرار دادن بررسی مسایل و مشکلات واحدهای راکد و نیمه راکد در استان و احیای مجدد و تکمیل ظرفیت تولید آنها

- تعیین و اختصاص مشوق‌ها و معافیت‌های خاص حمایتی به واحدهای تولیدی، صنعتی و معدنی
- تأمین نقدینگی لازم جهت واحدهای تولیدی (متناسب با صورت‌های مالی سال قبل)
- مساعدت بانک‌های عامل در اخذ مدارک و ارائه تسهیلات
- تأمین مواد اولیه مورد نیاز متناسب با حجم فعالیت آنها براساس صورت‌های مالی
- اصلاح برخی دستورالعمل‌های موجود در ادارات و حذف قوانین و مقررات دست و پاگیر و مانع تولید
- یکسان کردن فرم‌ها و دستورالعمل‌ها، حذف تشریفات زائد و به حداقل رساندن مراحل بررسی و صدور مجوزهای صنعتی
- تعیین تکلیف و بروزرسانی بدهی‌های معوق تسهیلات دریافتی واحدهای صنعتی و معدنی از طریق سیستم بانکی
- حذف موانع اکتشاف در ادارات منابع طبیعی و محیط زیست، در راستای تسهیل سرمایه‌گذاری در بخش معدن استان
- ارائه تسهیلات جهت نوسازی ماشین‌آلات معدنی

اختمان و مکن

سیمای اقتصادی
استان همدان
۱۳۹۹

تهیه شده در معاونت اقتصادی
... تیرماه ۱۴۰۰ ...

مروری اجمالی بر بخش ساختمان و مسکن

مسکن، کالایی ضروری و بدون جانشین است و تقاضای آن نیز از روند باثباتی تبعیت می‌کند. تعیین رفاه خانوارها و ایجاد ثبات اجتماعی و اقتصادی از مهم‌ترین کارکردهای بخش ساختمان و مسکن می‌باشد. استان همدان در این بخش از استان‌های پیشرو کشور است. در سال ۱۳۹۹ در راستای اجرای سیاست‌های مطابق با نقشه راه بخش مسکن و به استناد برنامه ششم توسعه جهت‌گیری استان در تأمین مالی بخش ساختمان و مسکن، دنبال کردن و اجرای طرح بازآفرینی و ترمیم مسکن بافت‌های فرسوده، تولید مسکن ارزان قیمت برای حمایت از اقشار کم درآمد و... مورد توجه جدی بود. در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۸، تعداد پروانه‌های ساختمانی صادر شده ۵۹ مورد کاهش داشته است و از طرفی قیمت فروش یک متر زمین (متوسط شهری) مبلغ ۱۰۱,۵۰۰,۰۰۰ ریال و قیمت فروش یک متر زیر بنا (متوسط شهری) مبلغ ۸۲,۴۸۰,۰۰۰ ریال و مبلغ اجاره ماهیانه به اضافه سه درصد ودیعه، مبلغ ۲۵,۷۰۰,۰۰۰ ریال بوده که نسبت به موارد مشابه در سال ۱۳۹۸ کلیه مبالغ افزایش داشته‌اند. با این توصیف، می‌توان گفت در این استان با کاهش همزمان تعداد پروانه‌های ساختمانی صادره و افزایش مبالغ فروش زمین و زیربنا، نوعی رکود همراه با تورم در بخش ساختمان مشهود است.

واژگان کلیدی: مسکن و ساختمان، ارزش افزوده، سیاست‌های بخش مسکن، عرضه و تقاضای مسکن

مقدمه

بخش مسکن به عنوان یکی از بخش‌های عمده اقتصادی، رابطه تنگاتنگ وسیعی با سایر بخش‌های اقتصادی هر کشور دارد و بر آن تأثیر می‌گذارد. علاوه بر آن، سایر بخش‌ها نیز بر بخش مسکن اثر دارند. در واقع، بخش مسکن به دلیل ارتباط پیشین قوی با بخش‌های دیگر اقتصادی نقش اساسی در رشد اقتصادی دارد. این بخش به دلیل نیاز بالایی که به داده‌های بخش‌های دیگر دارد، می‌تواند به عنوان موتور رشد و قطب توسعه در اقتصاد کشور عمل کند. با این وجود، در دو دهه گذشته بخش مسکن با نوسانات شدید قیمت در مناطق شهری و روستایی کشور روبرو بوده است. مسأله بی‌ثباتی و نوسانات گسترده قیمت‌های مسکن به ویژه در کلان شهرها را می‌توان بارزترین ویژگی این بخش مهم اقتصادی کشور قلمداد کرد.

نوسانات قیمت مسکن در برخی از کشورها از جمله ایران، طی دو دهه اخیر یکی از چالش‌های اساسی بازار مسکن و اقتصاد کشور بوده است؛ به طوری که در یک دوره، افزایش فراوان در قیمت مسکن به وجود آمده و در دوره دیگر کاهش و یا ثبات نسبتاً زیاد و فراگیر بر قیمت مسکن حاکم بوده است که به تبع آن، تحولات فراوانی در بخش مسکن و در نهایت در کل اقتصاد پدیدار می‌شود. در عین حال با توجه به اعمال تحریم‌های اقتصادی علیه کشور و مزید بر علت شدن مسائل و مشکلات ناشی از شیوع ویروس کرونا، هرگونه بی‌ثباتی در اقتصاد کلان می‌تواند سیستم کارای مسکن و هر بخش اقتصادی دیگر را غیرکارآمد ساخته و اهداف تعیین شده در بخش مسکن را دور از دسترس سازد. بنابراین شرط اولیه در تمهید بخش مسکن کارآمد، ایجاد محیط با ثبات اقتصادی است. تأثیرگذاری مسکن برای ایجاد رونق و رکود در اقتصاد و متقابلاً استفاده از این بخش به عنوان بخش پیشرو در اقتصاد، برای اصلاح وضعیت اقتصادی، خروج از رکود و بحران‌های اقتصادی از ویژگی خاص بخش مسکن حکایت دارد. تعیین رفاه خانوارها و ایجاد ثبات اجتماعی و اقتصادی از مهم‌ترین کارکردهای مسکن می‌باشد.

بنابراین در این فصل، ابتدا سیاست‌های اقتصادی بخش ساختمان و مسکن و جهت‌گیری استان در این زمینه بررسی شده است و در بخش دوم وضعیت تحولات بخش ساختمان و مسکن مورد بررسی قرار گرفته است. سپس در بخش بعدی به بررسی شاخص‌های بخش ساختمان و مسکن پرداخته شده است و در بخش پایانی نیز با جمع‌بندی این فصل توصیه‌های سیاستی لازم برای تقویت و رونق بخش ساختمان و مسکن استان ارائه می‌گردد.

۵-۱. سیاست‌های اقتصادی بخش ساختمان و مسکن استان

از دیدگاه اقتصادی، مسکن و ساختمان یک کالای اقتصادی است و سرمایه‌گذاری در این بخش به‌طور مستقیم اشتغال و درآمد ملی را تحت تأثیر قرار می‌دهد و از دیدگاه اجتماعی، ساختمان و مسکن یک نیاز اجتماعی محسوب می‌شود و ضرورت داشتن مسکن مناسب و تأمین آن برای آحاد ملت مورد تأکید قرار گرفته است.

هدف از سیاست‌های مسکن آن است که بخش مسکن به خوبی کار کرده و منافع تمام دست‌اندرکاران در این بخش را حفظ کند و در آن واحد، در تحقق اهداف اجتماعی و اقتصادی نقش مهمی داشته باشد. منظور از دست‌اندرکاران در بخش مسکن، مصرف‌کنندگان مسکن، تولیدکنندگان مسکن، دولت‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری هستند. در راستای تحقق این هدف لازم است که ابزارهای سیاستی مناسبی پیش‌بینی شوند و به اجرا درآیند تا بتوانند عملکرد خوب بازار مسکن را تضمین کنند. در اقتصادی که بخش مسکن بیمار نباشد و به خوبی کار کند، عوامل اصلی بازار (عرضه و تقاضا)، دارای ماهیتی اقتصادی-اجتماعی هستند. در طرف تقاضا، عواملی نظیر شرایط اقتصادی، مسائل جمعیتی، دسترسی به منابع مالی، مالیات و کمک‌های لازم برای خرید مسکن توسط اقشار فقیر و با درآمد اندک قرار دارند. طرف عرضه نیز تحت تأثیر عواملی نظیر در دسترس بودن زمین برای ساخت و ساز، فناوری مناسب ساخت و همچنین قانون‌ها و برنامه‌ریزی‌های اتخاذ شده است.

مطابق نقشه راه بخش مسکن تا افق ۱۴۰۴، در راستای مسکن خانوارهای کم درآمد، نوسازی و بهسازی بافت‌های فرسوده و سکونت‌گاه‌های نابسامان شهری، برنامه اصلاحات در سیاست‌گذاری برای زمین با تأکید بر نظام برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، تقویت کارآمدی صنعت ساختمان، بهبود و توسعه نظام مالی تأمین مسکن، مسکن روستایی و بازار استیجاری دیده شده است. برنامه ششم توسعه نیز نقشه راه بخش مسکن کشور را تا سال ۱۴۰۰ مشخص کرده است. طبق این برنامه، وزارت خانه‌های راه و شهرسازی و کشور و شهرداری‌ها مکلفند در طول برنامه نسبت به احیاء، بهسازی، نوسازی، مقاوم‌سازی و بازآفرینی سالانه حداقل ۲۷۰ محله در قالب مطالعات مصوب ستاد ملی بازآفرینی شهری پایدار با احتساب انواع آن، از جمله بافت ناکارآمد، تاریخی، سکونت‌گاه‌های غیررسمی و حاشیه‌ای و ارتقای دسترسی به خدمات و بهبود زیرساخت‌ها با رویکرد محله‌محور در چارچوب قوانین و مقررات اقدام کنند. همچنین طبق این سند دولت موظف است برای کاهش آسیب‌پذیری سکونت‌گاه‌های روستایی و همچنین تأمین مسکن برای اقشار کم

درآمد شهری، منابع مالی و تسهیلات ارزان قیمت و زمین مورد نیاز را در قالب بودجه سنواتی در طول اجرای قانون برنامه تأمین کند.

برنامه دولت در طول این ۵ سال، بهسازی و نوسازی سالانه حداقل ۲۰۰ هزار واحد مسکونی روستایی با پرداخت تسهیلات ارزان قیمت با کارمزد پنج درصد، تأمین منابع مالی و تسهیلات ارزان قیمت و زمین مورد نیاز برای کمک به ساخت یا خرید سالانه حداقل ۱۵۰ هزار واحد مسکن اقشار کم درآمد در شهرها (با اولویت شهرهای زیر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت) را باید انجام دهد. همچنین بر اساس ماده ۶۰^۱ برای مقاوم سازی ساختمان‌ها و اصلاح الگوی مصرف به‌ویژه مصرف انرژی در بخش ساختمان و مسکن، شهرداری‌ها مکلفند نسبت به درج الزام رعایت مقررات ملی ساختمان در پروانه‌های ساختمانی اقدام کنند. اهم آنچه از سوی بانک برای نحوه تأمین مالی بازار مسکن در سال ۱۳۹۹ طراحی شده است، حوزه عرضه واحد مسکونی در تیراژ انبوه در شهرهای کشور را شامل می‌شود.

بانک مسکن برای این منظور سبدي از انواع تسهیلات ساخت مسکن را برای تولیدکنندگان مسکن و ساختمان و همین‌طور انبوه سازان حرفه‌ای فعال در سراسر کشور در نظر گرفته که عرضه کنندگان مسکن متناسب با خواسته و شرایط خود، یک نوع از طیف تسهیلات طراحی شده را می‌توانند برای پروژه‌های ساختمانی سال ۱۳۹۹ انتخاب و استفاده کنند.

جزئیات سیاست‌های اعتباری سال ۱۳۹۹ بانک مسکن نشان می‌دهد: سازنده‌ها در مناطق شهری کشور امسال می‌توانند با استفاده از اوراق مسکن از ۶۰ تا ۱۰۰ میلیون تومانی تسهیلات، جهت ساخت هر واحد مسکونی برای تأمین هزینه‌های ساخت و ساز در پروژه‌ها، از شعب بانک مسکن دریافت کنند. در شهرهای کوچک، سقف تسهیلات ساخت از محل اوراق مسکن ۶۰ میلیون تومان، در شهرهای بزرگ و مراکز استان‌ها، ۸۰ میلیون و در شهر تهران سقف این تسهیلات ۱۰۰ میلیون تومان است. در سال ۱۳۹۹ برای تعاونی‌های مسکن، تسهیلات ویژه با سقف بیشتر از تسهیلات اوراق تدارک دیده شده است. تعاونی‌های مسکن براساس سیاست اعتباری جدید بانک مسکن در قالب سه گروه «تعاونی‌های مسکن دارای صلاحیت حرفه‌ای و استفاده کننده از تکنولوژی جدید و فناوری نوین کاهنده مصرف انرژی»، «تعاونی‌های مسکن دارای صلاحیت حرفه‌ای» و همچنین «تعاونی‌های عادی» می‌توانند از سقف‌های مختلف تسهیلات استفاده کنند. سازندگان و تولیدکنندگان مسکن در سال ۱۳۹۹ همچنین می‌توانند از تسهیلات بدون سپرده دیگری نیز استفاده کنند. این تسهیلات برای سازندگان حرفه‌ای دارای صلاحیت حرفه‌ای و استفاده کننده از تکنولوژی

۱- ماده ۶۰ قانون برنامه ششم توسعه

جدید و فناوری نوین کاهنده مصرف انرژی، در بالاترین سقف ریالی ممکن تعیین شده است. این گروه از سازندگان می‌توانند در تهران، ۲۵۰ میلیون، در شهرهای بزرگ و مراکز استان، ۲۲۰ میلیون و در شهرهای کوچک ۱۸۰ میلیون تومان تسهیلات از محل منابع بدون سپرده دریافت کنند. متقاضیان این نوع تسهیلات باید دارای گردش مالی مناسب در حساب جاری یا حساب ممتاز نزد بانک مسکن با متوسط موجودی حداقل ۱۵ درصد تسهیلات درخواستی باشند. سقف تسهیلات از محل منابع بدون سپرده برای سازندگان حرفه‌ای کمتر از گروه اول است. این گروه در سه دسته شهر مذکور به ترتیب می‌توانند ۲۰۰ میلیون، ۱۷۰ میلیون و ۱۴۰ میلیون تومان تسهیلات بدون سپرده ساخت مسکن به ازای هر واحد مسکونی دریافت کنند. البته این ارقام برای همه تسهیلات ساخت مسکن، سقف مصوب است و رقم نهایی پرداختی باید حداکثر معادل ۸۰ درصد هزینه ساخت باشد. سازندگانی که به صورت عادی اقدام به ساخت و ساز مسکونی کنند نیز در سه دسته شهر نامبرده شده به ترتیب ۷۰ میلیون، ۶۰ میلیون و ۵۰ میلیون تومان تسهیلات ساخت دریافت خواهند کرد.

نرخ سود تسهیلات ساخت مسکن برای تسهیلات اوراق ۱۷,۵ درصد و برای تسهیلات بدون سپرده نیز ۱۸ درصد است.

یکی از طرح‌ها و سیاست‌هایی که در سال ۱۳۹۹ در کشور در دستور کار دولت قرار گرفته است، طرح مالیات بر خانه‌های خالی می‌باشد. نمایندگان مجلس در تاریخ ۱۳۹۹/۰۴/۲۲ دو فوریت طرح اصلاح ماده ۵۴ مکرر قانون مالیات‌های مستقیم (مالیات بر خانه‌های خالی) را تصویب کردند و کلیات و جزئیات این طرح در جلسه ۱۳۹۹/۰۴/۲۵ مجلس مورد بررسی قرار گرفت. مطابق مصوبه مجلس و نرخ مالیاتی در نظر گرفته شده، مالکان خانه‌های خالی از سکنه باید در سال اول اجرا معادل ۵/۵ درصد قیمت روز مسکن، مالیات پرداخت کنند. (ماده ۵۴ مکرر: واحدهای مسکونی واقع در شهرهای بالای ۱۰۰ هزار نفر جمعیت که به استناد سامانه ملی املاک و اسکان کشور (موضوع تبصره ۷ ماده ۱۶۹ مکرر این قانون) خانه خالی شناسایی شوند، چنانچه بیش از دوازده ماه از پایان عملیات ساخت (برای واحدهای نوساز) یا بیش از ۶ ماه از آخرین نقل و انتقال یا آخرین زمان سکونت (برای واحدهای غیر نوساز) گذشته باشد، در سال نخست مشمول مالیاتی به ازای هر ماه دو برابر ارزش اجاره ماهانه ملک می‌شود که این مالیات در سال‌های بعد، ۵۰ درصد بیش از سال قبل خواهد بود. این مالیات از سال دوم اجرا، مشمول تمام شهرها خواهد شد.)

ریاست محترم جمهوری، قانون اصلاح موادی از قانون مالیات‌های مستقیم (ماده ۵۴ مکرر) در خصوص مالیات بر خانه‌های خالی را در تاریخ ۱۳۹۹/۱۰/۰۴ به وزارت امور اقتصادی و دارائی ابلاغ کرد.

بر اساس این قانون در صورتی که یک واحد مسکونی بیش از ۱۲۰ روز از یکسال بدون سکنه یا کاربر باشد به‌عنوان "خانه خالی" محسوب می‌شود. طبق قانون هر خانواری می‌تواند یک اقامتگاه دائمی در شهر محل سکونت و یک اقامتگاه فرعی در شهری غیر از محل سکونت داشته باشد که این موارد مشمول مالیات نمی‌شوند اما مازاد بر آن، اگر هر واحدی داشته باشد مشمول مالیات می‌شود. همچنین، اگر این افراد واحدهای بیشتری داشته باشند اما خالی نباشند مشمول مالیات نخواهد شد.

وزارت راه و شهرسازی در راستای سیاست‌های دولت یازدهم در بخش مسکن، بر تمرکز سیاست‌گذاری بر اصلاحات ساختاری بخش مسکن تأکید می‌کند. پیگیری و اجرای برنامه‌هایی همچون: توسعه‌ای نمودن بانک مسکن، توسعه نظام پیش فروش و استفاده از حساب‌های امانی، راه‌اندازی صندوق‌های ضمانت در حوزه مسکن، راه‌اندازی شرکت‌های تأمین سرمایه، صندوق‌های سرمایه‌گذاری زمین و ساختمان، توسعه ابزارهای بیمه‌ای در بخش مسکن، توسعه بازار رهن اولیه و ثانویه، صندوق تسهیلات و پس‌انداز منطقه‌ای مسکن و صندوق‌های پس‌انداز مسکن و... حاکی از رویکرد نهادی و ساختارگرایانه در حوزه مسکن است که منحصر به یک برنامه خاص نبوده و بهبود محیط کسب و کار، افزایش فعالیت و ارتقای نقش بخش خصوصی را هدف قرار داده است.

۵-۲. بررسی وضعیت تحولات بخش ساختمان و مسکن

بازار مسکن از یک سو در سال ۱۳۹۹، رکورد کمترین حجم ماهانه معاملات مسکن را داشت؛ بطوریکه در برخی ماه‌ها حجم معاملات به کمتر از ۳ هزار فقره نیز رسید. علامت دیگر، رکورد تورم ماهانه مسکن بود که به بیش از ۵ درصد رسیده بود. در واقع، این انتظار، پیش از انتشار کارنامه یکساله وجود داشت که بازار مسکن به لحاظ رکود سنگین معاملات و جهش قیمت، یک رکورد بی‌سابقه را ثبت خواهد کرد.

در سال ۱۳۹۹ بازار مسکن کشور و به تبع استان همدان تورم و رکود بی‌سابقه‌ای را تجربه کرد. از دلایل رکود مسکن در استان می‌توان به عدم قدرت خرید متقاضیان، رشد شدید قیمت مسکن (به دلیل رشد نقدینگی و انتظارات تورمی حاصل از آن) و همچنین شیوع

ویروس کرونا و در نتیجه عدم پذیرش مشتری از سوی مالکان آپارتمان‌هایی است که پیش از شیوع این بیماری قصد فروش ملک داشتند، اشاره کرد.

به همین منظور و برای شناخت مسائل و معضلات کنونی بخش مسکن و آسیب‌شناسی دقیق آن، مجموعه عوامل تأثیرگذاری در این بخش را در ادامه بررسی خواهیم کرد.

۵-۳. بررسی و تحلیل شاخص‌ها و متغیرهای بخش ساختمان و مسکن

تحولات بخش مسکن در تشدید نوسانات رونق و رکود فعالیت‌های اقتصادی نقش اساسی دارد. بررسی شرایط موجود بر اقتصاد، نشان می‌دهد که شرایط رکودی توأم با تورم حاکم بر اقتصاد کشور، محصول اعمال تحریم‌های اقتصادی و سیاسی، حجم وسیع تعهدات دولت، کاهش درآمدهای نفتی، تشدید و فراگیری پاندمی کرونا و... از یک سو و مناسبات بین-المللی و تأثیرپذیری از اقتصاد جهانی از سوی دیگر بوده و اقتصاد ایران یکی از دشوارترین مقاطع خود را تجربه کرده است.

در این میان بخش مسکن نیز به‌عنوان یکی از زیربخش‌های اقتصادی از آسیب‌های مبتلا به اقتصاد کلان مصون نبوده و دوران رکودی نسبتاً طولانی را تجربه کرده است. مطالعات علمی نیز، تسری شرایط حاکم بر اقتصاد کلان به بخش مسکن را تأیید نموده و تبعیت رشد متغیرهای حقیقی بخش مسکن از رشد کل اقتصاد و نیز قیمت مسکن از سیاست‌های پولی و نقدینگی را به اثبات رسانده‌اند. لذا حاکمیت شرایط رکودی بر بخش مسکن، پدیده غیرقابل انتظاری است.

با توجه به وجود ساختار تورمی در اقتصاد ایران و وجود تورم دو رقمی در اکثر سال‌ها و بالا بودن سهم هزینه مسکن در سبد هزینه خانوارها، تحریک تقاضای مسکن منجر به تورم بیشتر خواهد شد. بنابراین برای بهبود اقتصاد مسکن بهتر است با تقویت طرف عرضه، از طریق بالا بردن توان تولید مسکن و ایجاد زمینه رقابت بین عرضه‌کنندگان اقدام کرد و با توزیع و تخصیص منابع و امکانات به سمت تولید مسکن با کیفیت‌تر و ارزان‌تر پیش رفت. می‌توان گفت در استان همدان نیز بازار مسکن متأثر از اقتصاد کل کشور در سال ۱۳۹۹ در دوره رکود قرار داشت و به غیر از دوره‌های کوتاهی رونق چندانی نداشت.

۵-۳-۱- ارزش افزوده بخش ساختمان به تفکیک ساختمان‌های مسکونی و غیر

مسکونی

یکی از عوامل مؤثر بر سرمایه‌گذاری در بخش مسکن و ساختمان، ارزش افزوده بخش ساختمان به تفکیک ساختمان‌های مسکونی و غیرمسکونی می‌باشد. به عبارتی هر چه میزان ارزش افزوده بخش ساختمان بالاتر باشد، سرمایه‌گذاری بیشتری در بخش مسکن و

ساختمان صورت می‌گیرد. می‌توان بیان داشت، یکی از مهمترین راهکارهای اصلی افزایش ارزش افزوده بخش مسکن، تحریک طرف تقاضای این بخش است، زیرا با تحریک طرف تقاضا و به تبع آن فروش واحدهای مسکونی تکمیل شده، انتظار بر آن است به تدریج ساخت و ساز افزایش یافته و این بخش از رکود خارج گردد. همچنین حمایت از ساخت و ساز در بافت‌های فرسوده به دلیل تقاضای قابل توجه مسکن در بافت‌های فرسوده و مسائل و مشکلات این بافت‌ها صورت گیرد. به نظر می‌رسد در صورت حمایت از این نواحی، ارزش افزوده بخش ساختمان نیز افزایش یابد.

۵-۳-۲- پروانه‌های ساختمانی صادره بر حسب نوع پروانه و بخش متقاضی

یکی از روش‌های پیش‌بینی وضعیت مسکن بررسی تعداد پروانه‌های ساختمانی صادر شده است. به تعبیری میزان صدور سالانه پروانه‌های ساختمانی از جمله متغیرهایی است که می‌تواند نشان‌دهنده رکود یا رونق در بخش مسکن باشد به‌طوری که با افزایش صدور پروانه‌های ساختمانی، سرمایه‌گذاری و به تبع آن، ارزش افزوده بخش مسکن نیز با رونق و در صورت کاهش صدور پروانه‌های ساختمانی، سرمایه‌گذاری و ارزش افزوده بخش مسکن با رکود مواجه گردد. طبق آمارهای به‌دست آمده از شهرداری همدان در سال ۱۳۹۹، تعداد کل پروانه‌های ساختمانی صادره ۸۸۶ مورد بوده که در مقایسه با سال ۱۳۹۸ که این تعداد ۹۴۵ مورد بوده است، تعداد ۵۹ مورد کاهش داشته است که نشان‌دهنده رکود ساخت و ساز در این بخش می‌باشد.

جدول ۵-۱. تعداد پروانه‌های ساختمانی صادره بر حسب نوع پروانه و بخش متقاضی در

سال ۱۳۹۹

تعداد کل پروانه‌ها	مسکونی	تجاری	مسکونی-تجاری	سایر
۸۸۶	۷۸۷	۸۱	۱۶	۱

مأخذ: شهرداری همدان

۵-۳-۳- وضعیت تحولات قیمتی بخش ساختمان و مسکن

با توجه به شرایط رکودی توأم با تورم افسارگسیخته حاکم بر اقتصاد کشور که محصول اعمال تحریم‌های ظالمانه اقتصادی و سیاسی، حجم وسیع تعهدات دولتی، کاهش درآمدهای نفتی و... از یک سو، شرایط رکودی ناشی از بیماری کرونا که تأثیر بسیار نامطلوبی در رشد اقتصادی در همه جوانب اقتصاد داشته و مناسبات بین‌المللی و تأثیرپذیری از اقتصاد جهانی از سوی دیگر موجب شده اقتصاد ایران در حال سپری کردن یکی از دشوارترین مقاطع خود باشد.

در این میان بخش مسکن نیز به عنوان یکی از زیربخش های اقتصادی از آسیب های مبتلا به اقتصاد کلان از جمله تورم مصون نبوده و در دوران گذشته رکودی نسبتاً طولانی را تجربه کرده بود. مطالعات علمی نیز، تسری شرایط حاکم بر اقتصاد کلان به بخش مسکن را تأیید نموده و تبعیت رشد متغیرهای حقیقی بخش مسکن از رشد کل اقتصاد و نیز قیمت مسکن از سیاست های پولی و نقدینگی را به اثبات رسانده اند.

طی دهه اخیر، اقتصاد ایران و بالتبع اقتصاد استان همدان شاهد تغییرات در قیمت مسکن بوده است. بنابراین با توجه به نوسانات قیمت مسکن بر رفاه خانوارها و بخش حقیقی اقتصاد، بررسی وضعیت تحولات قیمتی بخش ساختمان و مسکن ضروری است.

قیمت فروش یک متر زمین (متوسط شهری) در سال ۱۳۹۹ معادل ۱۰۱۵۰۰۰۰۰ ریال بوده است و قیمت زیربنا زمین (متوسط شهری) نیز معادل ۸۲۴۸۰۰۰۰ بوده است. مبلغ اجاره ماهیانه به اضافه سه درصد ودیعه در سال ۱۳۹۹ در استان همدان معادل ۲۵۷۰۰۰۰۰ ریال به ازای هر متر مربع بوده است. همچنین افزایش شاخص بهای ارزش اجاره مسکن شخصی ۵۰ درصد و افزایش شاخص بهای ارزش اجاره مسکن غیرشخصی ۴۰ درصد بوده است. هر چند که طی سال های اخیر دولت تلاش نموده تا اکثر پروژه های دولتی موجب حذف یا کاهش قیمت زمین از واحدهای مسکونی گردد و سرمایه گذاری در این بخش را تشدید نماید و به نحوی وضعیت رکود بازار مسکن را با پاسخ دادن به بخشی از تقاضای دهک های پایین درآمدی در کشور، از بین برده و رونق نسبی را در این عرصه ایجاد نماید، اما در عمل این تلاش ها تأثیر چندانی در خروج مسکن از رکود و یا متناسب سازی قیمت مسکن با قدرت خرید نداشته است و نیاز به اقدامات گسترده تر، ضروری به نظر می آید.

۵-۳-۴- تسهیلات اعطایی به بخش ساختمان و مسکن

یکی دیگر از متغیرهای مؤثر بر سرمایه گذاری، تسهیلات اعطایی بانک ها به بخش های مختلف اقتصادی است. معمولاً به هر بخش اقتصادی که تسهیلات بیشتری اعطاء شود، نشانگر پر بازده بودن آن بخش است و سرمایه گذاران بیشتری جذب آن بخش می شوند. به تعبیری دیگر می توان گفت، در سالیان گذشته همواره یکی از سیاست های اصلی اتخاذ شده برای خروج از دوران رکود، تحریک بازار از ناحیه تقاضا، تخصیص و افزایش سقف وام های خرید مسکن بوده است. اجرای قانون ساماندهی مسکن، ادامه طرح مسکن مهر، سیاست بازآفرینی و احیای بافت های فرسوده شناسایی شده و امتیازات و تخفیفات ارائه شده در

خصوص پرداخت تسهیلات و صدور پروانه برای این واحدها از جمله سیاست‌های تشویقی در جهت رونق ساخت و ساز می‌باشد.

بر اساس آمار و اطلاعات دریافتی از کمیسیون هماهنگی بانک‌های استان همدان، میزان تسهیلات اعطایی به بخش مسکن و ساختمان در سال ۱۳۹۹ معادل ۴۹۹۰۹۶۳۴ میلیون ریال بوده است.

جدول ۵-۲. آمار و اطلاعات بخش مسکن استان همدان در سال ۱۳۹۹

(ارقام به ریال / درصد)

شرح	۱۳۹۹
پروانه‌های ساختمانی صادره بر حسب نوع پروانه و بخش متقاضی	۸۸۶
تسهیلات پرداختی (میلیون ریال)	۴۹۹۰۹۶۳۴
شاخص بهای ارزش اجاری مسکن شخصی	٪۵۰
شاخص بهای ارزش اجاری مسکن غیر شخصی	٪۴۰
قیمت فروش یک متر زمین (متوسط شهری)	۱۰۱۵۰۰۰۰۰
قیمت فروش یک زیربنا (متوسط شهری)	۸۲۴۸۰۰۰۰
مبلغ اجاره ماهیانه به اضافه سه درصد ودیعه (ریال)	۲۵۷۰۰۰۰۰

مأخذ: اداره کل راه و شهرسازی استان همدان، کمیسیون هماهنگی بانک‌های استان همدان، شهرداری همدان

۵-۴. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان

بررسی بلندمدت بازار مسکن در ایران حاکی از وجود نوسان در متغیرهای این بخش از جمله قیمت تمام شده مسکن، قیمت زمین (به‌ویژه در شهر همدان)، کمبود میزان اراضی داخل شهر، تورم موجود در قیمت مصالح و... می‌باشد؛ به‌طوری که بازار مسکن همواره شاهد یک پدیده رونق و در پی آن رکود بوده است. در واقع شرایط تورمی بازار و عدم امکان پیش‌بینی دقیق شرایط آینده بازار، سرمایه‌گذاری در بخش مسکن را با ریسک فراوان مواجه نموده است. در این خصوص شهر همدان نیز مطابق با شرایط کشور از این مشکل بی‌بهره نبوده است.

رکود اقتصادی ناشی از بیماری کرونا و کاهش سطح درآمدی، افزایش قیمت مصالح به‌خصوص آهن‌آلات و شرایط تورمی اقتصاد و عدم امکان پیش‌بینی شرایط آینده بازار، سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در ساخت و ساز به‌خصوص در بافت‌های حاشیه‌ای را با ریسک فراوان مواجه نموده است که در نهایت این امر، منجر به توسعه ناموزون شهری در

شهر همدان شده است. علاوه بر موانع اشاره شده و تورمی بودن اقتصاد، می توان به کمبود میزان اراضی داخل شهر و ایجاد بازارهای سیاه به وجود آمده و حضور واسطه ها در این بازار اشاره کرد.

بدین منظور و با توجه به نقش کلیدی این بخش در اقتصاد استان جهت درآمدزایی و اشتغالزایی و ارتباط تنگاتنگ این بخش با سایر بخش های اقتصاد به منظور تقویت و بهبود این بخش، پیشنهادهای زیر ارائه می گردد:

- افزایش سقف تسهیلات خرید و ساخت مسکن از محل اوراق گواهی حق تقدم استفاده از تسهیلات مسکن بانک مسکن
- متناسب سازی سقف تسهیلات با شرایط بومی و منطقه ای و افزایش سهم تسهیلات بخش مسکن از کل تسهیلات بانکی
- استفاده از ابزارهای تشویقی جهت مشارکت بیشتر بخش خصوصی در سرمایه گذاری در بخش ساختمان
- حمایت شهرداری ها و کمک به بهسازی بافت های حاشیه به منظور ترغیب سازندگان به ساخت و ساز در این نواحی و افزایش رونق ساخت و بهبود شرایط منطقه ای برای ساکنین این مناطق
- حمایت تمامی دستگاه های اجرایی از طرح اقدام ملی به منظور به ثمر رسیدن این طرح در سال پیش رو
- تشویق و ترغیب سازندگان و سرمایه گذاران به جهت مداخله در بافت فرسوده شهری استان
- شناسایی واحدهای خالی و فاقد سکونت و پیش بینی راهکاری برای الزام ورود این واحدها به بازار و افزایش عرضه و در نتیجه کاهش قیمت
- اعمال نظارت بیشتر بر اجرای طرح های جامع و تفصیلی شهرها در راستای کاهش سفته بازی در بازار زمین و در نهایت بازار مسکن
- تشویق سرمایه گذاران داخلی و خارجی جهت سرمایه گذاری در بخش مسکن استان
- سرمایه گذاری بخش دولتی در ایجاد خدمات و توسعه فضای عمومی شهری بر اساس استانداردهای شهرسازی
- برقراری شرایط واگذاری زمین های شهری با شرایط ویژه به تولیدکنندگان (سازندگان مجتمع های بزرگ (عام المنفعه)) جهت جلوگیری از افزایش بیشتر قیمت زمین شهری
- ایجاد و اصلاح نظام مالیات ها و ایجاد بانک اطلاعاتی زمین و مسکن در استان

سیمای اقتصادی
استان همدان در سال ۱۳۹۹

تهیه شده در معاونت اقتصادی
... تیرماه ۱۴۰۰ ...

مرور اجمالی بر بخش خدمات

بخش خدمات یکی از بخش‌های منعطف، پویا و مؤثر در اقتصاد است. این بخش در سال‌های اخیر هم در سطح کشور و هم در سطح استان همدان سهم زیادی در تولید ناخالص داخلی داشته است. ارائه خدمات نسبت به تولید همواره سهم بالاتری در اشتغال‌زایی داشته و نیروی انسانی در آن دخالت بیشتری دارد. در شرایط کنونی که بیکاری از مهم‌ترین چالش‌های جهانی است، در همه کشورهای توسعه‌یافته توجه ویژه‌ای به بخش خدمات وجود دارد. در حال حاضر خدمات عمومی، خدمات اجتماعی، شخصی و خانگی، خدمات مؤسسات مالی و پولی (بانک‌ها و بیمه‌ها)، خدمات مستغلات و خدمات حرفه‌ای و تخصصی (آموزش، سلامت و پزشکی، توریسم و اکوتوریسم، توریسم درمانی و...)، حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات (تکنولوژی اطلاعات) و بازرگانی، رستوران و هتلداری از جمله خدماتی هستند که در آنها مزیت‌های رقابتی قابل‌توجهی در کشور و استان همدان وجود دارد و از همه مهم‌تر ظرفیت‌های بالای استان در حوزه گردشگری، زمینه رشد و توسعه صنعت گردشگری را در استان فراهم نموده است. این بخش متأثر از شرایط بحران حاکم در اقتصاد ایران در سال ۱۳۹۹ شرایط متفاوتی را پشت سر گذاشت. به تعبیری دیگر، پیامدهای شیوع ویروس کرونا به تمامی بخش‌های اقتصادی کشور و استان آسیب وارد کرد. اما به نظر می‌رسد بخش خدمات در قیاس با بخش‌های کشاورزی و صنعت بیشترین آسیب را متحمل شده است.

واژگان کلیدی: همدان، خدمات، ارزش افزوده، گردشگری

مقدمه

بخش خدمات اقتصاد که به عنوان فاز سوم از توسعه در اقتصاد کشورهای توسعه یافته بعد از بخش کشاورزی و صنعت (فازهای اول و دوم توسعه در گذر زمان)، جایگاه مناسبی در دهه های اخیر به خود اختصاص داده که در عصر حاضر برخی از اقتصاددانان از آن به عنوان موتور رشد اقتصادی کشورهای توسعه یافته نیز یاد می کنند. در این منظر برای شناخت اقتصاد خدمات باید به تعریف مشخصی از این بخش بپردازیم. این تعریف می تواند عامل مهمی در آشنایی و شناخت از فاز سوم توسعه باشد که هدف تعیین مرزبندی های مناسب و بیان برخی ویژگی های اساسی این بخش می باشد، البته در میان نظریات و دیدگاه های مختلف در مرزبندی های این بخش، اختلافاتی وجود دارد ولی اکثر دیدگاه ها دارای ویژگی های مشترک اساسی هستند. «به مجموعه فعالیت های نامحسوس اقتصادی که تولید و مصرف آن در زمان واحد بوده و در معامله، مالکیت چیزی را به دنبال ندارد، خدمات گویند». از ویژگی های دیگر این بخش می توان به ناهمگونی، گستره وسیع آن و اینکه کیفیت خدمات را نمی توان براساس تنها خروجی آن بررسی کرد و تمامی جزئیات فرایند ارائه خدمت به مشتری می تواند در تعیین کیفیت این بخش مؤثر باشد.

۶-۱. سیاست های اقتصادی بخش خدمات و جهت گیری های استان

در سال ۱۳۹۹ توسعه خدمات عمومی، خدمات اجتماعی، شخصی و خانگی، خدمات مؤسسات مالی و پولی (بانکها و بیمه ها)، خدمات مستغلات و خدمات حرفه ای و تخصصی (آموزش، سلامت و پزشکی، توریسم و اکوتوریسم، توریسم درمانی و...)، حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات (تکنولوژی اطلاعات) و بازرگانی، رستوران و هتلداری به منظور اشتغال زایی و افزایش منابع درآمدزایی از عمده سیاست های اقتصادی در این زمینه بود.

باید اذعان نمود گردشگری، فعالیت اقتصادی پردامنه ای است که به طور مستقیم یا غیرمستقیم شکل دهنده جریان های بزرگ از عرضه و تقاضاست. در حقیقت گردشگری فعالیتی است که بر ایجاد ارزش افزوده توسط بیشتر زیر بخش های بخش خدمات اثرگذار بوده و پس از کشاورزی و صنعت، به عنوان سومین فاز توسعه اقتصادی مطرح بوده است.

۶-۲. بررسی وضعیت تحولات بخش خدمات

در این بخش گرچه پیامدهای شیوع ویروس کرونا بر همه بخش ها غیرقابل انکار است، اما به نظر می رسد (مشاهدات میدانی) بین ۳۱ رشته فعالیت، هشت حوزه شامل :

- ۱- کارگاه های بخش خرده فروشی (به ویژه در مواد غذایی و خشکبار فاقد بسته بندی)
- ۲- محل های تهیه و صرف غذا و نوشیدنی ۳- سایر فعالیت های خدماتی شخصی

(شست و شوی منسوجات، آرایش و پیرایش) ۴- تعمیر رایانه و کالاهای شخصی و خانگی
 ۵- آموزش ۶- فعالیت‌های ورزشی و سرگرمی و تفریحی ۷- اقامتگاه‌ها و ۸- فعالیت‌های تولید فیلم سینمایی، برنامه‌های تلویزیونی و موسیقی بیشترین آسیب را از شیوع ویروس کرونا متحمل شوند. در ادامه باید گفت، یکی دیگر از بخش‌هایی که در سطح جهان برآورد می‌شود که بیشترین آسیب را از شیوع ویروس کرونا خواهد دید، بخش گردشگری است این بخش که زیرمجموعه بخش خدمات قرار دارد، منابع و درآمدهای آن، ده‌ها بخش اشتغالزای کشور را حمایت می‌کند. از اینرو باید گفت با تداوم شیوع ویروس در سال ۱۳۹۹، کشور و استان بخش اعظمی از گردشگران خود را از دست دادند و زیان قابل توجهی به اقتصاد گردشگری وارد شد.

۳-۶. بررسی و تحلیل شاخص‌ها و متغیرهای بخش خدمات

۶-۳-۱- بررسی وضعیت ارزش افزوده بخش خدمات

در جدول (۶-۱)، وضعیت ارزش افزوده بخش خدمات بر مبنای اطلاعات ارزیابی شده در سال ۱۳۹۸ (آخرین اطلاعات در دسترس) تصویر شده است. براساس جدول مذکور، در سال ۱۳۹۸ کمترین ارزش افزوده در بخش خدمات به فعالیت‌های اداری و خدمات پشتیبانی با ارزش افزوده‌ای معادل ۲۱۵۷۳۲۳ میلیون ریال و بیشترین ارزش افزوده در این بخش به فعالیت عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتور سیکلت با ارزشی معادل ۷۱۲۲۲۶۲۸ میلیون ریال می‌باشد.

جدول ۶-۱. ارزش افزوده زیربخش های خدمات استان همدان به قیمت جاری در سال ۱۳۹۸
(میلیون ریال)

شرح	۱۳۹۸
عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتور سیکلت	۷۱۲۲۲۶۲۸
حمل و نقل و انبارداری و پست	۴۰۸۹۹۸۴۲
فعالیت خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا	۳۹۹۱۲۲۷
اطلاعات و ارتباطات	۲۷۷۳۳۲۱
فعالیت های مالی و بیمه	۷۳۰۵۷۶۸
املاک و مستغلات	۵۲۶۵۰۱۷۰
فعالیت های حرفه ای، علمی و فنی	۶۳۶۲۸۶۱
فعالیت های اداری و خدمات پشتیبانی	۲۱۵۷۳۲۳
اداره امور عمومی، خدمات شهری و تأمین اجتماعی	۲۶۱۰۹۲۸۶
آموزش	۱۷۹۸۷۵۹۰
فعالیت های مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی	۲۶۹۵۱۰۴۹
فعالیت های هنر، سرگرمی، تفریح و سایر خدمات	۳۱۶۶۰۴۹

مأخذ: مرکز آمار ایران

۶-۳-۲- بررسی وضعیت زیر بخش میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی

توجه به صنعت گردشگری به عنوان سومین صنعت درآمدزای جهان، می تواند اقتصاد ملی و استانی را توسعه دهد.

در بیان مشخصات طبیعی استان همدان باید گفت که یکی از استان های غربی و کوهستانی ایران است و به دلیل اینکه در دامنه رشته کوه الوند واقع شده دارای جاذبه های گردشگری و طبیعی زیادی است. همدان اولین پایتخت نخستین حکومت قوم ماد در ایران بوده است. این شهر را نخستین شاه ماد بنیان نهاد و آن را در زبان ایرانیان دوران مادها هگمتانه به معنی «جای گردآمدگان» نامیدند. همچنین همدان پایتخت تابستانی شاهان هخامنشی و اشکانی نیز بوده است. آثار مکشوفه از محوطه باستانی هگمتانه و نیز کتیبه های گنجنامه یادگارهایی از آن زمان هستند. وجود آثار تاریخی، فرهنگی متعدد در استان همدان، موجب شد تا در جلسه مورخ ۱۳۷۰/۰۲/۰۲ شورای عالی شهرسازی و معماری کشور، همدان به عنوان یکی از شش شهر تاریخی، فرهنگی کشور شناخته شود. در سال ۱۳۸۵ مجلس شورای اسلامی در مصوبه ای همدان را (پایتخت تاریخ و تمدن) ایران اعلام کرد. همچنین لازم به ذکر است که لالچین دارای پیشینه سفال سازی ۷۰۰ الی یک هزار ساله است و صنعت سفال یکی از مهم ترین رشته های صنایع دستی استان همدان شهرت جهانی دارد.

در سال ۱۳۹۵ لالچین به عنوان شهر جهانی سفال به ثبت سازمان جهانی یونسکو رسید. لالچین به شهر گل و سفال معروف است و بیش از ۹۰۰ واحد خرد، کوچک و متوسط در حوزه تولید، تکمیل و فروش سفال و سرامیک در این شهر فعال هستند؛ به طوری که بیش از ۶۰ درصد مردم این شهر در حوزه صنعت و امور بازرگانی سفال و سرامیک فعال هستند

در سال ۱۳۹۹ در خدمات بازرگانی، رستوران و هتلداری استان همدان مجموعاً دارای ۱۵ باب هتل با ۵۴۴ اتاق و مجموعاً ۱۷۵۶ تخت، ۲ باب هتل آپارتمان با ۲۹ اتاق و ۱۵ مورد مهمان پذیر با مجموع ۱۸۱ اتاق و یک باب متل با ۱۰ اتاق و ۱ واحد اقامتی پذیرایی با ۷ اتاق و ۳۱ واحد بومگردی با ۱۵۶ اتاق و ۵ واحد مرکز سرگرمی و تفریحی با ۱۴۵ اتاق بوده است.

همچنین استان همدان تا پایان سال ۱۳۹۹ دارای ۱۷۹۹ اثر تاریخی، فرهنگی و اکوتوریستی بوده که تنها ۱۰۹۹ عدد آن ثبت ملی شده است. لازم به توضیح است که تعداد آثار ثبت ملی شده استان همدان در سال ۱۳۹۴ نیز ۱۰۰۴ بوده و در سال ۱۳۹۶ تعداد ۱۲ اثر و در سال ۱۳۹۹ تعداد ۱۳۲ اثر ثبت ملی شده اند.

جدول ۶-۲. وضعیت هتل ها و اقامتگاه های استان همدان تا پایان سال ۱۳۹۹

عنوان	تعداد	تعداد اتاق	تعداد تخت
هتل	۱۵	۵۴۴	۱۷۵۶
هتل آپارتمان	۲	۲۹	۱۱۴
مهمان پذیر	۱۵	۱۸۱	۵۳۴
متل	۱	۱۰	۳۰
اقامتی پذیرایی	۱	۷	۲۱
بومگردی	۳۱	۱۵۶	۶۷۳
اقامتی تفریحی	۵	۱۴۵	۶۲۲

مأخذ: اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان همدان

جدول ۶-۳. آمار بازدیدکنندگان از مراکز گردشگری و تاریخی استان همدان

سال	تعداد بازدیدکنندگان خارجی	تعداد بازدیدکنندگان داخلی
۱۳۹۸	۷,۳۹۹	۶۹,۵۴۹
۱۳۹۹	۴۲	۴۵,۱۴۰

مأخذ: اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان همدان

باید گفت که استان همدان دارای توانمندی‌های متعددی در تمامی زمینه‌های گردشگری می‌باشد که با بهره‌گیری از این توانمندی‌ها بی‌شک می‌توان بسیاری از موانع و مشکلات موجود در منطقه را مرتفع نمود. برنامه‌ریزی اصولی و برنامه حفاظت و کنترل، اساسی‌ترین برنامه‌ریزی برای رشد صنعت توریسم در هر منطقه‌ای است. فراهم آوردن عوامل زیربنایی و خدماتی کافی برای برآوردن نیازهای فیزیکی، اجتماعی و اقتصادی منطقه، واگذاری طرح‌ها به بخش خصوصی، ارتقاء سطح فرهنگ عمومی مردم محلی برای نظارت و اجرای قوانین و مقررات، بهبود و توسعه زیرساخت‌های شهری و بین شهری، شناخت تسهیلات تفریحی و فرهنگی در کنار جاذبه‌های طبیعی و ... از جمله نکاتی است که باید در توسعه بخش گردشگری منطقه به آن توجه ویژه‌ای گردد.

۴-۶. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان

برای اینکه گردشگری به‌عنوان یک ابزار توسعه بخشی موفق عمل کند، باید محصولات و تجربیاتی که یک کشور یا منطقه ارائه می‌دهد، قابل رقابت با بازارهای بین‌المللی و دیگر مناطق توریستی داخلی باشد و فرصت‌های رشد در بازارهای محلی و منطقه‌ای به درستی شناسایی شوند. استان همدان با توجه به امتیازات فراوانی که از نظر تنوع آب و هوایی، جاذبه‌های طبیعی، تاریخ و تمدن کهن و غنی، آثار باستانی و مذهبی، معماری دارد، از قابلیت‌های زیادی برای تبدیل شدن به قطب گردشگری در کشور برخوردار است. بر اساس آنچه در این نوشتار آورده شد در سال ۱۳۹۹ در خدمات بازرگانی، رستوران و هتلداری استان همدان مجموعاً دارای ۱۵ باب هتل با ۵۴۴ اتاق و مجموعاً ۱۷۵۶ تخت، ۲ باب هتل آپارتمان با ۲۹ اتاق و ۱۵ مورد مهمان‌پذیر با مجموع ۱۸۱ اتاق و یک باب متل با ۱۰ اتاق و ۱ واحد اقامتی پذیرایی با ۷ اتاق و ۳۱ واحد بومگردی با ۱۵۶ اتاق و ۵ واحد مرکز سرگرمی و تفریحی با ۱۴۵ اتاق بوده است.

همچنین استان همدان تا پایان سال ۱۳۹۹ دارای ۱۷۹۹ اثر تاریخی، فرهنگی و اکوتوریستی بوده که تنها ۱۰۹۹ عدد آن ثبت ملی شده است. لازم به توضیح است که تعداد آثار ثبت ملی شده استان همدان در سال ۱۳۹۴ نیز ۱۰۰۴ بوده و در سال ۱۳۹۶ تعداد ۱۲ اثر و در سال ۱۳۹۹ تعداد ۱۳۲ اثر ثبت ملی شده‌اند.

با این وجود در استان همدان توسعه زیرساخت‌های حمل و نقل شهری و برون‌شهری استان، توسعه خدمات رفاهی تفریحی استان متناسب با فصل سرد و ایجاد جاذبه‌هایی گردشگری (مثل پیست مجهز اسکی، جشنواره‌ها و بازارچه‌های زمستانی و ...)، تولید برنامه

های دیداری و شنیداری و سایت‌های اینترنتی جذاب برای معرفی جاذبه‌های گردشگری استان، تقویت پیوندهای خدماتی (مالی، آموزشی، بازرگانی و...) جمعیتی و اقتصادی، استفاده از ظرفیت آموزش عالی و تبدیل شدن استان به قطب آموزش عالی در غرب کشور، استفاده از ظرفیت‌های بهداشتی و درمانی استان و تبدیل شدن به قطب سلامت و بهداشت غرب کشور می‌بایست در دستور کار مسئولین استانی و کشوری باشد. بنابراین در ادامه توصیه‌های سیاستی جهت بهبود بخش خدمات استان در اختیار سیاستگذاران، برنامه‌ریزان و تصمیم‌گیرندگان به شرح زیر قرار می‌گیرد.

- برای رونق گردشگری، وجود جاذبه‌های مختلف طبیعی و تاریخی شرط لازم است، اما کافی نیست و نیاز به زیرساخت‌هایی از جمله خدمات گردشگری، حمل و نقل، رقابت‌پذیری کالاها و وجود جاذبه‌های انسان ساخت دارد که این زیرساخت‌ها با توجه به پتانسیل گردشگری موجود در سطح استان همدان ضعیف بوده و باید تقویت شوند.
- توسعه زیرساخت‌های حمل و نقل شهری و برون شهری استان
- توسعه خدمات رفاهی و تفریحی استان متناسب با فصل سرد و ایجاد جاذبه‌هایی گردشگری (مثل پیست مجهز اسکی، جشنواره‌ها و بازارچه‌های زمستانی و ...)
- تقویت پیوندهای خدماتی (مالی، آموزشی، بازرگانی و...) جمعیتی و اقتصادی
- ارتقا فرهنگ کارگروهی و همدلی در زمینه حفظ و احیا میراث فرهنگی، توسعه، ترویج و صادرات صنایع دستی و توسعه صنعت گردشگری در میان آحاد جامعه مردم
- استفاده از ظرفیت‌های بهداشتی و درمانی استان و تبدیل شدن به قطب سلامت و بهداشت غرب کشور
- توجه به دانش‌بنیان نمودن صنایع دستی استان همدان به‌خصوص در عرصه سفال و چوب که این موضوع می‌تواند گام مؤثری در کاهش ضایعات و افزایش ماندگاری و استحکام محصولات تولیدی باشد.
- تلاش در جهت خلق ایده‌های نو در زمینه تغییر کاربردها و ایجاد محصولات نو از صنایع دستی قدیمی و منسوخ شده و اعمال برخی تغییرات برای نزدیک شدن به زندگی امروز مردم از جمله اقدامات مؤثر برای احیای صنایع دستی قدیمی و سنتی استان از جمله نمد و مروار و جاجیم بافی می‌باشد (به‌عنوان مثال باید گفت با به‌روز شدن جوامع سلیقه افراد تغییر نموده و نمد سنتی کاربرد خود را از دست داده اما با ترکیب نمد با محصولات چوبی و یا در آثار تزئینی می‌توان با اعمال طرح‌های جدید و محصولات متنوع بازار این رشته را دوباره بدست گرفت).

حمل و نقل

سیمک اقتصادن
استاهمدان در سال ۱۳۹۹

تهیه شده در معاونت اقتصادی
... تیرماه ۱۴۰۰ ...

مرور اجمالی بر بخش حمل و نقل

در فرآیند توسعه اقتصادی و اجتماعی کشورها، همبستگی مستقیم و مثبتی میان گسترش حمل و نقل و دستیابی به نرخ رشد اقتصادی بیشتر وجود دارد، به عبارت دیگر همراه با افزایش تولید ناخالص داخلی، میزان ارزش افزوده بخش حمل و نقل نیز افزایش می‌یابد و به همین دلیل است که توسعه و رشد اقتصادی بسته به توسعه بخش حمل و نقل نیز محقق می‌گردد. اگر امروزه در جهان از خدمات حمل و نقل تحت عنوان صنعت یاد می‌شود نشانه گستردگی و اهمیت این خدمات به عنوان حلقه اتصال صنایع با یکدیگر و عامل ارتباط میان بازارهای مصرف و بازارهای تولید است. بر همین اساس است که همبستگی و پیوند میان نظام حمل و نقل و فرآیند توسعه اقتصادی و اجتماعی جوامع آنچنان حساس و پیچیده است که کارشناسان اقتصادی صنعت حمل و نقل را به عنوان نیروی محرکه توسعه و کارآمدی و توانمندی آن را زمینه ساز توسعه پایدار می‌دانند. آنچه به مسائل حمل و نقل همگام با رشد پایدار تولید و تجارت جهانی اهمیت می‌بخشد، نقش جامع وقاطع آن در کلیه سطوح زندگی انسانی است. مطالعات انجام شده توسط بانک جهانی تأکید بر آن دارد که بخش حمل و نقل با هموار کردن امر مبادله و تجارت، موجبات رشد را هم در سطح ملی و هم در سطح جهانی فراهم می‌آورد و زمینه‌های امکان دسترسی به رفاه و تسهیلات ملی را افزایش می‌دهد.

با این توصیف در این فصل ابتدا سیاست‌های اقتصادی بخش حمل و نقل و جهت‌گیری‌های استان در این زمینه بررسی شده است و در بخش دوم وضعیت تحولات این بخش مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد. سپس در بخش بعدی به بررسی شاخص‌های عملکردی بخش حمل و نقل در سه حوزه حمل و نقل جاده‌ای، ریلی و هوایی پرداخته شده است و در بخش پایانی نیز با جمع‌بندی این فصل، توصیه‌های سیاستی لازم برای تقویت و رونق بخش حمل و نقل استان در اختیار سیاستگذاران و برنامه‌ریزان استان و کشور قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: توسعه پایدار، همدان، حمل و نقل جاده‌ای، ریلی، هوایی

مقدمه

هر چند که حمل و نقل به عنوان تنها عامل توسعه به حساب نمی‌آید و علل و عوامل بسیار دیگری هم هست که موجب رشد و توسعه اقتصادی می‌گردد، اما نباید از خاطر دور داشت که یکی از عناصر کلیدی در توسعه اقتصادی، حمل و نقل است. آثار اقتصادی حمل و نقل را می‌توان در رابطه با همه فعالیت‌های اقتصادی مثل صنایع کشاورزی، خدمات، توریسم و ... برشمرد. اگر نگاهی به کشورهای پیشرفته جهان بیندازیم مشاهده خواهیم کرد که این کشورها به موازات سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف اقتصادی، در امر حمل و نقل نیز سرمایه‌گذاری کرده‌اند و این بخش را هم زمان تقویت نموده‌اند تا بتوانند ارتباطات بین بخش‌های مختلف که در جامعه فعالیت می‌کنند را به نحو احسن برقرار نمایند.

تجربیات کشورهای توسعه‌یافته نشان داده است که توسعه حمل و نقل پیوسته درحد کلان اقتصادی باعث افزایش رشد اقتصادی و افزون شدن بازدهی اجتماعی نسبت به سرمایه‌گذاری‌های خصوصی بوده است. در سطوح اقتصادی خرد نیز، بهبود حمل و نقل مستقیماً باعث پایین آمدن قیمت داده‌های کشاورزی و صنعتی شده و به کاهش هزینه‌های تولید و توزیع منجر می‌گردد و با توسعه فراگیر بازارها، زمینه برای پیدایش رقابت سالم افزایش می‌یابد و نهایت آنکه تحول بنیانی در زیرساخت‌های حمل و نقل به پیشرفت و توسعه بخش‌های کشاورزی و غیر کشاورزی مناطق روستایی می‌انجامد. تکامل زیر ساخت‌های حمل و نقل در مناطق شهری نیز به افزایش کارایی و بازدهی نیروی کار، کاهش هزینه‌های حمل و نقل و بالاخره، به کم شدن تراکم منجر می‌گردد.

در ادبیات اقتصادی، توسعه حمل و نقل چون گردش خون درکالبد اقتصادی هرکشور است و با تسریع در این گردش نیازهای حیاتی و اولیه اقتصادی در جامعه سریعتر برآورده می‌شود. قطعاً هرگونه بی‌نظمی و کندی در آن ضررهای فراوانی به فرآیند رشد و توسعه وارد می‌کند، لذا زمان و میزان سرمایه‌گذاری دربخش حمل و نقل بطور مستقیم و غیر مستقیم، روند توسعه را تحت تأثیر قرار خواهد داد. این نکته که تعدادی از اقتصاددانان و برنامه‌ریزان، توسعه و رشد اقتصادی را مشروط و منوط به توسعه بخش حمل و نقل (تجهیزات زیربنایی) و وجود وسایل نقلیه کافی (انواع ناوگان ترابری) و تسهیلات ارتباطی و خدمات وابسته به آن دانسته و بطور کلی فعالیت‌های حمل و نقل را از جمله فعالیت‌های اساسی و زیربنایی رشد اقتصادی و لازمه تحول اقتصادی جامعه به حساب می‌آورند، ناشی از همین وابستگی ارتباط متقابل و تنگاتنگ بین تحولات حمل و نقل و کل اقتصاد است.

همچنین ارتباط عمیق حمل و نقل با زندگی روزمره از نقطه نظر دسترسی به خدمات و رفاه اجتماعی و نقش اساسی آن در ارتقاء سطح زندگی و رفاه اجتماعی، بیانگر نقش فرهنگی و اجتماعی است که حمل و نقل می تواند داشته باشد.

بنابراین جهت ارتقاء سطح زندگی و کیفیت زندگی اجتماعی، ضروری است که به توسعه حمل و نقل، به ویژه آنهایی که جنبه عام المنفعه بودن آن بیشتر است توجه خاص مبذول گردد و به این طریق به تقاضای جامعه برای دستیابی به آموزش و فرهنگ، فعالیت های اجتماعی و ورزشی و ... پاسخ مساعد داد.

حمل و نقل گاه نقش خود را از طریق سیر و سیاحت و توریسم ایفا می کند، زیرا افراد با انگیزه های گوناگون (تجارت، تحصیل، درمان، روابط سیاسی، زیارت، روابط اداری و فرهنگی و ...) به کشورهای دیگر سفر کرده و با آداب و رسوم آنها آشنایی پیدا می کنند. علاوه بر اهمیت اقتصادی و آثاری که یک سیستم حمل و نقل می تواند روی بهبود وضع اقتصادی بگذارد و موجبات بهبود وضع زندگی تک تک افراد را فراهم آورد، آثار اجتماعی و فرهنگی آن نیز مثل آثار آموزشی، بهداشتی، فرهنگی، سیاحتی و زیارتی را نباید از نظر دور داشت.

۷-۱. سیاست های اقتصادی بخش حمل و نقل و جهت گیری های استان

در جهان امروز، بخش حمل و نقل از جمله بخش های زیربنایی هر جامعه است که علاوه بر تحت تأثیر قرار دادن فرآیند توسعه اقتصادی، خود نیز در جریان توسعه دچار تغییر و تحول می شود. حمل و نقل، با ایفای نقش رابط در بازار مصرف، به مثابه پایه های پلی است که بخش های مختلف جوامع با عبور از روی آن، به سمت توسعه پایدار حرکت می کنند. همچنین مبحث حمل و نقل و نقش آن در اقتصاد شهرها به عنوان موتور محرک زیربنایی مهم برای توسعه اقتصادی شهرها و همچنین توسعه اقتصاد ملی مطرح می باشد چرا که در جوامع امروز در صورتی که شهرها مناسب ترین سیستم حمل و نقل به خصوص حمل و نقل عمومی را به عنوان زیربنای توسعه خود پیدا نکنند، خسارت جبران ناپذیر اقتصادی را بر خود تحمیل خواهند کرد. در این راستا اهم سیاست گذاری های مورد نظر در این حوزه را در ۴ بخش ذیل می توان ارائه کرد:

۱- توسعه متوازن و هماهنگ زیرساخت های حمل و نقل کشور

۲- افزایش کارایی و بهره وری در عملیات حمل و نقل با برنامه ریزی به صورت راهبردی، جامع، مستمر، پویا و هماهنگ با برنامه های توسعه اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی

۳- لحاظ نمودن اثرات متقابل توسعه بخش های اقتصادی، اجتماعی، فناوری، فرهنگی و ... بر سامانه حمل و نقل

۴- استفاده از نقش اساسی سامانه حمل و نقل در تحقق برنامه های توسعه پایدار و استفاده بهینه از منابع و رقابت در بازارهای بین المللی و منطقه ای

بدلیل قرار گرفتن استان همدان بعنوان راه مواصلاتی و استراتژیک و نگهداری این سرمایه عظیم استانی و ملی با توجه به موقعیت ممتاز شهر همدان به عنوان یکی از پنج شهر تاریخی و فرهنگی کشور و نقش ارتباط جاده ای در توسعه صنعت توریسم و نیز سهم اقتصاد و کشاورزی استان به عنوان یک متغیر مهم اقتصادی، توسعه و نگهداری مناسب شبکه راه های استان، به عنوان یک سیاست مهم در این جریان از اهمیت ویژه ای برخوردار است. اهم سیاست ها و جهت گیری های استان در این بخش طی سال ۱۳۹۹ شامل توسعه شبکه زیرساخت ها و پایانه های استان، توسعه و تقویت زیرساخت ها و شبکه حمل و نقل استان، برنامه ریزی جهت رفع انحصارات دولتی و ایجاد انگیزه رقابت در عرصه حمل و نقل استان، جذب سرمایه گذار داخلی و خارجی برای توسعه و تقویت صنعت حمل و نقل ریلی استان، تکمیل شبکه راه های شریانی استان با ارتقاء راه های فرعی به اصلی، لزوم تعریض جاده های بین راهی در شهرستان های استان، سرمایه گذاری بر روی اصلاح نقاط حادثه خیز جاده های استان، احداث، بهسازی و نوسازی راه های روستایی استان، جذب نیروهای متخصص و اپراتورهای زبده، نوسازی و بروزرسانی ماشین آلات و تجهیزات راهداری، تخصیص اعتبار بر اساس پروژه های حساس و مهم به اندازه مکفی، کاهش هزینه نگهداری راه ها، تکمیل و توسعه بزرگراه ها و آزادراه های منتهی به مرکز استان، بسیج امکانات و سرمایه ها جهت بین المللی کردن تجهیزات و زیرساخت های فرودگاه برای بالابردن سهم حمل و نقل هوایی، تجهیز و تقویت شبکه و ارتقاء شبکه ها و محورهای ترانزیتی کالاها. بهسازی، نوسازی و تجهیز ناوگان حمل و نقل جاده ای، ریلی و هوایی، برنامه ریزی جهت ارتقاء و بهسازی راه های منتهی به جاذبه های گردشگری استان به ویژه جاذبه های طبیعی می باشد.

۷-۲. بررسی وضعیت تحولات بخش حمل و نقل استان

بدلیل قرار گرفتن استان همدان بعنوان راه مواصلاتی و استراتژیک و نگهداری این سرمایه عظیم استانی و ملی با توجه به موقعیت ممتاز شهر همدان به عنوان یکی از پنج شهر تاریخی و فرهنگی کشور و نقش ارتباط جاده ای در توسعه صنعت توریسم و نیز سهم اقتصاد

و کشاورزی استان به عنوان یک متغیر مهم اقتصادی، توسعه و نگهداری مناسب شبکه راه‌های به عنوان یک سیاست مهم در این جریان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. استان همدان به دلیل موقعیت خاص جغرافیایی نقش توزیع‌کننده ترافیک در منطقه غرب کشور را ایفا می‌نماید، به طوری که ترافیک ۸ استان از همدان عبور می‌کند و این استان ۷۰ درصد ترافیک غرب کشور را دارا می‌باشد و با داشتن بیش از پنج هزار کیلومتر انواع راه و بزرگراه و ۸۵ کیلومتر از آزادراه همدان ساوه نقشی راهبردی و تعیین‌کننده در غرب کشور دارد.

در بخش حمل و نقل ریلی، خط راه‌آهن تهران-همدان که دارای ۲۶۷ کیلومتر طول است از شهر تهران شروع می‌شود و پس از عبور از استان مرکزی در شهر همدان به پایان می‌رسد، این خط در آینده به شهر سنندج در استان کردستان ادامه پیدا خواهد کرد. طرح احداث راه آهن همدان-تهران در سفر پر خیر و برکت رهبر معظم انقلاب در سال ۱۳۸۳ به همدان مصوب شد.

راه‌آهن تهران-همدان که در مسیر خود از شهرهای تهران، رباط کریم، ساوه، غرق‌آباد، فامنین و همدان عبور می‌کند در تاریخ ۱۸ اردیبهشت ۱۳۹۶ توسط رئیس‌جمهور محترم دکتر حسن روحانی به بهره‌برداری رسیده است. ایستگاه راه‌آهن شهر همدان در ۱۲ کیلومتری مرکز شهر همدان در سال ۱۳۹۷ مورد بهره‌برداری قرار گرفت که به دلیل دور بودن آن از شهر مقرر شد تا بعد از ساخت ایستگاه راه‌آهن در درون شهر همدان این ایستگاه به ایستگاه باری تبدیل شود ولی تا آن زمان این ایستگاه به عنوان ایستگاه مسافربری استفاده می‌شود. این ایستگاه نیز همراه با خط راه‌آهن تهران-همدان افتتاح گردیده است. کوتاه شدن مسیر و تسهیل در انتقال زائران عتبات عالیات از مرز خسروی به تهران از طریق همدان از دیگر مزایای این خط‌آهن است.

۷-۳. بررسی و تحلیل شاخص‌های عملکردی بخش حمل و نقل

۷-۳-۱- حمل و نقل جاده‌ای در استان همدان

در حال حاضر استان همدان ۳/۵ درصد از طول آزادراه‌ها، ۳/۶ درصد از طول بزرگراه‌ها، ۱/۲ درصد از طول راه‌های اصلی، ۱/۷ درصد از طول راه‌های فرعی، ۲/۶ درصد از طول راه‌های روستایی و در کل ۲/۴ درصد از طول راه‌ها در سطح کشور را به خود اختصاص داده است. طبق بررسی‌های انجام شده درصد تراکم راه‌های استان در هر کیلومتر مربع بیش از ۲۶ درصد می‌باشد در حالیکه میانگین تراکم راه‌های کشور در هر کیلومتر مربع در حدود ۱۵ درصد است.

حوزه حمل و نقل مسافر:

در حوزه حمل و نقل مسافر استان همدان با داشتن ۱۷ پایانه مسافربری با مالکیت عمومی و شخصی، ۵۶ شرکت مسافربری، ۵۹۹ ناوگان سواری کرایه، ۶۷۱ ناوگان مینی‌بوسی و ۲۳۲ ناوگان اتوبوسی نسبت به جابجایی ۲,۷۳۴,۵۴۹ نفر مسافر در قالب ۳۵۰,۸۰۲ سفر در سال ۱۳۹۹ اقدام نموده است. یادآور می‌شود در سال ۱۳۹۹ به علت شیوع ویروس کرونا بخش حمل و نقل عمومی برون شهری استان از نظر تعداد سفر و مسافر با سیر نزولی و کاهش روبرو بوده است.

اهم وظایف اداره‌ی حمل و نقل مسافر استان:

- پیگیری کلیه مباحث ایمنی در حمل و نقل عمومی برون شهری مسافر (برقراری گشت‌های مشترک با پلیس راه)
- پیگیری عدم حمل بار تجاری توسط اتوبوسها و معرفی شرکت‌ها و رانندگان متخلف به کمیسیون‌های مربوطه
- اجرای طرح‌های ویژه ایام پیک سفر (طرح نوروزی، سالگرد ارتحال حضرت امام (ره)، سفرهای تابستانی، سفرهای زیارتی اربعین و...) که متأسفانه در سال ۱۳۹۹ به دلیل شیوع ویروس کرونا با کاهش بیش از ۵۰ درصد مواجه شده است.
- تداوم طرح گندزدایی و فاصله‌گذاری اجتماعی مسافرین در ناوگان حمل و نقل عمومی با هدف کنترل گسترش ویروس کرونا
- صدور و تمدید پروانه فعالیت و تأسیس شرکت‌های مسافربری
- تداوم طرح حذف فروش بلیت حضوری و تغییر کاربری پایانه‌های مسافری با ارائه خدمات الکترونیکی
- اقدام در خصوص تنظیم و ثبت فرم‌های کمیسیون تخلفات مواد ۱۱ و ۱۲ (خصوص راننده و شرکت‌های حمل و نقلی)
- استمرار ارسال اطلاعات شرکت‌های مسافربری و متصدیان و آمار صورت وضعیت‌های آفلاین و آنلاین نمودن صورت‌ها
- نظارت بر ایمنی حمل و نقل در بخش مسافربری عمومی و نصب سامانه سپهتن روی ناوگان اتوبوسی و ثبت حرکات راننده جهت رویت پلیس راه

- مسائل، مشکلات و نیازمندی‌های پیش‌روی حمل و نقل مسافری در استان:**
- علی‌رغم کلیه فعالیت‌های انجام گرفته حمل و نقل استان دارای مسائل و مشکلاتی بوده است، که علاوه بر آنها، به دلیل شیوع بیماری کرونا مشکلات ویژه وجود ویروس منحوس کرونا موانع و سختی‌های بیشتری بر این بخش سایه افکنده است که به شرح ذیل می‌باشد:
- وجود خودروهای پلاک سفید مسافربری در حوزه حمل و نقل جاده‌ای
 - فرسودگی و عدم تجهیز تعدادی از پایانه‌های عمومی استان و عدم تمایل شهرداری‌ها جهت نوسازی و تجهیز پایانه‌های مسافربری و تأسیس پایانه‌های مسافربری به علت عدم اعتبار
 - نیاز به همکاری و مشارکت با پلیس راه جهت اجرای کنترل‌های جاده‌ای و برخورد با رانندگان و شرکت‌های خاطی
 - نیاز به تغییر مکان تعدادی از پایانه‌های عمومی مسافربری استان به دلیل گسترش شهرها و ایجاد شهرهای جدید
 - نیاز به تأمین اعتبار و تسهیلات متناسب با توان رانندگان بخش مسافری در راستای نوسازی ناوگان عمومی برون شهری علی‌الخصوص ناوگان مینی‌بوسی و تعدیل قیمت ناوگان تولید داخل برابر قیمت واقعی آن متناسب با نمونه‌های مشابه تولید خارج از کشور
 - عدم صرفه اقتصادی برای ناوگان روستایی جهت فعالیت در مسیرهای روستا به روستا
 - لزوم تدوین آیین‌نامه شرح وظایف فی‌مابین شرکت‌های مسافری و رانندگان علی‌الخصوص در بخش‌های مینی‌بوسی و سواری که در حال حاضر بخش زیادی از وقت و انرژی ادارات مسافر صرف حل و فصل مشکلات و اختلافات فی‌مابین شرکت‌ها و رانندگان می‌گردد.
 - ضرورت تکمیل و احداث کنارگذرهای جدید در استان بمنظور حمایت از فعالیت شرکت‌های مسافری فعال در سطح شهرستانها
 - ضرورت نظارت بر افزایش قیمت و نحوه توزیع لوازم یدکی و در رأس آن لاستیک برای ناوگان مسافربری عمومی که با توجه به تورم‌های پیش‌بینی نشده مشکلات عدیده‌ای را برای این صنف ایجاد می‌کند.
 - پیشگیری از مسافرگیری توسط سایر ناوگان عبوری استان‌های مجاور که با نرخ پایین‌تر مسافران را به مقصد می‌رسانند.

- مشکلات مرتبط با شیوع بیماری کرونا در سال ۱۳۹۹ مشتمل بر: تأثیر بسزای بیماری کرونا در کاهش چشمگیر آمار سفر و مسافر و کاهش درآمد فعالان این بخش ...
 - تهیه ملزومات و مواد ویژه ضدعفونی و گندزدایی ناوگان، فضای محل شرکت، پایانه‌های مسافری و...
 - استفاده ۵۰ درصدی از ظرفیت ناوگان به لحاظ رعایت فاصله‌گذاری مناسب بین مسافران
 - عدم تمایل مردم به سفر با ناوگان عمومی به دلیل ترس از بیماری کرونا و...
- اهداف و برنامه‌های اداره کل راهداری و حمل و نقل جاده‌ای در حوزه حمل و نقل مسافر:**

- تقویت سیستم‌های نظارتی الکترونیکی و امکان ثبت‌نام، پیگیری و ... در زمینه تمدید یا اخذ مدارک مرتبط با حرفه حمل و نقل عمومی برون شهری
- تأسیس دفاتر نمایندگی شرکت‌های مسافری در شهرستان‌های فاقد دفاتر نمایندگی
- افزایش کنترل و نظارت بر عملکرد شرکت‌های مسافری در راستای ارتقا سطح کیفی خدمات
- تطبیق کلیه شرکت‌های مسافری تحت پوشش با آخرین شرایط و ضوابط تأسیس برابر دستورالعمل صادره از ستاد مرکزی
- پیگیری نوسازی ناوگان مینی‌بوس و سواری کرایه‌های شخصی استان در صورت ایجاد شرایط مناسب

جدول ۷-۱. آمار سفر و مسافر در استان همدان در سال ۱۳۹۹

نوع ناوگان	تعداد سفر بر حسب صورت وضعیت های صادره (۱۳۹۹/۱/۱ لغایت ۱۳۹۹/۱۲/۳۰)	تعداد مسافر (۱۳۹۹/۱/۱ لغایت ۱۳۹۹/۱۲/۳۰)
اتوبوس	۷۳,۵۱۴	۱,۰۳۳,۹۸۹
مینی بوسی/سواری	۲۷۵,۶۰۷	۱,۰۷۲,۷۱۳
سرویس های در بستی	۵,۳۸۷	۶۵۳,۶۷۳
جمع کل	جمع تعداد سفر انجام شده ۳۵۴,۵۰۸	جمع کل تعداد مسافر جابجا شده ۲,۷۶۰,۳۷۵

مأخذ: اداره کل راهداری و حمل و نقل جاده‌ای استان همدان

جدول ۷-۲. آمار ناوگان و رانندگان حمل و نقل مسافری استان همدان (اسفند ۱۳۹۹)

نوع ناوگان	تعداد
اتوبوس	۲۳۲
مینی بوس	۶۷۱
سواری کرایه	۵۹۹
جمع کل ناوگان	۱,۶۰۷
تعداد رانندگان فعال بخش مسافر دارای کارت هوشمند	۲۴۶۸ نفر

مأخذ: اداره کل راهداری و حمل و نقل جاده‌ای استان همدان

جدول ۷-۳. آمار پایانه‌های مسافربری تحت نظارت اداره کل راهداری و حمل و نقل

جاده‌ای استان همدان

ردیف	پایانه‌های عمومی	مورد	تعداد
۱	پایانه مسافربری	مالکیت شهرداری	۱۰
۲	پایانه اختصاصی	مالکیت خصوصی	۲
۳	شرکت‌های حمل و نقل مسافر	گاراژ	۵
۴	مؤسسه‌های مسافربری	شرکت	۳۷
۵	شعب وابسته به شرکت‌های مسافربری	مؤسسه	۷
۶	پایانه‌های عمومی	شعبه	۶

مأخذ: اداره کل راهداری و حمل و نقل جاده‌ای استان همدان

۷-۳-۲- حمل و نقل ریلی در استان همدان

اداره کل راه آهن غرب کشور در بیستم آذر ماه سال ۱۳۹۷ در استان همدان افتتاح گردید. طرح ملی احداث راه آهن تهران-همدان-سنندج در مسیری به طول تقریبی ۱۵۱ کیلومتر به عنوان یکی از طرح‌های دارای اولویت در حال پیگیری در بخش حمل و نقل ریلی استان است که بخش تهران-همدان آن در سال ۱۳۹۶ با حضور رئیس جمهور محترم افتتاح شده است. این خط ریلی با عبور از شهرهای بهار، لالچین، قروه و دهگلان به ایستگاه راه‌آهن سنندج منتهی می‌شود. عملیات اجرایی این پروژه در بخش زیرسازی در ۳ قطعه با هدف اتصال مراکز استان‌های همدان و کردستان به تهران و شبکه سراسری ریلی کشور در دست اجرا است.

کاهش تصادفات جاده‌ای با انتقال ترافیک جاده به ریل، تسهیل سفر، توسعه صنعت گردشگری، کاهش آلودگی‌های زیست‌محیطی، اشتغالزایی و کاهش مصرف سوخت از جمله مزایای بهره‌برداری از این خط ریلی عنوان می‌گردد.

بخش حمل و نقل ریلی استان همدان در راستای تحقق فرمایشات مقام معظم رهبری و به منظور جهش تولید مجموعه حمل و نقل ریلی آمادگی خود را جهت همکاری و تعامل سازنده با صنایع، مشاغل، معادن و تجار به منظور رفع گلوگاه‌ها و تسريع در روند تولید اعلام نموده است. در همین رابطه و به منظور توسعه استان در حوزه‌های تولید و تأمین به هنگام مواد اولیه کارخانجات و ذخیره‌سازی کالاهای استراتژیک همچون سایر استان‌ها مجموعه حمل و نقل ریلی تمام توان خود را جهت تحقق سیاست‌های پیش‌بینی شده بکار گرفته است.

با توجه به اینکه منطقه غرب کشور دارای پتانسیل خاصی در جذب بار و مسافر است، به‌طور قطع مستقل شدن حوزه راه‌آهن غرب می‌تواند به صنایع و مشاغل و تجار و بازرگانان مستقر در غرب کشور کمک کند. همچنین معادن بکر در این ناحیه می‌توانند انجام گردید با استفاده از حمل‌ونقل ریلی از این موضوع بسیار منتفع شوند. به ویژه با توجه به مشکلات خاصی که در حمل‌ونقل جاده‌ای با توجه به شرایط آب‌وهوایی وجود دارد، حمل‌ونقل ریلی با ورود به این منطقه کمک شایانی خواهد کرد.

به عنوان مثال یکی از مشکلاتی که در منطقه وجود داشت، موضوع حمل‌ونقل غلات بود که ظرف مدت سه ماه و با یک کار فشرده با مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در ایستگاه کوریجان، ساخت سیلو برای ذخیره‌سازی و حمل بار که این سیلو می‌تواند در سال ۳۰۰ هزار تن غلات را ذخیره و از همدان به تمامی مراکز استان‌هایی که به شبکه ریلی متصل هستند، منتقل نماید.

اختصاص ایستگاه تجرک جهت حمل سیمان تولیدی کارخانه سیمان هگمتان استان همدان از دیگر تحولات این بخش است. فرسودگی تجهیزات حمل و نقل بار به مقاصد دورتر، یکی از مشکلات اصلی در حوزه حمل و نقل باری است که تخصیص ایستگاه مذکور جهت حمل و نقل سیمان تولیدی این کارخانه موجب پویایی و سرعت در حمل بار در این منطقه گردید.

جدول ۷-۴. آمار حمل و نقل مسافر اداره کل راه آهن غرب کشور در سال ۱۳۹۹

عنوان	تعداد (نفر)
تعداد مسافر ورودی به استان همدان	۷۲,۵۵۲
تعداد مسافر خروجی از استان همدان	۷۱,۹۴۴

مأخذ: اداره کل راه آهن غرب کشور

جدول ۷-۵. آمار حمل و نقل باری اداره کل راه آهن غرب کشور در سال ۱۳۹۹

عنوان	آمار
تناژ بارگیری	۷۱,۷۹۳
تناژ تخلیه	۶۴,۴۴۷
تن کیلومتر مبدأ- مقصد	۶۰,۲۵۲,۲۴۷
تن کیلومتر حمل شده خالص	۲۶,۲۲۰,۲۹۳
تن کیلومتر حمل شده ناخالص	۴۸,۷۹۶,۲۵۱

مأخذ: اداره کل راه آهن غرب کشور

۷-۳-۳- حمل و نقل هوایی در استان همدان

یکی از موضوعات مهم جوامع امروز، توسعه در حمل و نقل هوایی است که در روابط کشورهای مختلف جهان، تبادل فرهنگ، نمایش قدرت‌های اقتصادی و نظامی و تسریع امور حیاتی یک کشور نقش حساسی بر عهده دارد و در این بین فرودگاه‌ها بخش حیاتی و مهمی از سیستم حمل و نقل هوایی را تشکیل می‌دهند و در واقع زیربنایی ترین بخش در صنعت حمل و نقل هوایی محسوب می‌شوند. فرودگاه‌ها از با ارزش‌ترین زیرساخت‌های جوامع پیشرفته محسوب شده و به دلیل برخورداری از پتانسیل‌های مختلف، در رشد اقتصادی کشورها و کمک به ایجاد توسعه پایدار نقش مهمی دارند. درواقع اهمیت فرودگاه‌ها در دنیای امروز به حدی است که دست‌اندرکاران حوزه حمل و نقل هوایی، فرودگاه‌ها را لکوموتیو اقتصادی هر کشور توصیف می‌کنند و وجود آن را عامل رشد اقتصادی و توسعه پایدار می‌دانند، از اینرو توسعه فرودگاه‌ها به جهت افزایش ظرفیت و پر رونق شدن آنها نیز از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است. در جهان امروز آمار ترافیک مسافری فرودگاه‌های هر کشور بیانگر میزان توسعه اقتصادی آن کشور است و حجم جابه‌جایی بار هوایی نیز نشانگر قدرت اقتصادی کشورها است.

در سال ۱۳۱۷ حدود ۸۰ سال پیش به منظور انجام کارهای نظامی و هوایی در همدان ساخته شده بود. در سال ۱۳۴۵ با انجام تحقیقات و ارایه طرح جدید، برنامه ساخت فرودگاهی جدید در نزدیک همان فرودگاه قدیمی با تأیید شهردار همدان اجرا شد. سرانجام پس از گذشت ۴ سال و در سال ۱۳۴۹، عملیات ساخت فرودگاه شروع شد و در سال ۱۳۵۱ به اتمام رسید.

فرودگاه بین‌المللی همدان به خاطر داشتن سیستم‌های کمک ناوبری مانند NDB و VOR/DME که از تجهیزات خاصی برخوردار است، از مهم‌ترین فرودگاه‌های غرب کشور شناخته شده است. این فرودگاه دارای باند مجهز به سیستم‌های روشنایی پیشرفته‌ای هستند که در طول شبانه روز آمادگی لازم برای پذیرش هرگونه پروازی را دارند، این امکانات شامل تریش لند، هلدینگ، چراغ‌های باند و ویندبار می‌باشد.

از بزرگ‌ترین سیستم‌های سوخت‌گیری مربوط به هواپیما در فرودگاه بین‌المللی همدان قرار دارد ظرفیت مخزن‌های خدمات سوخت‌رسانی به پروازها معادل ۴۵۰,۰۰۰ لیتر است. بخش ایمنی زمینی فرودگاه که عرضه خدمات ایمنی تمام پروازهای ورودی و خروجی را برعهده دارد با مجهز بودن به امکانات CAT6 در رتبه ۷ سازمان بین‌المللی فرودگاه‌های کشور قرار دارد. با توجه به موقعیت خاص جغرافیایی و استراتژیک یکی از فرودگاه‌های مهم و فعال غرب که جهت آموزش خلبانان نظامی و حتی سبک و فوق سبک همواره مورد توجه و استفاده بوده و دارای باشگاه آموزشگاه خلبانی و مرکز اورژانس و امداد و نجات هوایی، هواشناسی فعال و بزرگترین مرکز سوخت‌گیری در غرب کشور می‌باشد. در ضمن از سال ۱۳۹۴ پروازهای حج تمتع استان همدان و کردستان از این فرودگاه انجام می‌شود. از اینرو فرودگاه از زیرساخت‌های مهم اقتصادی و مواصلاتی رونق و گسترش تجارت و صنعت گردشگری استان به شمار می‌آید.

اهم تحولات و پروژه‌های ایجاد شده در این حوزه شامل تکنیکال بلاک و برج مراقبت، خرید و نصب چراغ‌های باند و اپرون، محوطه‌سازی، احداث پارکینگ و کانال انرژی احداث سردر اصلی می‌باشد.

با وجود مزایای مذکور متأسفانه به دلایل مختلف استفاده و کاربرد چندانی از این ظرفیت ویژه صورت نمی‌پذیرد. یکی از این دلایل، نزدیکی استان همدان به پایتخت می‌باشد که با وجود مسیر زمینی کوتاه و مطلوب و ناوگان زمینی مناسب در این مسیر، رغبت چندانی به استفاده از هواپیما با توجه به هزینه سفر در مسیر همدان - تهران وجود ندارد. همچنین به دلیل محدودیت‌های ایجاد شده در دوران شیوع کرونا، مسیرهای پروازی همدان - کیش و

همدان مشهد که به عنوان اصلی ترین مسیرهای پروازی فرودگاه شناخته می شود، تعطیل گردیده است و فرودگاه در سال ۱۳۹۹ هیچگونه پرواز تجاری مسافری و جابجایی مسافر نداشته است.

پیشنهاد می گردد جهت رونق بخشی به پروازهای فرودگاه، یک شرکت هواپیمایی که پایگاه اصلی آن در فرودگاه مستقر باشد در استان ثبت گردد تا بدینوسیله بتوان مسیرهای پروازی را از این فرودگاه تعریف نمود. همچنین در خصوص جابجایی بار هوایی از طریق این فرودگاه پیشنهاد می گردد اتاق بازرگانی استان طی تعامل با اصناف و تولیدکنندگان استان در صورت نیاز به جابجایی بار از طریق هوایی، موارد را به فرودگاه استان معرفی نمایند.

۷-۴. جمع بندی و ارایه توصیه های سیاستی برای استان

از آنجا که حمل و نقل جزو جدایی ناپذیر زیرساخت های یک منطقه محسوب می شود که به افزایش توان تجاری کمک می کند و ترمینال ها، ایستگاه های راه آهن و فرودگاه ها از نظر کاربری مکان های مناسبی برای تبادلات اقتصادی، فرهنگی، گردشگری و ... هستند و با توجه به موقعیت خاص استان همدان به عنوان یکی از استان های مهم غرب کشور، وجود پتانسیل های قوی در زمینه گردشگری و سرمایه گذاری ضرورت ایجاد فرودگاه بین المللی و خطوط ارتباط ریلی با وسعت بیشتر و جاده های عریض، ایمن و بازسازی شده در این استان را چند برابر می کند. با این وجود به منظور توسعه بخش حمل و نقل استان پیشنهادهای راهبردی ذیل ارایه می گردد.

- استفاده از روش های نوین و کم هزینه در نگهداری راهها
- انجام به موقع عملیات راهداری که باعث کاهش هزینه ها و جلوگیری از تخریب بیش از حد می شود.
- ایجاد بستر مناسب بمنظور داشتن محوری ایمن و با ترافیکی روان با انجام بموقع عملیات اجرایی با کمترین هزینه و زمان در اجرای پروژه ها
- توسعه و تجهیز شبکه های زیربنایی، خدمات ترانزیت و حمل و نقل، توسعه قرنطینه ها، گمرکات و منطقه ویژه اقتصادی
- توسعه و نوسازی ناوگان مسافربری و باری به منظور تقویت ناوگان حمل و نقل استان.
- توسعه زیرساخت های فرودگاه و افزایش ظرفیت پروازی
- فراهم کردن زمینه های توسعه ناوگان ریلی برون شهری
- توسعه شبکه بزرگراهی و ایمن سازی راه های برون شهری و روستایی استان

- فراهم ساختن زمینه مشارکت بخش غیردولتی و سرمایه گذاری سودآور با استفاده از انواع روش‌های تأمین مالی نظیرفاینانس، BOT، BOO و ... در بخش توسعه ناوگان عمومی حمل و نقل و توسعه شبکه زیرساخت‌ها و پایانه‌های استان
- جذب سرمایه‌گذار داخلی و خارجی برای توسعه و تقویت صنعت حمل و نقل ریلی استان
- جذب نیروهای متخصص و اپراتورهای زبده جهت ماشین‌آلات با توجه به بازنشستگی نیروی کار متخصص در عملیات راهداری استان
- تخصیص اعتبار بر اساس پروژه‌های حساس و مهم به اندازه مکفی که این امر در درازمدت نتیجه مطلوبی بدنبال خواهد داشت از جمله کاهش هزینه نگهداری راه‌ها
- نوسازی و بروزرسانی ماشین‌آلات و تجهیزات راهداری جهت انجام به موقع عملیات راهداری
- با عنایت به بهره‌مند بودن جامعه حاضر از وجود متخصصین برنامه‌ریزی حمل و نقل و صاحب نظران لایق در حوزه مهندسی ترافیک و ترابری در سطوح عالی علمی و دانشگاهی، بهره‌گیری از این متخصصین در بخش‌های مدیریتی و تصمیم‌گیری‌های کلان و کارشناسی امری ضروری است.
- بهره‌گیری مستمر از فرآیند مهندسی ارزش بر روی پروژه‌ها و طرح‌های مد نظر در طول تحقق پروژه از مطالعه تا احداث و بهره‌برداری از آنها
- تلاش و برنامه‌ریزی در خصوص خروج از روش‌های سنتی برای مدیریت ترافیک و استفاده از تکنولوژی روز دنیا به همراه بهره‌گیری از فناوری‌ها و نرم افزارهای نوین جهت مدیریت و آنالیز موضوعات مربوط به حوزه حمل و نقل و ترافیک

انرژی

سیمک اقتصادین استاهمدان در سال ۱۳۹۹

تهیه شده در معاونت اقتصادی
... تیرماه ۱۴۰۰ ...

مرور اجمالی بر بخش انرژی

امروزه نه تنها توسعه، بلکه ادامه زندگی نیز نیازمند انرژی است. در جهان امروز تأمین این انرژی از طریق حامل‌های متنوعی مانند نفت، گاز و فرآورده‌های حاصل از نفت و گاز، زغال سنگ، برق و انرژی‌های تجدیدپذیر انجام می‌شود. تأمین انرژی در کشوری مانند ایران با جغرافیای گسترده و موقعیت فیزیکی متفاوت نظیر تنوع ارتفاع، آب و هوا، مسائل اجتماعی و مباحثی از این دست، نیازمند برنامه‌ریزی دقیق و علمی است. رشد روزافزون جمعیت و نیاز به انرژی و پایان‌پذیری سوخت‌های فسیلی و افزایش آلودگی‌های زیست‌محیطی از طرفی دیگر سبب شده است که دانش‌پژوهان و سرمایه‌گذاران در قسمت انرژی، مهارت تأمین انرژی از منابع تجدیدپذیر را دارا باشند. دانشمندان معتقدند انرژی‌های تجدیدپذیر و پاک با توجه به محدود بودن سوخت‌های فسیلی و آلودگی محیط‌زیست می‌توانند به اولین گزینه برای تولید انرژی تبدیل شوند. کشور ما نیز به دلیل موقعیت جغرافیایی، ظرفیت‌های متعددی در حوزه انرژی تجدیدپذیر دارد. استفاده از انرژی‌های پاک از جمله انرژی خورشیدی، انرژی بادی، انرژی زمین گرمایی، انرژی زیست توده و انرژی برق آبی می‌تواند باعث کاهش وابستگی به منابع فسیلی و کاهش گازهای گلخانه‌ای که تأثیر اساسی بر گرمایش جهانی دارند، گردد.

با این توصیف در این فصل ابتدا سیاست‌های اقتصادی بخش انرژی و جهت‌گیری‌های استان همدان در این زمینه بررسی شده است و در بخش دوم وضعیت حامل‌های انرژی در استان مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد و در بخش پایانی نیز با جمع‌بندی این فصل، توصیه‌های سیاستی لازم برای تقویت و رونق این بخش در استان در اختیار سیاستگذاران و برنامه‌ریزان استان و کشور قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: همدان، منابع انرژی، نفت و گاز، برق، انرژی تجدیدپذیر

مقدمه

انرژی به عنوان یکی از ضروری‌ترین و حیاتی‌ترین نیازمندی‌های توسعه به شمار می‌رود. تقاضای زیاد انرژی که توسط سوخت‌های فسیلی تأمین می‌شود، رشد اقتصادی را آسان نموده است. اما سیستم انرژی فعلی به دلیل اثرات منفی بر محیط‌زیست و حیات بشری پایدار نیست. توسعه پایدار، توسعه‌ای تعریف شده است که نیاز نسل حاضر را بدون در خطر افتادن توانایی نسل‌های آینده فراهم کند. با این توصیف، بسیاری از کشورهای جهان، در جهت تدوین استراتژی سیاست‌گذاری توسعه انرژی‌های نو اقدام کردند و برخی از آنها به نتایج اساسی در بخش توسعه بازار، افزایش سرمایه‌گذاری و توسعه صنایع تجدیدپذیرها دست یافتند. بنابراین ضرورت دارد در کشور ما نیز برنامه‌ریزی اصولی در این حوزه صورت گیرد. در این راستا دولت در برنامه ششم توسعه، تمهیداتی جهت نیل به اهداف برنامه‌ریزی شده در موضوع انرژی نو را مورد تأکید قرار داده است.

توسعه انرژی نو در ایران با چالش‌هایی مواجه است. با وجود تلاش‌هایی که در جهت کاهش هزینه‌های تولید از محل انرژی‌های تجدید پذیر صورت گرفته است، هنوز بکارگیری این انرژی‌ها نسبت به انرژی‌های مرسوم گرانتر است. لذا ضرورت دارد سیاست‌های توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر در راستای ایجاد توجیه اقتصادی، فراهم نمودن زمینه حضور سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی در این حوزه و تسهیل و حمایت فرآیندها تدوین و ارائه گردد.

۸-۱. سیاست‌های اقتصادی بخش انرژی و جهت‌گیری‌های استان

انرژی از اساسی‌ترین عوامل توسعه اقتصادی هر کشور شمرده می‌شود. به هر حال گسترش روزافزون مصرف انرژی به ویژه در کشورهای در حال توسعه و محدودیت جدی منابع و مسایل زیست‌محیطی در رابطه با تولید و مصرف انرژی، ضرورت برنامه‌ریزی و مدیریت جامع در این حوزه را دو چندان می‌کند.

در راستای اهداف و سیاست‌های وزارت نفت در زمینه مدیریت مصرف، ایجاد و ارزش افزوده بیشتر و توسعه صادرات فرآورده‌های نفتی، برنامه عملیاتی وزارت نفت در استان با تأکید بر مدیریت بهینه و کنترل رشد مصرف فرآورده‌های نفتی، پیشگیری از توزیع فرآورده‌های نفتی خارج از شبکه رسمی و کنترل قاچاق آن در جهت جایگزینی مصرف فرآورده‌های نفتی مایع با ارزش افزوده کمتر و آلودگی بیشتر (نفت گاز، نفت کوره، بنزین معمولی و نفت سفید) با سوخت‌های پاک تر (بنزین و نفت گاز یورو ۴ و بالاتر و CNG) تدوین گردیده

- است. وزارتخانه‌های نیرو و نفت در این بخش عهده‌دار سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی کلان انرژی و حفظ کیفیت آن در راستای توسعه پایدار و امنیت عرضه انرژی کشور می‌باشند.
- در ذیل به اهم سیاست‌گذاری‌های مورد نظر استان در حوزه برق و گاز اشاره می‌گردد:
- کاهش تلفات انرژی در راستای حفظ سرمایه ملی و کاهش سرمایه‌گذاری‌های تولید انرژی برق و هدایت سرمایه به بخش‌های مولد دیگر
 - کاهش تعداد خاموشی‌ها و افزایش رضایت‌مندی مشترکین و مصرف‌کنندگان
 - کاهش انرژی توزیع نشده در راستای افزایش فروش انرژی و نهایتاً افزایش صرفه‌های اقتصادی و درآمد فروش
 - کاهش پیک بار در راستای حفظ سرمایه‌های موجود و افزایش رضایت‌مندی مشترکین و مصرف‌کنندگان
 - مدیریت مصرف در راستای بهینه‌سازی الگوی مصرف انرژی و کاهش پیک بار و مصرف انرژی برق
 - کاهش حوادث در راستای کاهش هزینه‌های بهره‌برداری و خسارت‌های احتمالی
 - استفاده از انرژی‌های نو در راستای کاهش آلاینده‌گی، حفظ محیط‌زیست و استفاده از انرژی رایگان خورشیدی
 - استفاده از کنتورهای آب و برق در راستای تسهیل قرائت و کاهش هزینه‌های مربوطه و جلوگیری از ایجاد تغییرات در کنتورهای موجود
 - توسعه مهندسی و فن‌آوری‌های جدید جهت بهره‌گیری از تکنولوژی جدید و کاهش هزینه‌ها و مدیریت بهینه مصرف انرژی
 - توسعه مدیریت در راستای افزایش بهره‌وری و تخصص نیروی انسانی
 - صیانت از حقوق شهروندی و ارتقای بهره‌وری
 - تنوع بخشی در سبد سوختی با گسترش جایگاه‌های گاز طبیعی فشرده و تشویق مصرف‌کنندگان به استفاده از سوخت پاک
 - موفقیت در زمینه تخصیص مخازن ویژه و معرفی جایگاه‌های واجد شرایط دریافت، ذخیره سازی و عرضه نفت-گاز با استاندارد جهانی EURO4
 - گاز رسانی به کلیه روستاهای حائز شرایط گازرسانی
 - تأکید بر مصرف صیانتی سرمایه‌های ملی همچون بنزین در مصاحبه‌های رادیو تلویزیونی

- همکاری مستمر با اداره استاندارد استان در حفظ استانداردهای کمی و کیفی حامل‌های انرژی
 - نصب کنتورهای ارتقاء یافته در بخش مشترکین خانگی به منظور بهبود سیستم‌های اندازه‌گیری گاز مصرفی
 - ترغیب جامعه مصرف‌کنندگان فرآورده‌های نفتی به صرفه‌جویی و مدیریت بهینه مصرف در مصاحبه‌ها و انتشار اخبار
 - توسعه گازرسانی به روستاهای استان
 - تنوع‌بخشی در سبد سوختی با گسترش جایگاه‌های گاز طبیعی فشرده و تشویق مصرف‌کنندگان به استفاده از سوخت پاک
 - موفقیت در زمینه تخصیص مخازن ویژه و معرفی جایگاه‌های واجد شرایط دریافت، ذخیره سازی و عرضه نفت-گاز با استاندارد جهانی EURO4
 - گازرسانی به کلیه روستاهای حائز شرایط گازرسانی
 - تأکید بر مصرف صیانتی سرمایه‌های ملی همچون بنزین در مصاحبه‌های رادیو تلویزیونی
 - همکاری مستمر با اداره استاندارد استان در حفظ استانداردهای کمی و کیفی حامل‌های انرژی
 - نصب کنتورهای ارتقاء یافته در بخش مشترکین خانگی به منظور بهبود سیستم‌های اندازه‌گیری گاز مصرفی
 - ترغیب جامعه مصرف‌کنندگان فرآورده‌های نفتی به صرفه‌جویی و مدیریت بهینه مصرف در مصاحبه‌ها و انتشار اخبار
- عمده تحولات قابل طرح در حوزه انرژی برق:**
- احداث و بهره‌برداری از نیروگاه‌های تولید پراکنده مانند نیروگاه‌های خورشیدی و CHP در راستای حفظ محیط‌زیست، کاهش تلفات و انرژی رایگان خورشیدی
 - استفاده از تکنولوژی خط گرم در سرویس و تعمیرات شبکه توزیع بدون تحمیل خاموشی به مشترکین در راستای کاهش تعداد خاموشی‌ها، کاهش انرژی توزیع نشده و افزایش رضایت‌مندی مشترکین و مصرف‌کنندگان
 - ارائه خدمات غیر حضوری به مشترکین در جهت تکریم ارباب رجوع در پورتال شرکت توزیع و اپلیکیشن «برق من» در راستای توسعه دولت الکترونیک و کاهش تردها
 - حذف قبض کاغذی در راستای حفظ محیط‌زیست و توسعه دولت الکترونیک

۸-۲. بررسی و تحلیل وضعیت حامل‌های بخش انرژی

۸-۲-۱- گاز طبیعی

انرژی یکی از مهم‌ترین ارکان اساسی چرخه اقتصادی است و در این میان گاز از جمله مهم‌ترین حامل‌های انرژی است که نه تنها در تحول جامعه صنعتی نقش اساسی دارد، بلکه به لحاظ زیست‌محیطی نیز حائز اهمیت می‌باشد. وجود ذخایر عظیم گاز طبیعی در ایران، ارزان بودن آن نسبت به دیگر فرآورده‌های نفتی و گستردگی شبکه گازرسانی در کشور انتخاب این سوخت را به عنوان سوخت جانشین، از لحاظ اقتصادی، توجیه‌پذیر می‌نماید. این درحالی است که به دلیل سرمایه بر بودن این صنعت، امکان افزایش ظرفیت تولید در کشور با محدودیت‌هایی مواجه شده است. از سوی دیگر، با ایجاد نگرانی‌های فزاینده در مورد اتمام منابع نفتی و احساس خطر نسبت به آلودگی محیط‌زیست، گاز طبیعی به عنوان سوخت برتر قرن حاضر مطرح شده است که در صورت توسعه فناوری و ایجاد زمینه استفاده گسترده‌تر از آن در بخش‌های مختلف اقتصادی اهمیت این منبع انرژی در قرن حاضر دوچندان خواهد شد. بر اساس آخرین آمارهای رسمی منتشر شده، ایران با دارا بودن ۳۴ تریلیون متر مکعب گاز طبیعی که بیش از ۱۸ درصد از کل ذخایر دنیا را تشکیل می‌دهد، به عنوان بزرگ‌ترین دارنده ذخایر گاز جهان شناخته می‌شود. وجود چنین ذخایر عظیمی در ایران، سیاست‌گذاران بخش انرژی را به سمت برنامه‌ریزی در جهت توسعه ظرفیت تولید، انتقال، ذخیره‌سازی و توزیع گاز طبیعی در اقصی نقاط کشور پهناور ایران و جایگزینی آن با سایر فرآورده‌های نفتی به منظور افزایش سهم گاز طبیعی در سبد انرژی کشور سوق داده است تا علاوه بر بهره‌مندی از این سوخت پاک، از افزایش بی‌رویه مصرف فرآورده‌های نفتی که صادرات یا کاهش واردات آنها می‌تواند موجب درآمدزایی و رونق اقتصادی کشور شود، جلوگیری بعمل آید.

جدول ۸-۱. تعرفه گاز طبیعی در سال ۱۳۹۹

نوع مصرف		تعرفه (ریال به ازای هر متر مکعب)
پالایشگاه		۱,۰۰۰
پتروشیمی	سوخت	۲,۶۰۰
	خوراک	مطابق ابلاغ ماهیانه
صنعتی	صنایع عمده	۱,۰۰۰
	صنایع کوچک	۱,۰۰۰
فولاد		۲,۶۰۰
کسب و خدمات		۱,۴۹۵
نانوایی		۹۱۰
گرمابه سنتی		۱,۰۴۶
آموزشی		۹۲۶
ورزشی		۹۲۶
خیریه		۹۲۶
دوره	دوره سرد*	دوره گرم*
اماکن و تاسیسات دولتی	۱,۴۹۵	۲,۹۹۰
کشاورزی	۶۹۰	۱,۱۵۰

مأخذ: شرکت گاز استان همدان

توضیح: از ۲۹ خرداد ماه سال ۱۳۹۷، به میزان ۱۵ درصد و تا سقف ارقام قانونی به گازبهای مشترکین افزوده شده است.

* دوره سرد: ۱۶ آبان لغایت ۱۵ فروردین و دوره گرم: ۱۶ فروردین لغایت ۱۵ آبان

جدول ۸-۲. جدول مصرف گاز استان همدان به تفکیک نوع مصرف و تعداد اشتراک در سال ۱۳۹۹

نوع مصرف	تعداد اشتراک	مصرف (متر مکعب)	مصرف سرانه هر مشترک
نانوائی صنعتی - ۰۲	۶	۳۸,۷۷۴	۶,۴۶۲
هتل، مسافر خانه، گردشگری، اقامتی، - ۰۳ تفریحی	۱۲۲	۲,۵۲۰,۵۲۰	۲۰,۶۶۰
انواع آجر - ۰۴	۵۱	۱۲۹,۴۸۳,۳۵۴	۲,۵۳۸,۸۸۹
قند و شکر و کشت و صنعت- ۰۵	۷	۳۶,۶۷۱,۲۴۸	۵,۲۳۸,۷۵۰
صنایع شیشه و بلور و صنایع چینی- ۰۶	۳۴	۴۶,۶۳۷,۷۸۶	۱,۳۷۱,۷۰۰
کاشی سرامیک و صنایع نسوز- ۰۷	۸۸	۲۰,۷۰۹,۴۸۱	۲۳۵,۳۳۵
صنایع آلومینیوم و مس - ۰۸	۲۴	۳,۵۰۵,۷۴۲	۱۴۶,۰۷۳
سیمان - ۰۹	۳	۲۳۳,۵۳۵,۵۲۳	۷۷,۸۴۵,۱۷۴
صنعتی - ۱۰	۱۹۷۸	۱۶۲,۲۲۸,۲۰۵	۸۲,۰۱۶
کشاورزی - ۱۴	۱۰۱۴	۷۴,۹۰۵,۰۴۹	۷۳,۸۷۱
فولاد - ۱۵	۷	۴۱,۰۷۶,۹۷۶	۵,۸۶۸,۱۳۹
(تجاری) کسب و خدمات - ۲۰	۲۹۷۴۳	۳۶,۷۰۴,۴۲۸	۱,۲۳۴
(عمومی) اماکن و تأسیسات دولتی- ۲۱	۴۱۴۴	۴۳,۵۱۸,۹۳۶	۱۰,۵۰۲
(پرورشی) ورزشی- ۲۲	۳۷۲	۳,۴۱۴,۲۲۱	۹,۱۷۸
آموزشی - ۲۳	۷۰۹	۲۹,۴۹۷,۲۲۶	۴۱,۶۰۴
نانوایی بدون بارانه - ۲۵	۵۵۶	۷,۳۶۸,۷۹۷	۱۳,۲۵۳
کسب و خدمات ویژه - تولید کالا و - ۲۶ طبخ غذا	۱۷۲۸	۷,۳۶۵,۰۳۰	۴,۲۶۲
آموزشی و پرورشی دولتی - ۲۷	۲۲۳۰	۱۲,۸۳۴,۷۶۴	۵,۷۵۵
آموزشی و پرورشی غیر انتفاعی - ۲۸	۸۷	۴۶۷,۷۲۰	۵,۳۷۶
نانوایی سنتی - ۳۰	۱۶۴۱	۲۶,۲۰۸,۸۲۰	۱۵,۹۷۱
گرما به - ۳۱	۱۳۷	۳۸۱,۹۹۶	۲,۷۸۸
خانگی- ۴۰	۵۸۸۷۹۰	۱,۵۳۰,۰۵۲,۱۸۵	۲,۵۹۹

۴۲,۵۰۳	۳,۲۷۲,۷۵۹	۷۷	خانگی گرمایشی-۴۱
۳,۷۶۰	۶۷,۶۸۸	۱۸	خانگی سرمایشی-۴۲
۳,۷۵۵,۰۸۷	۶۰,۰۸۱,۳۹۴	۱۶	جایگاه سی ان جی در اختیار شهرداریها - ۵۰
۳,۴۰۴,۲۲۳	۹۸,۷۲۲,۴۷۰	۲۹	جایگاههای رایگان در اختیار صاحبان - ۵۱ خصوصی
۵,۲۸۶,۰۱۴	۱۵,۸۵۸,۰۴۳	۳	جایگاههای سایر شهرها تامین توسط - ۵۳ بخش خصوصی
۷۷۱	۳,۰۸۵	۴	اماکن مذهبی - ۶۰
۳۲,۵۲۷	۲,۵۶۹,۶۴۳	۷۹	خیریه - ۶۱
۲,۸۰۹	۳,۱۸۸,۰۱۷	۱۱۳۵	مساجد روستایی - ۶۲
۲,۳۹۷	۳۹۵,۵۳۴	۱۶۵	خانه عالم روستایی - ۶۳
۵,۵۲۶	۲۸۱,۸۲۸	۵۱	اماکن مذهبی امامزاده ها - ۶۴
۷,۰۶۰	۳,۴۰۹,۹۰۹	۴۸۳	مساجد - ۶۵
۲,۷۳۶	۱,۲۳۹,۳۴۵	۴۵۳	حسینیه ها - ۶۶
۹,۹۶۸	۳۸۸,۷۴۱	۳۹	دارالقرآنها - ۶۷
۲,۴۹۴	۱۷,۴۵۶	۷	اماکن دینی اقلیتهای دینی - ۶۸
۱۸,۱۱۲	۹۷۸,۰۶۵	۵۴	حوزه های علمیه - ۶۹
۶۹۵	۶,۲۵۲	۹	گلزار شهدا - ۷۰
۶۰۴,۵۱۵,۲۶۷	۶۰۴,۵۱۵,۲۶۷	۱	نیروگاه دولتی - ۹۰
۵,۵۸۱,۹۸۵	۱۶,۷۴۵,۹۵۴	۳	مولد برق مقیاس کوچک - ۹۲
	۳,۲۶۰,۸۶۸,۲۲۹	۶۳۶,۰۹۷	جمع کل

مأخذ: شرکت گاز استان همدان

قیمت و تعرفه گاز طبیعی براساس دستورالعملهای ابلاغی در سطح کل کشور براساس جدول (۳-۸)، گاز بها در سال ۱۳۹۹ در ماههای گرم سال به ازای هر متر مکعب در دامنه مصرف ۱ معادل ۱۰۸۱ ریال و دامنه ۲ معادل ۱۳۱۱ ریال، در دامنه مصرف ۱۱ معادل ۴۱۸۶ ریال و در دامنه مصرف ۱۲ معادل ۴۳۰۱ ریال بوده است. همچنین براساس جدول (۴-۸) کمترین گازبها در ماههای سرد سال ۱۳۹۹ به دامنههای ۱ و ۲ تعلق داشته بطوریکه گازبها در دامنه ۱ معادل ۴۱۴ ریال و در دامنه ۲ معادل ۶۹۰ ریال بوده است و گازبها در

ماه‌های سرد سال به ازای هر مترمکعب در دامنه ۱۲ و ۱۱ به ترتیب معادل ۴۸۳۰ و ۴۴۱۶ بوده و بیشترین گازبها به این دو دامنه از مصرف اختصاص دارد.

جدول ۸-۳. تعرفه گازبهای خانگی در ماه‌های گرم طی سال ۱۳۹۹

(از ۱۶ فروردین ماه لغایت ۱۵ آبان ماه)

تعرفه گازبهای خانگی در ماه‌های گرم		دامنه مصرف
از ابتدای سال ۱۳۹۷ (ریال)	دامنه (مترمکعب)	
۱۰۸۱	تا ۴۵	۱
۱۳۱۱	۴۶-۹۵	۲
۱۶۵۶	۹۶-۱۴۵	۳
۲۱۱۶	۱۴۶-۱۹۵	۴
۲۵۷۶	۱۹۶-۲۴۵	۵
۲۸۰۶	۲۴۶-۲۹۵	۶
۳۱۵۱	۲۹۶-۳۴۵	۷
۳۴۹۶	۳۴۶-۳۹۵	۸
۳۷۲۶	۳۹۶-۴۴۵	۹
۳۹۵۶	۴۴۶-۴۹۵	۱۰
۴۱۸۶	۴۹۶-۵۴۵	۱۱
۴۳۰۱	مازاد بر ۵۴۵	۱۲

مأخذ: شرکت گاز استان همدان

توضیح: حداکثر نرخ دریافتی از مشترکان به ازای فروش هر متر مکعب گاز طبیعی در ماه‌های گرم (بدون احتساب مالیات و عوارض) از ۱۵۰۰ ریال افزون نخواهد شد

جدول ۸-۴. تعرفه گازبهای خانگی در ماه های سرد طی سال ۱۳۹۹

(از ۱۶ آبان ماه لغایت ۱۵ فروردین ماه سال بعد)*

دامنه مصرف	اقلیم ۱	اقلیم ۲	اقلیم ۳	اقلیم ۴	اقلیم ۵	ریال
۱	تا ۳۰۰	تا ۲۵۰	تا ۲۰۰	تا ۱۵۰	تا ۷۵	۴۱۴
۲	۳۰۱-۴۰۰	۲۵۱-۳۵۰	۲۰۱-۳۰۰	۱۵۱-۲۵۰	۷۶-۱۵۰	۶۹۰
۳	۴۰۱-۵۰۰	۳۵۱-۴۵۰	۳۰۱-۴۰۰	۲۵۱-۳۵۰	۱۵۱-۲۵۰	۹۶۶
۴	۵۰۱-۶۰۰	۴۵۱-۵۵۰	۴۰۱-۵۰۰	۳۵۱-۴۵۰	۲۵۱-۳۵۰	۱۲۴۲
۵	۶۰۱-۷۰۰	۵۵۱-۶۵۰	۵۰۱-۶۰۰	۴۵۱-۵۵۰	۳۵۱-۴۵۰	۱۵۱۸
۶	۷۰۱-۸۰۰	۶۵۱-۷۵۰	۶۰۱-۷۰۰	۵۵۱-۶۵۰	۴۵۱-۵۵۰	۲۲۰۸
۷	۸۰۱-۹۰۰	۷۵۱-۸۵۰	۷۰۱-۸۰۰	۶۵۱-۷۵۰	۵۵۱-۶۵۰	۲۶۲۲
۸	۹۰۱-۱۰۰۰	۸۵۱-۹۵۰	۸۰۱-۹۰۰	۷۵۱-۸۵۰	۶۵۱-۷۵۰	۳۰۳۶
۹	۱۰۰۱-۱۱۰۰	۹۵۱-۱۰۵۰	۹۰۱-۱۰۰۰	۸۵۱-۹۵۰	۷۵۱-۸۵۰	۳۴۵۰
۱۰	۱۱۰۱-۱۲۰۰	۱۰۵۱-۱۱۵۰	۱۰۰۱-۱۱۰۰	۹۵۱-۱۰۵۰	۸۵۱-۹۵۰	۳۸۶۴
۱۱	۱۲۰۱-۱۳۰۰	۱۱۵۱-۱۲۵۰	۱۱۰۱-۱۲۰۰	۱۰۵۱-۱۱۵۰	۹۵۱-۱۰۵۰	۴۴۱۶
۱۲	مازاد بر ۱۳۰۰	مازاد بر ۱۲۵۰	مازاد بر ۱۲۰۰	مازاد بر ۱۱۵۰	مازاد بر ۱۰۵۰	۴۸۳۰

مأخذ: شرکت گاز استان همدان

توضیح: در سال ۱۳۹۹ شروع دوره گرم سال به استناد مصوبه هیأت محترم وزیران، ۱۶ اردیبهشت ماه سال ۱۳۹۹ بوده است.

۸-۲-۲- برق:

صنعت برق یکی از زیرساختهای حیاتی و بنیادین سایر صنایع به شمار رفته و نقش مهمی در توسعه صنعتی و اقتصادی کشورهای درحال توسعه، بدلیل ضرورت نیاز در فرآیند تولید کالا و محصولات و در نهایت تولید ناخالص داخلی، ایفا می کند. در واقع انرژی برق ضمن آنکه سبب رشد کیفی زندگی مردم می شود، رابطه مستقیمی با توسعه پایدار، رونق و جهش بخش تولید درجوامع مختلف دارد. در این میان در صحنه جهانی نیز حرکت از سمت انرژیهای فسیلی به سمت انرژیهای الکتریکی و تولید برق، بدلیل ملاحظات زیست محیطی

شدت گرفته است و سبب توسعه و افزایش سهم سبد انرژی کشورهای مختلف از انرژی برق شده که همین عامل به دلیل بهره‌مندی از ظرفیت‌های تحقیق و توسعه جهانی، منجر به خلق فناوری‌های نوین و رشد و توسعه صنعت برق طی چند دهه اخیر شده است.

همچنین صنعت برق مهم‌ترین زیرساخت و شریان حیاتی چرخه زندگی اجتماعی است، به گونه‌ای که همه مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده جامعه شامل اقتصاد، سیاست، رفاه، مذهب، فرهنگ، بهداشت، درمان، سلامت، ورزش، صنعت، تولید، گردشگری، حمل‌ونقل، ترافیک، تجارت، کسب‌وکار در مقیاس متفاوت، کشاورزی و... امروزه تحت تأثیر مستقیم یا غیرمستقیم انرژی الکتریکی و صنعت برق هستند. هماهنگی و فعالیت بهنگام زنجیره مصرف انرژی الکتریکی از تولید و تأمین مواد اولیه احداث، نگهداری، تعمیرات و بهره‌برداری تأسیسات مورد نیاز بخش‌های تولید، انتقال و توزیع انرژی الکتریکی موجب پایداری شبکه از تولید تا توزیع خواهد بود. عدم کارایی مناسب هر یک از زیرسیستم‌های تولید، انتقال و توزیع برق موجب بروز وقفه در کارایی سیستم اصلی شده و صنعت برق با مشکلات جدی روبه‌رو خواهد شد. در سال ۱۳۹۹، در استان همدان ۱۲ نیروگاه فعال بوده‌اند که از بین نیروگاه‌های موجود، نیروگاه شهید مفتاح متعلق به وزارت نیرو (بخش دولتی) بوده و سایر نیروگاه‌ها از جمله نیروگاه‌های خورشیدی به بخش خصوصی تعلق دارند.

جدول ۸-۵. جدول ظرفیت اسمی و تولید ناویژه برق انواع نیروگاه‌ها در استان همدان در

سال ۱۳۹۹

نیروگاه	بخش	ظرفیت اسمی (مگاوات)	تولید ناویژه (میلیون کیلو وات ساعت)
نیروگاه شهید مفتاح	وزارت نیرو	۱۰۰۰	۶۹۲۹
استخریپام (CHP)	خصوصی	۰,۵	۲,۱
امیرکبیر (خورشیدی)	خصوصی	۷	۱۲,۳
باباطاهر (خورشیدی)	خصوصی	۷	۱۴,۸
بشیک تپه (خورشیدی)	خصوصی	۷	۱۱,۹
بوعلی (خورشیدی)	خصوصی	۷	۱۵,۰
بهاران (CHP)	خصوصی	۴,۲	۱,۳

۲۵,۷	۶	خصوصی	پارس رادهمدان (CHP)
۳۱,۱	۷	خصوصی	توان شفق مولدان (CHP)
۱۲,۲	۷	خصوصی	خلیج فارس (خورشیدی)
۱۳,۴	۷	خصوصی	شهدای همدان (خورشیدی)
۰,۱	۵	خصوصی	مولدکشت و صنعت خزل

مأخذ: شرکت توزیع نیروی برق استان همدان

در ابتدا باید گفت که انرژی تولیدی (MWH) ناویژه برق جمع انرژی تولیدی مولدهای برق یک نیروگاه است که در طی یک دوره زمانی معین مثلاً یک سال روی پایانه خروجی مولدها اندازه گیری می شود. انرژی تولیدی (MWH) ناویژه برق نیروگاه شهید مفتاح در سال ۱۳۹۹ معادل ۶۹۲۹ میلیون کیلو وات ساعت بوده و بیشترین تولید ناویژه برق به این نیروگاه تعلق دارد.

جدول ۸-۶. فروش برق به تفکیک بخش ها توسط وزارت نیرو در سال ۱۳۹۹

تعارفه	فروش انرژی (میلیون کیلو وات ساعت)	تعداد مشترکین	سرانه سالانه (کیلو وات ساعت)	قیمت برق (میلیون ریال)
خانگی	۱۲۱۷	۶۲۱۵۷۰	۱۹۵۷	۱۳۲۹۸۵۳
عمومی	۲۷۸	۳۱۰۹۵	۸۹۲۸	۲۸۲۱۵۶
کشاورزی	۱۱۹۰	۱۳۰۴۴	۹۱۲۵۹	۳۵۷۷۵۷
صنعتی	۴۶۱	۶۱۱۹	۷۵۲۸۳	۵۳۳۸۲۶
تجاری	۲۳۷	۹۶۲۰۰	۲۴۶۷	۸۱۲۹۶۱
جمع	۳۳۸۳	۷۶۸۰۲۸	۴۴۰۴	۳۳۱۶۵۵۳

مأخذ: شرکت توزیع نیروی برق استان همدان

توضیح: تعارفه روشنایی معابر در تعداد مشترکین و مصرف انرژی محسوب نشده است. تعداد ۳۶۳۵ مشترک روشنایی معابر با مصرف ۹۷ میلیون کیلووات ساعت در کل استان وجود دارد.

همانطور که از جدول (۸-۶) مشاهده می‌شود، بیشترین فروش انرژی در سال ۱۳۹۹ به بخش خانگی با فروشی معادل ۱۲۱۷ میلیون کیلو وات ساعت بوده و پس از آن به بخش کشاورزی با فروشی معادل ۱۱۹۰ میلیون کیلو وات ساعت و بخش صنعتی با فروشی معادل ۴۶۱ میلیون کیلو وات ساعت بوده است. در سال ۱۳۹۹ کمترین میزان فروش انرژی به بخش تجاری با فروشی معادل ۲۳۷ میلیون کیلو وات ساعت اختصاص دارد. همچنین گفتنی است، مطابق آمارهای دریافتی از شرکت توزیع نیروی برق استان همدان در سال ۱۳۹۹ تعداد مشترکین برق کل استان همدان ۷۶۸۰۲۸ مشترک بوده است که از این تعداد، ۶۲۱۵۷۰ مشترک در بخش خانگی، ۳۱۰۹۵ مشترک در بخش عمومی، ۱۳۰۴۴ مشترک در بخش کشاورزی، ۶۱۱۹ مشترک در بخش صنعتی و ۹۶۲۰۰ مشترک در بخش تجاری بوده است.

مجموع ارزش فروش برق در استان در سال ۱۳۹۹ معادل ۳,۳۱۶,۵۵۳ میلیون ریال بوده که از این میزان ۱,۳۲۹,۸۵۳ میلیون ریال به بخش خانگی، ۲۸۲,۱۵۶ میلیون ریال به بخش عمومی، ۳۵۷,۷۵۷ میلیون ریال به بخش کشاورزی، ۵۳۳,۸۲۶ میلیون ریال به بخش صنعتی و ۸۱۲,۹۶۱ میلیون ریال به بخش تجاری تعلق داشته است.

براساس اطلاعات دریافتی از شرکت توزیع نیروی برق استان همدان در سال ۱۳۹۹، مصرف سرانه سالیانه برق در بخش کشاورزی معادل ۹۱۲۵۹ کیلووات ساعت و در بخش خانگی معادل ۱۹۵۷ کیلووات ساعت بوده که به ترتیب بیشترین و کمترین میزان سرانه مصرف برق در سال ۱۳۹۹ به دو بخش مذکور تعلق داشته است.

۸-۳. جمع‌بندی و ارایه توصیه‌های سیاستی برای استان

با توجه به بالابودن مصرف سرانه و شاخص شدت انرژی در کشور ما نسبت به متوسط جهانی، وزارت نیرو در سالهای اخیر سیاست‌های مهمی در راستای مدیریت سمت تقاضا و عرضه انرژی در دستور کار خود قرار داده است که بسیاری از آنها موفقیت‌آمیز بوده و نتایج مطلوبی دربرداشته است. در این قسمت راهکارها و توصیه‌های سیاستی به شرح ذیل ارایه می‌گردد.

- اصلاح نظام قیمت‌گذاری برق
- افزایش سرمایه‌گذاری در پروژه‌های توسعه‌ای صنعت برق
- بهینه‌سازی و کاهش تلفات در زنجیره تولید تا مصرف برق
- پرداخت مطالبات شرکت‌های بخش خصوصی
- جبران افزایش قیمت نهاده‌ها در قراردادهای جاری و آتی

- مدیریت عرضه و تقاضای فلزات و مواد خام در بازار
- رفع موانع قانونی و مبادلات پولی برای صادرات کالا، خدمات و انرژی برق توسط بخش خصوصی
- بهبود الگوی پالایشی در پالایشگاه‌های کشور و تولید فرآورده‌های نفتی با کیفیت بالاتر
- اصلاح قیمت حامل‌های انرژی با رعایت کلیه ملاحظات اجتماعی، اقتصادی و حفظ مزیت‌های نسبی برای صنایع و تولیدات
- بهره‌گیری از تکنولوژی‌های نوین به منظور کاهش شدت انرژی در کشور
- توجه به تأمین مالی پروژه‌های بخش نفت و گاز و استفاده از ظرفیت‌های بازار سرمایه و بهره‌گیری از ابزارهای نوین مالی جهت تأمین مالی پروژه‌های بخش انرژی و ایجاد زمینه‌های لازم برای جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در این بخش
- لزوم توجه به مزیت‌های نسبی استان در زمینه تولید و عرضه انرژی‌های تجدیدپذیر
- نظیر نیروگاه‌های خورشیدی در استان
- تنظیم دمای سیستم سرمایش بین ۲۴ تا ۲۶ درجه سانتیگراد
- استفاده حداکثری از روشنایی روز
- جمع‌آوری لامپهای التهابی و پرمصرف و جایگزینی با لامپهای کم مصرف
- خاموش کردن روشنایی اضافه
- افزایش سهم انرژی‌های تجدیدپذیر در سبد انرژی کشور
- ایجاد بستر لازم جهت تشویق و جذب سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در این بخش
- پیگیری تخصیص منابع لازم هزینه‌ای و سرمایه‌ای از منابع استانی و ملی و داخلی
- وزارت نیرو و تشویق بخش خصوصی به منظور سرمایه‌گذاری در بخش انرژی
- تعامل با نیروی انتظامی و دستگاه قضایی در استان برای جلوگیری از سرقت تجهیزات و همچنین ایجاد پوشش بیمه‌ای مناسب به منظور جایگزین نمودن تجهیزات و استفاده از فناوری‌های نوین
- تعدیل قیمت‌های انرژی متناسب با هزینه‌های تمام شده در صنعت برق و پرداخت مابه‌التفاوت قیمت تکلیفی و تمام شده به شرکت
- رعایت استانداردهای لازم در تولیدات داخلی و واردات کالاها و تجهیزات انرژی بر با راندمان بالا

- برخورد مناسب با ساخت و سازهای غیرمجاز در حاشیه شهرها و مناطق روستایی از طریق مقامات استانی و نظارت کافی از سوی دستگاه‌های ذیربط

سرمایه گذاری خارجی

سیمای اقتصادی
استان همدان در سال ۱۳۹۹

تهیه شده در معاونت اقتصادی
... تیرماه ۱۴۰۰ ...

مرور اجمالی بر سرمایه‌گذاری خارجی

جذب سرمایه‌گذار خارجی از مهم‌ترین متغیرهای اقتصادی و مورد توجه کشورهای در حال توسعه است. ناکافی بودن منابع داخلی برای تراکم سرمایه و یا نیاز به فناوری و دانش فنی بالا در کشورها که در پی جلب سرمایه‌های مستقیم خارجی هستند، رویکرد جدی نسبت به این مسئله ایجاد نموده است. مراکز خدمات سرمایه‌گذاری این رسالت و مأموریت را به نمایندگی از سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران در استان‌ها انجام و به منصفه ظهور می‌رسانند. در این راستا در سال ۱۳۹۹ سیاست‌های اقتصادی همچون توسعه اقتصادی استان همدان از طریق جذب سرمایه‌گذاری خارجی در پروژه‌های با مزیت نسبی و دارای اولویت منطقه‌ای و ملی، فعال‌سازی و توسعه هوشمندانه پنجره واحد سرمایه‌گذاری استان برای مشاوره و راهنمایی به متقاضیان سرمایه‌گذاری، پذیرش هیأت‌های اقتصادی و تجاری خارجی، معرفی توانمندی‌ها، مزیت‌ها و قابلیت‌ها و فرصت‌های سرمایه‌گذاری استان دنبال شد که توجه جدی به این مرکز از طریق مدیران ارشد استان و کشور، تقویت و بهبود شاخص‌های سهولت محیط کسب و کار، رفع موانع تأمین مالی پروژه‌های سرمایه‌گذاری می‌تواند عملکرد سرمایه‌گذاری در استان را بهبود و تقویت نماید که در این راستا در طی سال ۱۳۹۹ با محوریت مرکز خدمات سرمایه‌گذاری استان تعداد ۶ جلسه ستاد سرمایه‌گذاری مجموعاً با تعداد ۱۹ مصوبه و جلسات و نشست‌های متعدد کارشناسی برگزار گردیده که در طی این جلسات موضوعات و موانع و مشکلات سرمایه‌گذاری استان مورد بررسی، پیگیری و حل و فصل قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: همدان، سرمایه‌گذاری خارجی، مرکز خدمات سرمایه‌گذاری،

ستاد سرمایه‌گذاری، کمیته کارشناسی

مقدمه

جذب سرمایه‌گذار خارجی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین متغیرهای اقتصادی در اغلب کشورهای جهان مورد توجه است تا جایی که به دست گرفتن ابتکار عمل در این زمینه می‌تواند بخش عمده‌ای از اهداف اقتصادی کشورها را تحقق بخشد. ناکافی بودن منابع داخلی برای تراکم سرمایه و یا نیاز به فناوری و دانش فنی بالا در کشورهایی که در پی جلب سرمایه‌های مستقیم خارجی هستند رویکرد جدی نسبت به این مسئله را ایجاب می‌کند که در راستای تحقق این سیاست مرکز خدمات سرمایه‌گذاری استان‌ها تشکیل گردیده است.

۹-۱. سیاست‌های اقتصادی سرمایه‌گذاری خارجی و جهت‌گیری‌های استان

باتوجه به نقش مهم سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و گسترش فرایند جهانی شدن، کشورهای جهان طی دهه‌های اخیر برای جذب این نوع سرمایه، برنامه‌ریزی و تلاش‌های وسیعی کرده‌اند. در کشورهای میزبان و پذیرنده سرمایه‌های خارجی عواملی وجود دارند که می‌تواند بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی اثرگذار باشند. آگاهی از چگونگی اثرگذاری این متغیرها می‌تواند بر تصمیم‌گیری اقتصادی و سیاستگذاری کشورها در جذب سرمایه‌های خارجی مفید واقع گردد. سیاست‌های اقتصادی در زمینه جذب سرمایه‌گذار خارجی در کشور و به تبع آن در استان بر اساس اسناد بالادستی موارد ذیل مورد توجه و اقدام قرار گرفته است.

- توسعه اقتصادی استان همدان از طریق جذب سرمایه‌گذاری خارجی در پروژه‌ها و طرح‌هایی که استان همدان دارای مزیت نسبی است.

- ایجاد پنجره واحد سرمایه‌گذاری استان و استقرار نمایندگان سازمان صنعت، معدن و تجارت، جهاد کشاورزی و اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان همدان به‌طور ثابت در مرکز خدمات سرمایه‌گذاری استان همدان، همچنین نمایندگان دستگاه‌های اجرایی دیگر که با موضوع سرمایه‌گذاری استان مرتبط هستند نیز حسب مورد در جلسات این مرکز حضور یافته و به ارائه مشاوره و راهنمایی به متقاضیان سرمایه‌گذاری می‌پردازند.

- پذیرش هیأت‌های اقتصادی و تجاری خارجی توسط استاندار محترم همدان و رئیس مرکز خدمات سرمایه‌گذاری استان همدان و مدیرکل محترم امور اقتصادی و دارایی استان و نایب رئیس مرکز و ارائه توانمندی‌ها، مزیت‌ها و قابلیت‌ها و فرصت‌های

سرمایه‌گذاری استان به ایشان و اعلام حمایت همه‌جانبه دولت جمهوری اسلامی ایران، مدیران و مسئولان استانی از سرمایه‌گذاری‌های خارجی انجام شده در استان همدان - معرفی توانمندی‌ها و فرصت‌های سرمایه‌گذاری استان همدان در قالب لوح فشرده، فلش مموری و بروشور به منظور جذب سرمایه‌های خارجی به استان

۹-۲. بررسی وضعیت تحولات سرمایه‌گذاری خارجی

با عنایت به مصوبات ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی و برنامه‌های ابلاغی وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف به تدوین اقدامات و هماهنگی‌های لازم جهت جلب و جذب حداکثری سرمایه‌گذاری خارجی در سال ۱۳۹۹ گردیده است. در راستای عملیاتی نمودن تکلیف مذکور تاکنون مجموعاً تعداد ۱۴ طرح سرمایه‌گذاری خارجی با مبلغ کل ۲۰۲,۸ میلیون دلار و با اشتغال ۲۰۶۴ نفر مورد تصویب گردیده که از این مبلغ، به میزان ۷۹,۹ میلیون دلار جذب گردیده که این طرح‌ها در زمینه‌های فولاد، الیاف لاستیک، فرآوری سیب زمینی، صنایع غذایی، بتن سبک و ۷ واحد نیروگاه خورشیدی می‌باشند (که در مجموع ۹ طرح با اشتغال ۱۳۰۷ نفر به بهره‌برداری رسیده و ۳ طرح با اشتغال ۵۷۰ نفر در حال اجرا و الباقی نیاز به تمدید مجوز دارند) و در راستای توسعه سرمایه‌گذاری استان در طی سال ۱۳۹۹ با محوریت مرکز خدمات سرمایه‌گذاری، تعداد ۶ جلسه ستاد سرمایه‌گذاری مجموعاً با تعداد ۹ مصوبه و جلسات و نشست‌های متعدد کارشناسی برگزار گردیده که در طی این جلسات موضوعات، موانع و مشکلات سرمایه‌گذاری استان مورد بررسی و پیگیری و حل و فصل قرار گرفته است. استان همدان با تعداد ۷ طرح نیروگاه خورشیدی با مجموع توان تولیدی ۵۰,۹ مگاوات به‌عنوان قطب نیروگاه‌های خورشیدی در منطقه غرب کشور معرفی شده است.

در سال ۱۳۹۹ تعداد ۲ طرح سرمایه‌گذاری خارجی با مجموع مبلغ ۸۶ میلیون دلار و اشتغال ۵۱۰ نفر در زمینه صنایع فرآوری سیب‌زمینی و احداث شهرک مسکونی باغ ویلا به‌شرح ذیل مورد تصویب قرار گرفت که هر دو طرح مذکور از طرح‌های بنیادین و مورد نیاز استان می‌باشند که توسعه و رشد اقتصادی منطقه و کشور را در بر خواهند داشت.

- اخذ مجوز سرمایه‌گذاری خارجی و تصویب طرح شرکت ترکیه‌ای ساختمانی ام.کا.تلی (ابتاش) به‌منظور اجرای طرح شهرک باغ ویلا در ۱۰۳ هکتار با مشارکت شهرداری همدان و سرمایه‌گذاری خارجی بالغ بر ۷۲ میلیون دلار

- اخذ مجوز سرمایه‌گذاری خارجی و تصویب طرح شرکت فردای همیشه بهار با مدیریت آقای مهندس مجیدی با موضوع فعالیت تولید فرنچ فرایز واقع در شهرستان بهار و اولین کارخانه در حوزه صنایع تبدیلی سیب‌زمینی در غرب کشور با مشارکت سرمایه‌گذاران قطری با مبلغ سرمایه‌گذاری ۱۱,۷ میلیون یورو
- در سال ۱۳۹۹ پیگیری ثبت جذب ۲,۹ میلیون دلار از سرمایه‌گذاری خارجی طرح شرکت آلمانی کرینر سولار انرژی پارسین جهت احداث نیروگاه خورشیدی ۷ مگاواتی در استان با سرمایه‌گذاری ۸/۸ میلیون یورو انجام پذیرفت.

۹-۳. بررسی و تحلیل عملکرد سرمایه‌گذاری خارجی

تاکنون در استان همدان مجموعاً تعداد ۱۴ طرح سرمایه‌گذاری خارجی در حوزه‌های صنعت، نیرو، صنایع تبدیلی و عمران شهری با مبلغ کل ۲۰۲,۸ میلیون دلار و با اشتغال ۲۰۶۴ نفر تصویب گردیده که از این مبلغ، به میزان ۷۹,۹ میلیون دلار سرمایه‌گذاری خارجی جذب گردیده است.

مهمترین تحلیل وضعیت عملکردی سرمایه‌گذاری خارجی استان گرایش سرمایه‌گذاران خارجی به انجام سرمایه‌گذاری در حوزه انرژی و بالاخص در زمینه نیروگاه‌های خورشیدی می‌باشد که البته ضرورت معرفی سایر فرصت‌های سرمایه‌گذاری در این استان از نکات حائز اهمیت به‌منظور جذب سرمایه‌گذاری خارجی می‌باشد. همچنین توجه به صنایع مهم همچون فولاد و بتن و صنایع تبدیلی کشاورزی در انجام سرمایه‌گذاری خارجی استان مشهود است که توسعه این صنایع از عوامل توسعه و رشد صنعتی در استان همدان محسوب می‌گردند.

۹-۴. فعالیت‌های مرکز خدمات سرمایه‌گذاری استان

- فعال‌سازی پنجره واحد سرمایه‌گذاری استان در مرکز خدمات سرمایه‌گذاری از سال ۱۳۸۹ با استقرار نمایندگان واجد صلاحیت دستگاه‌های اجرایی استان در قالب پنجره واحد سرمایه‌گذاری استان
- انجام نظارت مستمر بر پروژه‌های سرمایه‌گذاری خارجی و راه‌اندازی پایگاه اطلاع‌رسانی و تدوین بانک اطلاعاتی
- بهره‌برداری از اپلیکیشن تحت اندروید مرکز به دو زبان فارسی و انگلیسی مشتمل بر قوانین و مقررات سرمایه‌گذاری، مشوق‌های جلب و جذب سرمایه‌گذاری خارجی،

- فرصت‌ها و توانمندی‌های سرمایه‌گذاری استان همدان و فرم‌های اداری مورد نیاز متقاضیان سرمایه‌گذاری خارجی
- انجام مذاکرات و رایزنی‌های کارشناسی لازم با انجمن خدمات ایرانیان مقیم خارج کشور برای برنامه‌ریزی و پیگیری جذب حداکثری سرمایه‌گذاران ایرانی مقیم خارج (بالاخص همدانی‌های مقیم خارج)
 - برگزاری نشست کارشناسی و تخصصی با هیئت‌ها و نمایندگان سرمایه‌گذاران خارجی از کشورهای عراق، سوریه، ترکیه، آلمان، کانادا، انگلستان و قطر در سال ۱۳۹۹ جهت ارائه و معرفی فرصت‌ها و اولویت‌های سرمایه‌گذاری استان همدان
 - پیگیری برگزاری تعداد ۶ جلسه ستاد سرمایه‌گذاری مجموعاً با تعداد ۱۹ مصوبه و جلسات و نشست‌های متعدد کارشناسی
 - پیگیری مجدانه بمنظور رفع مشکلات طرح سرمایه‌گذاری خارجی شرکت ترکیه‌ای ام.کا.تلی با موضوع احداث شهرک بزرگ مسکونی باغ ویلا در شهر همدان
 - پیگیری مجدانه به‌منظور رفع مشکلات طرح سرمایه‌گذاری خارجی شرکت فردای همیشه بهار با موضوع تولید فرنچ فرایز درخصوص واردات بذر سیب‌زمینی
 - تلاش در جهت ایجاد وحدت رویه بین نهادهای ذیربط در امر سرمایه‌گذاری استان (مرکزخدمات سرمایه‌گذاری استان همدان، سازمان سرمایه‌گذاری شهرداری، اتاق بازرگانی، مرکز جلب و جذب سرمایه‌گذاری استانداری و ...) در راستای جلوگیری از موازی‌کاری در دستگاه‌های اجرایی ذیربط
 - تأیید و ثبت طرح کسب و کار اینترنتی وی سرویس به‌عنوان اولین طرح و فرصت دانش‌بنیان استان در قالب فرصت‌های سرمایه‌گذاری استان همدان در وزارت متبوع به‌منظور بازاریابی بین‌المللی و تأمین منابع مالی مورد نیاز طرح
 - پایش پروژه‌های سرمایه‌گذاری خارجی استان و ارائه گزارش‌های فصلی از آخرین وضعیت فعالیت و مشکلات پیش روی آنها به‌صورت مستمر
 - انجام مذاکرات و رایزنی‌های متعدد با سرمایه‌گذاران و فعالین بازرگانی استان جهت هموارسازی و تشویق به انجام صادرات محصولات
 - انجام پیگیری و رایزنی با معاونین اقتصادی منطقه ۳ کشور در راستای بررسی مشکلات سرمایه‌گذاری و کسب و کار و رفع موانع و به‌کارگیری راهکارهای منطقه‌ای
 - همکاری با کارشناسان سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران در مورد یکسان نمودن بانک اطلاعاتی سازمان مذکور و بانک اطلاعاتی استانی

- مذاکره اولیه با سرمایه‌گذارانی از اتریش، چین و ترکیه برای جلب آنها برای انجام سرمایه‌گذاری در حوزه‌های فروسیلیس، صنعت دوچرخه‌سازی و کشاورزی
- پیگیری و رایزنی با چندین شرکت تأمین سرمایه جهت تأمین مالی و مشارکت در پروژه‌های سرمایه‌گذاری
- بازاریابی فرصت‌های سرمایه‌گذاری استان با ابزار تبلیغاتی شامل سایت مرکز خدمات سرمایه‌گذاری به دو زبان فارسی و انگلیسی، اپلیکیشن تحت اندروید مرکز به دو زبان فارسی و انگلیسی بروشور، لوح فشرده، فلش کارت و نیز ارائه فرصت‌های سرمایه‌گذاری استان در قالب پکیج‌های تدوین شده توسط مرکز خدمات سرمایه‌گذاری استان و ارائه پاورپوینت در خصوص اولویت‌های سرمایه‌گذاری استان در همایش‌ها و نشست‌های استانی و منطقه‌ای
- شناسایی و معرفی ۴۵ مورد فرصت سرمایه‌گذاری دارای اولویت استان همدان با هماهنگی دستگاه‌های اجرایی ذیربط

مشکلات و مسائل طرح‌های سرمایه‌گذاری خارجی استان:

- عوارض باقیمانده از تحریم‌ها در سیستم مالی و پولی بین‌المللی در انتقال بدون دردسر و بدون مشکلات سرمایه خارجی به کشور و استان
- وجود مراحل دست و پا گیر، زائد و پیچیده اداری و موازی کاری‌های عملیاتی در سیستم اداری و بانکی کشور و استان و طولانی شدن مراحل اخذ مجوزها و استعلامات اداری مرتبط با راه‌اندازی طرح‌های سرمایه‌گذاری
- ضعف و ابهام در شفافیت و ماهیت قوانین و مقررات از جمله قانون کار، بیمه، مالیات و سایر قوانین مرتبط به حوزه کسب و کار و نقل و انتقالات ارزی
- عدم توسعه‌یافتگی بازارهای مالی و پیش‌بینی‌پذیر نبودن سیاست‌های پولی، مالی و ارزی، نوسان‌ها و تغییر در نرخ ارز و چند نرخی بودن آن
- عدم انعطاف‌پذیری قوانین و مقررات بانکی به‌علت کنترل‌های سخت‌گیرانه و بازدارنده از طرف مجموعه بانکی
- عدم ثبات در قوانین و دستورالعمل‌های مرتبط با سرمایه‌گذاری در کشور و تغییرات مقطعی و روزمره در این ضوابط معضل مهمی در فرایند جذب سرمایه‌گذاری در استان‌ها است.

- عدم پوشش ریسک ناشی از نوسانات نرخ ارز و عدم ثبات بلندمدت در سیاست‌های اقتصادی باعث زیان‌آور شدن خیلی از طرح‌های سرمایه‌گذاری می‌گردد.
- بالا بودن نرخ سود تسهیلات بانکی داخلی در حوزه سرمایه‌گذاری
- نرخ سود تسهیلات بانکی بالاتر از بازدهی پروژه‌های سرمایه‌گذاری بوده که با عنایت به رکود اقتصادی حاکم می‌بایست این نرخ تعدیل گردد.

۹-۵. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی در بخش سرمایه‌گذاری خارجی برای استان

مرکز خدمات سرمایه‌گذاری استان در سال ۱۳۹۹ در عمل به سیاست‌گذاری‌ها و رسالت‌های مقرر مبنی بر جلب و جذب سرمایه‌گذاری خارجی با برگزاری جلسات مشترک کارشناسی و شناسایی و معرفی فرصت‌ها و توانمندی‌های سرمایه‌گذاری استان اقدام به راهبری سرمایه‌گذاری استان نموده و با انجام نظارت بر پروژه‌های سرمایه‌گذاری خارجی به بررسی نقاط ضعف و قوت آنها و پیگیری به‌منظور رفع مشکلات و ارتقاء عملکرد و بازدهی آنها پرداخته که در این راستا با طراحی و چاپ بروشور و بنرهای تبلیغاتی به اشاعه مزیت‌ها و مشوق‌های سرمایه‌گذاری اقدام نموده است. در ادامه توصیه‌های سیاستی زیر جهت جذب و جلب سرمایه‌گذاری خارجی در استان همدان ارائه می‌گردد.

- ایجاد و توسعه سیستم یکپارچه پایش کسب و کار کشوری
- شناسایی و رفع قوانین و مقررات و مراحل اداری زائد و دست و پاگیر
- تعدیل نرخ سود بانکی تسهیلات تکلیفی در جهت حمایت از رشد سرمایه‌گذاری کشور
- تخصیص بودجه اعتباری به‌منظور تأمین سرمایه در گردش طرح‌های سرمایه‌گذاری فعال
- تعیین اولویت‌های سرمایه‌گذاری کشور بر اساس پتانسیل‌های بومی و منطقه‌ای
- رایزنی علمی و فنی با مؤسسات سرمایه‌گذاری بین‌المللی در جهت شناساندن فرصت‌ها و توانمندی‌های سرمایه‌گذاری کشور
- ایجاد و توسعه سیستم یکپارچه جهت تثبیت نرخ ارز و جلوگیری از جهش‌های ناگهانی
- انجام فرهنگ‌سازی ملی در جهت تشویق طبقه سرمایه‌گذار کشور به‌منظور روی آوردن بیشتر آنها به تولید و کارآفرینی
- ایجاد اتحادیه‌های منسجم ملی در بخش‌های مختلف اقتصادی به منظور ساماندهی و توسعه هدفمند صادرات

- تمرکزگرایی و انجام امور سرمایه‌گذاران در مرکز خدمات سرمایه‌گذاری استان و جلوگیری از موازی‌کاری دستگاه‌های اجرایی
- تدوین نقشه راه تأمین مالی سرمایه‌گذاری خارج استان همدان با ایجاد کارگروه تأمین مالی سرمایه‌گذاری استان با محوریت اداره کل امور اقتصادی و دارایی به‌منظور جلب و جذب حداکثری سرمایه‌گذاری خارجی
- شناسایی و مطالعه دقیق فرصت‌ها و توانمندی‌های سرمایه‌گذاری استان و معرفی آنها در سطح کشور و بین‌الملل
- فرهنگ‌سازی، حمایت و ترویج افکار و اندیشه سرمایه‌گذاری در بین اقشار مختلف جامعه جهت تبیین اهمیت و جایگاه سرمایه‌گذاری از طریق مدیریت عالمانه و برنامه‌ریزی هوشمندانه که دو رکن اساسی در نهادینه‌سازی و اشاعه فرهنگ سرمایه‌گذاری و تولید هستند و بایستی در نظام مدیریتی استان به آنها توجه گردد. با این دو رکن، در حقیقت چابکی، چالاکی، هدفمندی و سودمندی نظام اقتصادی و به ویژه نظام سرمایه‌گذاری تضمین خواهد شد.
- بهبود محیط کسب و کار استان از طریق بهبود شاخص‌های ده‌گانه سهولت انجام کار
- تأمین امنیت اقتصادی و امنیت سرمایه‌گذاری جهت جذب سرمایه‌گذاری خارجی
- تأمین زیرساخت‌های لازم جهت اجرای پروژه‌های سرمایه‌گذاری نظیر فرودگاه‌ها، جاده، ریل قطار و امکانات زیربنایی در شهرک‌ها و نواحی صنعتی و منطقه ویژه اقتصادی استان
- تشکیل اتاق فکر در دبیرخانه سرمایه‌گذاری استان با دعوت از سرمایه‌گذاران و فعالان اقتصادی موفق و ناموفق استان و با حضور سایر تشکلهای دولتی برای ارائه راهکارهای بهبود و روند تولید و ارتقاء زمینه سرمایه‌گذاری در استان
- تأکید هر چه بیشتر به فعال شدن سفارتخانه‌های جمهوری اسلامی ایران در سایر کشورها به‌ویژه در خصوص مباحث فرهنگی و تبلیغاتی جهت شناساندن استان‌ها و جذب توریست و همچنین شناساندن مزایا و توانمندی‌های استان‌ها به سرمایه‌گذاران خارجی
- تقویت سیستم بانکی به‌ویژه در بخش تسهیلات و لزوم تفویض اختیار بیشتر به استان‌ها.

سیمای اقتصادی
استان همدان
۱۳۹۹

تهیه شده در معاونت اقتصادی
... تیرماه ۱۴۰۰ ...

مرور اجمالی بر تجارت خارجی

در سال ۱۳۹۹ تجارت خارجی به عنوان جزء مهم تولید ناخالص داخلی کشور به دلیل شرایط بحران حاکم بر اقتصاد از جمله نوسانات ارزی و تحریم های اقتصادی آسیب های زیادی دید. در سال ۱۳۹۹ صادرات کالا از گمرک استان همدان معادل ۱۲۲,۳ میلیون دلار بوده که نسبت به سال گذشته حدود ۱۸ درصد از لحاظ ارزشی و ۳۷ درصد از لحاظ وزنی کاهش داشته است. همچنین در این سال ارزش واردات استان حدود ۲۵,۶ میلیون دلار بوده که به نسبت سال گذشته حدود ۱۶ درصد از لحاظ ارزشی کاهش و ۳۱ درصد از لحاظ وزنی افزایش داشته است. تراز تجاری استان مثبت و بالغ بر ۹۶/۷ میلیون دلار و حجم مبادلات تجاری استان بالغ بر ۱۴۷/۹ میلیون دلار است.

با عنایت به اینکه هنوز راه زیادی برای دستیابی به اهداف و نتایج سیاست های اتخاذ شده در بخش تجارت خارجی استان وجود دارد. بنابراین توجه ویژه به بازاریابی، تکمیل و توسعه صنایع تبدیلی-تکمیلی، حمایت از تولیدکنندگان و صادرکنندگان و تجهیز زیرساخت های حمل و نقل بین المللی استان همدان می تواند در رسیدن به نقطه امن در توسعه تجارت خارجی استان همدان اثرگذار باشد.

واژگان کلیدی: همدان، صادرات، واردات، ارزش و وزن اقلام، گمرکات

مقدمه

با توجه به اهمیت بحث رونق تولید داخلی و رشد اقتصادی درون‌زا که از مؤلفه‌های کلیدی اقتصاد مقاومتی و مورد تأکید صریح رهبری و سایر مسئولان نظام است، بدیهی است که در کنار حمایت و مدیریت واردات کالاهای اساسی برای تولید کنندگان داخل کشور، گشودن بازارهای صادراتی به روی تولید کنندگان ایرانی می‌تواند به‌عنوان یک راه حل سیاسی، در راستای پیشبرد اهداف دولت منجر به جهشی در حوزه تولید شود و ورود ارز به کشور و اشتغال‌زایی را رقم بزند.

در واقع از زمانی که اقتصاد مقاومتی راهکار اصلی تحول در نظام اقتصاد سیاسی ایران شد، صادرات غیرنفتی نیز از ابزارهای اجرایی مهم این سیاست مورد توجه قرار گرفت. به همین سبب اندیشه گسترش صادرات غیرنفتی از دیرباز در سطحی گسترده مورد توجه مسئولان قرار گرفته است. موضوعی که مقام معظم رهبری نیز در بند ۱۰ سیاست‌های اقتصاد مقاومتی آن را مورد تأکید قرار دادند و حمایت همه‌جانبه هدفمند از صادرات کالاهای خدمات به تناسب ارزش افزوده و با خالص ارزآوری مثبت را مهم دانستند. گفتنی است استان همدان نیز توانمندی‌های بالقوه فراوانی در زمینه گسترش تجارت خارجی دارد اما این توانمندی‌ها هنوز نتوانسته‌اند به محصولات نهایی و اثرگذار در جامعه (مانند تولید محصولات صنعتی، تولید کالاهای سرمایه‌ای به‌عنوان محصولات نظام نوآوری) تبدیل شوند. با این توصیف در این فصل ابتدا سیاست‌های اقتصادی بخش تجارت خارجی و جهت‌گیری‌های استان در این زمینه بررسی شده است و در بخش دوم بخش تجارت خارجی استان مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد و در بخش سوم به بررسی و تحلیل شاخص‌های تجارت خارجی پرداخته می‌شود و بخش پایانی با جمع‌بندی این فصل، توصیه‌های سیاستی لازم برای تقویت و رونق این بخش در استان در اختیار سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان استان و کشور قرار گرفته است.

۱-۱۰. سیاست‌های اقتصادی تجارت خارجی و جهت‌گیری‌های استان همدان

از مهمترین سیاست‌های اقتصادی تجارت خارجی کشور و به تبع آن استان همدان در سال ۱۳۹۹ می‌توان به راه اندازی سامانه جامع تجارت به نشانی ntsw.ir اشاره نمود که با هدف بهبود در محیط کسب و کار و ایجاد شفافیت و نظارت بیشتر به‌منظور جلوگیری از تخلفات و مفاسد احتمالی حوزه تجارت خارجی راه اندازی شده است. در حقیقت باید گفت که این سامانه به‌عنوان چتر حمایتی است که از طریق آن ساماندهی کارتهای بازرگانی، ثبت

سفارش و عملیات ارزی اجرایی می‌شود و منجر به تسهیل و تسریع در انجام امور مربوط به بازرگانی می‌گردد. همچنین با توجه به محدودیت های موجود که در سال های اخیر در خصوص واردات کشور ایجاد شده و به منظور حمایت و تسهیل در امر واردات کالا اجرای طرح افق راهکاری موثر محسوب گردید که بر اساس آن افراد متقاضی واردات کالا می‌توانند با سهولت بیشتری مراحل مربوط به انجام کار را پیش ببرند.

همچنین با وجود موانع بزرگی که تحریم ها و شیوع ویروس کرونا در سال ۱۳۹۹ در برابر تجارت خارجی کشور و به تبع آن استان همدان ایجاد نمودند، از جمله مهمترین جهت گیری های استان همدان در بخش توسعه تجارت خارجی می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- تدوین استراتژی توسعه و صادرات استان بر اساس استراتژی ها و راهبردهای توسعه صادرات کشور
- اولویت اقتصادی در سیاست خارجی هدفمند در سیاست های خارجی با هدف جذب دانش و نوآوری از کشورهای صاحب فن آوری و توسعه بازارهای صادراتی
- ارتقای کیفیت و رقابت پذیری ساختن کالاهای تولید داخل برای صادرات
- افزایش بهره‌وری در تولید محصولات کشاورزی با اولویت محصولات دارای مزیت نسبی و ارزش صادراتی بالا
- تشویق صادرات محصولات صنایع معدنی دارای ارزش افزوده بالا
- جذب شرکت های معتبر خارجی در زنجیره تولید داخلی به شکل مستقیم به منظور افزایش توانمندی، رقابت پذیری و صادرات کالاها و خدمات تولیدی
- برنامه ریزی به منظور ارتقاء و بهبود بازاریابی برای محصولات تولیدی استان به ویژه جذب بازارهای کشورهای همسایه

۱۰-۲. بررسی وضعیت تحولات تجارت خارجی

- پیگیری و اخذ مجوز تاسیس پایانه صادراتی محصولات کشاورزی بازرگانی قایم در شهرستان بهار به عنوان سومین پایانه صادراتی کشور
- به منظور توسعه زیرساخت های صادراتی استان تخصیص و ارائه بیش از ۱۰ میلیارد ریال تسهیلات بلاعوض به ساخت و تجهیز ۳ طرح (شرکت فردای همیشه بهار در خصوص فرنچ فرایز سیب زمینی (۵میلیارد ریال) ، شرکت نمایشگاه های بین المللی

- استان (۵ میلیارد ریال) و راه اندازی سامانه الکترونیک انجمن فرش دستبافت استان همدان (۵۰۰ میلیون ریال))
- دعوت از رییس محترم بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به استان به منظور پیگیری و رفع مشکلات تعهدات ارزی صادرکنندگان استان در تاریخ ۱۳۹۹/۱۲/۲
 - موافقت با ایجاد انبارهای اختصاصی در جهت کاهش هزینه های واحدهای تولیدی مستقیماً به انبار اختصاصی مستقر در واحدهای تولیدی هدایت و بدون مراجعه به انبارهای گمرک در آنجا تخلیه می گردند (به عنوان مثال اتصال خط ارتباط مستقیم انبار اختصاصی مربوط به شرکت کیان کرد (تولید الیاف لاستیک اتومبیل) در شهرستان ملایر به گمرک استان)
 - انجام ارزیابی کالاهای صادراتی و وارداتی در محل انبارهای صاحبان کالا
 - پذیرش کامیون های صادراتی فاقد شرایط الصاق پلمپ جهت کاهش هزینه های واحدهای تولیدی صادرکننده با توجه به کمبود کامیون های صادراتی حایز شرایط الصاق پلمپ
 - پذیرش ضمانت نامه های بانکی مدت دار بابت حقوق ورودی در جهت حمایت از واحدهای تولیدی در خصوص حمایت از کمبود نقدینگی واحدهای مذکور
 - ترخیص نسبه و درصدی کالای وارداتی مربوط به واحدهای تولیدی به طوری که کالا بدون پرداخت حقوق ورودی جهت حمایت از کمبود نقدینگی واحدهای تولیدی انجام می گردد.
 - برقراری شیفتهای فوق العاده، جهت ارزیابی کالاهای صادراتی در روزهای تعطیل
 - پذیرش ضمانت نامه بانکی جهت کالاهای صادراتی دارای عوارض صادراتی واحدهای تولیدی
 - عدم ارسال مکرر به آزمایشگاه جهت کالاهای وارداتی و صادراتی مربوط به واحدهای تولیدکننده دارای پروانه بهره برداری در بازه زمانی ۶ ماهه
 - استرداد حقوق ورودی کالاهای صادراتی از محل واردات قطعی کالاهای متعلق به واحدهای تولیدی
 - دسترسی آسان و آزاد به آمار و عملکرد واردات و صادرات در سایت گمرک جمهوری اسلامی ایران
 - وجود میز خدمت الکترونیکی به آدرس **help.irica.ir** جهت پاسخگویی الکترونیک به ارباب رجوع در پورتال گمرک جمهوری اسلامی ایران

۳-۱۰. بررسی و تحلیل وضعیت شاخص‌ها و متغیرهای کلان تجارت خارجی

تجارت خارجی در استان همدان به دلیل موقعیت جغرافیایی و تنوع در تولیدات خاص منطقه به‌ویژه محصولات خاص و بی‌بدیل در بخش‌های کشاورزی و صنایع دستی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. نگاهی به عملکرد تجارت خارجی استان همدان در سال ۱۳۹۹ نشان می‌دهد که با وجود مشکلات ناشی از تحریم‌های ظالمانه علیه کشور و شیوع ویروس کرونا در سال جاری صادرات استان از گمرک همدان از لحاظ وزنی به ۴۰۰ هزار و ۴۰۵ تن و از لحاظ ارزشی نیز به ۱۲۲ میلیون و ۳۱۲ هزار دلار رسیده است که این میزان نسبت به مدت مشابه سال قبل از نظر ارزشی ۱۸ درصد و از نظر وزنی ۳۷ درصد کاهش داشته است. دلیل عمده افزایش صادرات استان را می‌توان به تغییرات و افزایش ناگهانی نرخ ارز دانست که باعث شده علی‌رغم افزایش هزینه تولید به دلیل کاهش بسیار زیاد ارزش پول ملی حاشیه سود عایدی تولید کننده و صادرکنندگان بیشتر شود. لذا رونق و تکاپوی بیشتری در یافتن بازارهای صادراتی برای محصولات تولیدی داخلی مشاهده می‌گردد.

جدول ۱۰-۱. وضعیت صادرات کالا از گمرک همدان در سالهای ۹۹-۱۳۹۸

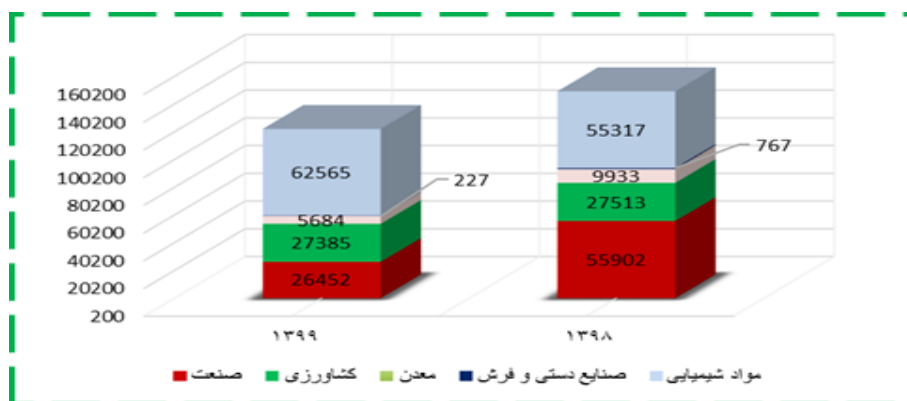
سال	ارزش (دلار)	وزن (تن)	درصد تغییر ارزش به سال قبل	درصد تغییر وزن به سال قبل
سال ۱۳۹۹	۱۲۲۳۱۲۴۵۸	۴۰۰۴۰۵	-۱۸٪	-۳۷٪
سال ۱۳۹۸	۱۴۹۴۳۳۳۰۴	۶۳۲۵۵۴	-۴٪	۸۸٪

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان همدان

جدول ۱۰-۲. میزان صادرات کالا از گمرک همدان در بخش های مختلف تولیدی در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۸

نام بخش	سال ۱۳۹۹			سال ۱۳۹۸		درصد تغییرات	
	وزن (کیلوگرم)	ارزش (دلار)	درصد از کل صادرات	وزن (کیلوگرم)	ارزش (دلار)	وزن	ارزش
صنعت	۱۵۳۱۱۲۳۲۵	۲۶۴۵۱۵۶۴	۲۱,۶٪	۴۹۶۸۹۱۰۱۷	۵۵۹۰۱۹۴۴	-۶۹٪	-۵۳٪
کشاورزی	۲۳۰۰۸۵۲۶	۲۷۳۸۴۵۲۹	۲۲,۳٪	۲۲۸۶۲۳۱۰	۲۷۵۱۳۴۴۷	۱٪	۰
معادن	۷۶۰۸۳۸۰	۵۶۸۴۴۹۰	۴,۶٪	۱۱۹۴۰۹۱۲	۹۹۳۳۳۸۱	-۳۶٪	-۴۳٪
صنایع دستی و فرش	۱۷۶۳۶۰	۲۲۶۵۵۰	۰,۱۹٪	۳۳۸۳۷۱	۷۶۷۲۴۱	-۴۸٪	-۷۰٪
مواد شیمیایی	۲۱۶۴۹۹۴۹۵	۶۲۵۶۵۳۲۵	۵۱,۱٪	۱۰۰۵۲۲۵۶۴	۵۵۳۱۷۳۳۰	۱۱۵٪	۱۳٪
جمع	۴۰۰۴۰۵۰۸۶	۱۲۲۳۱۲۴۵۸	۱۰۰٪	۶۳۲۵۵۵۱۷۴	۱۴۹۴۳۳۳۴۳	-۳۷٪	-۱۸٪

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان همدان

نمودار ۱- مقایسه میزان صادرات کالا از گمرک همدان در بخش های مختلف تولیدی سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۸ (هزار دلار)

جدول ۱۰-۳. ده قلم عمده کالاهای صادراتی استان از گمرک همدان در سال ۱۳۹۹

ردیف	نام کالا	وزن کالا (تن)	ارزش (هزار دلار)	درصد ارزش از صادرات استان
۱	بنزین	۲۱۰۴۸۵	۵۸۶۰۱	۵,۴۹٪
۲	کشمش تیزابی	۱۳۸۵۲	۱۵۴۰۰	۱۳٪
۳	کشمش انگوری	۶۶۲۸	۱۰۹۴۴	۹,۲٪
۴	فروسیلیس	۷۴۸۳	۵۶۵۶	۴,۸٪
۵	موتور کولر آبی	۷۵۱	۳۰۶۰	۲,۶٪
۶	شیر خشک صنعتی	۱۷۰۲	۲۷۵۵	۲,۳٪
۷	کلینکر خاکستری	۱۱۵۲۹۹	۲۰۹۲	۱,۸٪
۸	وازلین بهداشتی	۲۹۲۰	۲۳۸۰	۰,۲٪
۹	سیمان سفید	۳۱۸۴۶	۱۶۳۷	۱,۴٪
۱۰	رب گوجه فرنگی	۱۸۸۰	۱۳۲۸	۱,۱٪
	جمع ده قلم	۳۹۲۸۴۶	۱۰۳۸۵۳	۸۷,۷٪

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان همدان

همان‌طور که در نمودار مقایسه‌ای بالا مشخص است مهمترین تغییرات در صادرات بخش‌های تولیدی استان همدان در سال ۱۳۹۹ نسبت به مدت مشابه سال قبل شامل افزایش چشمگیر در صادرات بخش مواد شیمیایی و صنایع دستی و فرش و از طرفی نیز کاهش چشمگیر محصولات حوزه صنعت در استان همدان می‌باشد.

بر اساس آمارهای ارائه شده در جداول فوق باید گفت که میزان صادرات کالا از گمرک همدان در بخش‌های مختلف در سال ۱۳۹۹ نشان می‌دهد:

بخش مواد شیمیایی و پتروشیمی با اختصاص ۵۱,۱ درصد از ارزش کل صادرات استان همدان جایگاه ویژه‌ای در سید صادراتی استان همدان در سال ۱۳۹۹ را به خود اختصاص داده است که در مجموع صادراتی به ارزش ۶۲ میلیون و ۵۶۵ هزار دلار داشته و نسبت به مدت مشابه سال گذشته با ۱۳ درصد رشد از لحاظ ارزشی مواجه بوده است. البته امید است که با راه‌اندازی پروژه‌های پتروشیمی ابن‌سینا و هگمتانه در استان همدان، تولید و صادرات این بخش رونق چشم‌گیرتری را شاهد باشد. وازلین بهداشتی با ۲ میلیون و ۳۸۰ هزار دلار

از اقلام مهم این بخش است. این بخش شامل نه قلم کالا می‌باشد که به کشورهای نیجریه، ساحل عاج، ترکیه، هند، روسیه، بلاروس، ارمنستان، ازبکستان، پاکستان، افغانستان، سوریه، امارات، عمان و عراق صادر گردیده است.

بخش صنعت با داشتن حدود ۲۲ درصد از کل ارزش صادرات استان جایگاه ویژه‌ای را در بین کالاهای صادراتی استان به خود اختصاص داده است. در مجموع صادرات این بخش از لحاظ ارزشی در سال ۱۳۹۹ حدود ۲۶ میلیون و ۴۵۱ هزار دلار و وزن ۱۵۳ هزار تن بوده که باید گفت متأسفانه به دلیل شیوع ویروس کرونا، علاوه بر تحریم‌های شدید پیش روی تجارت کشور، صادرات این بخش نسبت به مدت مشابه سال گذشته از لحاظ ارزشی با ۵۳ درصد و از لحاظ وزنی نیز با ۶۹ درصد کاهش مواجه شده است. موتور کولر آبی با ۳ میلیون و ۶۰ هزار دلار مهمترین کالای صادراتی این بخش معادل ۲/۶ درصد از صادرات استان است، شیر خشک صنعتی با ۲ میلیون و ۷۵۵ هزار دلار، کلینگر خاکستری با صادرات ۲ میلیون و ۹۱ هزار دلار، سیمان سفید با ۱ میلیون و ۶۳۷ هزار دلار و رب گوجه فرنگی با ۱ میلیون و ۳۲۸ هزار دلار از دیگر اقلام عمده این بخش می‌باشند. این بخش شامل ۸۲ کالا است که به کشورهای کانادا، انگلستان، نروژ، هلند، ایتالیا، کنیا، روسیه، بلاروس، استرالیا، چین، هند، ترکیه، ترکمنستان، ارمنستان، قزاقستان، آذربایجان، پاکستان، افغانستان، بحرین، سوریه، امارات، عمان، کویت و عراق صادر گردیده است.

در سال‌های اخیر با توجه به لزوم اجرای سیاست اقتصاد مقاومتی، ایجاد تنوع در محصولات صادراتی و اهمیت و تأکید بر تجارت محصولات غیرنفتی به‌عنوان یکی از مباحث جدی در امر صادرات مطرح شده است. در این میان بخش کشاورزی به‌عنوان یکی از بخش‌های اثرگذار بر صادرات، حائز اهمیت است. این بخش به دلیل وجود شرایط مساعد از جمله توانمندی‌ها و پتانسیل‌های بالقوه موجود و همچنین شرایط آب و هوایی و اقلیم مناسب می‌تواند از طریق صادرات محصولات، ارزآوری بالایی برای کشور داشته باشد. این مهم نیازمند وجود یک بخش کشاورزی توانمند و اتخاذ سیاست‌های مناسب است.

استان همدان نیز از دیرباز به‌عنوان یکی از قطب‌های کشاورزی کشور مطرح بوده و در تولید برخی محصولات عمده حائز رتبه‌های برتر کشوری است. **بخش کشاورزی** در سال ۱۳۹۹ با وزن ۲۳ هزارتن و ارزش ۲۷ میلیون و ۳۸۴ هزار دلار معادل ۲۲,۳۹ درصد از ارزش کل صادرات استان همدان را به خود اختصاص داده است. صادرات استان همدان در این بخش علی‌رغم وجود محدودیت‌های تجاری ناشی از ویروس کرونا و تحریم‌های ظالمانه علیه کشور نسبت به مدت مشابه در سال گذشته (حدود ۲۳ هزار تن وزن به ارزش ۲۷ میلیون ۵۱۳

هزار دلار) ۱ درصد از نظر وزنی افزایش داشته است اما از نظر ارزشی تغییر محسوسی نداشته است. کشمش تیزابی به عنوان مهمترین کالای صادراتی این بخش با صادرات ۱۵ میلیون و ۴۰۰ هزار دلار ۱۳ درصد از صادرات استان را در بر دارد. کشمش انگوری نیز با صادرات ۱۰ میلیون و ۹۴۴ هزار دلار ۹/۲ درصد از صادرات استان را به خود اختصاص داده است. محصولات این بخش شامل ۲۴ قلم کالا بوده که به کشورهای انگلستان، آلمان، نروژ، اتریش، لهستان، لیتوانی، اکراین، رومانی، بلاروس، روسیه، قزاقستان، مالزی، سریلانکا، ترکیه، امارات، بحرین، عمان، کویت، پاکستان، افغانستان و عراق صادر گردیده است. لازم به توضیح است که به دلیل موقعیت جغرافیایی استان همدان و نزدیکی به مرزهای کشور عراق بسیاری از تاجران عراقی که طرفدار محصولات با کیفیت بخش کشاورزی استان می باشند، حضوراً جهت انجام معامله مستقیم با کشاورزان استان وارد استان می گردند و متأسفانه این نوع معاملات در آمارهای رسمی صادرات محصولات کشاورزی استان وارد نمی شود.

در سال ۱۳۹۹ ارائه تسهیلات و حمایت از تولید گیاهان دارویی، گل محمدی و زعفران در استان موجب گردید تا علاوه بر رونق و تنوع در تولید، با توجه به کم آبی استان در راستای تولیدات کم آب بر، گام های موثری برداشته شود. از اینرو و با توجه به محصولات تولیدی با کیفیت بخش کشاورزی استان همدان و با نگاه ویژه به اینکه اقتصاد این استان بیشتر بر پایه کشاورزی استوار است و در نظر داشتن خاصیت فسادپذیری و عمر کوتاه محصولات تولیدی این بخش باید گفت که در حال حاضر یکی از نیازهای اساسی و اصلی بخش کشاورزی همدان صنایع تبدیلی است تا محصولات این بخش فرآوری شده و سپس صادر شوند که در این صورت شاهد ایجاد ارزش افزوده و رونق اقتصادی برای استان همدان باشیم. در **بخش معدن** نیز باید گفت که استان همدان یکی از استان های دارای ذخایر و پتانسیل های معدنی غنی و متنوع در سطح کشور است که در برخی از مواد معدنی مانند آندالوزیت شیست، فلدسپات و سیلیس در ملایر و معادن دولومیت در نهاوند دارای مزیت های نسبی است. به طور کلی باید گفت که محصولات معدنی چهار درصد از صادرات همدان را تشکیل داده اند و فروسیلیس از عمده کالاهای صادراتی بخش معدن استان همدان می باشد. در سال ۱۳۹۹ صادرات در بخش معدن استان همدان به میزان ۵ میلیون و ۶۸۴ هزار دلار بوده است که سهمی برابر ۴/۶ درصد از صادرات را دارد و نسبت به مدت مشابه سال قبل از نظر ارزشی ۴۳ درصد و از لحاظ وزنی ۳۶ درصد کاهش داشته است. این فرو سیلیس با صادرات ۵ میلیون و ۶۵۶ هزار دلار از عمده کالای صادراتی استان است. این

بخش شامل چهار قلم کالا می‌باشد که به کشورهای کانادا، آلمان، هلند، روسیه، بلغارستان، ارمنستان، هند، ترکیه، پاکستان، افغانستان، امارات و عراق صادر گردیده است. که از عمده دلایل آن می‌توان به این نکته اشاره نمود که پس از تأکیدات استاندار محترم همدان و پیگیری‌های فراوان انجام شده بخش اعظم مواد معدنی صادراتی استان همدان از گمرک همدان صادر می‌شود و مانند سال‌های گذشته از گمرکات سایر استان‌ها بویژه گمرک بندرعباس و بندر امام خمینی (ره) منتقل نمی‌گردد.

متأسفانه به دلیل تحریم‌ها و محدودیت‌های تجاری ناشی از شیوع ویروس کرونا محصولات با ارزش تولیدی استان در بخش صنایع دستی و فرش که همیشه مشتریان ویژه‌ای در بازارهای خارجی داشته‌اند را از دست داده و هنوز جایگاهی متناسب با ظرفیت و توانمندی‌های موجود در خود را باز پس نگرفته است. از طرفی نیز سفال که نماد صنایع دستی استان همدان در تمامی عرصه‌های ملی و بین‌المللی می‌باشد و علی‌رغم داشتن مشتریان داخلی و خارجی و تقاضای بالا برای خرید آن مخصوصاً از طرف تجار کشورهای عراق و ترکیه (به ویژه به علت کاهش ارزش پول ملی و در نتیجه کاهش قیمت خرید آن برای خریداران خارجی) متأسفانه به دلیل ضعف در نوع بسته‌بندی، عدم آشنایی تولیدکنندگان صنایع دستی به بازاریابی، فروش و مراکز عرضه و رقابت شدید و حضور موفق‌تر محصولات مشابه چینی در بازارهای داخلی و بین‌المللی از جمله مشکلات اصلی است که موجب ضعف در صادرات این محصول کهن و با اصالت استان گردیده است که با تدبیر مسئولین و فعالان این بخش می‌توان از این فرصت استفاده کرده و با بازاریابی فعالانه و هوشمندانه و تغییر در شیوه بسته‌بندی و ظاهر محصولات بازارهای با ثبات بین‌المللی برای این محصول ایجاد کرد. صادرات در بخش صنایع دستی و فرش استان همدان در سال ۱۳۹۹ به میزان ۲۶۶ هزار دلار بوده است و نسبت به مدت مشابه سال قبل از نظر ارزشی ۷۰ درصد کاهش داشته است.

مطابق آمارهای دریافتی از سازمان صنعت، معدن و تجارت استان همدان در مجموع در سال ۱۳۹۹، ۱۲۳ قلم کالا در سال ۹۹ از استان به ۳۶ کشور جهان شامل کانادا، استرالیا، انگلستان، آلمان، نروژ، ایتالیا، اتریش، هلند، اکراین، رومانی، لیتوانی، لهستان، بلغارستان، بلاروس، روسیه، چین، نیجریه، ساحل عاج، کنیا، هند، ترکمنستان، قزاقستان، ازبکستان، ارمنستان، آذربایجان، مالزی، سریلانکا، ترکیه، پاکستان، امارات، عمان، بحرین، کویت، افغانستان، سوریه و عراق صادر گردیده است این میزان در مدت مشابه سال قبل ۱۶۳ قلم کالا و ۴۴ کشور بوده است.

ارزش و حجم واردات استان به تفکیک مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای

به‌طور کلی، کشورهای در حال توسعه، از نظر ساختار اقتصادی دارای ویژگی‌های مشترکی هستند. به‌عنوان مثال می‌توان نوع تولید در این کشورها را نام برد که بیشتر، محصولات کشاورزی و سنتی را در برمی‌گیرد. حال جهت انتقال از مرحله سنتی به مرحله تولید صنعتی و گذراندن مراحل توسعه اقتصادی، واردات کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای و فناوری مناسب می‌تواند، زمینه‌ساز تحول صنعتی و اجتماعی باشد. اگر سیاست‌های عمرانی کشور در طول دوره مورد نظر در جهت تشویق و توسعه صنعتی طرح‌ریزی شده باشد، در چنین شرایطی واردات به‌طور طبیعی سیر صعودی خود را طی خواهد کرد، زیرا کشورهای در حال توسعه در مراحل انتقالی توسعه اقتصادی، به تأسیس زیربناهای سرمایه‌ای که واردات کالاهای سرمایه‌ای نقش بسیار مهمی در ایجاد آن دارد، نیازمندند.

بر اساس مستندات دریافتی از سازمان صنعت، معدن و تجارت استان همدان در سال ۱۳۹۹ واردات کالا از گمرک همدان میزان ۲۵ میلیون و ۵۸۲ هزار دلار به وزن ۸ هزار و ۷۵ تن بوده است که نسبت به مدت مشابه سال قبل از نظر ارزشی ۱۶ درصد کاهش و از نظر وزنی ۳۱ درصد افزایش داشته است. از این میزان ۱ میلیون و ۲۱۲ هزار دلار معادل ۵ درصد کالای مصرفی، ۱۹ میلیون و ۴۸۳ هزار دلار معادل ۷۶ درصد کالای واسطه‌ای و ۴ میلیون و ۸۸۵ هزار دلار معادل ۱۹ درصد خطوط تولید بوده است.

در خصوص واردات کالاهای واسطه‌ای و خطوط تولید که به‌نوعی کالاهای سرمایه‌ای محسوب می‌شوند باید گفت که هرچند این میزان به دلیل اعمال تحریم‌های شدید علیه ایران و محدودیت انجام تجارت خارجی تجار در کنار کاهش ارزش پول ملی و افزایش چند برابری هزینه خرید و واردات به کشور با کاهش مواجه شده، اما با توجه به کارایی بالای کالاهای سرمایه‌ای و خطوط تولید در روند رونق تولید و به تبع آن رشد اقتصادی در کشورهای در حال توسعه از جمله ایران، هرگونه سیاست محدودکننده تجاری موجب ضربه زدن به اقتصاد داخلی خواهد شد. لذا باید تلاش شود تا حتی‌الامکان سهم کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای کاهش نیابد.

در مجموع تراز تجاری استان در این زمان مثبت و بالغ بر ۹۶/۷ میلیون دلار و حجم مبادلات تجاری استان بالغ بر ۱۴۷/۹ میلیون دلار است.

جدول ۱۰-۴. آمار واردات کالا از گمرک همدان در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۸

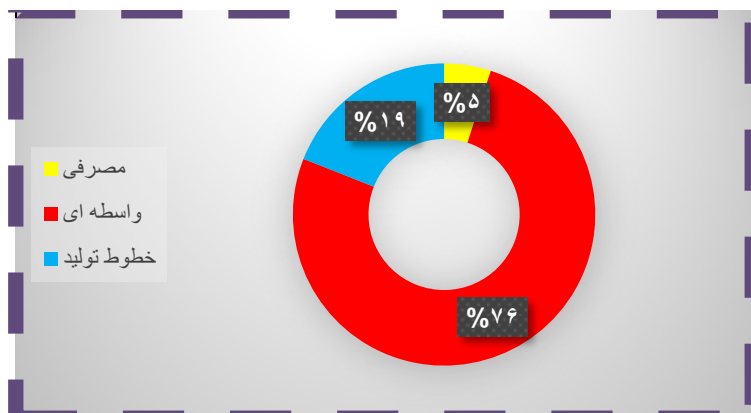
سال	ارزش (دلار)	وزن (تن)	درصد تغییر ارزش به سال قبل	درصد تغییر وزن به سال قبل
سال ۱۳۹۹	۲۵۵۸۲۰۱۹	۸۰۷۵	-۱۶٪	۳۱٪
سال ۱۳۹۸	۳۰۳۳۰۶۶۷	۶۱۴۷	۲۸٪	۴۵٪

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان همدان

جدول ۱۰-۵. اقلام وارداتی استان به تفکیک نوع در سال ۱۳۹۹

سال	ارزش (دلار)			وزن (کیلوگرم)		
	مصرفی	واسطه‌ای	خطوط تولید	جمع	مصرفی	واسطه‌ای
سال ۱۳۹۹	۱۲۱۲۵۴۳	۱۹۴۸۳۶۵۳	۴۸۸۵۸۲۲	۲۵۵۸۲۰۱۸	۳۵۱۷۶۶	۷۱۰۰۵۳۶
سهم از کل واردات	۵٪	۷۶٪	۱۹٪	۱۰۰٪	۴٪	۸۸٪
					۸٪	۱۰۰٪

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان همدان

نمودار ۲- مقایسه اقلام وارداتی استان به تفکیک نوع در سال ۱۳۹۹ (هزار دلار)

۱۰-۴. اقدامات صورت گرفته در خصوص توسعه تولید و صادرات استان در سال

۱۳۹۹

علی‌رغم نوسانات شدید اقتصادی ایجاد شده و محدودیت‌های شدید تجارت خارجی در اثر تحریم‌های ظالمانه و شیوع ویروس کرونا از جمله اقدامات مثبت و بسیار موثر که در سال ۱۳۹۹ در راستای توسعه تولید و صادرات استان همدان صورت گرفت می‌توان به رایزنی و ارتباط با رایزنان اقتصادی در کشورهای هدف به منظور بازاریابی و نیازسنجی کالاها و خدمات و همچنین استفاده از خدمات و تجربیات کارشناسان و وابسته‌های اقتصادی در آن کشورها، تنظیم قراردادهای تجاری و معرفی تجار و بازرگانان خارجی، بازاریابی و بازاریابی کالاها، تولیدی استان اشاره کرد. همچنین یکی از اقدامات مهم انجام شده در استان همدان اجرا و نظارت بر ثبت کلیه انبارها در سامانه جامع انبارها و مراکز نگهداری کالا با هدف جلوگیری از فساد و اخلاف در بازارهای داخلی و خارجی می‌باشد که در سال ۱۳۹۹ با جدیت پیگیری شد.

۱۰-۵. توصیه‌های سیاستی در خصوص بهبود وضعیت تجارت خارجی استان

همدان

با توجه به این موضوع که بخش بازرگانی تابعی از شرایط تولید در کشور است، از اینرو هر نوع افت و خیزی در امر تولید تأثیر مستقیم و بسزایی در امر تجارت می‌گذارد. هر چه بتوان تولیدات داخلی را به سمت تولید با کیفیت بالاتر و با قیمت تمام شده پایین‌تر سوق داد، می‌توان در بازارهای جهانی جایگاه بالاتر و بزرگتری پیدا کرد. متأسفانه محصولات داخلی به دلیل وجود تحریم‌های اقتصادی، کمبود نیروی متخصص و بهره نگرستن از فناوری‌های روز دنیا در اغلب موارد با قیمت بالا و کیفیت پایین‌تر نسبت به نمونه‌های مشابه خارجی تولید می‌گردند که این خود موجب کاهش قدرت رقابت در عرصه بازارهای جهانی می‌شود. لذا ضروریست که به‌منظور توسعه تجارت خارجی کشور و به تبع آن استان‌ها با توجه به ویژگی‌ها و توانمندی‌هایشان برنامه‌ریزی و دقت نظر بیشتری صورت گیرد. در ادامه به ارائه چند راهکار و توصیه سیاستی به‌منظور بهبود وضعیت تجارت خارجی استان همدان پرداخته می‌شود باشد که گام موثری در راستای توسعه تجارت خارجی استان همدان برداشته شود:

- تجدید نظر در گمرکات تخصصی، برخی از کالاهای خاص را تنها می‌توان از گمرکات خاص و مشخصی ترخیص کرد. به تعبیری دیگر گمرکات مرزی و بندری می‌توانند تمام کالاها را ترخیص نمایند اما به‌رغم وجود زیرساخت‌های نرم افزاری و سخت‌افزاری در گمرک همدان، گمرک همدان نمی‌تواند بعضی از کالاها از قبیل تلفن همراه، نوت بوک، لوازم کامپیوتر، لاستیک‌های خودروهای سواری و سنگین، طلا و جواهر، زیورآلات و بدلیجات و ... را ترخیص نماید.
- ارائه مجوزهای لازم جهت صادرات مشتقات نفتی، گاز و پتروشیمی از گمرک همدان
- به دلیل وجود زیرساخت‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری موجود، گمرک استان همدان توانایی لازم را در خصوص صادرات مشتقات نفتی، گاز و پتروشیمی از گمرک همدان را دارا است.
- سازماندهی و افزایش ظرفیت حمل و نقل ناوگان حمل و نقل داخلی و بین‌المللی در استان
- برگزاری نمایشگاه‌ها و بازارچه‌های محلی در داخل و خارج کشور، همایش‌ها و نشست‌های تخصصی در راستای معرفی محصولات تولیدی استان، توجه به بسته‌بندی و کیفیت محصولات تولیدی و صادراتی استان
- جلوگیری از صادرات کالاهای نامرغوب و ارائه خدمات پس از فروش به کالاهای صادراتی
- کاهش تعداد کالاهای صادراتی و ارتقاء کیفیت کالاهای منتخب
- تمرکز بر بازاریابی و ایجاد تقاضای موثر برای کالاهای صادراتی استان در کشورهای منطقه و در بازارهای بین‌المللی به‌ویژه کشورهای همسایه
- تخصیص اعتبارات لازم جهت طرح‌ها و پروژه‌های توسعه صادرات
- توجه به توسعه مناطق گردشگری استان و ترویج فرهنگ گردشگرپذیری به منظور ایجاد بازارچه‌های محلی برای گردشگران داخلی و خارجی
- حمایت دولت از صادرکنندگان موفق و فعال و توجه بیشتر به ساماندهی کارت‌های بازرگانی در استان

- جلوگیری از خام فروشی و ایجاد کارخانه‌های فرآوری محصولات کشاورزی و صنایع معدنی و ایجاد ارزش افزوده برای کالاهای صادراتی
- ترویج فرهنگ تولید صادرات محور در استان
- توسعه صادرات خدمات فنی و مهندسی و صادرات خدمات به کشورهای هدف
- ترویج توسعه زیرساخت‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری و فراهم کردن شرایط استفاده از تجارت الکترونیکی
- تسهیل بیشتر در امر واردات کالاهای سرمایه‌ای و خطوط تولید که زمینه ساز رونق تولید داخلی می‌باشد
- تلاش در جهت بهبود بازاریابی برای محصولات استان و شناخت سلاقی و انتظارات بازارهای هدف برای کسب بازار دائمی برای محصولات تولیدی است.
- با توجه به اینکه بر اساس قانون در فرآیند ترخیص کالا پس از مرحله آزمایش، کارشناس نیاز به دریافت کد رهگیری بانکی یا همان کد ساتا (مجوز اظهار گمرکی کالا) نیاز می‌باشد چنانچه فرد بدهی بانکی داشته باشد، باید بدهی خود را با بانک مورد نظر تسویه حساب کرده تا کد ترخیص را دریافت نماید و تا پیش از زمان اخذ کد ترخیص ۱۰ درصد از کالا در گمرک بلوکه می‌گردد که این قضیه هم در جهت انبارداری و هزینه نگهداری هم برای اداره کل گمرک و هم برای وارد کننده ایجاد مشکل می‌نماید. لذا پیشنهاد می‌گردد با پیگیری از سوی نهادها قانون‌گذار در این زمینه این مشکل با اخذ تعهدنامه رسمی از وارد کننده مرتفع گردد.

بازار سرمایه

سیمای اقتصادی
استان همدان در سال ۱۳۹۹

تهیه شده در معاونت اقتصادی
... تیرماه ۱۴۰۰ ...

مروراجمالی بر بازار سرمایه

بازار سرمایه از دید اقتصادی ابزاری است که منابع مالی را از بخش‌هایی که دارای مازاد هستند به بخش‌هایی که دارای کمبود هستند انتقال می‌دهد. منتهی در بازار سرمایه بر خلاف بانک، واحدهای دارای مازاد با خرید سهم شرکت‌ها مستقیم در تأمین مالی شرکت‌ها شرکت می‌کنند و از طرف دیگر با این مشارکت انتظار دارند سودی بیشتر از سود متعارف بانکی با پذیرش ریسک نوسان قیمت سهام خریداری شده کسب نمایند.

سال ۱۳۹۹ بازار سرمایه ایران شاهد رشدی شدید بود که موجب گسترش و افزایش نفوذ آن در میان مردم شد. دعوت و تشویق مردم به سرمایه‌گذاری در بورس به جای بازارهای موازی توسط دولت، گسترش کمی تعداد کارگزاری‌ها، افزایش شدید کدهای سهام‌داری، عرضه شرکت‌های بزرگ از جمله صبا و شستا در بورس، آزادسازی سهام عدالت، معرفی دو صندوق واسطه‌گری مالی (ETF) از جمله اقدامات مهم دولت بودند که در راستای تعمیق و توسعه بازار بورس در ایران انجام گرفت. با این حال سال ۱۳۹۹ برای بازار سرمایه ایران سالی پر فراز و نشیب بود. سالی که با امیدهای فراوان آغاز شد و با ناکامی‌های زیادی چه برای سهام‌داران و چه دولت‌مردان به پایان رسید.

تالارهای بورس منطقه‌ای نیز از این تحولات مستثنی نبودند. تالار بورس منطقه‌ای استان همدان در سال ۱۳۹۹ دچار فراز و فرود شد. با این حال، تالار بورس منطقه‌ای استان همدان نیز به نوبه خود تلاش کرد اقدامات مؤثری جهت افزایش ضریب نفوذ بازار سرمایه، تأمین مالی و پذیرش شرکت‌ها، توسعه بورس کالا، گسترش فرهنگ سهام‌داری در استان همدان انجام دهد.

واژگان کلیدی: بازار سرمایه، تالار بورس منطقه‌ای، ضریب نفوذ سرمایه، بورس کالا

مقدمه

بازار سرمایه با ارائه و تأمین ابزارهای مالی مختلف بسترهای مناسب را برای تأمین سرمایه بلندمدت شرکت‌ها، کاهش خطرهای سرمایه‌گذاری، تأمین نقدینگی برای سرمایه‌گذاران، الزام شرکت‌ها به شفافیت و پاسخ‌گویی به سرمایه‌گذاران را فراهم می‌کند. از اینرو بازار سرمایه با تأمین این کارکردها نقش مهمی در گسترش کارآفرینی و توسعه پایدار بازی می‌کند.

در این راستا تعمیق و توسعه بازار سرمایه ایران، افزایش نقدینگی دارایی‌های مالی، ارتقا شفافیت و پاسخ‌گویی شرکت‌ها و آموزش همگانی و گسترش فرهنگ سرمایه‌گذاری از اصول اولیه بازار سرمایه به حساب می‌آید. تأمین مالی بنگاه‌های بخش خصوصی و عمومی یکی از نقش‌ها و اهداف استراتژیک بازار سرمایه ایران است.

لذا از طریق تنوع در ابزارهای معاملاتی و افزایش پذیرش و عرضه شرکت‌های جدید در صنایع مختلف، سهم بازار سرمایه در تأمین مالی افزایش می‌یابد. بر این اساس بستر مناسب برای هدایت و جذب نقدینگی، بیش از پیش جهت رشد پایدار فراهم می‌شود. با توجه به این اهداف، بازار سرمایه ایران توانست با رشدی چشم‌گیر در سالیان اخیر جایگاه درخور توجهی در تأمین مالی شرکت‌ها داشته باشد. بازار سرمایه ایران به‌ویژه با تغییر قوانین اصلی ناظر بر این بازار و امکان انتشار اوراق تأمین مالی همچون اوراق مشارکت، اسناد خزانه، اوراق اجاره، اوراق مرابحه و سایر اوراق تأمین مالی اسلامی به دومین منبع تأمین مالی پایدار و با ثبات اقتصاد ایران بدل گشته است. با این وجود، سال ۱۳۹۹ بازار سرمایه ایران شاهد صعود و سقوط بسیار شدید شد. صعودی که بسیاری از کارشناسان آن را دال بر سقوط شدید می‌دانستند که متأسفانه پیش‌بینی‌های آنها نیز به تحقق پیوست. با این حال این سال نیز شاهد اجرای سیاست‌هایی بود که نفوذ بازار سرمایه را در ایران تعمیق می‌بخشید.

تالارهای بورس منطقه‌ای نیز تابع تحولات سال ۱۳۹۹ بودند و از آن تحولات در امان نماندند. از اینرو، هرچند تالار بورس منطقه‌ای استان همدان شاهد فراز و فرود بود، اما به نوبه خود در سال ۱۳۹۹ توانست اقدامات مؤثری جهت افزایش ضریب نفوذ بازار سرمایه، تأمین مالی و پذیرش شرکت‌ها، توسعه بورس کالا، گسترش فرهنگ سهام‌داری در استان همدان و منطقه انجام دهد. در ادامه مطالعه ابتدا تحولات بازار سرمایه در کل ایران و اقدامات مهم سیاستی بررسی می‌شود و سپس به تحولات تالار بورس منطقه‌ای استان همدان در سال ۱۳۹۹ پرداخته می‌شود. همچنین نقش تالار بورس منطقه‌ای استان همدان

در توسعه مالی این استان و اهم اقدامات و دستاوردهای سیاستی این تالار به تفصیل مورد بررسی قرار می‌گیرد. در آخر نیز این مطالعه با توصیه‌های سیاستی پایان می‌پذیرد.

۱۱-۱. تحولات بازار سرمایه در کشور در سال ۱۳۹۹

سال ۱۳۹۹ بی‌گمان سال کم نظیری در تاریخ اقتصادی ایران است. سالی که به علت آثار مخرب بیماری کووید ۱۹ و تحریم‌های ظالمانه ایالات متحده برای مردم ایران به سختی سپری شد.

اما در تقویم اقتصادی سال ۱۳۹۹ یک اتفاق مهم رخداد. عده کثیری از مردم به سرمایه‌گذاری در بورس روی آوردند و در نتیجه ورود نقدینگی عظیم ۱۰۰ هزار میلیارد تومانی شاخص کل بورس تا رقم ۲ میلیون واحد صعود کرد.

مطابق جدول (۱۱-۱)، بازار سرمایه در انتهای سال ۱۳۹۸ با شاخص ۵۱۲,۹۰۱ آغاز کرد و در روزهای پایانی سال ۱۳۹۹، شاخص کل به ۱۳۰۷۷۰۷ واحد رسید؛ که در مقایسه با سال ۱۳۹۸، رشدی ۱۵۵ درصدی را نشان می‌دهد. شاخص صنعت از ۴۵۸,۰۳۲ در سال ۱۳۹۸ به ۱,۱۵۴,۲۹۰ در سال ۱۳۹۹ رسید که بازدهی ۱۵۲ درصدی را نشان می‌دهد. در زمینه شاخص مالی نیز این شاخص با ۱۸۰ درصد افزایش از ۶۳۶,۶۷۰ به ۱,۷۸۲,۲۰۰ رسیده است.

جدول ۱۱-۱. آمار و اطلاعات مربوط به شاخص‌ها و متغیرهای بازار سرمایه ایران

شرح	واحد شمارش	سال ۱۳۹۸	۱۳۹۹	تغییرات
شاخص کل	تعداد	۵۱۲,۹۰۱	۱۳۰۷۷۰۷	+۱۵۵
شاخص صنعت	تعداد	۴۵۸,۰۳۲	۱,۱۵۴,۲۹۰	+۱۵۲
شاخص مالی	تعداد	۶۳۶,۶۷۰	۱,۷۸۲,۲۰۰	+۱۸۰
(P/E نسبت قیمت به بازده انتظاری)	درصد	۱۰,۳۰	۱۶,۴	+۵۹

مأخذ: تالار بورس منطقه‌ای استان همدان

ریزش بازار سهام در نیمه دوم سال ۱۳۹۹

بازار سرمایه در ابتدای سال ۱۳۹۹، رشد سال ۱۳۹۸ را ادامه داد. در مردادماه سال ۱۳۹۹ شاخص کل بالاتر از ۲۱۰۰۰۰۰ رسید که رشدی تقریباً ۴۰۰ درصدی را در بازار سرمایه نشان می‌داد. صاحب‌نظران بسیاری این رشد ناگهانی را نشانه حبابی شدن بازار سرمایه ایران می‌دانستند. متأسفانه نگرانی‌ها و پیش‌بینی‌های آنها واقعیت یافت و بازار سرمایه در

مرداد ماه روند کاهشی خود را آغاز کرد تا آنجا که در نیمه دوم سال ۱۳۹۹ به محدوده پایین‌تر از ۱۱۰۰۰۰۰ واحد نیز سقوط کرد. به گفته کارشناسان اقتصادی، یک رشد زود هنگام و شدید به دنبال خود ریزش زود هنگام و شدید را نیز به همراه دارد؛ زیرا امکان ندارد در کوتاه مدت بتوان به بنیادهایی یک هچمنین رشدی را حمایت کند دست یافت. از اینرو پیش‌بینی می‌شد که رشد شدید زودهنگام در بازار سرمایه ایران، ناگزیر به سقوط شدید آن ختم گردد.

اقدامات دولت در راستای توسعه بازار سرمایه

در سال ۱۳۹۹، سیاست‌گذاران بورس و دولت نیز دست به اقداماتی جهت تعمیق و توسعه بازار سرمایه ایران زدند که برآیند آنها را می‌توان افزایش ضریب نفوذ بازار سرمایه در میان مردم دانست. به تقریب می‌توان گفت فقط در هر یک از ماه‌های مرداد و شهریور ۱۳۹۹، بیش از دو میلیون سهام‌دار جدید به سهام‌داران بازار سرمایه اضافه شدند. یعنی سهام‌دارانی که کد سهام‌داری جدید از شبکه کارگزاری دریافت می‌کردند. دعوت و تشویق مردم به سرمایه‌گذاری در بورس به جای بازارهای موازی توسط دولت، گسترش کمی تعداد کارگزاری‌ها، افزایش شدید کدهای سهام‌داری، عرضه شرکت‌های بزرگ از جمله صبا و شستا در بورس، آزادسازی سهام عدالت، معرفی دو صندوق واسطه‌گری مالی (ETF) از جمله اقدامات مهم دولت بودند که در راستای تعمیق و توسعه بازار بورس در ایران انجام گرفت.

دولت در ۶ خرداد ۱۳۹۹ فروش ۶۰ درصد از سهام عدالت را آزاد کرد. آزادسازی سهام عدالت سبب ورود حدود ۵۰ میلیون سهام‌دار به بازار سرمایه و تعمیق و گسترش این بازار در ایران شد. همچنین دولت در سال ۱۳۹۹ دو صندوق واسطه‌گری مالی (ETF) دارا یکم و پالایش یکم را به بازار سرمایه معرفی کرد. دارایکم متشکل از سهام بانک‌های دولتی و شرکت‌های بیمه بود که توسط دولت در بازار سرمایه ارائه شد.

این صندوق در زمان اوج بازار عرضه شد و تا بیش از ۲۰۰ درصد نیز بازدهی داشت. در صندوق پالایش یکم، باقیمانده سهام دولت در چهار پالایشگاه بود، سرنوشتی کاملاً متفاوت با دارایکم پیدا کرد.

زیان عمده سهام‌داران خرد در نیمه دوم سال ۱۳۹۹

سرمایه‌گذاران عادی در اواخر نیمه اول سال ۱۳۹۹ برای سرمایه‌گذاری به این بازار هجوم آورده بودند. به لحاظ آماری در بازار سرمایه چهل و پنج میلیون نفر سهام‌دار وجود دارد که مبلغی کمتر از صد میلیون در بازار سرمایه‌گذاری کرده‌اند و اکثر این سرمایه‌گذاری‌ها از

پس انداز آنها بوده است. این استقبال گسترده از بازار سرمایه به دلیل تخمین بیش از اندازه و کاذب درآمدهای انتظاری آتی بنگاه‌ها صورت گرفت. از اینرو، این اعداد نشان می‌دهند که با داغ شدن بازار اکثر مشارکت‌کنندگان در بازار سرمایه به قصد کسب سودهای بالا و کوتاه مدت، درست زمانی اقدام به سرمایه‌گذاری در بازار کردند که بازار روند کاهش خود را آغاز کرده بود؛ بنابراین علی‌رغم این‌که بازار سرمایه در سال ۱۳۹۹، ۱۵۵ درصد رشد کرد، میزان درخور توجه‌ای از سرمایه‌گذاران در بازار سرمایه دچار زیان شدند.

وضع دامنه نامتقارن در پایان سال

طبق پیش‌بینی کارشناسان اقتصادی روند صعودی بورس با واقعیت‌های اقتصادی کشور همخوانی نداشت؛ زیرا این روند صعودی بورس نشان از حبایی شدن این بازار داشت. در نهایت در مردادماه سال ۱۳۹۹ مطابق پیش‌بینی کارشناسان ریزش بازار سهام شروع شد. بسیاری در این فرآیند ضرر کردند و سرمایه خود را ازدست دادند. عدم موفقیت سیاست‌گذاران بورس در تأمین آرامش بازار سرمایه سبب آسیب شدید اعتماد سهامداران به بازار سرمایه شد و آنها به فروش بیشتر سهام خود و خروج از بازار اصرار کردند. این فرآیند سیاست‌گذاران بورس را وادار به اعمال دامنه قیمتی نامتقارن در پایان سال ۱۳۹۹ نمود. هدف از اعمال دامنه نامتقارن منفی ۲ درصد و مثبت ۶ درصد، جلوگیری از ریزش بیشتر قیمت سهام و بازگشت آرامش به بازار سرمایه و در نهایت رونق بازار سرمایه با دامنه مثبت بیشتر بود. اما این سیاست در عمل فشارهای فروش را در بازار کم نکرد اما موجب از دست رفتن نقدینگی بازار سرمایه و افزایش نارضایتی بیشتر سهامداران شد.

۱۱-۲. تحولات بازار سرمایه در استان

تالار بورس استان همدان نیز به تبعیت از بازار سرمایه کشور در نیمه اول سال ۱۳۹۹ در حال رشد و رونق شدید بود و در نیمه دوم سال با ریزش شدید مواجه شد. همان‌طور که جدول (۱۱-۲) نشان می‌دهد در سال ۱۳۹۸ تعداد شعب ۱۷ واحد بوده است که در سال ۱۳۹۹ با رشد ۱۵۹ درصدی به ۴۴ واحد رسیده است. از طرف دیگر افزایش ۳۰ درصدی بازدید در سال ۱۳۹۹ در مقایسه با سال ۱۳۹۸ نشان می‌دهد که ریزش بازار در نیمه دوم، ناظران بورس را به نظارت بیشتر بر کارگزاران ترغیب کرده است. از سوی دیگر کاهش ۸۰ درصدی آموزش حضوری نشان می‌دهد با ریزش شدید بازار سرمایه در نیمه دوم سال ۱۳۹۹، با کاهش تقاضا برای آموزش حضوری عرضه آن نیز کاهش یافته است.

جدول ۱۱-۲. شاخص‌های مربوط به اقدامات مهم بازار سرمایه در سال ۱۳۹۹

ردیف	عنوان شاخص	واحد اندازه گیری	وضعیت شاخص در سال ۱۳۹۸	وضعیت شاخص در سال ۱۳۹۹	مقایسه عملکرد سالهای ۹۸ و ۹۹
۱	آموزش حضوری	نفر ساعت	۲۰۷۶۰	۴۰۸۸	۸۰ درصد کاهش
۲	بازرسی از دفاتر کارگزاران	بازدید	۵۰	۶۵	۳۰ درصد افزایش
۳	افتتاح شعب و دفتر پذیرش جدید	شعبه	۱۷	۴۴	۱۵۹ درصد افزایش

مأخذ: تالار بورس منطقه‌ای استان همدان

۱۱-۳. وضعیت شاخص‌های بازار سرمایه استان

مطابق جدول (۱۱-۳)، در سال ۱۳۹۹، ارزش معاملات انجام شده در بورس منطقه‌ای همدان با ۳۷۹ درصد افزایش نسبت به سال ۱۳۹۸، از ۲۲،۱۴۱ میلیارد ریال به ۱۰۶،۰۷۸ میلیارد ریال رسید. این درحالی است که حجم معاملات با ۵۵ درصد افزایش، از ۴،۲۲۰ میلیون سهم به ۶،۵۲۴ میلیون سهم افزایش یافته بود. شایان ذکر است ۵۴ درصد از ارزش معاملات مربوط به خرید سهام و ۴۶ درصد مربوط به فروش سهام بوده است. آمار و اطلاعات مربوط به ارزش و حجم سهام معامله شده، میزان داد و ستد ها به درصد و تعداد کدهای معاملاتی ایجاد شده در دو سال ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹، در جدول شماره (۱۱-۳)، آورده شده است.

جدول ۱۱-۳. آمار و اطلاعات مربوط به شاخص‌ها و متغیرهای بازار سرمایه

دراستان همدان

تغییرات (درصد)	سال قبل	سال ۱۳۹۹	واحد شمارش	
+۳۷۹	۲۲،۱۴۱	۱۰۶،۰۷۸	میلیارد ریال	ارزش سهام معامله شده
+۵۵	۴،۲۲۰	۶۵۲۴	میلیون سهم	حجم سهام معامله شده
+۸	%۴۶	%۵۴	درصد	داد و ستد در بورس منطقه‌ای به تفکیک نوع معامله
-۸	%۵۴	%۴۶	خرید فروش	
-	-	۵۵،۲۲۰	تعداد*	تعداد کدهای معاملاتی ایجاد شده

مأخذ: تالار بورس منطقه‌ای استان همدان

جدول ۱۱-۴. آمار و اطلاعات مربوط به شاخص‌ها و متغیرهای بازار سرمایه در

استان همدان

تغییرات	سال قبل	سال ۱۳۹۹	واحد شمارش	شرح
-۰,۰۳	۰,۲۸	۰,۲۵	درصد*	نسبت ارزش سهام معامله شده در بورس منطقه به کل کشور
-۰,۰۹	۰,۳۲	۰,۲۳	درصد*	نسبت حجم سهام معامله شده در بورس منطقه به کل کشور

مأخذ: تالار بورس منطقه‌ای استان همدان

شایان ذکر است مطابق جدول (۱۱-۴)، نسبت ارزش سهام معامله شده در بورس منطقه‌ای به کل کشور در سال ۱۳۹۹، ۰,۲۵ درصد بوده که نسبت به سال قبل که ۰,۲۸ درصد بوده به میزان ۰,۰۳ کاهش داشته است. از نظر نسبت حجم سهام معامله شده در بورس منطقه‌ای به کل کشور نیز این شاخص از ۰,۳۲ در سال ۱۳۹۸ به ۰,۲۳ درصد در سال ۱۳۹۹ رسیده که حاکی از کاهش ۰,۰۹ درصدی می‌باشد. دلیل عمده کاهش حجم و ارزش معاملات بورس‌های منطقه‌ای نسبت به کل معاملات بازار سرمایه می‌تواند نشانگر حضور کم رنگ‌تر مردم استان همدان در بازار سرمایه نسبت به سایر استان‌های کشور قلمداد کرد. اما دلیل دیگر این می‌تواند باشد که با ریزش بازار بورس در نیمه دوم سال ۱۳۹۹، سرمایه‌گذاران منطقه همدان با خروج سرمایه خود از بازار، سهم منطقه‌ای استان را نسبت به کل کشور کاهش داده‌اند.

۱۱-۳-۱- اقدامات و دست‌آوردهای تالار بورس منطقه‌ای استان

تالار بورس منطقه‌ای استان همدان نیز به نوبه خود طی سالیان اخیر اقدامات مؤثری جهت افزایش ضریب نفوذ بازار سرمایه، تأمین مالی و پذیرش شرکت‌ها، توسعه بورس کالا، گسترش فرهنگ سهام‌داری در استان همدان انجام داده است. در ادامه به نقش تالار بورس منطقه‌ای استان همدان در توسعه مالی این استان و اهم اقدامات و دست‌آوردهای سیاستی این تالار به تفصیل مورد بررسی قرار می‌گیرد.

الف) افزایش ضریب نفوذ بازار سرمایه در استان همدان

در این راستا، تالار بورس منطقه‌ای استان همدان توانست در سال ۱۳۹۹ با افتتاح ۲۳ شعبه و دفتر پذیرش کارگزاری در شهرهای همدان، ملایر، تویسرکان و رزن (به ترتیب ۱۷، ۴، ۱ و

۱) و همکاری با دفاتر پیشخوان دولت در شهرستان‌ها جهت ثبت نام سجام و پذیرش سهام‌داران در شرکت‌های کارگزاری در همان شهرستان‌ها نفوذ بازار سرمایه را در منطقه افزایش دهد. ایجاد اشتغال برای ۳۶ نیروی جدید با تحصیلات مرتبط در حوزه بازار سرمایه از دیگر پیامدهای مطلوب این اقدام سیاستی می‌باشد.

ب) تأمین مالی و پذیرش شرکت‌ها

در راستای تأمین مالی شرکت‌ها، تالار بورس منطقه‌ای استان همدان در سال ۱۳۹۹ صندوق سرمایه‌گذاری مشترک و ابزارهای معاملاتی نوین از جمله قراردادهای آتی و اختیار معامله را به فعالان اقتصادی و سرمایه‌گذاران استان همدان معرفی کرده است. از دیگر اقدامات مهم تالار بورس همدان در سال ۱۳۹۹، معرفی شرکت تعاون روستایی سولان به کارگزاری بانک توسعه صادرات به‌عنوان مشاور پذیرش محصول سیر در بورس کالا است.

ج) توسعه بورس کالا

در این راستا پیگیری‌های لازم و برگزاری جلسات هماهنگی و پذیرش کالا تخم گشنیز به مقدار ۱۷۰۰۰ تن از تولید کشاورزان عرضه‌کننده شرکت تعاونی و روستایی نهاوند انجام شده است. همچنین امکان عرضه برخی از محصولات کشاورزی استان مانند سیب‌زمینی، گردو، کشمش، سیر، تخم گشنیز، عسل و گیاهان دارویی در بورس کالا با حضور کارشناس پذیرش شرکت بورس کالای ایران و دعوت از فعالان عمده بخش کشاورزی استان جهت آشنایی با مزایای پذیرش و عرضه محصولات کشاورزی بورس تحت بررسی و پیگیری قرار گرفته است.

د) گسترش فرهنگ سهام‌داری

گسترش فرهنگ سرمایه‌گذاری در بازار سرمایه از جمله سیاست‌های مهم مسئولین بازار بوده است که در همین راستا بورس منطقه‌ای همدان با برگزاری دوره‌های آموزش مجازی در راستای افزایش دانش سرمایه‌گذاری سهام‌داری، توانست نقش بسزایی در جذب فعالان اقتصادی و سرمایه‌گذاران به این بازار تقریباً کوچک در استان همدان ایفا نماید.

ه) نظارت بر کارگزاران

در این راستا تالار بورس استان همدان با نظارت و بازرسی‌های مداوم بر شعب شرکت‌های کارگزاری در استان همدان و لرستان، بازدید از امکانات و تجهیزات شعب و دفاتر پذیرش تازه تأسیس در سال ۱۳۹۹ به انجام رسانده است.

خ) آزادسازی سهام عدالت

تالار بورس منطقه‌ای استان همدان همچنین با اطلاع‌رسانی و راهنمایی دارندگان سهام عدالت از طریق رسانه‌ها و شبکه‌های استانی صدا و سیما و شبکه‌های اجتماعی و همچنین نصب بنرهای آموزشی و اطلاع‌رسانی در محل تالار بورس در اجرای طرح آزادسازی سهام عدالت به دولت کمک شایانی کرده است.

۱۱-۴. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاست‌برای استان

بازار سرمایه ایران و به تبع آن تالارهای بورس منطقه‌ای در سال ۱۳۹۹ دچار فراز و فرود شدیدی شدند. سال ۱۳۹۹ برای بازار سرمایه ایران سالی پر فراز و نشیب بود. سالی که با امیدهای فراوان آغاز شد و با ناکامی‌های زیادی نیز چه برای سهام‌داران و چه دولت‌مردان به پایان رسید. این تجربه درسی است برای سیاست‌گذاران کشوری و استانی تا هنگام رشد شدید بازار دچار خوش‌بینی‌های مفرط نشوند و با اقدامات و سیاست‌های نسنجیده، رفتارهای گله‌ای (گروهی) را تقویت نکنند. بعضی از کارشناسان، سقوط بازار بورس را دلیلی بر ناآشنایی سرمایه‌داران خرد از بازار سرمایه و نبود فرهنگ سرمایه‌داری می‌دانند. بازار سرمایه ایران از تراحم منافع رنج می‌برد و تا این ساختار ناکارآمد وجود دارد امید به بهبود عملکرد آن نمی‌رود. با توجه به این نکات شایسته است اصلاحات ذیل در جهت رونق بازار سرمایه و بهبود کارکرد آن انجام پذیرد:

- حرکت به سوی حذف دامنه نوسان‌های محدود با تعیین استراتژی بلندمدت خود در چگونگی آزاد کردن دامنه نوسان
- حذف قوانینی که موجب کاهش نقدینگی این بازار شده است.
- حذف حجم مبنا
- رفع مقررات و قوانینی که موجب تراحم منافع در بازار سرمایه کشور شده است.
- تصویب هرگونه قوانینی که موجب شفافیت عملکرد کارگزاری‌ها و صندوق‌های سرمایه‌گذاری در مدیریت اموال مردم می‌شود.
- خودداری از تصمیمات مقطعی و صدور قوانین کوتاه‌مدت و خلاف ذات بازار سرمایه
- افزایش عرضه شرکت‌ها به بورس به‌ویژه شرکت‌های دولتی و حذف مدیریت دولتی در آنها
- حذف رانت‌های و مزایای شرکت‌های دولتی جهت هموارکردن زمین رقابت برای شرکت‌های خصوصی در بورس

- توسعه و گسترش زیرساخت‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری سازمان بورس.
- تلاش در جهت دو طرفه کردن بازار.
- الگوبرداری از بازارهای سرمایه پویا در سایر کشورها مثل آلمان، انگلیس، آمریکا و ...

صنعت‌بیه

سیم‌کارت اقتصادی
استان همدان در سال ۱۳۹۹

تهیه شده در معاونت اقتصادی
... تیرماه ۱۴۰۰ ...

مرور اجمالی بر صنعت بیمه در استان همدان

صنعت بیمه نیز همچون دیگر بخش‌های اقتصاد کشور در سال ۱۳۹۹ با بحران‌های مختلف از جمله تورم، بیماری کرونا، تعطیلی کسب و کارها و دست و پنجه نرم کرد. بخش صنعت بیمه استان طی سال ۱۳۹۹، جمعاً شامل ۹,۵۵۸,۱۰۰ میلیون ریال حق بیمه تولیدی و ۵,۳۰۹,۰۶۳ میلیون ریال خسارت پرداختی و ۷۳۹ شعبه فعال بیمه بوده است. در این سال حق بیمه سرانه به ازای هر نفر در استان ۵,۳۱۰ هزار ریال محاسبه شده است. حق بیمه تولیدی بیمه‌های دولتی در استان ۱,۶۷۹ میلیارد ریال و خسارت پرداختی بیمه‌های دولتی ۷۱۹ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ بوده است. ضریب نفوذ بیمه‌های دولتی در اقتصاد استان ۰,۰۳۵ و ضریب نفوذ بیمه‌های خصوصی در اقتصاد استان ۰,۰۱۶ و ضریب نفوذ کل صنعت بیمه استان در تولید ناخالص داخلی استان ۰,۰۲۰ می‌باشد. سهم بیمه‌های دولتی از کل حق بیمه تولیدی ۱۷,۵۶ درصد، سهم از خسارت پرداختی استان ۱۳,۵۴ درصد، سهم از حق بیمه سرانه استان ۱۷,۵۶ درصد و سهم از تعداد نمایندگی‌های استان ۱۸,۹۴ درصد می‌باشد. حق بیمه تولیدی بیمه‌های خصوصی در استان ۷,۸۷۹,۰۱ میلیارد ریال و خسارت پرداختی بیمه‌های خصوصی ۴,۵۹۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ بوده است. شرکت‌های بیمه‌گر خصوصی دارای اطلاعات در دسترس تا تاریخ ارسال گزارش با مجموع ۷,۸۷۹,۰۱ میلیارد ریال ۸۲,۴۴ درصد از کل حق بیمه تولیدی و حق بیمه سرانه استان را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین با ۴,۵۹۰ میلیارد ریال سهم ۸۶,۴۶ درصدی از کل خسارت پرداختی صنعت بیمه استان را دارا بودند. بخش خصوصی صنعت بیمه دارای ۵۹۹ نمایندگی فعال در بازار بیمه بود که سهم ۸۱,۰۶ درصدی در این حوزه از صنعت بیمه استان در سال ۱۳۹۹ را به خود اختصاص داده‌اند. ۴,۴۶۸ هزار ریال حق بیمه سرانه در استان همدان محاسبه گردید.

لازم به ذکر است که از بین ۳۱ شرکت بیمه خصوصی که در کشور فعالیت دارند تنها ۲۳ شرکت بیمه‌ای در استان همدان شعبه داشته و به فعالیت‌های بیمه‌ای مشغول هستند. این نشان می‌دهد که صنعت بیمه استان نیاز به تحول در ساختار و نوع کارکرد با توجه به شرایط جدید اقتصادی حاکم بر کشور و جهان دارد که با فراهم شدن بسترهای لازم و اهتمام مدیران ارشد کشور و استان و برنامه‌ریزی مطلوب در این حوزه می‌توان در آینده نزدیک تأثیر مثبت این صنعت را در توسعه کشور و استان شاهد باشیم و به ضرایب بالاتر نفوذ بیمه در کشور و استان که از اهداف بالادستی این صنعت در کشور می‌باشد دسترسی پیدا نموده و سهم بالاتری از تولید ناخالص داخلی را برای آن متصور باشیم.

واژگان کلیدی: همدان، صنعت بیمه، حق بیمه تولیدی، خسارت پرداختی، ضریب نفوذ بیمه

مقدمه

صنعت بیمه به لحاظ توان بالقوه‌ای که در فراهم ساختن زمینه‌های مناسب برای سرمایه‌گذاری‌های کلان دارد در حفظ حقوق بیمه‌گذاران و در نیل به رشد و توسعه اقتصادی کشور اهمیت فراوان دارد. صنعت بیمه دارای نقشی جبران‌کننده و حمایتی در اقتصاد هر کشوری است. موفقیت این صنعت، انگیزه و محرکی برای دیگر صنایع است و موجب افزایش کارایی شرکت‌ها می‌شود. صنعت بیمه، پشتوانه راسخی است که سهم قابل توجهی در تحقق این مهم خواهد داشت. کارگروه تحول در صنعت بیمه کشور، چشم‌انداز و اهداف این صنعت در سال ۱۴۰۴ را ترسیم نموده و راهبردها، سیاست‌ها و برخی از طرح‌ها و پروژه‌های دستیابی به آن اهداف را مشخص کرده است. از مهمترین عوامل مؤثر بر گسترش صنعت بیمه کشور می‌توان ایفای نقش نظارتی و تنظیم‌گری بیمه مرکزی و خروج از تصدی‌گری، حضور صنعت بیمه کشور در محیط بین‌المللی، گسترش فضای رقابتی در صنعت بیمه، افزایش ضریب نفوذ و تنوع‌بخشی به محصولات بیمه‌ای و نیز ارتقا کمی و کیفی سرمایه انسانی در بیمه مرکزی و صنعت بیمه را نام برد. بیمه مرکزی موظف است از طریق شرکت‌های بیمه نسبت به ارتقاء نقش اقتصادی بیمه در تأمین رفاه و امنیت مردم و افزایش ضریب نفوذ بیمه بازرگانی در طول اجرای برنامه به ۷ درصد برسد. افزایش سهم بیمه‌های عمر از حق بیمه‌های تولیدی، افزایش ضریب نفوذ بیمه و تأمین رفاه و امنیت مردم از اهداف پیش‌روی صنعت بیمه کشور و استان می‌باشد. از اینرو ضروری است سیاست‌گذاران عرصه اقتصادی کشور و در رأس آنها وزارت امور اقتصاد و دارایی برای ایفای نقش ویژه‌ای که در رونق تولید از طریق این حوزه (صنعت بیمه) می‌توانند داشته باشند، از تمامی ظرفیت‌های خود حداکثر بهره‌برداری را داشته باشند. سال ۱۳۹۹ سال تلخی برای اقتصاد کشور بود. شیوع ویروس کووید ۱۹ در اسفند ۱۳۹۸ تاکنون، تأثیرات مخربی بر ارکان مختلف زندگی اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و ... مردم و دولت داشته است. البته شیوع ویروس کرونا آثار مثبتی هم در برخی رشته‌های بیمه‌ای به همراه داشت و صنعت بیمه در مجموع توانسته است تاکنون از این بحران همه‌گیر عبور کند. همراهی بخش صنعت بیمه کشور با دولت در این بحران اپیدمی و پرداخت هزینه‌های ناشی از فوت اشخاص به دلیل کرونا از موارد مثبت کارنامه عملکردی صنعت بیمه در سال ۱۳۹۹ بود. صنعت بیمه یک نظام گسترده و چند وجهی است و متغیرهای زیادی در رشد و ارتقاء و بهینه‌سازی آن مؤثرند. با لزوم تحلیل درست از وضعیت موجود صنعت بیمه و اقتصاد کشور می‌توانیم اولویت‌های اصلی صنعت بیمه در سال ۱۴۰۰ را با توجه به شرایط و اقتضائات و اهداف این

صنعت تعریف نمائیم. نیروی انسانی، قوانین و مقررات، آموزش، ساختار سازمانی، شبکه فروش و ... از مهمترین ارکان تشکیل دهنده صنعت بیمه هستند. نوآوری و بهینه سازی در صنعت بیمه که از کلیدی ترین اولویت ها هستند با نیروی متخصص و کارآمد و خلاق که به- عنوان موتور محرکه این صنعت عمل می کند قابل دسترسی است.

در این فصل سیاست های اقتصادی صنعت بیمه استان و جهت گیری های استان در سال ۱۳۹۹ در بخش اول بررسی شده است. در بخش دوم نیز تحولات صنعت استان به تبعیت از کل کشور مورد تحلیل قرار گرفته است. در بخش سوم به بررسی و تحلیل وضعیت شاخص- های صنعت بیمه استان پرداخته شده است و در بخش پایانی با جمع بندی و نتیجه گیری از وضعیت صنعت بیمه استان، توصیه های سیاستی پیرامون مرتفع کردن مشکلات و موانع پیشروی این صنعت، کارگزاران دولتی و بخش خصوصی و نیز بازار تقاضای خدمات بیمه ای استان و تقویت و بهبود شرایط بازار در استان در اختیار برنامه ریزان، سیاستگذاران و مدیران ارشد ملی و استان قرار گرفته است.

۱۲-۱. سیاست های اقتصادی صنعت بیمه و جهت گیری های استان

ادامه فشارهای حداکثری آمریکا بر اقتصاد کشور بعد از خروج این کشور از توافقنامه برجام، در ادامه نتایج و آثاری که بر اقتصاد کشور داشت در سال ۱۳۹۹ باعث افت محسوس و قابل توجه همکاری و حضور شرکت های بیمه اتکایی بین المللی در بازار بیمه اتکایی ایران شد. در طرف دیگر به دلایل گفته شده و سایر دلایل، بخش زیادی از ریسک بیمه های اتکایی به شرکت های بیمه اتکایی داخلی یا توزیع ریسک بین شرکت های بیمه گر کشور منتقل شد که البته ریسک بزرگی بود و ضرورت ایجاد نمود تا نسبت های کلیدی از جمله کفایت سرمایه و ظرفیت نگهداری ریسک این شرکت ها به گونه ای مدیریت و صیانت شود که به هنگام بروز حوادث بزرگ بتوانند در برابر تعهدات خود پاسخگو باشند. در شرایط کنونی و افزایش بی سابقه تحریم ها و فشار حداکثری بر اقتصاد کشور و همچنین فشارهایی که بر صنعت بیمه کشور خصوصاً در بخش درمان و هزینه های پرداخت شده عمر و زندگی به آسیب دیدگان ناشی از ویروس کرونا، توجه به سیاست های اقتصاد مقاومتی برای گسترش و رونق تولید داخلی و جهش تولید و در نتیجه آن افزایش قدرت اقتصادی را امری ضروری نموده است که می تواند باعث ارتقاء هرچه بیشتر قدرت ملی در این حوزه شود. توجه به بهبود فضای سرمایه گذاری در کشور خصوصاً در بازار بیمه ها و تأثیراتی که خواهد گذاشت وظیفه صنعت بیمه را سنگین تر نموده است. صنعت بیمه خواهد توانست با اجرای سیاست-

ها و مأموریت‌های محوله در سطح کلان توان و قدرت خویش را در تأمین، تشکیل سرمایه و تقویت بنیه سرمایه‌گذاری اقتصادی جامعه نشان دهد و افراد را در برابر مخاطرات و حوادث غیرمترقبه پوشش داده و مسیر سالم سرمایه‌گذاری را برای سرمایه‌های کوچک هموار سازد.

از جهت‌گیری‌های استان در حوزه بازار بیمه می‌توان با طرح مسائل و مشکلاتی همچون حوادث و تشریح مزایا و عواقب خرید بیمه‌نامه‌ها به آگاه‌سازی مردم و فرهنگ‌سازی در شرایط کنونی، به گسترش و افزایش ضریب اعمال نفوذ بیمه‌نامه‌ها کمک نمود. اطلاع‌رسانی همگانی از مزایای خرید بیمه‌نامه‌ها همچون آتش‌سوزی و سیل و زلزله که عدم پوشش بیمه ای آنها مشکلات عدیده‌ای برای عموم مردم ایجاد می‌نماید از دیگر جهت‌گیری‌های حوزه صنعت بیمه ای استان در جهت گسترش و ضریب اعمال نفوذ بیمه و فرهنگ سازی عمومی خواهد بود.

در سال ۱۳۹۹ تلاش‌های فراوانی در سیاست‌گذاری و فعالیت‌های سندیکای مرکزی و استانی بر این موضوع و شناساندن تأثیر عمیق پوشش‌های متنوع بیمه‌ای در زندگی مردم خصوصاً اقشار کم درآمد در مقاطع بحرانی گردیده است. بدیهی است این اقدامات لازم اما کافی نیست و حتماً نیاز به پژوهش و آسیب‌شناسی موجود صنعت بیمه، هماهنگی و اقدامات جدی، همسو و مؤثر از طرف بیمه مرکزی، سازمان‌های اقتصادی کشور و مراجع قانون‌گذار و مشارکت شرکت‌های بیمه دولتی و خصوصی را دارد.

۱۲-۲. بررسی وضعیت تحولات صنعت بیمه

برخی از تحولات صنعت بیمه در سال ۱۳۹۹ به اختصار عبارتند از:

در سال ۱۳۹۹ گواهینامه ایزو ۹۰۰۱ بیمه آسیا تأیید شد. در پی انجام موفقیت‌آمیز ممیزی مراقبتی سالیانه سیستم مدیریت کیفیت مبتنی بر استاندارد ایزو ۹۰۰۱ در شرکت بیمه آسیا و انطباق الزامات این استاندارد، گواهینامه مربوطه برای این شرکت در سال ۱۴۰۰ تأیید و صادر شد.

از دیگر اتفاقات سال ۱۳۹۹ در حوزه صنعت بیمه، تصویب لایحه تأسیس صندوق بیمه حوادث همگانی حوادث طبیعی بود. بی‌تردید تأخیر در توانمندسازی صندوق مذکور ممکن است در شرایط حادثه خیز بودن کشور، چالش‌هایی را برای مردم و حتی خود دولت به دنبال داشته باشد. شرکت بیمه ایران به‌عنوان بیمه‌گر (بیمه پایه) مشخص شد و سایر شرکت‌های بیمه که توانگری مالی مناسب داشتند اقدام به فروش بیمه‌نامه پایه و یا فروش

بیمه نامه تکمیلی حوادث نمودند. بیمه مرکزی ایران موظف به نظارت دقیق در انجام تعهدات صندوق بر اساس مقررات مربوطه است.

از دیگر تحولات صنعت بیمه در سال ۱۳۹۹ طبق اظهارات وزیر امور اقتصادی و دارایی پیشرفت و رشد ضریب نفوذ صنعت بیمه کشور است.

تحول از بقیه مؤلفه‌هایی که در موضوع تحول دیجیتال در صنعت بیمه مطرح می‌شود مهمتر است و باید در استراتژی‌های صنعت بیمه به‌ویژه در سرمایه‌گذاری‌هایی که انجام می‌شود و رویکردهایی که صنعت به خود می‌گیرد مورد عنایت ویژه قرار بگیرد. مجریان صنعت بیمه، نیاز به تحول دارند و تمامی شبکه فروش و کارکنان صنعت به‌عنوان سفیران صنعت در ارزیابی مدیریت ریسک، باید در امر دیجیتال تجهیز شوند. در حال حاضر صنعت بیمه تا حدود زیادی از تحولات عقب است و باید جبران کند. صنعت بیمه نیازمند درک عمیق از وضعیت بیمه‌گری و تحولات سبک زندگی مردم در آینده است و باید خود را با این تحولات تطبیق دهد. در بخش کسب و کارهای متعدد شاید نیاز به این باشد که ادغام و تحولات بین کسب و کاری ایجاد شود.

در ۱۰ سال اخیر، بیمه اگرچه یک شیب ملایم رو به بالا را سپری کرده است اما آن‌طور که به‌عنوان توسعه و بزرگ شدن حجم بازار مدنظر است رشد نداشته است. در واقع اگر تورم را در نظر بگیریم حجم بازار بیمه کوچک‌تر شده است. بیمه به درآمدسرانه، سرمایه‌گذاری، اشتغال و مواردی از این دست ارتباط دارد. در بعضی از رشته‌ها مثل بیمه عمر به‌رغم رکود، با رشد واقعی هم روبه‌رو بودیم. سهم بیمه‌های زندگی از هفت تا هشت درصد در سال‌های گذشته به ۱۸ درصد در حال حاضر رسیده است. این موارد حاکی از این است که در کل، صنعت در ابعادی توسعه پیدا کرده است اما این توسعه نامتوازن بوده است. به‌طور کلی انتظاری که از توسعه در صنعت بیمه می‌رود باید با نگاه به بسترها باشد. در گذشته شرکت‌های بیمه‌ای در مواجهه با ریسک‌های بزرگ از بیمه‌گران اتکایی خارجی استفاده می‌کردند که با خروج بیمه‌گران اتکایی از کشور، شرکت‌های بیمه‌ای یکسری راهکار برای مواجهه با این مشکل اندیشیدند. درآمد بیشتر شرکت‌ها در بیمه‌های باربری روی کالاهای وارداتی است که در شرایط کرونا به شدت کاهش یافته است. طبق آمارهای منتشر شده، ضریب نفوذ بیمه در ایران در خوش‌بینانه‌ترین حالت ۲٫۵ درصد است که این ضریب در متوسط دنیا ۷ درصد و در کشورهای توسعه‌یافته بین ۱۱ تا ۱۴ است. عدم اولویت‌گذاری موضوع بیمه از سوی سیاست‌گذاران و عدم مطالبه‌گری بیمه‌گذاران منجر شده صنعت بیمه موضوع استراتژیکی نباشد. عدم نگاه استراتژیک منجر شده بیمه با فناوری‌های نوین ارتباط

کمتری بگیرد و روند تحولات فناورانه در صنعت بیمه کندتر باشد. اگر به ترکیب پرتفوی صنعت بیمه نگاه کنیم بخش اعظم پرتفویی که صنعت بیمه تولید می‌کند، بیمه اجباری و ثالث است که این بیمه خریدار چندانی ندارد. هر وقت ترکیب پرتفو به سمت بیمه‌های اختیاری و بلندمدت مانند عمر حرکت کند، می‌توان انتظار داشت هم ضریب نفوذ بیمه در بین مردم بیشتر شود، هم بیمه از قید و بند فروش بیمه‌های اجباری خلاص شود. از منظر اقتصادی نیز شرایط به سمتی حرکت کرده که مردم اقبال کمتری به بیمه نشان می‌دهند. در شرایط اقتصادی کنونی، مردم بیشتر به نیازهای معیشتی خود می‌پردازند تا اینکه موضوع ایمنی و بیمه برای آنها در اولویت باشد. شاید در حرف، موج‌هایی تحت عنوان تحول و بازاریابی دیجیتال راه افتاده باشد اما عملاً شواهدی مبنی بر رخ دادن این اتفاق در درون شرکت‌های بیمه و در کلان صنعت بیمه یا ارتباط صنعت بیمه با سایر صنایع و خدمات نمی‌بینیم. هرچند شرایط اپیدمی کرونا محرکی برای صحبت کردن در مورد دیجیتالی شدن در صنعت بیمه شده اما به جرأت می‌توان گفت بیمه در فرایندهای تجاری، اداری و صنعتی غایب بوده و به یک موضوع لوکس تبدیل شده است. اگر صنعت بیمه بخواهد پذیرای استارت‌آپ‌ها باشد، نیاز به فضا و بستر مناسب دارد و باید زیرساخت‌های این حضور آماده و یک نقشه راه برای آن تهیه شود؛ بدون اینها استارت‌آپ‌ها موفق نخواهند بود. جز الکترونیکی شدن برخی از فرایندها و آمدن محرک‌هایی مانند استارت‌آپ‌های فروش که بر اساس سبک زندگی مردم و تمایل به خرید اینترنتی صورت گرفته، نمی‌توان گفت استارت-آپ‌ها و فناوری‌های نوین تحولات چشمگیر در صنعت بیمه داشته‌اند. صنعت بیمه در ایران تحت تأثیر وضعیت شاخص‌های کلان به ویژه تورم، با موانعی پیش‌روی توسعه خود روبه‌رو شده است و وضعیت اقتصادی سبب شده است پول‌هایی که وارد صنعت بیمه می‌شوند «استعداد سرمایه‌گذاری» نداشته باشند. ارائه تصویری از وضعیت فعلی صنعت بیمه در ایران به کمک برخی شاخص‌ها، انتظارات و مطالبات از نهاد ناظر را بیان می‌کند. از نهاد ناظر صنعت بیمه (بیمه مرکزی جمهوری اسلامی) انتظار «هدایت» صنعت بیمه در حوزه‌هایی از جمله تحول دیجیتال را داریم. سیاست‌گذار می‌تواند با آنچه «رسمیت‌بخشی» به تحولات می‌خوانیم، به تحول در بیمه دامن بزند. از طرف دیگر، کوتاهی‌های درونی صنعت بیمه و نبود «داده‌محوری» در تصمیمات و نزدیک نشدن به مشتری به تبع آن، عمده این کاستی-هاست.

در اواخر سال ۱۳۹۸ و در ادامه در سال ۱۳۹۹ در محدوده و بازه گسترش ویروس و اپیدمی کرونا سرعت در بخشی از تحولات صنعت بیمه را داشتیم. ورود شرکت‌های جدید بیمه‌ای و

در ادامه این مسیر ورود استارت آپ‌ها به صنعت بیمه گامی مهم برای ایجاد تحول در صنعت بیمه بود. اگرچه سرعت تغییر در فضای کسب و کار بیمه‌ای تا حدی کند بود، اما این مهم در حال محقق شدن است و به نظر می‌رسد که کرونا تا حدی به این موضوع سرعت بخشیده است. در شرایطی که زمینه فعالیت برای استارت آپ‌ها فراهم است، می‌توان با کمک آنها، دامنه فعالیت را در حوزه خدمات جدید بیمه‌ای و به‌کارگیری روش‌های نوین گسترش داد و قطعاً در این حوزه جای کار زیاد است. در شرایط حال حاضر، شرکت‌های بیمه‌ای هر چقدر بتوانند در بحث خدمات آنلاین، رضایت مشتریان را جلب کنند و خدماتشان را به شکل برخط و الکترونیکی ارائه دهند، بی‌تردید این مهم جامعه آماری را در این صنعت افزایش و فرهنگ استفاده از بیمه را بیش از گذشته ترویج خواهد داد و این قطعاً به رشد ضریب نفوذ بیمه و توسعه صنعت بیمه کمک می‌کند. ما در حال حاضر با ریسک‌های در حال ظهور یا نوظهوری‌های متعددی مواجه هستیم که باید همگام با بروز این ریسک‌ها، پوشش‌ها و مدل‌های جدیدی از مدیریت ریسک را تعریف کنیم. صنعت بیمه باید از فضای سنتی که در آن قرار گرفته، فاصله بگیرد و با نگاه مشتری‌مدارانه، درصدد شناسایی نیازهای جدید جامعه برآید و متناسب با آن، محصول با کیفیت ارائه کند. همواره کسب‌وکارها در دوران مختلف با فرصت‌ها و تهدیدهای بیرونی زیادی روبه‌رو بوده‌اند که اینک کرونا به‌عنوان یکی از همین تهدیدها، توانسته در طول یک سال گذشته، بسیاری از بخش‌ها از جمله صنعت بیمه را متأثر کند و چالش‌های متعددی را برای این بخش به‌وجود آورد. اگرچه کرونا طی این مدت اثرات منفی مستقیم و غیرمستقیم زیادی بر عملکرد شرکت‌های بیمه‌ای داشته است، اما در عین حال به نظر می‌رسد فرصت مناسبی بوده تا در این حوزه تحول ایجاد شود. در پی شیوع کرونا و ایجاد محدودیت‌ها، این مهم در صنعت بیمه احساس شد که شرکت‌های بیمه‌ای برای حفظ مشتریان و سهم بازارشان، باید به سمت الکترونیکی کردن خدمات پیش بروند. در همین راستا طی این مدت با هماهنگی‌هایی که در صنعت ایجاد شد، شرکت‌ها در بحث ارزیابی خسارت‌ها، دریافت مدارک و مستندات پرونده‌های خسارت، صدور معرفی‌نامه، صدور بیمه‌نامه و... به صورت جدی وارد بحث غیرحضوری کردن خدمات شدند و این موضوعی بود که در بخش‌های متعدد صنعت بیمه سرمد با جدیت دنبال شد.

یکی از اقدامات مثبتی که سال گذشته انجام گرفت ابلاغ مجوز کارگزاری‌های آنلاین بود که بر اساس آن، امکان بازاریابی و فروش آنلاین برای موسسه‌های بیمه، نمایندگان و کارگزاران رسمی آنها فراهم شد و این اقدام گام مثبتی برای توسعه فناوری‌های جدید و خروج صنعت

بیمه از شکل سنتی بود. بی تردید این اقدامات باعث خواهد شد فعالیت‌های آنلاین گسترش پیدا کنند و بازاریابی و امکان فروش آنلاین در رشته‌های بیمه‌ای فراهم شود که این دستاورد بسیار خوبی است که صنعت بیمه در حال تجربه کردن آن است. این موضوع فضای رقابتی را در بین شرکت‌ها تشدید خواهد کرد و باعث خواهد شد شرکت‌ها برای حفظ مشتریان و افزایش سهم بازارشان، در این فضای رقابتی به وجود آمده، به ارائه خدمات بهتر و باکیفیت بپردازند، نه اینکه با اعمال نرخ‌های فنی، اقدام به جذب مشتری کنند. این فضا، شرایط را برای فعالیت استارت‌آپ‌ها نسبت به گذشته بیشتر فراهم کرده و می‌توان با کمک آنها دامنه فعالیت‌ها را در حوزه خدمات جدید بیمه‌ای و به کارگیری روش‌های نوین، گسترش داد. لزوم ارائه محصولات جدید بیمه‌ای همچون بیمه‌نامه سایبری، با توجه به گسترش فعالیت‌های الکترونیکی و دیجیتالی شدن طیف وسیعی از بخش‌ها، این موضوع ریسک‌های متعددی را با خود همراه کرده است که نیاز است صنعت بیمه به شکل دقیق به این حوزه ورود کرده و ریسک‌های موجود در این حوزه را پوشش دهد. به نظر می‌رسد شیوع کرونا چالش دیگری پیش‌روی صنعت بیمه داشته و هنوز هم دارد و تاکنون ابعاد دقیق آن مشخص نشده و معلوم نیست این ویروس چه زمانی ریشه‌کن خواهد شد ولی کرونا می‌تواند هزینه‌های درمانی را در شرکت‌های بیمه افزایش دهد؛ البته هزینه‌های درمان کرونا جزو هزینه‌های تحت پوشش در بیمه‌نامه‌های عمر نیست و فقط فوت‌شدگان تحت پوشش بیمه عمر، سرمایه بیمه عمر خود را دریافت خواهند کرد. اگر این ویروس از کنترل خارج شود و فاجعه‌ای اتفاق بیفتد که ۶۰-۷۰ درصد مردم دچار کرونا شوند افزایش هزینه‌های ناشی از فوت بیمه‌شدگان عمر را برای شرکت‌های بیمه‌ای به دنبال خواهد داشت.

مهم‌ترین و نخستین نقطه قوت صنعت بیمه در سال گذشته، رویکرد مثبت بازار سرمایه به سهام شرکت‌های بیمه‌ای بود. بر خلاف سنوات قبل که ارزش بازار سهام شرکت‌های بیمه از ارزش واقعی کمتر بود، خوشبختانه در سال ۱۳۹۸ سهام شرکت‌های بیمه مورد اقبال بازار واقع شدند و به ارزش ذاتی و واقعی، نزدیک شدند که این موضوع، اتفاق مبارکی برای شرکت‌های بیمه‌ای است. دومین نقطه قوت صنعت بیمه در سال ۱۳۹۹، این است که حوادثی که در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ شاهد وقوع آنها در کشور بودیم، با وجود آنکه موجب تألم خاطر مردم ایران شد؛ اما نگرش مردم را نسبت به بیمه‌ها تغییر داد و به نظر می‌رسد تا سال ۱۴۰۰، ضریب نفوذ بیمه‌ها مخصوصاً در رشته بیمه‌نامه‌های آتش‌سوزی، رشد قابل ملاحظه‌ای خواهد داشت. گرایش مردم به بیمه‌ها و ارتقای فرهنگ بیمه نیز،

اتفاق مثبتی در صنعت بیمه خواهد بود. ضمن آنکه باعث می شود در صورت وقوع حوادث ناگوار، حداقل مردم از لحاظ مالی، فشار کمتری متحمل شوند.

اگرچه صنعت بیمه در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال قبل آن، رشد خوبی داشته ولی کارگزاران این صنعت باید جهت نفوذ بیشتر بیمه در اقتصاد کشور از ابزارها و فن آوری های نوین و نظارتی، استفاده بیشتری را ببرند تا بتوانند ارزیابی واقعی تری از برآورد خسارت ها و پرداخت ها داشته باشند. از منظر دیگر، استفاده از فن آوری های نوین و بروز در صنعت بیمه می تواند نیازهای واقعی فعالان اقتصادی و همچنین مردم را بیشتر از گذشته احصاء و جهت پوشش بیمه ای کسب و کارها اقدامات لازم را انجام دهند.

در سال ۱۳۹۹ درخصوص مواجهه با بیماری کرونا که در اواخر سال ۱۳۹۸ گریبانگیر مردم، کسب و کارها و فعالیت های اقتصادی و به طور کلی سلامت و معیشت مردم شد، با همگرایی خوبی که شرکتهای بیمه و سایر دستگاه های اجرایی و خدمات رسان داشتند تلاش مضاعف جهت شکست این بیماری و حمایت از بخش آسیب پذیر مردم و کسب و کارها در دستور کار قرار گرفت. از جمله اینکه شرکت های بیمه با تدابیر اندیشیده شده بیمه مرکزی به بیمه گذاران خود در بیمه شخص ثالث مهلت سه ماهه برای تمدید بیمه - نامه ها داد. با تصویب آیین نامه مربوط به فعالیت استارت آپ های بیمه ای، با تأیید و تهیه دستورالعمل های مختلف و تخصصی، مجوزهای کارگزاری بیمه ای برخط توسط بیمه مرکزی صادر شد. رویکرد بیمه مرکزی به عنوان مقام ناظر در این خصوص، رویکردی حمایتی است چرا که اعتقاد بر این است که استارت آپ های بیمه ای مکمل فروشندگان سنتی اند و شبکه فروش بیمه باید خود را تجهیز نموده تا با استفاده از تکنولوژی های جدید خدمات مناسب تر و سریع تر ارائه نماید.

۱۲-۳. بررسی و تحلیل شاخص های کلان صنعت بیمه

صنعت بیمه یکی از شاخص های توسعه یافتگی اقتصادی کشور است، از یک سو همچون نهادهای اقتصادی بازار پول و اعتبار دارای اهمیت بوده و از سوی دیگر به عنوان پشتیبان فعالیت دیگر نهادهای اقتصادی عمل می کند. صنعت بیمه با گردآوری حق بیمه های دریافتی، در توسعه اقتصادی دارای نقش مهمی است. واردات، صادرات و سرمایه گذاری در شرایط تحریم ریسک آفرین است لذا باید همه نهادهای مالی و اقتصادی مرتبط با صنعت بیمه با همکاری همدیگر ریسک موجود را پوشش دهند. تحریم های اقتصادی آمریکا بیشتر در حوزه بیمه ای، بانکی، نفت و سایر کالاهای صادراتی اقتصاد کشور را تحت فشار قرار داده

است. بنابراین به وضوح مشخص است که نقش بیمه‌ها در اقتصاد تا چه اندازه می‌تواند پررنگ باشد. ماهیت بیمه امنیت بخشی به جامعه و مردم و پشتیبانی از فعالیت‌های اقتصادی و کسب و کارهاست. صنعت بیمه از طریق ارائه آمار عملکرد خود به‌ویژه رشد حق بیمه و مقدار خسارت پرداختی و بیش از همه بر اساس شاخص نفوذ بیمه و حق بیمه سرانه، کوشش کرده است وضعیت خود را تابعی از اوضاع اقتصاد کشور نشان دهد. شاخص‌های مختلفی برای سنجش وضعیت صنعت بیمه مورد استفاده قرار می‌گیرد. بر اساس این شاخص‌ها می‌توان جایگاه فعلی صنعت بیمه استان را مشخص و بر اساس آنها موفقیت در سیاست‌های پیش برنده صنعت بیمه را مورد بررسی قرار داد.

۱۲-۴. بررسی و تحلیل شاخص‌های عملکردی شرکت‌های بیمه استان

از حدود ۳۱ شرکت بیمه‌ای فعال در کشور، تنها شرکت بیمه ایران دولتی بوده و مابقی خصوصی یا خصوصی می‌باشند. در استان همدان بیمه ایران به‌عنوان تنها شرکت بیمه دولتی، سهم زیادی از فعالیت‌های بیمه‌ای استان را به عهده دارد و از بین شرکت بیمه‌ای که به‌صورت خصوصی فعالیت دارند ۲۳ شرکت بیمه‌ای در استان شعبه داشته و به فعالیت خدمات بیمه‌ای مشغول هستند.

برای محاسبه ضریب نفوذ بیمه در استان چه در بخش دولتی و چه در بخش خصوصی می‌بایست از آمار مربوط به تولید ناخالص داخلی استان در سال ۱۳۹۸، استفاده نماییم که برابر با مقدار ذیل می‌باشد:

GDP یا تولید ناخالص داخلی استان همدان در سال ۱۳۹۸ برابر با ۴۶۷,۳۸۸,۳۲۶ میلیون ریال بوده است. بر اساس آمار ارائه شده در مرکز آمار ایران، جمعیت استان همدان در سال ۱۳۹۸، حدود ۱,۸۰۰,۰۰۰ نفر برآورد گردیده است.

وضعیت عملکرد بیمه‌های دولتی و خصوصی استان در سال ۱۳۹۹ در جدول (۱-۱۲)، نشان داده شده است و همانگونه که مشاهده می‌شود جمعاً ۹,۵۵۸,۱۰۰ میلیون ریال حق بیمه تولیدی و ۵,۳۰۹,۰۶۳ میلیون ریال خسارت پرداختی و ۷۳۹ شعبه فعال در بخش عملکردی صنعت بیمه استان دیده می‌شود. در سال ۱۳۹۹ حق بیمه سرانه به ازای هر نفر در استان ۵,۳۱۰ هزار ریال طبق محاسبات برآورد شده است.

تنها نماینده بیمه‌های دولتی در استان، بیمه ایران است که به تنهایی حجمی حدوداً ۱۷,۵۶ درصدی از حق بیمه تولیدی و با حق بیمه سرانه ۹۳۳ هزار ریال سهم ۱۷,۵۶ درصدی از حق بیمه سرانه و با میزان خسارت پرداختی ۷۱۹ میلیارد ریالی، سهم ۱۳,۵۴

درصدی از خسارت پرداختی و همچنین با تعداد شعبات (۱۴۰ شعبه) از تعداد شعبات نمایندگی‌های بیمه صنعت بیمه استان سهم ۱۸,۹۴ درصدی را به خود اختصاص داده است. در سال ۱۳۹۹ حق بیمه تولیدی این شرکت ۱,۶۷۹ میلیارد ریال و خسارت پرداختی آن ۷۱۹ میلیارد ریال بوده است.

شرکت‌های بیمه‌گر خصوصی دارای اطلاعات در دسترس تا تاریخ ارسال گزارش، با مجموع ۷,۸۷۹,۱۰۰ میلیون ریال ۸۲,۴۴ درصد از کل حق بیمه تولیدی و حق بیمه سرانه استان را به خود اختصاص داده اند. حق بیمه سرانه ۴,۴۶۸ هزار ریال در استان برآورد شده است. شرکت‌های بیمه‌گر خصوصی در استان در بخش دیگر با ۴,۵۹۰,۰۶۳ میلیون ریال سهم ۸۶,۴۶ درصدی از کل خسارت پرداختی را داشته و نیز با ۵۹۹ نمایندگی فعال سهم ۸۱,۰۶ درصدی در این حوزه از صنعت بیمه استان در سال ۱۳۹۹ را به خود اختصاص داده اند. از تعداد ۲۳ شرکت بیمه خصوصی استان، ۲۲ شرکت دارای اطلاعات بودند و تا تاریخ ارسال گزارش تنها به اطلاعات مورد نظر شرکت بیمه ملت دسترسی نداشتیم.

ضریب نفوذ بیمه در استان طبق محاسبات انجام شده در بخش دولتی، خصوصی و کل صنعت بیمه استان با توجه به GDP موجود و اطلاعات دریافتی از شرکت‌های بیمه‌گر استان به شرح ذیل محاسبه شده است:

- ضریب نفوذ بیمه‌های دولتی در اقتصاد استان در سال ۱۳۹۹ رقم ۰,۰۰۳۵ می‌باشد.
- ضریب نفوذ بیمه‌های خصوصی در اقتصاد استان در سال ۱۳۹۹ رقم ۰,۰۱۶ می‌باشد.
- ضریب نفوذ صنعت بیمه استان در اقتصاد استان در سال ۱۳۹۹ رقم ۰,۰۲۰ می‌باشد.

جدول ۱۲-۱. وضعیت عملکرد بیمه‌های دولتی و خصوصی استان در سال ۱۳۹۹

نام شرکت بیمه	حق بیمه تولیدی (میلیون ریال)	حق بیمه سرانه (هزار ریال)	خسارت پرداختی (میلیون ریال)	تعداد نمایندگی
ایران بیمه	۱,۶۷۹,۰۰۰	۹۳۳	۷۱۹,۰۰۰	۱۴۰
بیمه آسیا	۱,۲۱۶,۱۴۹	۷۶۷	۷۷۲,۳۰۱	۶۵
بیمه رازی	۲۰۸,۷۳۱	۱۱۶	۱۰۳,۹۱۵	۳۴
بیمه دانا	۱,۱۲۳,۸۸۶	۶۲۴	۸۰۶,۰۶۹	۳۵
بیمه البرز	۳۰۶,۴۲۶	۱۷۰	۱۸۸,۷۵۹	۳۴
بیمه میهن	۹۱,۳۱۷	۵۱	۶۱,۵۹۱	۱۵
بیمه تجارت نو	۶۵۹,۲۳۴	۳۶۶	۳۵۸,۹۵۳	۲۵
بیمه کوثر	۴۵۴,۷۰۰	۲۵۳	۲۴۸,۷۰۰	۲۴

۳	۲۷,۰۰۰	۷	۱۲,۰۰۰	بیمه آرمان
۱۵	۶۴,۴۱۰	۱۲۰	۲۱۶,۵۵۶	بیمه سرمد
۱۴	۲۹,۹۶۴	۷۵	۱۳۵,۰۲۳	بیمه کارآفرین
۲۲	۶۹,۷۵۶	۸۵	۱۵۳,۵۲۰	بیمه دی
۴۱	۴۳۵,۲۶۸	۶۴۵	۱,۱۶۱,۸۱۹	بیمه پاسارگاد
۴۳	۳۶۱,۰۸۶	۲۶۶	۴۷۹,۶۰۱	بیمه پارسبان
۲۹	۱۳۸,۳۸۶	۹۵	۱۷۱,۷۸۰	بیمه ما
۳۸	۳۱۶,۴۲۷	۲۲۸	۴۱۰,۳۴۴	بیمه سینا
۳۲	۲۹۶,۲۶۳	۱۷۵	۵۳۰,۹۶۵	بیمه معلم
۳۸	۲۷,۲۴۸	۲۹۵	۱۰۳,۴۴۷	بیمه سامان
۲۱	۱۲,۰۰۰	۵۷	۳۷,۵۰۴	بیمه تعاون
۱	۳,۰۰۴	۲۱	۶,۳۲۴	بیمه آسماری
۱۴	۱۷,۷۳۰	۴۸	۸۵,۱۱۸	بیمه حکمت صبا
۵۶	۲۵۱,۲۲۸	۴	۳۱۴,۶۵۰	بیمه نوین
-	-	-	-	بیمه ملت
۱۴۰	۷۱۹,۰۰۰	۹۳۳	۱,۶۷۹,۰۰۰	وضعیت بیمه های دولتی استان
۵۹۹	۴,۵۹۰,۰۶۳	۴,۴۶۸	۷,۸۷۹,۱۰۰	وضعیت بیمه های خصوصی استان
۷۳۹	۵,۳۰۹,۰۶۳	۵,۴۰۱	۹,۵۵۸,۱۰۰	وضعیت کل صنعت بیمه استان

مأخذ: شرکت های بیمه دولتی و خصوصی استان همدان

اطلاعات آماری شرکت بیمه ملت به دلیل عدم دسترسی به اطلاعات تا تاریخ ارسال گزارش جهت تحلیل دقیق وضعیت صنعت بیمه استان علی رغم پیگیری های فراوان در دسترس نمی باشد.

۱۲-۵. جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی برای استان

شکی نیست صنعت بیمه استان نیاز به تحول دارد که با فراهم شدن بسترهای لازم و اهتمام مدیران ارشد استان می توان در آینده نزدیک، مؤثر بودن این صنعت را در توسعه استان شاهد باشیم. ایران کشور حادثه خیزی است و آسیب پذیر بودن آن در برابر حوادث پیش بینی شده و نشده طبیعی به دلیل ضعف در ساختار زیرساخت ها بر کسی پوشیده نیست. به همین دلیل، یکی از راه های افزایش ضریب نفوذ بیمه، اجرایی شدن قانون بیمه حوادث همگانی و پوشش ریسک های ناشی از حوادث غیرمترقبه است. این صندوق با حمایت نهادهای مرتبط می تواند گامی رو به جلو در پیشبرد اهداف صنعت بیمه و انجام رسالت واقعی در این حوزه در کشور بردارد. در این بخش با تشریک اطلاعات کارشناسان

بیمه‌های استان و کارشناسان اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان، توصیه‌های سیاستی در حوزه صنعت بیمه جهت تصمیم‌سازی درست و به موقع توسط مسئولین مربوطه و ارشد استان به شرح ذیل ارائه می‌گردد:

- طرح بیمه مسافران ورودی به استان به منظور تقویت صنعت گردشگری و گسترش و تحت پوشش قرار دادن بخش غالب و دارای مزیت نسبی استان (به عنوان نمونه بخش کشاورزی، صنعت و معدن، میراث فرهنگی و گردشگری و ساختمان) در سطح استان
- گرایش نهادها و مراکز دولتی به برگزاری مناقصه و درخواست‌های منطقی از شرکت‌های بیمه
- امکان وجود رقابت در خدمات بیمه‌ای بین تمام شرکت‌های بیمه‌ای در ارائه خدمات به مردم و مراکز دولتی و ایجاد فرصت برابر جهت افزایش کیفیت خدمات‌دهی بیمه‌ها و جلوگیری از انحصار برخی خدمات به یک بیمه خاص
- اجبار نمودن خرید بیمه آتش‌سوزی و ... توسط اصناف و بخش ساختمان
- ورود مسئولین ارشد دولتی در وزارت امور اقتصادی و دارایی و در استان درخصوص تخطی سازمان‌های دولتی در آیین‌نامه‌های معاملات دولتی
- جلوگیری از تغییر و تحول بسیار زیاد در ستاد و مدیران ستادی حوزه‌های بیمه‌ای
- حمایت از وضعیت شغلی پرسنل و نیروهای انسانی حوزه صنعت بیمه و برنامه‌ریزی مدون در این بخش
- تعادل بیشتر پلیس و شرکت‌های بیمه‌ای در حوزه خسارات ناشی از آتش‌سوزی و حوادث ساختگی و صحنه‌سازی شده
- پژوهش و آسیب‌شناسی مشکلات صنعت بیمه استان و ارائه راهکارهای بهینه جهت بهبود وضعیت
- تلاش صنعت بیمه استان در جهت شناسایی بازار و طراحی محصولات منطبق با نیازهای مشتری با ایجاد یک بانک اطلاعاتی جامع
- فراهم نمودن بستر ارتقاء صنعت بیمه در بخش بیمه‌های زندگی به عنوان عامل مهم و تأثیرگذار در این حوزه
- تغییر و اصلاح سیستم تعرفه‌ای حق بیمه (که امکان توسعه طرح‌های بیمه‌ای مختلف برای اقشار گوناگون جامعه با درآمدهای مختلف را سلب نموده است)
- الزام دانشگاه‌ها و مراکز علمی و پژوهشی و آموزش عالی جهت همکاری و هماهنگی با صنعت بیمه استان در موضوعات مهم و کاربردی صنعت بیمه (وابستگی صنعت بیمه

- به منابع اطلاعات فنی و مؤسسات و متخصصان خارجی با همکاری پژوهشی مراکز علمی کشور قابل رفع می‌باشد)
- تلاش در جهت رفع محدودیت‌های موجود در جذب پرتفوی بیمه‌ای خارج از کشور با همکاری بیمه مرکزی و سیاست‌گذاران کلان این حوزه
- رفع ایرادات موجود جهت تطبیق اساسنامه شرکت‌های بیمه با قانون تجارت
- استفاده بهینه از ظرفیت کامل بیمه‌ای کشور و استان و تلاش در جهت شناسایی و محاسبه دقیق نیاز بیمه کشور به بیمه اتکایی خارجی از سوی صنعت بیمه
- الکترونیکی کردن کلیه فعالیت‌های بیمه و فاصله گرفتن از فعالیت به شیوه‌های سنتی
- بررسی فعالیت و شیوه‌های مدیریت بیمه‌ها و سنجش عملکردی آنها توسط بیمه مرکزی و حذف شرکت‌های بیمه‌ای زیان‌ده که صرفه اقتصادی ندارند و یا ادغام در یک شرکت سودده و دارای صرفه اقتصادی
- توسعه بیمه‌ها و طراحی پوشش‌های به‌روز و جدید بیمه‌ای و مناسب با شرایط اقتصادی گروه‌های هدف و موقعیت اقتصادی استان
- توسعه بیمه‌های با پوشش بیماری‌های همه گیر و اپیدمی
- رونق و تنوع بخشی به شکل و نوع بیمه‌های عمر و زندگی و رقابتی‌تر کردن این فضا با طراحی و تنوع مزایای جانبی بیمه‌ها جهت ترغیب و تشویق بیمه‌گذاران عمر
- افزایش تعامل صنعت بیمه استان و کشور با دیگر نهادهای مالی کشور و استان از جمله بانک‌ها و بازار سرمایه
- ارزیابی عملکرد شرکت‌های بیمه و نظارت مستمر بر فعالیت آنها
- سرمایه‌گذاری بیمه‌ها در بخش کسب و کار و کارآفرینی استان و پوشش ریسک سرمایه‌گذاری‌ها در این حوزه و حمایت بیمه‌ای از شرکت‌های دانش‌بنیان
- برنامه‌ریزی و هدایت سرمایه‌های بیمه‌ها در جهت حمایت و توسعه کارآفرینی و بهبود محیط کسب و کار و تولید
- تعامل بیشتر شرکت‌های بیمه استان با دستگاه‌های قضایی و تعیین شعبه‌های ویژه جهت رسیدگی به امورات بیمه‌ها
- افزایش تعداد ارزیابان خسارت در استان.

بازار پول و اعتبار

سیمای اقتصادی
استان همدان در سال ۱۳۹۹

تهیه شده در معاونت اقتصادی
... تیرماه ۱۴۰۰ ...

مروری اجمالی بر بازار پول و اعتبار

از رسالت‌های اصلی بانک‌ها و نهادهای بازار پول و اعتبار می‌توان به ایجاد پویایی و رونق در حوزه تولید، اشتغال و صادرات، برنامه‌ریزی برای کنترل نقدینگی و مهار تورم، جلوگیری از رکود، حرکت به سمت تک‌نرخ شدن ارز، واگذاری بنگاه‌های اقتصادی و بانک‌ها، هدف‌گذاری نرخ ارز و تعادل بیشتر با صادرکنندگان جهت برگشت ارز حاصله به چرخه اقتصاد و ... اشاره کرد. به‌طور کلی، در بخش بازار پول و اعتبار استان همدان طی سال ۱۳۹۹ نسبت تسهیلات اعطایی به سپرده‌های بانکی مرتبط با بانک‌های عضو کمیسیون هماهنگی بانک‌های استان همدان معادل ۷۲,۰۱ درصد بوده است که نسبت به سال گذشته معادل ۲۲,۹۷ درصد افزایش را نشان می‌دهد. همچنین طبق اطلاعات در دسترس، خالص معوقات بانکی نسبت به سال قبل ۶۷۲,۰۹۵ میلیون ریال افزایش یافته است. مانده سپرده‌های بانکی در سال ۱۳۹۹ معادل ۳۲۵,۷۳۱,۵۷۲ میلیون ریال بوده است و نسبت به سال ۱۳۹۸ با رشد ۵۸,۳۵ درصدی همراه بوده است. همچنین مانده تسهیلات بانکی در سال ۱۳۹۹ معادل ۲۳۴,۵۷۱,۲۸۱ میلیون ریال بوده و نسبت به سال ۱۳۹۸ با رشد ۹۴,۴۷ درصدی همراه بوده است.

واژگان کلیدی: همدان، بازار پول و اعتبار، سپرده‌های بانکی، تسهیلات اعطایی، مطالبات معوق

مقدمه

بازار پول و اعتبار به عنوان یکی از بازارهای کارا و اثرگذار در اقتصاد و پشتیبان بنگاه و خانوارهاست. در سال‌های اخیر و مخصوصاً در سال ۱۳۹۹ نظام پولی و بانکی کشور در ارائه خدمات غیر حضوری به مردم و مشتریان پیشرفت‌های قابل ملاحظه‌ای از این حیث داشته است. آسیب‌های تحمیل شده بر این بازار ناشی از تحریم‌ها و فشارهای حداکثری اقتصادی بر شبکه بانکی کشور، کاهش ارزش پول ملی، شیوع ویروس کرونا و پیک‌ها و موج‌های گسترش یافته آن و در نتیجه، تمدید محدودیت‌ها و قرنطینه شهرها و نیمه تعطیل شدن کسب و کارها و بخش عمومی و عمده‌ای از اقتصاد کشور و بنگاه‌های تجاری کوچک و بزرگ، مجازی شدن معاملات و تراکنش‌های مالی و خریدهای اینترنتی و استفاده از ظرفیت استارت‌آپ‌ها ساختار پولی و بانکی و اقتصاد کشور را در این بازه زمانی تحت تأثیر خود قرار داد. در حال حاضر بزرگترین مشکل ساختاری بانک‌ها برای تحقق اهداف کلان، بنگاهداری آنهاست. با این توصیف، در این فصل ضرورت دارد تا مسایل مرتبط با بازار پول و اعتبار در سطح ملی و استانی مورد بررسی قرار گیرد. به همین منظور در بخش اول این فصل سیاست‌های اقتصادی بازار پول و اعتبار و جهت‌گیری‌های استان در سال ۱۳۹۹ بررسی شده است. در بخش دوم نیز تحولات این بازار و اثرگذاری آن بر بازار پول و اعتبار استان به تبعیت از کل کشور مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. در بخش سوم به بررسی و تحلیل وضعیت شاخص‌های بازار پول و اعتبار استان پرداخته شده است. در بخش پایانی جمع‌بندی و نتیجه‌گیری از وضعیت این بازار در استان و توصیه‌های سیاستی پیرامون مرتفع کردن مشکلات و موانع پیش‌روی این بازار جهت تقویت و بهبود شرایط موجود و کمک به تصمیم‌سازی‌های مؤثر مسئولان ارشد استان در راستای تحقق شعار سال جدید و ادامه اهداف اقتصادی مرتبط با شعار سال ۱۳۹۹ و مانع‌زدایی از عوامل دخیل در عدم دستیابی به نتایج مطلوب و مورد نظر شبکه بانکی در استان ارائه خواهد شد.

۱۳-۱. سیاست‌های اقتصادی بازار پول و اعتبار و جهت‌گیری‌های استان

سیاست‌های اقتصادی بازار پول و اعتبار در کشور و در استان، بر محور تداوم و استمرار سیاست‌های سال‌های گذشته از جمله ایجاد پویایی و رونق درحوزه رونق تولید، اشتغال و صادرات، برنامه‌ریزی برای کنترل نقدینگی و مهار تورم افسارگسیخته، جلوگیری از رکود اقتصادی، حرکت به سمت تک نرخی شدن ارز، هدف‌گذاری نرخ ارز و تعادل بیشتر با صادرکنندگان جهت برگشت ارز حاصله به چرخه اقتصاد و ... چرخید. علاوه بر تداوم

سیاست‌های سال‌های گذشته سیاست‌گذاران این حوزه سیاست‌های دیگر نظیر پرداخت تسهیلات به بخش‌های کشاورزی، تولیدی و خدماتی در قالب طرح‌های صندوق توسعه ملی، حمایت از اقشار کم درآمد و کسب و کارها در پرداخت تسهیلات کرونایی، معیشتی و ... حسب مصوبات ستاد ملی مقابله با کرونا در کشور و به تبع آن در استان، افزایش خدمات بانکداری الکترونیک و سطح دسترسی‌ها در بخش‌های شهری و روستایی و کاهش نیاز به مراجعات حضوری مردم در شعب به دلیل رعایت فاصله‌گذاری اجتماعی و جلوگیری از تجمعات ارباب رجوع و ادامه سیاست‌های ویژه جهت جلوگیری از شیوع بیشتر ویروس کرونا، اولویت تأمین سرمایه در گردش واحدهای تولیدی برای امکان فعال‌سازی ظرفیت‌های آنها و ارتقاء توان رقابت‌پذیری واحدهای موصوف، مساعدت در تقسیط مطالبات واحدهای تولیدی فعال جهت حفظ و افزایش تولید و اشتغال آنها، جهت دهی و اولویت بندی پرداخت تسهیلات به طرح‌هایی که دارای بازار مناسب فروش، اشتغال‌زایی مناسب و پایدار باشند و همچنین پرداخت تسهیلات به طرح‌هایی که در مناطق محروم و کم برخوردار اجرا می‌شوند و یا طرح‌های دانش بنیان، حمایت از بخش‌های مختلف اقتصادی جهت تحقق شعار سال و مانع‌زدایی از تحرکات فعال تولیدکنندگان در حوزه پول و اعتبار که بخشی از سیاست‌های استان را در بر خواهد داشت، تسریع در فروش دارایی‌ها و اموال مازاد بانک‌ها، تأکید بر عدم بنگاهداری بانک‌ها، مدیریت صحیح در رعایت سود بانکی و اضافه برداشت جهت کنترل رشد نقدینگی و ایجاد کارگروه‌هایی جهت عملیاتی نمودن این سیاست‌ها، در دستور کار قرار گرفته است. هدایت سیل نقدینگی‌های جاری و سپرده‌های بانکی در سال ۱۳۹۹ به سمت بازار سرمایه با توجه به جذابیت و سودآوری و حباب این بازار مشکلاتی برای سیستم بانکی و در نتیجه آن افزایش تقاضای پول و محدود شدن منابع بانک‌ها را به همراه داشت.

تسهیلات پرداختی شبکه بانکی کشور در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال قبل رشد قابل ملاحظه‌ای داشت. از جمله عواملی که بر افزایش تسهیلات پرداختی تأثیرگذار بوده‌اند می‌توان به افزایش منابع بانک‌ها و مؤسسات اعتباری، تسهیلات پرداختی به کسب و کارها و اقشار آسیب دیده از ویروس کرونا، تسهیلات ودیعه مسکن مستأجران و افزایش تسهیلات به زوجین و نیز تسهیلات پرداختی به کارگزاری فعال در بازار سرمایه اشاره کرد. با توجه به موارد مذکور ضروری است همواره شبکه بانکی و نهادهای نظارتی و سیاست‌گذار حوزه پول و اعتبار، مراقب قدرت گرفتن پتانسیل تورمی ناشی از فشار تقاضای کل در اقتصاد باشند. بر این اساس می‌بایست با افزایش توان مالی بانک‌ها از طریق افزایش سرمایه و بهبود کفایت

سرمایه بانک‌ها، کاهش تسهیلات غیر جاری و بازگرداندن آنها به مسیر صحیح اعتباردهی بانک‌ها، افزایش بهره‌وری بانک‌ها در تأمین سرمایه در گردش تولیدی، پرهیز از فشارهای مضاعف بر دارایی بانک‌ها و ترغیب بنگاه‌های تولیدی به سمت بازار سرمایه به عنوان یک ابزار مهم در تأمین مالی طرح‌های اقتصادی توجه ویژه‌ای نمود.

حمایت دولت و بانک مرکزی و مسئولین ارشد استان‌ها از جهش تولید و مانع‌زدایی از عوامل مؤثر بر رکود فعالیت تولیدکنندگان و کنترل نقدینگی و هدایت منابع بانک‌ها به سمت تولید و ایجاد اشتغال در شرایط حساس و شکننده اقتصادی حال حاضر کشور و به تبع استان همدان با ابزارها و نهادهای مالی در اختیار بازار پول و اعتبار می‌تواند به بهبود شرایط کمک شایانی نماید. همچنین تأمین ارز برای تأمین‌کنندگان کالاهای اساسی و اقلام دارویی باید از اولویت‌های بانک مرکزی در شرایط بیماری کرونا باشد. با اجرای درست و به موقع تصمیمات پولی و مالی توسط نهادهای ملی و استانی بازار پول و اعتبار می‌توان شاهد ثبات در نوسانات ارزی و کاهش فشارهای تورمی بود. در سال ۱۳۹۹ هم راستا با سیاست‌های تعیین شده از سوی بانک مرکزی و شورای پول و اعتبار، بانک‌های استان همدان نیز در حوزه‌های مرتبط همگام با تحولات کشوری پیش رفته و در زمینه‌هایی همچون افزایش اعتماد عمومی جهت جذب سپرده‌های مردمی و جذب منابع پولی ارزان قیمت، افزایش تسهیلات اعطایی به بخش‌های مختلف اقتصادی، رشد سپرده‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت و جذب منابع ارزان قیمت، افزایش تسهیلات اعطایی به بخش‌های مختلف اقتصادی، ارائه تسهیلات وام ازدواج و ... اقدامات جدی انجام داده است.

۱۳-۲. بررسی وضعیت تحولات بازار پول و اعتبار استان

یکی از مهم‌ترین مشکلات سیستم بانکی کشور و در تبعیت از آن سیستم و شبکه بانکی استان در سال ۱۳۹۹، علاوه بر نوسانات نرخ ارز و شوک‌های ارزی ناشی از فشار حداکثری تحریم‌های آمریکا که سبب کاهش ارزش پول ملی و افزایش تورم در اکثر اقلام مصرفی مردم شد، ادامه روند شیوع ویروس کرونا و تبعات ناشی از آن از قبیل خسارت‌های وارد شده به مشاغل، کسب و کارها، بنگاه‌های تجاری و ... موجب کاهش منابع مالی بانک‌ها و در نتیجه آن افزایش تقاضای پول و هدایت سپرده‌های جاری به سمت بازار سرمایه، مسکن، خودرو، طلا و ارز و ... را به همراه داشت. افزایش تورم و کاهش قدرت خرید مردم بخاطر شرایط اپیدمی کرونا و محدودیت‌های اعمال شده مشاغل و کسب و کارهای مختلف توسط ستاد ملی و همچنین ستاد استانی مقابله با کرونا، اینترنتی شدن بسیاری از معاملات و

خریدهای مجازی، توسعه بستر شبکه ها و خدمات بانکداری الکترونیک به سبب جلوگیری از حضور فیزیکی مردم و کمک به قطع زنجیره شیوع بیماری، حمایت از اقشار کم درآمد و پرداخت یارانه ها و کمک هزینه های رفاهی و معیشتی و وام کرونا از دیگرکه اثر منفی بر عملکرد بانک ها در شاخص های مختلف داشته است. بدون شک نوسان نرخ ارز یکی از عوامل تأثیرگذار و مثبت در افزایش نسبت مطالبات معوق به کل تسهیلات پرداختی بانک ها است. جهت مقابله با تأثیرات نوسانات نرخ ارز شبکه بانکی کشور در حد توان، علی رغم تداوم فشارها به خصوص اعمال تحریم های اقتصادی، سعی خواهد نمود تا تسلط لازم را بر بازار ارز داشته باشد و ارزش پول ملی را حفظ نماید. از دیگر اقدامات مهم و مثبت در حوزه مقابله با تحریم های مالی و اقتصادی می توان پیگیری فعالیت کانال های مالی با کشورها و شرکای تجاری و حذف دلار از تبادلات تجاری با آن کشورها را نام برد. پیشرفت چشمگیر بانکداری الکترونیک و خدمات بانکداری الکترونیک، از دیگر تحولات ایجاد شده در شبکه بانکی کشور می باشد. از سیاست های اصلاح کننده ساختار بانک ها تلاش در جهت جلوگیری از بنگاهداری بانک ها و هدایت سیل نقدینگی منابع پولی و تسهیلات آنها به سوی حمایت از بخش تولید و کمک به جهش تولید و مانع زدایی از عوامل دخیل در راکد ماندن بنگاه های تولیدی است. پیگیری فروش اموال مازاد بانک ها نیز در دستور کار شبکه بانکی استان بود؛ موضوعی که باعث افزایش منابع بانک ها خواهد شد و منابع حاصل از آن با مدیریت صحیح و سیاست های درست می تواند بر اساس رسالت و مأموریت بازار پول و اعتبار تخصیص یابد.

۱۳-۳. بررسی وضعیت بازار پول و اعتبار (وضعیت متغیرهای بانکی در استان)

جهت اطلاع از وضعیت مدیریت نقدینگی در بانک ها شاخص نسبت تسهیلات به سپرده های بانک بررسی می شود. این شاخص نشانگر تعادل یا عدم تعادل در تراز بانک است و تعادل و تناسب در تراز بانک T یکی از فاکتورهای عملکرد مناسب بانک ها می باشد. استاندارد این نسبت برای بانک ها حداکثر تا ۸۰ درصد تعریف شده است و هر چه این نسبت برای بانکی بیشتر محاسبه گردد بیانگر مواجهه بانک با ریسک نقدینگی و ریسک عملیاتی می باشد.

طبق جدول (۱-۱۳) ملاحظه می شود نسبت تسهیلات اعطایی به سپرده های بانکی مرتبط با بانک های عضو کمیسیون هماهنگی بانک های استان همدان در سال ۱۳۹۹ معادل ۷۲,۰۱ درصد بوده است که نسبت به سال گذشته معادل ۲۲,۹۷ درصد افزایش را نشان می دهد. همچنین طبق اطلاعات در دسترس خالص معوقات بانکی نسبت به سال قبل ۶۶۹,۴۶۶ میلیون ریال افزایش یافته است.

جدول ۱۳-۱. آمار و اطلاعات مربوط به بانکها و متغیرهای بازار پول و اعتبار در استان

عنوان	واحد شمارش	سال ۱۳۹۸	سال ۱۳۹۹	تغییرات
نسبت تسهیلات به سپرده‌های بانک	درصد	۵۸,۶۳	۷۲,۰۱	۲۲,۹۷
خالص معوقات بانکی	میلیون ریال	۹,۵۱۹,۴۸۷	۱۰,۱۸۸,۹۵۳	۶۶۹,۴۶۶

مأخذ: کمیسیون هماهنگی بانک‌های استان

۱۳-۳-۱- بررسی و تحلیل اجزاء سپرده‌ها و تسهیلات بانکی استان

سپرده، وجوهی است که توسط اشخاص حقیقی و حقوقی طبق ضوابطی به بانک سپرده می‌گردد و سود آن طبق ضوابط و مقررات موجود، محاسبه و پرداخت می‌شود. همان‌طور که در جدول (۱۳-۲) مشاهده می‌شود، مانده سپرده‌های بانکی بانک‌های عضو کمیسیون هماهنگی بانک‌های استان همدان در سال ۱۳۹۹ معادل ۳۲۵,۷۳۱,۵۷۲ میلیون ریال بوده و نسبت به سال ۱۳۹۸ با رشد ۵۸,۳۵ درصدی همراه بوده است. قطعاً یکی از مهمترین وظایف و تکالیف بانک‌ها، اعطای تسهیلات می‌باشد که در این روند، بانک‌ها با تجهیز و تأمین منابع، آنها را در راستای اهداف از قبل تعیین شده در قالب تسهیلات ارائه می‌نماید. طبق جدول ذیل مانده تسهیلات بانکی بانک‌های عضو کمیسیون هماهنگی بانک‌های استان همدان در سال ۱۳۹۹ معادل ۲۳۴,۵۷۱,۲۸۱ میلیون ریال بوده و نسبت به سال ۱۳۹۸ با رشد ۹۴,۴۷ درصدی همراه بوده است.

جدول ۱۳-۲. آمار و اطلاعات مربوط به بانک‌ها و متغیرهای بازار پول و اعتبار در استان (ارقام: درصد / میلیون ریال)

شرح	سال ۱۳۹۸	سال ۱۳۹۹	تغییرات
مانده انواع سپرده‌های بانکی به تفکیک نوع سپرده	۲۰۵,۶۹۷,۷۴۴	۳۲۵,۷۳۱,۵۷۲	۵۸,۳۵
مانده انواع سپرده‌های بانکی به تفکیک بانک‌های استان	۲۰۵,۶۹۷,۷۴۴	۳۲۵,۷۳۱,۵۷۲	۵۸,۳۵
مانده تسهیلات اعطایی به تفکیک بخش‌های اقتصادی	۱۲۰,۶۱۷,۱۲۷	۲۳۴,۵۷۱,۲۸۱	۹۴,۴۷
مانده تسهیلات اعطایی به تفکیک عقود	۱۲۰,۶۱۷,۱۲۷	۲۳۴,۵۷۱,۲۸۱	۹۴,۴۷

مأخذ: کمیسیون هماهنگی بانک‌های استان

براساس جدول ذیل (۱۳-۳) که مانده سپرده‌های بانک‌های عضو کمیسیون هماهنگی بانک‌های استان همدان به تفکیک نوع سپرده در سال ۱۳۹۹ را نشان می‌دهد، بیشترین جذب سپرده به ترتیب مربوط به بانک‌های سپه، ملی و کشاورزی می‌باشد و کمترین میزان

جذب سپرده هم به ترتیب مربوط به بانک‌های توسعه صادرات و صنعت و معدن است. دلیل حجم بالای جذب سپرده در بانک سپه در سال ۱۳۹۹ ادغام این بانک با بانک‌های وابسته به نیروهای مسلح (انصار، قوامین، حکمت ایرانیان، مهر اقتصاد و مؤسسه مالی و اعتباری کوثر) می‌باشد. طبق ارقام جدول ذیل در بخش میزان جذب سپرده از سوی بانک‌ها، بیشترین سهم را سپرده‌های سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت داشته و در این بخش بانک سپه بیشترین جذب سپرده‌های سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت (۶۴,۴۵۷,۵۸۹ میلیون ریال) را دارا می‌باشد.

جدول ۱۳-۳. مانده سپرده‌های بانک‌های استان همدان به تفکیک نوع سپرده

در سال ۱۳۹۹ (ارقام: درصد/میلیون ریال)

نام بانک	سپرده‌های قرض الحسنه		سپرده‌های سرمایه‌گذاری		سایر	جمع کل سپرده‌ها
	جاری	پس‌انداز	کوتاه‌مدت	بلندمدت	سپرده‌ها	
ملی	۱۰,۵۶۴,۲۰۷	۸,۸۱۵,۶۹۶	۱۶,۱۲۱,۸۳۳	۱۹,۳۰۶,۸۵۳	۴۵۶,۰۱۹	۵۵,۲۶۴,۶۰۸
ملت	۷,۲۷۴,۰۱۷	۲,۴۷۵,۱۴۶	۹,۴۲۳,۸۴۶	۸,۳۸۲,۹۴۲	۶۱۹,۲۷۸	۲۸,۱۷۵,۲۲۹
صادرات	۵,۶۸۹,۲۱۷	۴,۳۱۱,۹۳۱	۹,۲۳۱,۹۳۸	۷,۷۱۱,۱۷۲	۲,۱۳۵,۹۸۶	۲۹,۰۸۰,۲۴۴
کشاورزی	۶,۸۲۱,۰۰۰	۳,۳۶۶,۱۲۱	۹,۲۰۷,۹۶۱	۷,۸۹۴,۲۶۵	۲,۶۵۶,۸۲۲	۲۹,۹۴۶,۱۶۹
تجارت	۴,۰۲۷,۱۵۱	۱,۷۳۲,۹۷۵	۴,۸۳۴,۰۲۴	۶,۵۹۰,۱۶۵	۵۵۱,۰۰۲	۱۷,۷۳۵,۳۱۷
مسکن	۹۴۱,۸۰۰	۱,۶۸۷,۸۰۰	۱۴,۷۵۲,۲۰۰	۴,۱۲۳,۱۰۰	۵,۱۹۴,۳۹۴	۲۶,۶۹۹,۲۹۴
سپه	۴,۷۲۲,۸۱۴	۳,۳۱۴,۶۶۴	۶۴,۴۵۷,۵۸۹	۲۲,۳۵۶,۰۸۲	۴۱۵,۳۰۶	۹۵,۲۶۶,۴۵۵
رفاه	۵,۳۶۴,۵۹۲	۲,۲۳۰,۲۰۳	۳,۵۹۱,۹۸۲	۶,۹۳۳,۵۷۷	۲۴۶,۶۹۹	۱۸,۳۶۷,۰۲۳
صنعت و معدن	۵۲,۸۵۳	۱,۳۶۴	۶۱۴,۷۸۳	۱۲,۹۱۱	۱۸,۹۸۱	۷۰۰,۸۹۲
توسعه صادرات	۲۱۵,۸۶۱	۱۵,۹۳۶	۴۹,۲۸۷	۸۳,۵۵۲	۱,۳۹۱	۳۶۶,۰۲۷
پست بانک	۲,۶۵۷,۴۲۶	۳۳۹,۲۲۸	۱,۴۹۷,۵۲۷	۷۱۶,۱۹۶	۲۷,۱۳۵	۵,۲۳۷,۵۱۲
توسعه تعاون	۱,۴۶۷,۸۹۸	۶۴۶,۰۵۷	۲,۲۶۷,۸۷۵	۲,۹۸۲,۳۷۳	۸,۲۶۳	۷,۳۷۲,۴۶۶
مهر ایران	۳,۰۷۸,۹۶۱	۸,۴۴۱,۳۷۵	.	.	.	۱۱,۵۲۰,۳۳۶
جمع	۵۲,۸۷۷,۷۹۷	۳۷,۳۷۸,۴۹۶	۱۳۶,۰۵۰,۸۴۵	۸۷,۰۹۳,۱۸۸	۱۲,۳۳۱,۲۴۶	۳۲۵,۷۳۱,۵۷۲

مأخذ: کمیسیون هماهنگی بانک‌های استان

طبق جدول ذیل (۱۳-۴) در سال ۱۳۹۹ از محل اعتبارات بانک‌های عضو کمیسیون هماهنگی بانک‌های استان همدان معادل ۲۶،۹۲۱،۸۹۰ میلیون ریال به بخش صنعت و معدن، معادل ۴۱،۹۷۹،۱۵۰ میلیون ریال به بخش کشاورزی، معادل ۴۹،۹۰۹،۶۳۴ میلیون ریال به بخش مسکن و ساختمان، ۱۰۷،۵۴۹،۷۱۱ میلیون ریال به بخش بازرگانی و خدمات، معادل ۹۱۴،۴۲۰ میلیون ریال به بخش صادرات و معادل ۷،۲۹۶،۴۷۷ میلیون ریال به بنگاه‌های زود بازده تسهیلات پرداخت شده است. همچنین در سال ۱۳۹۹ در بخش صنعت و معدن، بانک‌های مسکن، ملی و صنعت و معدن بیشترین میزان تسهیلات را پرداخته‌اند. در بخش کشاورزی، بانک‌های کشاورزی و ملی بیشترین میزان تسهیلات را پرداخته‌اند. در بخش مسکن و ساختمان بانک‌های مسکن و صادرات بیشترین میزان تسهیلات را پرداخته‌اند. در بخش بازرگانی و خدمات بانک‌های سپه، ملی و ملت بیشترین میزان تسهیلات را پرداخته‌اند. در بخش صادرات بانک توسعه صادرات بیشترین میزان تسهیلات و نهایتاً در بخش بنگاه‌های زود بازده، بانک تجارت و رفاه کارگران بیشترین میزان تسهیلات را پرداخته است.

جدول ۱۳-۴. مانده تسهیلات اعطایی بانک‌های استان همدان به تفکیک بخشهای

اقتصادی در سال ۱۳۹۹ (ارقام: درصد / میلیون ریال)

شرح / نام بانک	تسهیلات اعطایی به بخش صنعت و معدن	تسهیلات اعطایی به بخش کشاورزی	تسهیلات اعطایی به بخش مسکن و ساختمان	تسهیلات اعطایی به بخش بازرگانی و خدمات	تسهیلات اعطایی به بخش صادرات	تسهیلات اعطایی برای بنگاه‌های زود بازده	کل تسهیلات اعطایی
ملی	۳،۶۴۰،۰۱۴	۴،۳۸۶،۱۵۳	۲،۸۷۷،۰۶۰	۲۴،۹۵۷،۳۷۶	۱،۳۱۱	۱۰،۹۲۰،۱۵۰	۲۶،۹۵۴،۰۶۴
ملت	۱،۵۹۹،۱۱۰	۸۵۸،۶۳۶	۲،۵۴۱،۱۱۹	۱۷،۰۹۸،۴۷۱	۰	۰	۲۲،۰۹۷،۳۳۶
صادرات	۱،۸۲۱،۲۷۱	۶۴۵،۷۳۷	۴،۰۸۵،۶۱۹	۱۱،۳۹۶،۷۷۷	۰	۰	۱۷،۹۴۹،۴۰۴
کشاورزی	۰	۲۹،۴۷۸،۱۷۵	۰	۲،۳۲۱،۳۶۶	۰	۰	۳۱،۷۹۹،۵۴۱
تجارت	۲،۵۸۱،۰۴۱	۱،۳۹۸،۰۶۴	۳،۳۳۳،۸۴۵	۳،۴۴۱،۳۹۰	۰	۴،۴۲۱،۰۶۹	۱۵،۱۷۵،۴۰۹
مسکن	۷،۵۰۱،۵۰۵	۰	۳۰،۸۶۶،۰۰۶	۰	۰	۰	۳۸،۳۸۷،۵۱۱
سپه	۲،۱۹۰،۳۶۲	۲،۷۳۳،۴۲۲	۲،۴۶۷،۹۶۹	۲۸،۶۱۲،۵۲۸	۰	۰	۳۶،۰۰۴،۲۸۱
رفاه	۵۸۵،۱۷۱	۱۸۸،۳۱۱	۲،۶۷۱،۱۴۶	۷،۰۱۳،۸۱۶	۱۳،۹۳۶	۱،۳۸۱،۹۸۹	۱۱،۸۵۴،۳۶۹
صنعت و معدن	۲،۸۲۷،۱۶۶	۰	۰	۳۵،۰۶۵	۰	۱۸۷،۴۲۷	۳،۰۴۹،۶۵۸
توسعه	۵۶،۴۰۰	۰	۰	۳۱،۰۳۵	۸۹۹،۱۷۳	۰	۹۸۶،۶۰۸

صادرات							
پست بانک	۵۵۴,۲۳۰	۱,۰۸۸,۷۴۴	۱۸۳,۰۹۰	۳,۱۱۶,۱۰۵	۰	۰	۴,۹۴۲,۱۶۹
توسعه تعاون	۱,۶۴۷,۱۳۶	۱,۲۰۱,۹۰۸	۸۲۰,۱۷۹	۲,۹۸۱,۴۲۶	۰	۰	۶,۶۵۰,۶۴۹
مهر ایران	۱,۹۱۸,۴۸۴	۰	۴۳,۶۰۱	۶,۵۴۴,۳۵۶	۲۱۳,۸۴۲	۰	۸,۷۲۰,۲۸۳
سال ۱۳۹۹	۲۶,۹۲۱,۸۹۰	۴۱,۹۷۹,۱۵۰	۴۹,۹۰۹,۶۳۴	۱۰۷,۵۴۹,۷۱۱	۹۱۴,۴۲۰	۷,۲۹۶,۴۷۷	۲۳۴,۵۷۱,۲۸۲

مأخذ: کمیسیون هماهنگی بانک های استان

بر اساس اطلاعات جدول (۱۳-۵) از مجموع ۲۳۴,۵۷۱,۲۸۲ میلیون ریال تسهیلات اعطایی بانک های عضو کمیسیون هماهنگی بانک های استان معادل ۷۳,۰۳۳,۸۶۲ میلیون ریال تسهیلات فروش اقساطی، معادل ۱۸,۰۱۱,۸۵۰ میلیون ریال تسهیلات مضاربه، معادل ۱۶,۷۳۶,۰۲۱ میلیون ریال تسهیلات مشارکت مدنی، معادل ۳۸,۱۵۳,۲۳۱ میلیون ریال قرض الحسنه اعطایی، معادل ۹۶۷,۲۵۵ میلیون ریال تسهیلات اجاره به شرط تملیک، معادل ۶۳۲,۲۹۱ میلیون ریال تسهیلات معاملات سلف، معادل ۱۳,۹۱۸,۲۷۹ میلیون ریال تسهیلات جعاله، معادل ۵,۱۶۹,۷۳۰ میلیون ریال تسهیلات خرید دین و معادل ۶۷,۹۴۸,۷۶۳ میلیون ریال سایر تسهیلات پرداخت شده که بیشترین تسهیلات اعطایی مربوط به فروش اقساطی و کمترین تسهیلات پرداختی مربوط به معاملات سلف بوده است.

جدول ۱۳-۵. مانده تسهیلات اعطایی بانک های استان همدان به تفکیک عقود اسلامی در سال ۱۳۹۹ (ارقام: میلیون ریال)

فروش اقساطی	مضاربه	مشارکت مدنی	قرض الحسنه اعطایی	اجاره به شرط تملیک	معاملات سلف
۷۳,۰۳۳,۸۶۲	۱۸,۰۱۱,۸۵۰	۱۶,۷۳۶,۰۲۱	۳۸,۱۵۳,۲۳۱	۹۶۷,۲۵۵	۶۳۲,۲۹۱
مشارکت حقوقی	سرمایه گذاری مستقیم	جعاله	خرید دین	سایر	جمع
۰	۰	۱۳,۹۱۸,۲۷۹	۵,۱۶۹,۷۳۰	۶۷,۹۴۸,۷۶۳	۲۳۴,۵۷۱,۲۸۲

مأخذ: کمیسیون هماهنگی بانک های استان

طبق جدول (۱۳-۶) مانده کل مطالبات غیر جاری شامل سررسید گذشته، مطالبات معوق و مشکوک الوصول در سال ۱۳۹۹ معادل ۱۰,۱۸۸,۹۵۳ میلیون ریال بوده است و سهم آن از کل تسهیلات حدوداً ۴,۳۴ درصد بوده که نسبت به سال قبل افزایش ۶۷۲,۰۹۵ میلیون

ریال را دارا بوده است. همچنین نسبت مانده کل مطالبات غیر جاری سال ۹۹ نسبت به سال قبل ۴۴,۹۹ درصد کاهش یافته است.

جدول ۱۳-۶. مانده کل مطالبات غیر جاری و نسبت آن به کل مانده تسهیلات بانکی استان همدان در سال ۱۳۹۹ (ارقام: درصد / میلیون ریال)

تغییرات	سال ۱۳۹۹	سال ۱۳۹۸	شرح
-۴۴,۹۹	۴,۳۴	۷,۸۹	نسبت مانده کل مطالبات غیر جاری به کل مانده تسهیلات بانکی
۶۷۲,۰۹۵	۱۰,۱۸۸,۹۵۳	۹,۵۱۶,۸۵۸	مانده کل مطالبات غیر جاری

مأخذ: کمیسیون هماهنگی بانکهای استان

در جدول (۷-۱۳) مطالبات غیر جاری شامل سررسید گذشته، مطالبات معوق و مشکوک الوصول به تفکیک بانکها در سال ۱۳۹۹ نشان داده شده که بیشترین میزان مطالبات مربوط به مطالبات مشکوک الوصول است. بیشترین مطالبات سررسید گذشته مربوط به بانکهای کشاورزی، سپه و مسکن است. همچنین بیشترین مطالبات معوق مربوط به بانکهای کشاورزی، مسکن و ملی است و نهایتاً بیشترین مطالبات مشکوک-الوصول مربوط به بانکهای مسکن، کشاورزی و ملت است.

جدول ۱۳-۷. مانده مطالبات سررسید گذشته و معوق بانکهای استان همدان در سال ۱۳۹۹ (ارقام: درصد / میلیون ریال)

شرح	سررسید گذشته	مطالبات معوق	مشکوک الوصول	مانده کل مطالبات غیر جاری
ملی	۱۸۲,۷۷۴	۲۰۴,۳۷۳	۶۲۸,۴۴۹	۱,۰۱۵,۵۹۶
ملت	۷۳,۸۰۷	۵۳,۱۷۳	۸۸۹,۸۰۸	۱,۰۱۶,۷۸۸
صادرات	۶۹,۷۱۰	۶۶,۳۰۸	۴۰۹,۴۱۵	۵۴۵,۴۳۳
کشاورزی	۵۰۵,۰۰۰	۵۷۸,۰۰۰	۱,۰۸۶,۰۰۰	۲,۱۶۹,۰۰۰
تجارت	۷۰,۰۱۴	۹۷,۶۹۱	۴۵۷,۵۰۰	۶۲۵,۲۰۵
مسکن	۲۴۸,۰۹۷	۲۳۷,۶۶۸	۲,۰۹۴,۹۷۰	۲,۵۸۰,۷۳۵
سپه	۴۷۹,۵۹۴	۱۹۱,۲۵۵	۵۷۸,۶۱۲	۱,۲۴۹,۴۶۱
رفاه	۳۱,۴۴۵	۱۶,۳۲۷	۱۴۵,۶۷۵	۱۹۳,۴۴۷
صنعت و معدن	۸,۱۵۹	۷,۹۰۲	۳۵۷,۰۸۵	۳۷۳,۱۴۶
توسعه	۳۵	۰	۱,۱۸۴	۱,۲۱۹

صادرات				
پست بانک	۱۱۴,۹۱۵	۵۹,۲۰۹	۶۰,۷۰۶	۲۳۴,۸۳۰
توسعه تعاون	۵۹,۹۳۵	۲۲,۸۷۵	۴۳,۶۰۱	۱۲۶,۴۱۱
مهر ایران	۴۴,۲۶۹	۹,۲۶۷	۴,۱۴۶	۵۷,۶۸۲
سال ۱۳۹۸	۱,۵۶۶,۴۲۰	۱,۶۷۶,۹۴۷	۶,۲۷۳,۴۹۱	۹,۵۱۹,۴۸۷
سال ۱۳۹۹	۱,۸۸۷,۷۵۴	۱,۵۴۴,۰۴۸	۶,۷۵۷,۱۵۱	۱۰,۱۸۸,۹۵۳

مأخذ: کمیسیون هماهنگی بانکهای استان همدان

۱۳-۳-۲- بررسی کارایی بانکها

شعب مختص بانکهای تجاری و تخصصی دولتی استان همدان در سال ۱۳۹۹ تعداد ۳۷۳ شعبه بود که نسبت به سال قبل ۱۵,۸۳ درصد افزایش در تعداد را داشته است یعنی تعداد ۵۱ شعبه به مجموعه شعب استان افزوده شده است؛ این در حالی است که تعداد پرسنل بانکها با کاهش ۵,۴۹ درصدی نسبت به دوره قبل مواجه بوده است و اگر بخواهیم به طور واضح تر بگوئیم، بدین معنی است که تعداد پرسنل بانکهای مورد بررسی در سال ۱۳۹۹ استان ۱۵۳ نفر کاهش داشته‌اند. تعداد دستگاههای ATM بانکها در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۸ طی بررسی‌ها و اطلاعات دریافتی رشد ۲۳,۹۱ درصدی را نشان می‌دهد؛ یعنی تعداد ۲۱۰ دستگاه ATM به مجموع دستگاههای ATM بانکهای استان افزوده شده است. در بخش دیگر بررسی و تجزیه و تحلیل کارایی شبکه بانکی استان در سال ۱۳۹۹، نسبت سپرده به شعب در مقایسه با سال ۱۳۹۸ معادل ۲۳۴,۴۶۲ میلیون ریال افزایش و نسبت تسهیلات به شعب نیز معادل ۲۵۴,۲۹۰ میلیون ریال نسبت به سال قبل افزایش داشته است. نکته آخر اینکه نسبت سپرده به پرسنل در مقایسه با سال قبل معادل ۲۱۵۵۰ میلیون ریال افزایش و نسبت تسهیلات به پرسنل نیز نسبت به سال قبل معادل ۴۹,۸۷۸ میلیون ریال افزایش داشته است. در نهایت نسبت تعداد دستگاههای ATM به شعب دارای افزایش معادل ۶,۵۹ درصدی در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال گذشته بوده است. تمام اطلاعات دریافتی درخصوص تحلیل اجزای کارایی بانکها در سال ۱۳۹۹ در جدول (۱۳-۸) به وضوح نشان داده شده است.

جدول ۱۳-۸. آمار و اطلاعات مربوط به کارایی بانکهای تجاری و تخصصی دولتی استان در سال ۱۳۹۹

تغییرات	سال ۱۳۹۹	سال ۱۳۹۸	واحد شمارش	بانکهای دولتی
۵۱	۳۷۳	۳۲۲	تعداد	تعداد شعب
۱۵۳	۲,۶۳۳	۲,۷۸۶	تعداد	تعداد پرسنل
۲۱۰	۱,۰۸۸	۸۷۸	تعداد	تعداد دستگاه ATM
۲۳۴,۴۶۲	۸۷۳,۲۷۵	۶۳۸,۸۱۳	میلیون ریال به تعداد	نسبت سپرده به شعب
۲۵۴,۲۹۰	۶۲۸,۸۷۷	۳۷۴,۵۸۷	میلیون ریال به تعداد	نسبت تسهیلات به شعب
۴۹,۸۷۸	۱۲۳,۷۱۱	۷۳,۸۳۳	میلیون ریال به تعداد	نسبت سپرده به پرسنل
۴۵,۷۹۵	۸۹,۰۸۹	۴۳,۲۹۴	میلیون ریال به تعداد	نسبت تسهیلات به پرسنل
۶,۵۹	۲,۹۱	۲,۷۳	درصد	نسبت تعداد دستگاههای ATM به تعداد شعب

مأخذ: کمیسیون هماهنگی بانکهای استان

۱۳-۴. جمع بندی و ارائه توصیه های سیاستی برای استان

در سال ۱۳۹۹ سیستم بانکی و بازار پول و اعتبار کشور و به تبع شبکه بانکی استان متأثر از تنش ها و شوک های ارزی، سیل خروج بسیاری از سپرده های مردمی به دیگر بازارهای موازی اقتصادی همچون طلا و ارز، مسکن، خودرو و بازار سرمایه و ... با افزایش تورم و کاهش منابع پولی بانک ها و افزایش تقاضا برای پول مواجه بود. از آنجا که برخی از بانک ها نیز از قبل دارای مشکلات نقدینگی و محدودیت منابع بودند، تبدیل و جابه جایی سپرده ها، فشار نقدینگی را بر بانک ها افزایش داد و تلاش برای مدیریت نقدینگی در سطح بانک ها و مهار آن در سطح کلان را به یک مسأله کلیدی تبدیل کرد. از سوی دیگر به حالت تعطیل و نیمه تعطیل شدن بنگاه های تجاری و کسب و کارها و مشاغل خرد در پیک های گسترده شیوع ویروس کرونا و وضع محدودیت ها در فعالیت کسب و کارها و به طور کلی تغییراتی که در بخش عمومی و مالی اقتصاد کشور ناشی از تحریم ها و فشارهای حداکثری بر اقتصاد کشور وارد آمد موجب اخلال در نظام اقتصادی کشور شد که مفصل در این فصل به آنها پرداخته شد. از اهم مشکلات سیستم بانکی تسهیلات معوق، تسهیلات تکلیفی اجباری و دستوری، مطالبات از دولت و بدهی به بانک مرکزی و ... می باشد. لذا بازنگری سیاست های پولی کلان کشور مطابق با شرایط روز اقتصاد می تواند کمک کننده به بهبود وضعیت نظام

پولی کشور باشد. به منظور مقابله با چالش‌های یاد شده و چالش‌های جدید، انجام اصلاحات ساختاری در قوانین و بخشنامه‌ها در نظام پولی و بانکی کشور و جهت‌دهی قوانین و مقررات در حوزه جهش تولید در حوزه پول و اعتبار ضروری است. در این راستا پیشنهادات راهبردی ذیل ارائه می‌گردد:

- اصلاح قوانین و محدودیت‌های بانکی جهت ارائه هرچه بیشتر و بهتر خدمات و پرداخت تسهیلات
- تقویت و اصلاح سیستم نظارتی بانک‌ها در خصوص پرداخت تسهیلات با قوانین و بخشنامه‌های بانکی قانونی و قضایی
- سرازیر نمودن تسهیلات اعطایی بانک‌ها به سمت تولید و حمایت از تولیدکنندگان در سال جاری و احیای واحدهای تولیدی راکد و دارای مشکلات مالی
- همکاری بانک‌ها، تولیدکنندگان و قوه قضائیه در مباحث مربوط به مانع‌زدایی از مشکلات بانکی تولیدکنندگان و تصویب قوانین و ضمانت اجرایی قوانین در این حوزه
- نظارت و در صورت لزوم اصلاح قوانین مربوط به هزینه‌های دادرسی مربوط به شکایات تولیدکنندگان و بانک‌ها
- حمایت از نهادهای مالی و بانک‌ها در شرایط اجتماعی، بهداشتی و اقتصادی کنونی
- تزریق نیروی انسانی متخصص و توانمند جدید به بانک‌ها و ارائه خدمات به مردم در اسرع وقت
- ضمانت اجرایی مصوبات پولی و مالی نهادهای ناظر بازار پول و اعتبار و مسئولین ارشد مالی و اقتصادی کشور
- استفاده از ظرفیت و پتانسیل مقامات ارشد استانی جهت پیگیری قوانین مغایر با اهداف رونق و جهش تولید و همچنین شناسایی و حذف قوانین مخل در حوزه‌های مختلف اقتصادی و مانع‌زدایی از عوامل مؤثر و مخل در این حوزه‌ها
- پیگیری جهت افزایش حدود اختیارات بانک‌های استانی در پرداخت تسهیلات به منظور افزایش سرعت و سهولت تصمیم‌گیری و انجام اقدامات به موقع در راستای حمایت از واحدهای تولیدی و کمک به ایجاد اشتغال پایدار و حرکت در مسیر تحقق شعار سال و انجام رسالت‌ها و وظایف شبکه بانکی
- همکاری و هماهنگی و حمایت نهادهای قضایی و مسئولین ارشد حاکمیتی استان جهت پیگیری وصول مطالبات معوق و مشکوک‌الوصول و بازگرداندن منابع به چرخه اقتصادی و افزایش قدرت اعتباردهی بانک‌ها

- فعال‌سازی کارگروه سیاست‌های پولی استان که در سنوات گذشته شکل گرفته می‌تواند در ارتقاء نقش آفرینی دستگاه‌های مرتبط مؤثر واقع شده و بانک‌ها به‌عنوان اجزای سیستم در بهبود وضعیت بازار پول و اعتبار استان همگام و هماهنگ با سایر اعضا در راستای برنامه‌های توسعه قدم بردارند.
- توسعه نظام قرض‌الحسنه در سیستم بانکی با تأکید بر تسهیل در صدور مجوز برای بانک‌های قرض‌الحسنه جدید
- هدایت صادرات به سمت ارزهای غیر دلاری توسط مسئولین ارشد اقتصادی از طریق حمایت از تولید داخلی و نه صرفاً از طریق پرداخت تسهیلات جهت تعادل بازار ارز و ثبات نرخ‌ها که منجر به و رشد تولید و صادرات خواهد شد.
- بهره‌گیری از خدمات بانکداری الکترونیک و ارائه خدمات بانکداری در روستاها در راستای جلوگیری از شیوع بیشتر ویروس‌های همه گیر و کاهش نیاز به مراجعات حضوری مردم
- حمایت شبکه بانکی و بازار پول و اعتبار از صنایع مادر و بخش خصوصی فعال استان و همچنین توجه به پرداخت تسهیلات به طرح‌هایی که در استان دارای مزیت نسبی نسبت به سایر استان‌ها هستیم و نیز طرح‌های دانش بنیان در حوزه‌های مختلف
- توجه به مصوبات شورای پول و اعتبار و بانک مرکزی و وزارت اقتصاد در حوزه‌های پول و اعتبار

نرخ تورم و شاخص‌های قیمتی

سیمای اقتصادی
استان همدان
۱۳۹۹ در سال

تهیه شده در معاونت اقتصادی
... تیرماه ۱۴۰۰ ...

مرور اجمالی بر نرخ تورم و شاخص های قیمتی

نرخ تورم به عنوان سیاسی ترین نرخ اقتصادی شناخته شده کشورها به حساب می آید که مستقیماً با سفره مردم سروکار دارد و در کنار نرخ رشد اقتصادی و نرخ بیکاری از مهمترین نرخ های اقتصادی هر کشوری محسوب می شود. نرخ تورم، شاخصی برای نمایش ارزش پول و قدرت خرید است که در یک بازه زمانی مورد محاسبه قرار می گیرد و برابر است با تغییرات نسبی در شاخص قیمت، که این شاخص به عنوان یکی از بهترین معیارها برای نمایش تغییر قدرت خرید پول داخلی هر کشور محسوب می شود.

در ایران تورم در سال های اخیر رشد بسیار زیادی را تجربه نموده است؛ به طوری که قیمت ها در هر سال بسیار افزایش یافته و قدرت خرید مردم کم شده است. استان ها نیز از این قاعده مستثنی نبوده اند. با بررسی های صورت گرفته روی نرخ تورم کل خانوارهای استان همدان اعم از خانوارهای شهری و روستایی می توان گفت که این نرخ در استان همانند نرخ تورم کشور در ۵ ماه ابتدای سال روند نزولی را تجربه کرده است ولی از شهریورماه سال ۱۳۹۹ یک روند صعودی را دنبال کرده است. با مقایسه نرخ تورم استان با نرخ تورم کشور در سال ۱۳۹۹ می توان گفت که این نرخ در استان همدان از فروردین ماه تا مهر ماه کمتر از میانگین کشوری بوده و متأسفانه از آبان ماه لغایت اسفند ۱۳۹۹ بیشتر از میانگین کشوری بوده است به طوری که این استان در ماه های پایانی سال تقریباً جزء گران ترین استان های کشور به حساب می آید که این موضوع نشان دهنده بالا رفتن هزینه های سبد مصرفی خانوار در استان همدان می باشد.

واژگان کلیدی: شاخص بهای مصرف کننده، تورم، شاخص کل، نرخ تورم ماهانه، نرخ تورم نقطه به نقطه

مقدمه

امروزه تورم به عنوان یکی از معضلاتی است که گریبان گیر جوامع بشری شده و دارای عوارض اقتصادی، سیاسی و فرهنگی گسترده‌ای می‌باشد. نرخ تورم، شاخصی برای نمایش ارزش پول و قدرت خرید است که در یک بازه زمانی مورد محاسبه قرار می‌گیرد. تورم آثار و تبعات مثبت و منفی زیادی به دنبال دارد اما به نفع گروه‌های پردرآمد و به ضرر گروه‌های فقیر و کم‌درآمد است و از قدرت خرید افراد کم درآمد می‌کاهد. همچنین تورم هزینه‌های عمومی دولت را افزایش داده و در نتیجه دولت را مجبور به افزایش کسب درآمد یا استقراض از بانک مرکزی می‌کند که با این کار آسیب‌های جبران ناپذیری به اقتصاد کشور وارد می‌نماید.

مقاطع اندازه‌گیری نرخ تورم نیز به طور معمول به دو طبقه یا گروه تقسیم می‌شود: نرخ تورم نقطه به نقطه: که بوسیله درصد تغییرات شاخص CPI در یک مقطع زمانی نسبت به مقطع دیگر، اندازه‌گیری می‌شود.

نرخ تورم متوسط سالانه: که از محاسبه درصد تغییر متوسط شاخص CPI در دوازده ماه منتهی به ماه مورد نظر نسبت به دوره مشابه قبل به دست می‌آید.

در این فصل به بررسی وضعیت شاخص تورم در استان همدان در مقایسه با کشور در سال ۱۳۹۹ به صورت ماهانه پرداخته می‌شود. سپس تعریف تورم و انواع رایج آن، اثرات تورم بر اقتصاد، روش‌های محاسبه شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی خانوارها و طبقه‌بندی کالاها و خدمات و ... مورد بررسی قرار می‌گیرد و جایگاه استان همدان از منظر این شاخص‌ها در مقایسه با کشور مورد ارزیابی قرار می‌گیرد و در بخش پایانی با جمع‌بندی و نتیجه‌گیری از بررسی وضعیت تورم استان، توصیه‌های سیاستی پیرامون مرتفع کردن مشکلات، موانع و تعدیل تورم و کنترل بازار کالا و خدمات مصرفی در استان پرداخته می‌شود.

۱۴-۱. سیاست‌های اقتصادی تورم و جهت‌گیری‌های استان

پدیده تورم از برهم خوردن تعادل میان کالاهای موجود در جامعه با مقدار نقدینگی یا پول در گردش پدید می‌آید. به عبارت بهتر، وقتی کالا کمیاب و پول یا قدرت خرید برای مالکیت آن زیاد باشد، خلأ حاصل تورم نام می‌گیرد. تورم از جمله پدیده‌هایی است که می‌تواند آثار و تبعات مثبت و منفی به دنبال داشته باشد و مهمترین اثر آن توزیعی است. بدین معنی که به افراد دارای درآمدهای پولی ثابت، ضرر می‌رساند و از قدرت خرید آنان می‌کاهد

و در مقابل به نفع اغلب کسانی تمام می شود که درآمدهای پولی متغیر دارد. تورم همچنین هزینه های عمومی را افزایش داده و در نتیجه دولت را مجبور به کسب درآمد بیشتر یا استقراض از بانک مرکزی می کند که در هر دو حالت ضربات جبران ناپذیری را به اقتصاد کشور وارد می کند.

انواع تورم از منظر نحوه اثرگذاری :

در نظریه های اقتصادی، تورم را به سه نوع تقسیم می کنند:

۱- تورم خزنده (آرام یا خفیف): به افزایش ملایم قیمت ها گفته می شود. در تورم خفیف، افزایش قیمت بین ۱ تا ۶ درصد، حداکثر ۴ درصد یا بین ۴ تا ۸ درصد در سال ذکر شده است.

۲- تورم شدید (تورم شتابان یا تازنده): در این نوع تورم آهنگ افزایش قیمت ها تند و سریع است. برای تورم شدید، ۱۵ تا ۲۵ درصد در سال را نوشته اند.

۳- تورم بسیار شدید (تورم افسار گسیخته، فوق تورم و ابر تورم): این نوع تورم شدیدترین حالت تورم به شمار می رود. معیار تورم بسیار شدید را ۵۰ درصد در ماه یا دو برابر شدن قیمت ها در مدت شش ماه و ... بیان داشته اند.

عوامل ایجاد کننده تورم

رشد بی رویه حجم پول و نقدینگی، اضافه تقاضا در بازار، فشار هزینه و افزایش قیمت نهاده های تولید و عوامل ساختاری و تنگناها در بخش های مختلف اقتصادی می توانند منشاء اصلی تورم باشد و در زمان های مختلف نقش و سهم این عوامل متفاوت می باشد. عمده ترین عوامل ایجاد کننده تورم عبارتند از:

۱- فشار تقاضا

۲- فشار هزینه

۳- عوامل مربوط به واردات

۴- عوامل ساختاری یا بنیادی بخشی از تورم

اثرات تورم بر اقتصاد:

مهم ترین تأثیر تورم، بر توزیع درآمد و ثروت است. یکی از خصوصیات بارز پدیده تورم، عدم تناسب بین تغییر قیمت ها و درآمدها است. به این ترتیب که قیمت برخی از کالاها و درآمد برخی از طبقات و گروه های جامعه با آهنگی تند افزایش می یابد در صورتی که این آهنگ برای قشرها و طبقات دیگر جامعه کند است. این عدم تناسب موجب می شود که درآمد حقیقی برخی افراد جامعه از جمله دارندگان درآمدهای متغیر چون تجار، مالکان

اراضی و مستغلات و صاحبان حرفه‌ها و مشاغل آزاد افزایش یابد و در عوض درآمد افرادی که دارای درآمدهای ثابتی هستند، کاهش پیدا کند. از دیگر آثار سوء تورم می‌توان به تأثیر آن بر پس‌انداز و نحوه مصرف مردم اشاره کرد. بر اثر کاهش ارزش پول ملی ناشی از افزایش نرخ تورم، تمام افرادی که سرمایه نقدی خود را به صورت پس‌انداز نگهداری می‌کنند متضرر خواهند شد که این امر بر تمایل افراد به پس‌انداز اثر منفی دارد.

اثر دیگر تورم، تأثیر آن بر تصمیم‌گیری بنگاه‌های اقتصادی است؛ به طوری که این موضوع می‌تواند عاملان اقتصادی را در تصمیم‌گیری خود دچار بلاتکلیفی کند، زیرا وجود تورم، بنگاه‌های اقتصادی را در زمینه برآورد درآمد و هزینه، با دشواری مواجه می‌کند.

تأثیر بعدی تورم را می‌توان در هزینه‌های جاری دولت مشاهده کرد. زیرا دولت خود مصرف‌کننده است و از سوی دیگر باید حقوق کارمندان خود را بپردازد. در شرایط تورمی دولت مجبور است حقوق کارمندان خود را افزایش دهد.

از دیگر آثار تورم، تأثیر آن بر بازرگانی خارجی است. به طوری که تورم در بیشتر مواقع موجب اخلاف در موازنه پرداخت‌ها می‌شود، زیرا از یک سو به دلیل افزایش قیمت‌ها در داخل، میزان صادرات کاهش و از سوی دیگر مقدار واردات افزایش می‌یابد.

از دیگر آثار تورم بر اقتصاد کشور می‌توان به عوامل زیر اشاره کرد:

- ۱- کاهش قدرت خرید
- ۲- ترغیب افراد و کسب‌وکارها به خرج کردن و سرمایه‌گذاری
- ۳- تورم، موجب ایجاد تورم بیشتر
- ۴- افزایش هزینه وام گرفتن
- ۵- کاهش بیکاری
- ۶- افزایش رشد اقتصادی

راهکارهایی برای محدود کردن تورم و تضعیف پویایی‌های آن

- ۱- اهتمام به محدود کردن جنبه‌های فعال پول
- ۲- شفافیت کارکرد نظام بانکی
- ۳- محدود کردن فعالیت‌های نامولد
- ۴- تقویت فرهنگ کار و ارتقا بهره‌وری
- ۵- اجتناب از تغییرات بدون مقدمه قیمت‌های کلیدی و نسبی
- ۶- اعمال نظارت و کنترل در امور قیمت‌گذاری در موارد وجود قیمت‌گذاری دلخواه
- ۷- بهبود رقابت‌پذیری بین‌المللی اقتصاد کشور

روش های مبارزه با تورم:

به طور کلی سه روش عمده برای مبارزه و محدود کردن تورم وجود دارد که عبارتند از:

۱- روش مبارزه با عوامل: با شناسایی عوامل سعی می شود این عوامل برطرف یا تضعیف شوند.

۲- روش مبارزه با آثار تورم: در اینجا با روش هایی همچون پرداخت های انتقالی، تأمین اجتماعی و ... به افرادی که از تورم آسیب دیده اند کمک می شود.

۳- روش مبارزه با خود تورم: برنامه هایی در جهت مبارزه با خود تورم تهیه و تدوین می گردد.

از دیدگاه دیگر این راه ها به طور کلی به دو دسته تقسیم می شوند:

سیاست های پولی و مالی: هدف این روش محدود کردن تقاضای کل است. این کار از طریق جمع آوری پول به شکل سرمایه های غیر نقدی صورت می گیرد (سیاست های انقباضی). سیاست های درآمدی: که در آن با دخالت مستقیم در بازار و عوامل تولیدکننده تورم کنترل می شود. این روش کاربردی نیست زیرا در آن مناطق زیادی نیاز به اصلاح دارند.

۱۴-۲- بررسی وضعیت تحولات نرخ تورم و شاخص های قیمتی

تورم در ایران در سال های اخیر رشد بسیار زیادی را تجربه نموده است به طوری که قیمت ها در هر سال بسیار افزایش یافته و قدرت خرید مردم کم شده است. استان ها نیز از این قاعده مستثنی نبوده اند. نرخ تورم کل خانوارهای کشور اعم از خانوارهای شهری و روستایی در ۵ ماه ابتدای سال روند نزولی را تجربه کرده است ولی از شهریورماه سال ۹۹ یک روند صعودی را دنبال کرده است. با مقایسه نرخ تورم استان با نرخ تورم کشور در سال ۱۳۹۹ می توان گفت که این نرخ در استان همدان از فروردین ماه تا مهر ماه کمتر از میانگین کشوری بوده و متأسفانه از آبان ماه لغایت اسفند ۹۹ بیشتر از میانگین کشوری بوده است.

۱۴-۳. بررسی وضعیت شاخص های قیمتی استان

شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی معیار سنجش تغییرات قیمت کالاها و خدماتی است که توسط کل خانوارها اعم از شهرنشین و روستانشین به مصرف می رسد. این شاخص به- عنوان وسیله ای برای اندازه گیری سطح عمومی قیمت کالاها و خدمات مورد مصرف خانوارها، یکی از بهترین معیارهای سنجش تغییر قدرت خرید پول در داخل کشور، به شمار

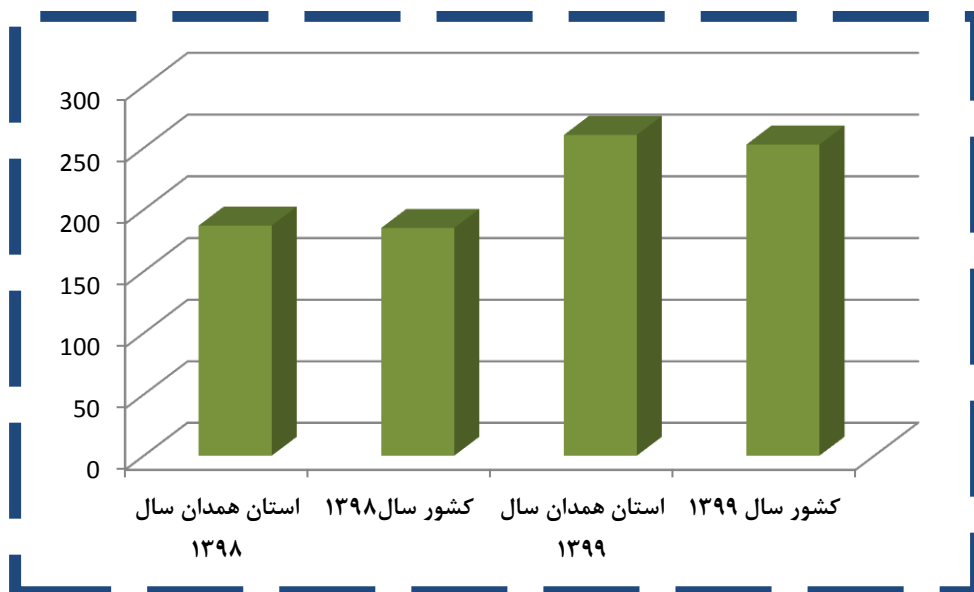
می‌رود. از این رو محاسبه نرخ تورم برای اندازه‌گیری و تحلیل تغییر قدرت خرید پول و سایر شاخص‌های مذکور ضرورت دارد.

طبق جداول و نمودارهای ذیل ملاحظه می‌شود براساس سال پایه ۱۳۹۵ متوسط شاخص بهای مصرف‌کننده استان همدان در سال ۱۳۹۹ معادل ۲۶۰,۴ واحد بوده که در مقایسه با شاخص کل کشور که در حدود ۲۵۲,۶ واحد در سال ۱۳۹۹ می‌باشد در حدود ۷,۸ واحد بالاتر بوده است.

جدول ۱۴-۱. مقایسه متوسط شاخص بهای مصرف‌کننده استان همدان و کشور طی سالهای ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹

شاخص کل قیمت	استان همدان		کل کشور	
	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۹
	۱۸۷	۲۶۰,۴	۱۸۵,۱	۲۵۲,۶

مأخذ: مرکز آمار ایران

نمودار ۱۴-۱. متوسط شاخص بهای مصرف‌کننده استان همدان و کشور طی

سالهای ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ (مأخذ: مرکز آمار ایران)

جدول ۱۴-۲. نرخ تورم سالانه کل خانوارهای استان همدان در شش ماهه اول سال ۱۳۹۹ (درصد)

شرح	فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	مرداد	شهریور
استان همدان	۳۰,۲	۲۷,۹	۲۵,۹	۲۴,۶	۲۴,۴	۲۵,۱
کشور	۳۲,۲	۲۹,۸	۲۷,۸	۲۶,۴	۲۵,۸	۲۶
رتبه استان همدان در کشور به لحاظ بیشترین تورم	۲۱	۱۰	۱۶	۵	۲۰	۱۳
range	۱-۲۵	۱-۲۴	۱-۲۶	۱-۲۵	۱-۲۶	۱-۲۶

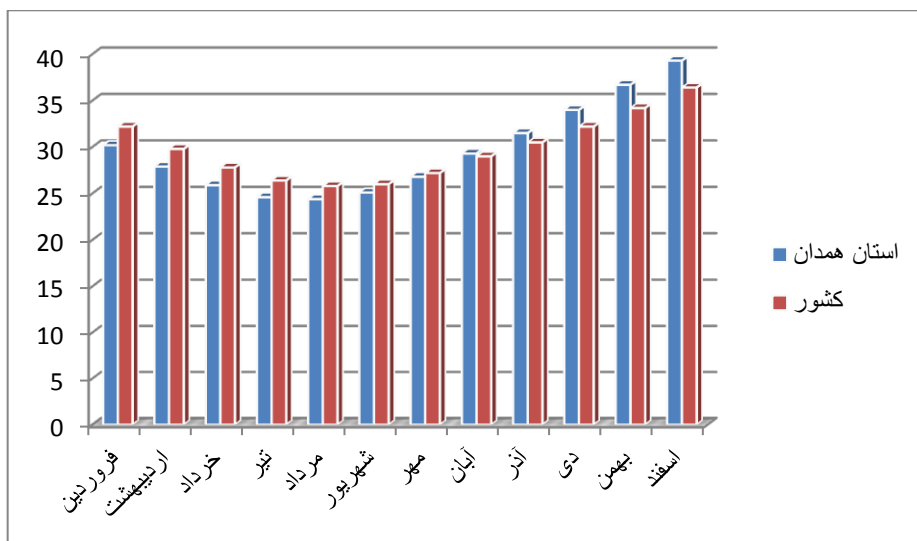
مأخذ: مرکز آمار ایران و محاسبات

ادامه جدول ۱۴-۲. نرخ تورم سالانه کل خانوارهای استان همدان در شش ماهه دوم سال

۱۳۹۹-درصد

شرح	مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند
استان همدان	۲۶,۸	۲۹,۳	۳۱,۵	۳۴	۳۶,۷	۳۹,۳
کشور	۲۷,۲	۲۹	۳۰,۵	۳۲,۲	۳۴,۲	۳۶,۴
رتبه استان همدان در کشور به لحاظ بیشترین تورم	۱۰	۱۰	۵	۴	۴	۳
range	۱-۲۶	۱-۲۲	۱-۲۳	۱-۲۶	۱-۲۹	۱-۲۵

مأخذ: مرکز آمار ایران و محاسبات

نمودار ۱۴-۲. مقایسه نرخ تورم استان همدان و کشور در سال ۱۳۹۹

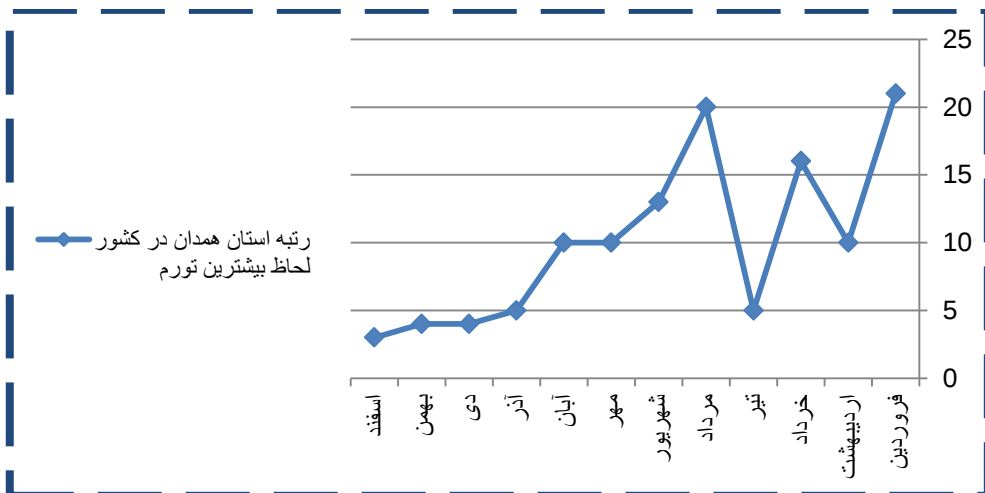
(مأخذ: مرکز آمار ایران)

جدول ۱۴-۳. رتبه تورم استان همدان در بین استان های کشور در سال ۱۳۹۹

شرح	فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	مرداد	شهریور	مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند
رتبه استان همدان در کشور به لحاظ بیشترین تورم	۲۱	۱۰	۱۶	۵	۲۰	۱۳	۱۰	۱۰	۵	۴	۴	۴

*رتبه پایین تر نشانه بالاتر بودن میزان تورم است.

مأخذ: مرکز آمار ایران

نمودار ۱۴-۳. رتبه تورم استان همدان در بین استان های کشور در سال ۱۳۹۹

مأخذ: مرکز آمار ایران

با دقت در جداول و نمودارهای فوق می توان گفت که متأسفانه سیاست های کاهشی و مهار تورم توسط دولت و بانک مرکزی در سال ۱۳۹۹ و علی الخصوص در نیمه دوم سال ۱۳۹۹ به صورت کمرنگ تری در دست پیگیری است و بالتبع تورم استان ها به صورت افسار گسیخته ای بالا می رود.

۴-۱۴. بررسی و تحلیل اجزاء شاخص‌های قیمتی استان

براساس استانداردهای جهانی، برای جمع‌آوری اطلاعات پایه و محاسبه شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی خانوارها تعیین یک سبد کالای پایه ضروری است. این سبد پایه به دلایل فنی نظیر تغییر ماهیت کالاها، حذف یک کالا از مصرف عموم خانوارها و سایر دلایل فنی هرچند سال یک‌بار متناسب با تغییر سال پایه مورد بازنگری قرار می‌گیرد. تعیین سبد پایه در واقع برای تعیین قیمت‌گیری از کالاهایی است که اکثریت مردم از آن استفاده می‌کنند. بنابراین به دلایل کاملاً علمی ممکن است بسیاری از کالاهایی که در خانوارهای اندکی مورد استفاده قرار می‌گیرند، در سبد عمومی خانوارها قرار نگرفته و در محاسبه نرخ تورم در نظر گرفته نشود. بر اساس آخرین ویرایش طرح فنی در سال ۱۳۹۷، بر اساس سال پایه معادل ۱۳۹۵ برای محاسبه شاخص قیمت و نرخ تورم کشور و استان‌ها، در مجموع حدود ۴۵۰ قلم از سبد کالاها و خدمات مورد مصرف خانوارها (به‌طور عمده کالاها و خدماتی عمومی، روزمره و پرمصرف مورد استفاده اکثریت خانوارها)، همراه از طریق مراجعه به واحدهای ارائه این کالاها و خدمات قیمت‌گیری شده و مورد بررسی قرار می‌گیرد. در انتخاب اقلام مشمول شاخص عوامل ذیل مورد توجه قرار می‌گیرند:

- ضریب اهمیت
- امکان جمع‌آوری قیمت‌های دقیق
- پیش‌بینی روند مصرف کالاها یا خدمات در آینده
- اهمیت اقتصادی یک کالا و طول زمانی که یک کالا در طی سال می‌تواند در بازار دریافت می‌شود.

جدول ۴-۱۴. نرخ تورم سالانه کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای استان همدان به

تفکیک گروه‌های اصلی در سال ۱۳۹۹-درصد

شرح	خوراکی و آشامیدنی‌ها	دخانیات	پوشاک و کفش	مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها	مبلمان و لوازم خانگی و نگهداری معمول آنها	بهداشت و درمان
فروردین	۳۲٫۸	۲۰	۳۸٫۹	۲۱٫۲	۴۳٫۱	۱۷٫۲
اردیبهشت	۴۴٫۵	۸٫۴	۲۸٫۳	۱۹٫۵	۴۴٫۶	۲۶٫۲
خرداد	۲۴٫۴	۱۰٫۵	۳۲٫۸	۲۱٫۱	۳۴٫۳	۱۸٫۷
تیر	۲۱٫۸	۸٫۹	۳۰٫۶	۲۱٫۵	۳۱٫۳	۱۹
مرداد	۲۰٫۹	۹٫۹	۲۹٫۱	۲۲٫۵	۲۹٫۸	۱۹٫۲

شهریور	۲۱	۱۱,۶	۲۸,۶	۲۳,۵	۳۰,۱	۱۹,۵
مهر	۲۲,۱	۱۶,۵	۲۸,۹	۲۴,۵	۳۲,۴	۲۰,۴
آبان	۶۲,۷	۱۱,۶	۳۲,۹	۱۸,۲	۲۴	۲۳,۶
آذر	۲۸,۴	۲۵,۵	۳۰,۶	۲۶,۲	۴۰,۳	۲۲,۸
دی	۳۲,۲	۲۹,۱	۳۲	۲۷,۴	۴۵,۱	۲۴,۲
بهمن	۳۷	۳۲,۴	۳۳,۶	۲۸,۱	۴۹,۷	۲۵,۶
اسفند	۴۱,۵	۳۵,۹	۳۵,۸	۲۹	۵۴,۲	۲۷

ادامه جدول ۱۴-۴

شرح	حمل و نقل	ارتباطات	تفریح و فرهنگ	آموزش	هتل و رستوران	کالاها و خدمات متفرقه
فروردین	۴۴,۴	۱۰,۲	۳۰,۴	۱۹,۹	۵۰,۶	۲۸,۱
اردیبهشت	۲۸,۳	۱۴,۹	۳۵,۹	۲۱,۳	۳۸,۵	۱۷,۹
خرداد	۴۴,۶	۶,۶	۲۶,۵	۱۹,۱	۳۹,۳	۲۴,۵
تیر	۴۵,۳	۵,۵	۲۵,۳	۱۸,۸	۳۴,۲	۲۳,۲
مرداد	۴۷,۳	۵	۲۵	۱۸,۴	۲۹,۹	۲۲,۳
شهریور	۵۱,۱	۵,۵	۲۵,۹	۱۸	۲۶,۸	۲۲,۲
مهر	۵۷,۴	۸,۴	۲۹,۱	۱۸,۱	۲۴,۸	۲۲,۷
آبان	۲۵	۲۱,۲	۲۹,۵	۲۵,۴	۳۶	۲۱,۴
آذر	۶۳,۶	۱۴,۱	۳۶,۲	۱۸,۳	۲۳,۸	۲۴,۹
دی	۶۳,۹	۱۶,۶	۳۹,۶	۱۸,۴	۲۳,۸	۲۶,۴
بهمن	۶۳,۷	۱۸,۶	۴۲,۸	۱۹,۴	۲۴,۵	۲۸,۱
اسفند	۶۳,۵	۲۰,۴	۴۵,۸	۲۰,۳	۲۶,۴	۲۹,۹

مأخذ: مرکز آمار ایران

جدول ۱۴-۵. نرخ تورم نقطه به نقطه کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای استان
همدان به تفکیک گروه‌های اصلی در سال ۱۳۹۹-درصد

شرح	خوراکی و آشامیدنی‌ها	دخانیت	پوشاک و کفش	مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها	مبلمان و لوازم خانگی و نگهداری معمول آنها	بهداشت و درمان
فروردین	۸,۴	۸,۱	۲۵,۱	۱۷,۴	۲۴,۶	۱۵,۷
اردیبهشت	۱۳,۱	۱۱,۴	۲۳,۳	۱۸,۸	۲۵,۶	۲۳,۳
خرداد	۱۵,۳	۱۲,۵	۲۳,۵	۱۷,۱	۲۶	۲۴,۳
تیر	۲۴,۳	۲۳,۳	۲۶,۶	۲۲	۳۲,۲	۲۰,۴
مرداد	۶۴,۴	۱۴,۳	۴۰,۲	۱۸,۸	۱۵,۸	۲۵
شهریور	۷۵,۱	۱۹,۴	۴۵,۶	۱۸,۸	۱۷,۶	۲۷,۷
مهر	۴۱,۱	۴۴,۶	۳۵,۲	۳۳,۴	۵۷,۵	۲۸,۵
آبان	۵۹,۵	۵۴,۱	۳۸,۲	۳۳,۶	۶۸,۴	۳۰,۱
آذر	۶۳,۷	۵۴,۹	۴۲,۴	۳۳,۳	۷۵,۹	۳۳,۹
دی	۶۶,۵	۵۳,۹	۴۷	۳۵,۵	۸۱,۲	۳۴,۶
بهمن	۷۳,۴	۵۱,۳	۴۹,۳	۳۴,۱	۸۰,۸	۳۴
اسفند	۶۶,۶	۴۶,۳	۵۰,۸	۳۴,۷	۷۹,۱	۳۴

مأخذ: مرکز آمار ایران

ادامه جدول ۱۴-۵. نرخ تورم سالانه کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای استان
همدان به تفکیک گروه‌های اصلی در سال ۱۳۹۹-درصد

شرح	حمل و نقل	ارتباطات	تفریح و فرهنگ	آموزش	هتل و رستوران	کالاها و خدمات متفرقه
فروردین	۴۷,۵	۴,۴	۲۳,۵	۱۷,۱	۱۵,۵	۱۷,۶
اردیبهشت	۵۲,۳	۸,۶	۳۰,۵	۱۸,۱	۱۱,۴	۲۰
خرداد	۴۹,۷	۸,۱	۳۲,۵	۱۸,۴	۱۳,۳	۲۱,۱
تیر	۵۶,۵	۱۱,۶	۳۵,۵	۱۸,۸	۱۳,۴	۲۲,۸
مرداد	۲۹,۷	۳۴	۲۹	۲۹,۵	۴۰,۶	۲۰,۹
شهریور	۳۴,۹	۳۶,۳	۳۱,۸	۳۲,۳	۴۶,۹	۲۱,۶
مهر	۱۰۰,۲	۳۲,۳	۵۴	۱۸,۹	۲۲,۷	۲۹,۹
آبان	۹۵,۴	۳۵,۱	۵۸,۹	۱۸,۹	۳۴,۱	۳۳,۳
آذر	۶۱,۵	۳۱	۵۴,۸	۱۸,۹	۳۸,۶	۳۶,۲
دی	۵۹,۳	۳۱,۵	۵۷,۸	۱۹,۱	۳۷,۷	۳۹,۴
بهمن	۵۴,۶	۲۶,۲	۵۶,۱	۲۸	۴۲,۳	۴۱,۳
اسفند	۵۰,۴	۲۴,۱	۵۴,۳	۲۸	۴۹,۱	۴۱,۸

مأخذ: مرکز آمار ایران

متوسط شاخص بهای مصرفی گروه‌های اصلی استان از ۱۸۷ در سال ۱۳۹۸ به عدد ۲۶۰,۴ در سال ۱۳۹۹ رسیده است. این رقم برای کل کشور در سال ۱۳۹۸ معادل ۱۸۵,۱ بوده که در سال ۱۳۹۹ به عدد ۲۵۲,۶ رسیده است.

این مقایسه نشان می‌دهد علاوه بر افزایش متوسط شاخص بهای مصرفی هم در استان و هم کل کشور می‌توان به این نتیجه رسید که متوسط شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی گروه‌های اصلی در استان همدان در دوره مورد بررسی (رشد ۳۹ درصدی نسبت به سال قبل) را تجربه نموده است و در مقایسه با میانگین رشد کشور که در حدود ۳۶ درصد نسبت به سال قبل می‌باشد، دارای رشد بیشتری است و این بدان دلیل است که در بیشتر ماه‌های سال نرخ تورم استان از میانگین نرخ تورم کشور بیشتر بوده است و این موضوع بیانگر بالا بودن هزینه‌های سبد مصرفی خانوار در استان نسبت به میانگین کشوری است.

۱۴-۵. جمع بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان

با توجه به آنچه که شرح آن گذشت، استان همدان دارای بیشترین نرخ تورم نسبت به سایر استان‌ها به‌خصوص در ماه‌های پایانی سال ۱۳۹۹ می‌باشد. از اینرو با وجود موفقیت‌های نسبی به‌دست آمده در این زمینه لازم است سیاست‌های پولی و مالی به‌صورت ساختاری در کشور مورد توجه سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان کشور و استان قرار گیرد و برای کاهش و مهار تورم نظارت شدیدی بر قیمت‌ها در استان صورت پذیرد.

نرخ‌های بالای تورم و نوسانات قابل توجه آن در اقتصاد ایران طی چهار دهه اخیر در مقایسه با عمده کشورهای جهان، نشان از عدم اجرای سیاست‌های مناسب در جهت کاهش تورم از سوی سیاست‌گذاران کشور دارد. هر چند در بازه‌هایی از زمان و به ویژه پس از تجربه نرخ‌های تورم بسیار بالا، اعمال سیاست‌های مقطعی در جهت کاهش تورم با تعجیل در دستور کار قرار گرفته است که نیاز به بازنگری کارشناسی تر و جدی تر در این زمینه می‌باشد.

لذا می‌توان گفت که در صورت عدم اتخاذ راهکار مناسب و جدی‌تر در سیاست‌های پولی و افزایش نامتناسب پایه پولی و نقدینگی با رشد تولیدات داخلی و بدون اعمال سیاست‌های تکمیلی و در شرایط فعلی و تحریم‌های اقتصادی کشور ادامه روند کاهشی تورم دور از دسترس خواهد بود و به تبع آن افزایش افسار گسیخته قیمت برخی نهاده‌ها و اقلام مصرفی مردم شکاف زیادی بین هزینه‌های زندگی مردم و سطح درآمدهای آنان ایجاد می‌گردد.

با این توصیف برای کسب موفقیت‌های بیشتر در زمینه کنترل و مهار تورم در استان و کشور، پیشنهادات راهبردی در هماهنگ‌سازی سیاست‌های پولی، ارزی و مالی که همگی به نوعی در تعدیل تورم و ثبات شرایط در استان مؤثر خواهند بود و می‌تواند گره‌گشای این معضل اقتصادی باشد در قالب توصیه‌های سیاستی ارائه خواهد شد.

- در راستای اقدامات بلندمدت و بنیادی برای مهار تورم توجه به مباحث مربوط به: نهادسازی سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، حقوقی و بهبود ساختار دولت از نظر اندازه و ترکیب فعالیت‌ها و مدیریت به‌عنوان یک ضرورت به حساب می‌آید
- در راستای سیاست‌های میان‌مدت کنترل تورم می‌توان به انضباط و هماهنگی سیاست‌های پولی، مالی، ارزی و تجاری، سیاست‌های تشویقی سرمایه‌گذاری، خصوصی‌سازی، اصلاح قوانین و مقررات، اصلاح نظام یارانه‌ها و قیمت‌گذاری اشاره کرد.
- در راستای سیاست‌های کوتاه‌مدت پیشگیری از تورم، باید اقدامات نظارتی و مداخله‌گرانه از جمله نظارت بر قیمت‌ها و توزیع کالاها و خدمات، تثبیت و کنترل قیمت‌های کلیدی از قبیل نرخ ارز و قیمت‌های پیشرو، سیاست‌های ذخیره‌سازی و تنظیم بازار کالاها و خدمات مدنظر قرار داد.
- ساماندهی سرمایه‌های سرگردان در میان افراد جامعه و تقویت بازار و منابع مالی و پرهیز دولت و بانک مرکزی از اعمال سیاست‌های دستوری برای تعیین نرخ سپرده‌ها از دیگر سیاست‌های پولی مناسب به حساب می‌آید.
- کاهش نرخ سود بانکی به‌عنوان سیاست کلان پولی در سطح کشور می‌تواند منجر به خروج سپرده‌گذاران از بانک‌ها و هدایت نقدینگی موجود استان به سمت تولید باشد و راهکار مؤثر در تعدیل پیامدهای تورمی و شکاف و ناهماهنگی یعنی نقدینگی و تورم باشد که از این طریق مسئولین استانی بعد از اتخاذ و اجرای سیاست پولی در کل کشور موظف خواهند شد تا بر مسیر حمایت از تولید داخل استان مراقبت بیشتری نمایند.
- ثبت موجودی تمام انبارهای کالا در استان و عرضه موجودی آنها در شرایط کمبود عرضه و افزایش تقاضا از دیگر راهکارهای مبارزه با تورم کالا و خدمات در استان می‌باشد.
- کنترل پول بایستی بر روی بخش‌های نامولد کشور متمرکز شود نه روی بخش‌های مولد و طرح‌های زیربنایی و در نهایت وجود بازرسانی برای نظارت و کنترل بر

قیمت‌گذاری‌هایی که در بازار صورت می‌پذیرد و اینکه آیا این قیمت‌گذاری‌ها بر اساس میزان عرضه و تقاضای بازار صورت می‌گیرد یا خیر.

وضعیت مالی وبودجه ای

سیمک اقتصادی
استان همدان
سال ۱۳۹۹

تهیه شده در معاونت اقتصادی
... تیرماه ۱۴۰۰ ...

مرور اجمالی بر وضعیت مالی و بودجه‌ای

ایجاد هماهنگی میان دخل و خرج (بودجه به‌عنوان سند دخل و خرج)، امکان برنامه‌ریزی مالی (بودجه به‌عنوان سند برنامه‌ریزی مالی)، اتخاذ سیاست مالی خلاف چرخ‌های بودجه (به‌عنوان سند سیاست‌گذاری مالی) و انجام وظایفی که دولت و مجلس بر اساس قانون (سند حاکمیتی) و بر اساس وعده‌هایی که بر اساس آن رأی گرفته‌اند (سند اولویت‌بندی)، یا قرار است مجدداً رأی بگیرند (سند علامت‌دهی) از جمله دلایل ضرورت وجود بودجه است.

نظام مالی و بودجه‌ای استان بخش مهمی از اقتصاد استان را تشکیل می‌دهد و بر پایه آن ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های اقتصادی تولید و برنامه‌ریزی می‌شوند. روابط بین شاخص‌های کلان همچون درآمدهای عمومی و نیز درآمدهای مالیاتی و غیرمالیاتی و سهم آنها از تولید ناخالص داخلی استان و همچنین اعتبارات هزینه‌ای و عمرانی استان در بخش دولتی ساختار کلی نظام مالی و بودجه‌ای استان را بیان می‌کند. اولویت‌های راهبردی وزارت امور اقتصادی و دارایی همچون ایجاد و یکپارچه‌سازی سامانه‌های اطلاعات و مدیریت و تقویت انضباط، سلامت و شفافیت مالی، اداری که مطابق با اسناد بالادستی و سیاست‌های کلی نظام تعریف گردیده و نیز نقش وسیع شرکت‌های دولتی در فعالیتهای اقتصادی کشور و تأثیر آن‌ها بر متغیرهای کلان اقتصادی از جمله تولید، اشتغال، سطح عمومی قیمت‌ها و سرمایه‌گذاری و ایفای نقش مهم در اجراء و تحقق برنامه‌های اقتصادی و توسعه‌ای دولت، لزوم جمع‌آوری اطلاعات آن‌ها در قالب یک بانک اطلاعاتی جامع و به‌روز، امری بسیار ضروری بوده و از این رو شفاف‌سازی و تقویت انضباط مالی یکی از مهمترین سیاست‌های پیش‌روی کشور در این زمینه است. همچنین رویکرد دولت به استفاده حداکثری از ابزارهای نوین مالی مانند بهره‌گیری از اوراق خزانه اسلامی و نیز تهاتر مطالبات با بدهی‌های دولت از طریق اوراق تسویه خزانه یکی از سیاست‌های مورد توجه دولت بوده که در این زمینه استان همدان توانسته است عملکرد قابل قبولی داشته باشد. به‌طور خلاصه، درآمدهای عمومی استان در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۹۸ رشد ۴۶ درصدی را تجربه نموده است و درآمدهای مالیاتی در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال قبل در حدود ۵۱ درصد افزایش یافته است. درآمدهای غیرمالیاتی نیز ۱۶ درصد رشد داشت. در سال ۱۳۹۹ میزان اعتبار هزینه‌ای استان در حدود ۴۴۲۴ میلیارد ریال می‌باشد و میزان پرداختی استان در سال ۱۳۹۹ در حدود ۴۳۹۶ میلیارد ریال بوده است. در سال ۱۳۹۹ میزان اعتبارات عمرانی استان در حدود ۷۶۲۹ میلیارد ریال بوده که در حدود ۴۵۹۸ میلیارد ریال آن تخصیص

یافته است که در حدود ۶۰,۳ درصد می‌باشد. میزان پرداخت نقد استان در سال ۱۳۹۹ در حدود ۱۳۵۰، پرداخت اسناد خزانه ۱۰۴۴ میلیارد ریال و جمع پرداخت اسناد خزانه در حدود ۲۳۹۴ میلیارد ریال بوده و درصد پرداختی به اعتبار در حدود ۳۱,۴ درصد است.

واژگان کلیدی: همدان، بودجه استان، درآمدهای عمومی، درآمدهای مالیاتی، دستگاه‌های اجرایی

مقدمه

بودجه کل کشور، برنامه مالی دولت است که برای یک‌سال مالی تهیه و حاوی پیش‌بینی درآمدها و سایر منابع تأمین اعتبار و برآورد هزینه‌ها برای انجام عملیاتی که منجر به نیل به سیاست‌ها و به هدف‌های قانونی می‌شود. در اهمیت بودجه برای دولت بیشتر سازمان‌های دولتی، تجاری یا غیر انتفاعی از بودجه‌بندی جهت اطمینان نسبت به اینکه منابع آن‌ها طبق مقاصد و اهداف مدیریت به مصرف می‌رسد و همچنین جهت سهولت در نتیجه‌گیری از عملیات طبق طرح‌های مدیریت، استفاده می‌کنند. در سازمان‌های دولتی بودجه‌بندی از اهمیت بسزایی برخوردار است؛ زیرا بودجه، جهت مصرف منابع عمومی یک چارچوب و برنامه مشخصی ارائه می‌کند. بودجه سالانه برش یک ساله اهداف و جهت‌گیری دولت و دستگاه‌ها را از حیث منابع و مصارف مشخص می‌کند. تحقق اهداف بودجه‌ای کشور مستلزم داشتن نظم و انضباط مالی و پیروی دقیق قوانین و دستورالعمل‌های بودجه‌ای کشور است. در همین راستا در وزارت امور اقتصادی و دارائی و خزانه‌داری کل کشور در زمینه برقراری انضباط مالی و همچنین برای هوشمندسازی خزانه‌داری اقدامات گسترده‌ای انجام شده که یکی از اجزای آن، استفاده از فناوری اطلاعات در خزانه است. به تبع از سیاست‌های وزارت متبوع و در سطوح استانی نظام مالی و بودجه‌ای هر استان بخش مهمی از اقتصاد استان را تشکیل می‌دهد و بر پایه آن ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های اقتصادی تولید و برنامه‌ریزی می‌شود. بنابراین در این فصل ابتدا سیاست‌های اقتصادی وضعیت مالی و بودجه‌ای استان و جهت‌گیری‌های استان در سال ۱۳۹۹ بررسی شده است. در بخش دوم نیز تحولات وضعیت مالی و بودجه‌ای استان مورد تحلیل قرار گرفته است. در بخش سوم و چهارم به بررسی و تحلیل وضعیت کلی مالی و بودجه‌ای استان و وضعیت منابع و مصارف عمومی بودجه استان همدان پرداخته شده است و در بخش پایانی ضمن جمع‌بندی و نتیجه‌گیری از وضعیت مالی و بودجه‌ای استان توصیه‌های سیاستی پیرامون مرتفع کردن مشکلات و موانع و تعدیل آن‌ها در استان ارائه شده است.

۱۵-۱. سیاست‌های اقتصادی مالی و بودجه‌ای و جهت‌گیری‌های استان

با توجه به اولویت‌های راهبردی وزارت امور اقتصادی و دارایی شامل «ایجاد و یکپارچه‌سازی سامانه‌های اطلاعات و مدیریت» و «تقویت انضباط، سلامت و شفافیت مالی، اداری» که مطابق با اسناد بالادستی و سیاست‌های کلی نظام تعریف گردیده و همچنین نقش وسیع شرکت‌های دولتی در فعالیت‌های اقتصادی کشور و تأثیر آن‌ها بر متغیرهای کلان اقتصادی از جمله تولید، اشتغال، سطح عمومی قیمت‌ها و سرمایه‌گذاری و ایفای نقش مهم در اجرا و تحقق برنامه‌های اقتصادی و توسعه‌ای دولت، لزوم جمع‌آوری اطلاعات آن‌ها در قالب یک بانک اطلاعاتی جامع و به‌روز امری بسیار ضروری به شمار می‌آید.

بر اساس اسناد بالادستی و سیاست‌های کلی کشور و با عنایت به مأموریت وزارت امور اقتصادی و دارایی کشور و نیز بر اساس پروژه‌ها و اقدامات موجود در سند راهبردی وزارت متبوع، هفت استراتژی محوری در افق ۱۴۰۰ به شرح زیر می‌باشد:

- مشارکت فعال در تنظیم سیاست‌های اقتصادی و مالی کشور
 - ایجاد هماهنگی بین سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی در اجرای سیاست‌ها
 - مدیریت نهادهای زیرساختی اقتصادی منتخب
 - مدیریت عملیات مالی دولت و پرداخت هزینه‌ها
 - انتظام بخشی و راهبری نظام مالی و محاسباتی کشور
 - نظارت مالی بر صحت عمل جریان مبادلات اقتصادی
 - تعامل با نهادهای بین‌المللی و مشارکت دیپلماسی اقتصادی
- همان‌طور که در استراتژی‌های مذکور عنوان شد شفاف‌سازی و تقویت انضباط مالی یکی از مهم‌ترین سیاست‌های پیش‌روی کشور است. در همین راستا در سال ۱۳۹۹ نیز رویکرد دولت به استفاده از ابزارهای نوین مالی نظیر استفاده از اوراق تسویه خزانه جهت تعیین تکلیف و ساماندهی بهتر مطالبات و بدهی‌های دولت و نیز استفاده از اسناد خزانه اسلامی در جهت تأمین بخشی از کسری بودجه دولت در خصوص پرداخت‌هایی که می‌بایست در قبال تعهدات ناشی از پروژه‌های عمرانی انجام دهد، همچنان ادامه یافت. از دیگر سیاست‌هایی که دولت در سال ۱۳۹۹ دنبال کرد، مدیریت دارایی‌های دولت (مولدسازی دارایی‌ها) و شفاف‌سازی و هوشمندسازی عملیات مالی دولت (خزانه داری الکترونیک) بود که در این زمینه استان همدان در سال ۱۳۹۹ از استان‌های پیشرو به حساب می‌آید.

۱۵-۲. بررسی وضعیت تحولات مالی و بودجه‌ای

بودجه سال ۱۳۹۹ در وضعیتی تهیه شده است که کشور در شرایط تحریم به سر می‌برد و کاهش درآمدهای نفتی باعث ایجاد کسری بودجه شده و تورم چند سال اخیر از قدرت خرید مردم کاسته و آن‌ها را زیر فشار برده و نیاز به طرح‌های حمایتی محسوس است. برای پوشش کسری بودجه، گزینه‌هایی شامل افزایش درآمدهای غیرنفتی (عمدتاً مالیات)، کاهش هزینه‌ها، ایجاد بدهی و استفاده مؤثر از دارایی‌های فعلی پیش‌روی دولت است.

مسئله اساسی بودجه، تصمیم‌گیری در مورد منابع محدود است. منابع همه دولت‌ها محدود است و گاه بر اساس شرایط محدودتر هم می‌شود. از سوی دیگر بودجه به عاملان اقتصادی، سیاسیون، مردم و... علامت می‌دهد که دولت از لحاظ اقتصادی و مالی برای سال آینده چه برنامه‌ای دارد و چگونه جهت‌گیری خواهد کرد. پس، بودجه علاوه بر سند اولویت‌بندی و سیاست‌گذاری، سند علامت‌دهی هم هست.

رقم بودجه سال ۱۳۹۹ برابر با ۱۹۸۸ هزار میلیارد تومان است که نسبت به سال گذشته رشد ۱۴ درصدی را نشان می‌دهد. همچنین بودجه عمومی دولت در سال ۱۳۹۹ بالغ بر ۵۶۳ هزار میلیارد تومان است که نسبت به سال گذشته ۸,۲۶ درصد افزایش را نشان می‌دهد. در راستای حرکت به سوی اقتصاد مقاومتی و بودجه‌ریزی بدون نفت دولت به دنبال ابزارهای نوین تأمین مالی است. با توجه به ضرورت تأمین مالی هزینه‌های دولت و لزوم بررسی روش‌های کارآمد برای تأمین مالی این هزینه‌ها، بررسی‌های صورت گرفته نشان‌دهنده این است که اسناد خزانه اسلامی یکی از پرکاربردترین ابزار در تأمین مالی هزینه‌های دولت بوده است. از دیگر ابزارهایی که می‌توان به آن‌ها اشاره کرد، شناسایی دارایی‌های کم استفاده یا بلا استفاده دولت و به‌روزرسانی اطلاعات اموال دولتی در جهت استفاده حداکثری از این اموال و یا فروش آن‌هاست. همچنین در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ توجه ویژه به بازار سرمایه به‌عنوان یکی از ابزارهای تأمین مالی دولت صورت گرفته است. از مهم‌ترین اقدامات خزانه استان همدان در سال ۱۳۹۹ راه‌اندازی سه سامانه بسیار مهم کشوری به عنوان استان پایلوت در زمان اوج شیوع ویروس کرونا و دورکاری‌هاست که عبارتند از:

- ۱- سامانه "حسابداری خزانه معین استان‌ها" و ثبت بیش از ۴۵۰۰ سند حسابداری
- ۲- سامانه "درخواست وجه الکترونیک" با ثبت اطلاعات ذیحسابان و کارشناسان ۸۴ دستگاه اجرایی
- ۳- سامانه "مدیریت حساب‌های بانکی" با بارگذاری حدود ۳۳۰۰ شماره حساب دولتی فعال و غیر فعال

از دیگر اقدامات خزانه استان در سال ۱۳۹۹ می‌توان به مواردی همچون، ساماندهی حساب‌های عاملین ذیحساب و انجام مکاتبات لازم با بانک ملی جهت صدور تنخواه کارت برای کارپردازان دستگاه‌های اجرایی و صدور تأییدیه اوراق تسویه به پیمانکاران دستگاه‌های اجرایی در خزانه معین استان در یک روز که قبلاً طی یک فرآیند حدوداً یک ماهه از طرف خزانه‌داری کل انجام می‌شد. وصول ۲۷۴۱۴ میلیارد ریال وجه سپرده، رشد ۳۰۰ درصدی پرداخت اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای نسبت به سال قبل و تحقق حدود ۱۱۸ درصد اعتبارات سال ۱۳۹۹ که حدود ۴۶٪ نسبت به سال قبل رشد داشته است.

۱۵-۳. بررسی و تحلیل کلی وضع مالی و بودجه ای استان

جدول (۱-۱۵) به بررسی و تحلیل وضعیت درآمدهای عمومی استان ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ می‌پردازد. در سال‌های مورد بررسی درآمدهای عمومی استان ۴۶ درصد رشد داشته است. سهم درآمدهای مالیاتی محقق شده از کل درآمدهای عمومی محقق شده در سال ۱۳۹۹ در حدود ۹۰ درصد می‌باشد و تنها ۱۰ درصد از درآمدهای استان از محل درآمدهای غیرمالیاتی می‌باشد. طبق اطلاعات جدول ذیل کل درآمدهای عمومی مصوب استانی در سال ۱۳۹۹ در حدود ۱۰۳۹۳ میلیارد ریال بوده است که از این میزان درآمد مصوب، مجموعاً ۱۲۲۹۱ میلیارد ریال محقق گردیده است. این بدان معناست که در حدود ۱۱۸ درصد از درآمدهای مصوب شده استانی محقق گردیده است. این در حالی است که در سال قبل (سال ۱۳۹۸) این رقم در حدود ۸۳۸۱ میلیارد ریال و در حدود ۹۷ درصد بوده است.

جدول ۱۵-۱. درآمدهای عمومی استان مصوب و عملکرد (میلیارد ریال)

عنوان درآمد	مصوب ۱۳۹۹ یکساله	عملکرد ۱۳۹۹ لغایت اسفند	عملکرد نسبت به مصوب (درصد)	مصوب ۱۳۹۸ یکساله	عملکرد ۱۳۹۸ لغایت اسفند	عملکرد نسبت به مصوب (درصد)	درصد تغییرات عملکرد ۹۹ به ۹۸
کل درآمدهای استانی	۱۰۳۹۳	۱۲۲۹۱	۱۱۸	۸۶۶۵	۸۳۸۱	۹۷	۴۶
کل درآمدهای مالیاتی استان	۸۸۷۴	۱۱۰۷۰	۱۲۵	۷۲۱۹	۷۳۲۹	بیش از ۱۰۰	۵۱
کل درآمدهای غیر مالیاتی	۱۵۱۹	۱۲۲۱	۸۰	۱۴۴۶	۱۰۵۲	۷۳	۱۶
سهم درآمدهای مالیاتی محقق شده از کل درآمدهای عمومی محقق شده (درصد)	۸۵	۹۰	-	۸۳	۸۷	-	۳

مأخذ: خزانه معین استان همدان

جدول (۱۵-۲) به بررسی و تحلیل وضعیت درآمدهای مالیاتی استان طی سالهای ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ می‌پردازد. در سالهای مورد بررسی درآمدهای مالیاتی استان در حدود ۵۱ درصد نسبت به سال قبل رشد داشته است. سهم مالیات‌های مستقیم از کل درآمدهای مالیاتی در سال ۱۳۹۹ در حدود ۶۲ درصد می‌باشد و سهم مالیات‌های غیر مستقیم از کل درآمدهای مالیاتی در سال ۱۳۹۹ در حدود ۳۸ درصد می‌باشد.

طبق اطلاعات جدول ذیل کل درآمدهای مالیاتی استان همدان در سال ۱۳۹۹ در حدود ۱۱۰۷۰ میلیارد ریال بوده است که از آن مقدار در حدود ۶۸۷۸ میلیارد ریال به مالیات‌های مستقیم و در حدود ۴۱۹۲ میلیارد ریال به مالیات‌های غیرمستقیم اختصاص دارد. درآمدهای مالیاتی استان همدان در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال قبل ۱۳۹۸ به تفکیک مستقیم و غیر مستقیم به ترتیب در حدود ۵۰ و ۵۲ درصد رشد داشته‌اند.

جدول ۱۵-۲. درآمدهای مالیاتی به تفکیک مستقیم و غیر مستقیم

عنوان	مصوب دوازده ماهه ۱۳۹۹ (میلیارد ریال)	عملکرد دوازده ماهه ۱۳۹۹ (میلیارد ریال)	سهم از کل درآمدهای مالیاتی (درصد)	عملکرد نسبت به مصوب (درصد)	عملکرد دوازده ماهه ۱۳۹۸ (میلیارد ریال)	درصد تغییرات عملکرد ۹۹ به ۹۸
کل درآمدهای مالیاتی	۸۸۷۴	۱۱۰۷۰	۱۰۰	۱۲۵	۷۳۲۹	۵۱
مالیات‌های مستقیم	۴۹۴۱	۶۸۷۸	۶۲	۱۳۹	۴۵۷۸	۵۰
مالیات‌های غیرمستقیم	۳۹۳۳	۴۱۹۲	۳۸	۱۰۶	۲۷۵۲	۵۲

مأخذ: خزانه معین استان همدان و محاسبات تحقیق

جدول (۱۵-۳) و (۱۵-۴) به بررسی و تحلیل وضعیت اعتبارات هزینه‌ای استان طی سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ می‌پردازد. در سال ۱۳۹۹ میزان اعتبار هزینه‌ای استان در حدود ۴۴۲۴ میلیارد ریال می‌باشد که در حدود ۴۴۰۸ میلیارد ریال آن تخصیص یافته است که در حدود ۹۹,۶ درصد می‌باشد. میزان پرداختی استان در سال ۱۳۹۹ در حدود ۴۳۹۶ میلیارد ریال بوده است که نسبت پرداختی به اعتبار در حدود ۹۹,۳ درصد و نسبت پرداختی به تخصیص ۹۹,۷ درصد می‌باشد.

جدول ۱۵-۳. عملکرد خزانه معین استان همدان در سال ۱۳۹۸ - اعتبارات
هزینه‌ای (میلیارد ریال)

عنوان	اعتبار	تخصیص نقد	تخصیص اوراق مشارکت	پرداخت
سایر هزینه‌ای	۳۴۸۸	۳۴۸۸		۱۰۲۶
حقوق				۲۳۱۳
ردیف‌های هزینه‌ای	۱۰۲	۹۶	۲	۹۴
ماده ۱۰	۱۶۳۷	۸۱۹		۸۱۹
جمع کل	۵۲۲۸	۴۴۰۳	۲	۴۲۵۲

مأخذ: خزانه معین استان همدان

جدول ۱۵-۴. عملکرد خزانه معین استان همدان در سال ۱۳۹۹ - اعتبارات هزینه‌ای

عنوان	اعتبار (میلیارد ریال)	تخصیص (میلیارد ریال)	تخصیص به اعتبار (درصد)	پرداختی (میلیارد ریال)	پرداختی به اعتبار (درصد)	پرداختی به تخصیص (درصد)
سایر اعتبار هزینه‌ای	۸۷۸	۸۷۸	۱۰۰	۸۷۸	۱۰۰	۱۰۰
ردیف‌های هزینه‌ای	۴۰۳	۳۸۷	۹۶	۳۷۵	۹۳	۹۷
ماده ۱۰ قانون تنظیم	۰	۰	۰	۰	۰	۰
ماده ۱۲ مدیریت بحران	۰	۰	۰	۰	۰	۰
حقوق و مزایای دستگاه‌های اجرایی	۳۱۴۳	۳۱۴۳	۱۰۰	۳۱۴۳	۱۰۰	۱۰۰
جمع	۴۴۲۴	۴۴۰۸	۹۹,۶	۴۳۹۶	۹۹,۳	۹۹,۷

مأخذ: خزانه معین استان همدان

جدول (۱۵-۵) و (۱۵-۶) به بررسی و تحلیل وضعیت اعتبارات عمرانی استان طی سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ می‌پردازد. در سال ۱۳۹۹ میزان اعتبارات عمرانی استان در حدود ۷۶۲۹ میلیارد ریال می‌باشد که در حدود ۴۵۹۸ میلیارد ریال آن تخصیص یافته است که در حدود ۶۰,۳ درصد می‌باشد. میزان پرداخت نقد استان در سال ۱۳۹۹ در حدود ۱,۳۵۰, پرداخت اسناد خزانه ۱۰۴۴ میلیارد ریال و جمع پرداختی در حدود ۲۳۹۴ میلیارد ریال بوده است. درصد پرداختی به اعتبار در حدود ۳۱,۴ درصد می‌باشد.

جدول ۱۵-۵. عملکرد خزانه معین استان همدان در سال ۱۳۹۸- اعتبارات عمرانی (میلیارد ریال)

عنوان	اعتبار	تخصیص نقد	تخصیص اسناد (بر اساس سامانه سناب)	پرداخت نقد	پرداخت اسناد	جمع پرداختی	پرداختی به اعتبار (درصد)	پرداختی به تخصیص (درصد)
سایر استانی	۱۰۹۶	۱۷۴	۳۵۵	۱۷۴	۳۵۵	۵۲۹	۴۸	۱۰۰
نفت	۵۹۲	۱۱۹	۰	۱۱۹	۰	۱۱۹	۲۰	۱۰۰
ردیف‌های تملک	۳۱۳۸	۶۷	۸۴۹	۶۷	۸۴۹	۹۱۶	۲۹	۱۰۰
ماده ۱۰	۶۶۰	۲۵	۵۱۵	۲۵	۵۱۵	۵۴۰	۸۱	۱۰۰
جمع کل	۵۴۸۵	۳۸۵	۱۷۱۹	۳۸۵	۱۷۱۹	۲۱۰۴		۱۰۰
ملی استانی شده	۱۱۲۵	۱۱۱	۶۱۷	۰	۶۱۷	۶۱۷	۵۵	۸۴

مأخذ: خزانه معین استان همدان

جدول ۱۵-۶. عملکرد خزانه معین استان همدان در سال ۱۳۹۹- اعتبارات عمرانی (میلیارد ریال)

عنوان	اعتبار	تخصیص	تخصیص به اعتبار (درصد)	پرداخت نقد	پرداخت اسناد خزانه پرداختی	جمع پرداختی	پرداختی به اعتبار (درصد)	پرداختی به تخصیص (درصد)
سایر اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه ای	۱۷۰۸	۹۷۳	۵۷	۵۸۳	۳۹۰	۹۷۳	۵۷	۱۰۰
نفت و گاز	۳۰۱	۳۸	۱۲,۷	۳۸	-	۳۸	۱۲,۷	۱۰۰
۲۷ صدم مالیات بر ارزش افزوده	۳۲۲	۱۰۱	۳۱,۴	۶۲	۱۸	۸۰	۲۴,۹	۷۹,۳
ردیف‌های تملک	۳۴۳۳	۲۲۲۴	۶۴,۸	۶۶۷	-	۶۶۷	۱۹,۵	۳۰

۳۴,۷	۲۰,۸	۲۶۱	۲۶۱	-	۶۰	۷۵۴	۱۲۵۷	ملی استانی شده
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	ماده ۱۰ قانون تنظیم
۸۹,۳	۸۹,۳	۳۷۵	۳۷۵	-	۱۰۰	۴۲۰	۴۲۰	ماده ۱۲ مدیریت بحران
-	-	-	-	۰	۴۶,۹	۸۸	۱۸۸	تسویه بدهی‌های دولت به اشخاص حقیقی و حقوقی
۵۲	۳۱,۴	۲۳۹۴	۱۰۴۴	۱۳۵۰	۶۰,۳	۴۵۹۸	۷۶۲۹	جمع

مأخذ: خزانه معین استان همدان

جدول ۱۵-۷. سایر درآمدها (وصولی خزانه معین استان همدان) (هزار ریال)

عنوان دستگاه	مصوب ۹۹	عملکرد ۹۹	عملکرد ۹۸	درصد تغییرات عملکرد ۹۹ نسبت به ۹۸
جمع کل درآمدهای استانی	۱۰۳۹۳۴۰۵۰۰۰	۱۲۲۹۱۲۳۵۵۹۴	۸۳۸۱۳۷۲۵۷۲	۴۷
استانداری	۳۷۰۰۰۰۰	۳۱۵۶۵۸۷	۳۳۴۶۸۲۵	-۵
نیروی انتظامی	۱۱۶۷۱۹۰۰۰۰	۸۰۲۷۵۵۳۳۸	۷۱۹۵۴۰۸۴۴	۱۲
پزشکی قانونی	۴۱۶۱۶۰۰۰	۴۰۸۸۱۷۵۱	۳۵۲۴۱۶۵۰	۱۶
ثبت اسناد	۱۲۴۰۷۰۰۰۰	۳۱۸۲۴۶۶۳۴	۲۱۲۳۲۵۹۷۲	۵۰
امور مالیاتی	۸۸۷۴۶۸۰۰۰۰	۱۱۰۷۰۰۶۷۲۷۷	۷۳۳۰۵۸۶۲۹۷	۵۱
گمرک	۲۷۶۵۰۰۰	۲۹۴۷۰۴۰	۳۰۲۳۷۸۳	-۳
تعاون، کار و رفاه اجتماعی	۵۱۵۷۰۰۰	۲۵۹۳۵۶۸	۱۰۳۳۶۱۰	۱۵۱
میراث فرهنگی	۲۲۶۳۱۰۰۰	۵۲۱۴۲۷۰	۱۹۴۷۹۲۸۴	-۷۳
فرهنگ و ارشاد اسلامی	۱۱۰۱۰۰۰	۵۸۴۶۱	۹۳۸۷۶۰	-۹۴
بهریستی	۲۶۳۰۰۰	۲۹۶۰۰	۶۲۹۵۰	-۵۳
راه و شهرسازی	۱۴۱۰۰۰	۱۵۳۴۱۰	۱۳۰۵۷۸	۱۷
محیط زیست	۳۵۰۰۰۰۰	۴۴۴۸۸۲۲	۳۷۱۴۶۸۹۳۸	-۹۹
استاندارد و تحقیقات صنعتی	۹۵۴۶۰۰۰	۷۰۲۲۰۴۹	۵۴۹۴۳۷۱	۲۸
صنعت، معدن و تجارت	۷۵۴۶۰۰۰	۱۰۷۹۳۹	۲۴۷۵۷۴	-۵۶
جهاد کشاورزی	۷۵۵۰۰۰	۰	۴۰۶۲۰۰	-۱۰۰
متفرقه دستگاهها	۱۲۸۷۴۴۰۰۰	۳۳۵۵۲۸۴۸	۲۶۴۵۹۷۴۳	۲۷

مأخذ: خزانه معین استان همدان

۱۵-۴. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان

بر اساس آمار و اطلاعات موجود در سال‌های اخیر اقدامات اساسی در زمینه شفاف‌سازی و بهبود وضعیت مالی و بودجه‌ای استان رقم خورده است که از جمله آن می‌توان به پروژه‌های اولویت‌دار وزارت اقتصاد در قسمت‌های مختلف از جمله خزانه‌داری کل کشور اشاره نمود که ماحصل این اقدام سبب گردیده است، ضمن شناسایی و رفع مشکلات قبلی پرداخت حقوق، آموزش، دارایی و بدهی‌های دولت در کمترین زمان ممکن انجام پذیرد.

به‌طور خلاصه از جمله اقدامات مهمی که خزانه استان در سال ۱۳۹۹ داشته است می‌توان به راه‌اندازی ۳ سامانه مهم از قبیل: سامانه حسابداری خزانه معین استان‌ها، سامانه درخواست وجه الکترونیک، سامانه مدیریت حساب‌های بانکی اشاره کرد. از دیگر اقدامات خزانه استان در سال ۱۳۹۹ می‌توان به ساماندهی حساب‌های عاملین ذیحساب و انجام مکاتبات لازم با بانک ملی جهت صدور تنخواه کارت برای کارپردازان دستگاه‌های اجرایی و صدور تأییدیه اوراق تسویه به پیمانکاران دستگاه‌های اجرایی در خزانه معین استان در یک روز که قبلاً طی یک فرآیند حدوداً یک ماهه از طرف خزانه داری کل انجام می‌شد، اشاره کرد. بررسی وضعیت درآمدهای عمومی استان نشان می‌دهد که در سال مورد بررسی بیشتر درآمدهای مصوب تحقق یافته است. لذا به‌منظور بهبود وضعیت مالی و بودجه‌ای استان توصیه‌های سیاستی به شرح ذیل ارائه می‌گردد:

- شناسایی دقیق و جدید منابع درآمد و تلاش جهت تحقق درآمدهای مصوب استان
- تخصیص اعتبارات بر اساس عملکرد و نتایج حاصل از فعالیت‌ها و متناسب با قیمت تمام شده
- تغییر روش‌های برنامه‌ریزی توسعه کشور از برنامه‌ریزی جامع به برنامه‌ریزی مسأله-محور
- تقویت نظام درآمدی استان از طریق ایجاد منابع جدید درآمدی و بیشتر کردن سهم مالیات در بودجه
- استفاده گسترده‌تر از ابزارهای الکترونیک و هوشمندسازی خدمات در جهت افزایش انضباط مالی و ایجاد شفافیت بیشتر
- تلاش در بالا بردن نسبت مالیات‌ها به تولید ناخالص داخلی استان با توجه به اینکه مالیات علاوه بر اینکه یک درآمد پایدار است خود به‌عنوان یک ابزار سیاستی جهت اعمال سیاست‌های مالی مفید بوده و همچنین به برقراری عدالت اقتصادی در جامعه کمک می‌نماید.

نظام مالیاتی

سیمای اقتصادی
استان همدان در سال ۱۳۹۹

تهیه شده در معاونت اقتصادی
... تیرماه ۱۴۰۰ ...

مرور اجمالی بر نظام مالیاتی

مالیات‌ها به‌عنوان معمول‌ترین و مهم‌ترین منبع مالی برای تأمین درآمدهای عمومی و یکی از کاراترین و مؤثرترین ابزارهای سیاست مالی در دنیا در هر زمانی به شمار می‌روند که دولت‌ها می‌توانند به واسطه آن بسیاری از خدمات اجتماعی و رفاهی را در خدمت مردم قرار دهند و به بسیاری از فعالیت‌ها و جریان‌های اقتصادی و اجتماعی سمت و سو ببخشند. مالیات، گرداننده چرخ اقتصاد و مؤثرترین و کوتاه‌ترین ابزار برای انتقال منابع عمومی به سمت پیشرفت و برقراری عدالت و رفاه اجتماعی است. اغلب کشورهای توسعه‌یافته در غیاب درآمدهای نفتی و مواد خام طبیعی مالیات را اصلی‌ترین منبع درآمد خود قرار داده‌اند.

نظام اقتصادی هر کشوری برای رسیدن به استقلال و رهایی از وابستگی به عناصر مختلف و در نتیجه حفظ ثبات و تحکیم پایه‌های خود نیازمند اتکا به منابعی مطمئن و همیشگی است تا از این طریق بتواند برای فعالیت‌های خود برنامه‌ریزی کرده و به امور نظم ببخشد و به جرأت می‌توان گفت مالیات چون روحی است که کالبد اقتصادی کشور را زنده و پویا می‌سازد و به آن جهت می‌بخشد. سهم مالیات از کل درآمدهای عمومی در میان کشورها، متفاوت است و میزان آن بستگی به سطح توسعه و ساختار اقتصادی آنها دارد. به دلیل اهمیت موضوع وزارت امور اقتصادی و دارایی در سال‌های اخیر سازمان امور مالیاتی کشور را مکلف نموده است که اقدامات مهمی را در این خصوص آغاز و عملیاتی نماید که اجرای طرح جامع مالیاتی (طرحی است که هدف آن تغییر نظام سنتی به مدرن و ایجاد تحول در تمامی ابعاد نظام مالیاتی در کشور است) توسط سازمان امور مالیاتی کشور از مهمترین این اقدامات به حساب می‌آید که در سال ۱۳۹۸ آغاز شده است و هم‌اکنون نیز در کشور در حال اجراست. این سازمان درصدد است تا با بهره‌گیری از امکانات موجود و به‌روز کردن آنها از طریق به‌کارگیری دانش روز، الکترونیکی کردن سیستم‌های مالیاتی و استفاده از فناوری‌های نوین؛ نتایج مطلوب بی‌شماری را از قبیل: عدالت مالیاتی، شفافیت امور، جلوگیری از فرار مالیاتی، اعتمادسازی مردم به دولت آن هم به‌صورت عملی و نه به‌صورت تئوری و ... را در عرصه نظام مالیاتی کشور به‌وجود آورد. در این راستا اداره کل امور مالیاتی استان همدان نیز، هم‌جهت با سیاست‌های سازمان امور مالیاتی کشور اقدامات مهم و اثرگذاری را در حوزه کسب درآمدهای مالیاتی استان در سال ۱۳۹۹ به انجام رسانده است که مهمترین این اقدامات عبارتند از:

استقرار واحدهای استاندارد خدمات مؤدیان، تأمین و نصب تجهیزات سخت‌افزاری، ثبت‌نام الکترونیکی مؤدیان مالیاتی، اجرای برنامه‌های مدیریت تغییر، اجرای آموزش‌های لازم جهت اجرای طرح جامع مالیاتی، نصب و راه‌اندازی سامانه نرم‌افزاری یکپارچه مالیات، تبدیل و انتقال داده‌های ثبت‌نام، اظهارنامه و پرداخت‌های قبلی، نامگذاری میدانی به اسم مالیات در شهر همدان، شناسایی و مقابله با فراریان مالیاتی، مؤدی مداری و ارتقای فرهنگ مالیاتی استان، ارائه خدمات الکترونیک، رویکرد حمایتی نظام مالیاتی از رونق تولید داخلی و ...

واژگان کلیدی: طرح جامع مالیاتی، مالیات مستقیم، مالیات غیرمستقیم، سازمان امور مالیاتی کشور

مقدمه

در اقتصاد ایران یکی از اجزای بسیار مهم بودجه دولت، درآمدهای مالیاتی کشور است. اطلاع از میزان درآمدهای مالیاتی قابل حصول در منابع مختلف مالیاتی، علاوه بر تخصیص بهینه منابع در جهت وصول آنها، دولت را در انجام برنامه‌ریزی‌های دقیق مالی کمک کرده و میزان مشارکت مردم را در تأمین مالی هزینه‌های عمومی دولت مشخص می‌کند. مالیات‌ها به‌عنوان معمول‌ترین و مهم‌ترین منبع مالی برای تأمین درآمدهای عمومی و یکی از کاراترین و مؤثرترین ابزارهای سیاست مالی در دنیا به شمار می‌روند که دولت‌ها می‌توانند به واسطه آن بسیاری از خدمات اجتماعی و رفاهی را در خدمت مردم قرار دهند و به بسیاری از فعالیت‌ها و جریان‌های اقتصادی و اجتماعی سمت و سو ببخشند. اگرچه مالیات-ستانی در ایران نوپا نیست و از وصول مالیات به طریق نظام شبه سیستمی در حدود یک قرن می‌گذرد، اما همچنان نمی‌توان ادعا کرد که نظام مالیات‌گیری در ایران حتی شبیه کشورهای تقریباً در حال توسعه است. امروزه، مالیات به‌عنوان یکی از بهترین و آسان‌ترین راه‌های تأمین درآمد دولت، به خصوص تأمین هزینه‌های جاری مورد توجه است. بررسی ترکیب درآمدهای دولت، بیانگر این امر است که درآمدهای مالیاتی در مقایسه با درآمدهای نفتی، پایین است و اتکال بیش از حد بر درآمدهای نفتی با توجه به نوسان‌های شدید و غیرقابل پیش‌بینی آن در بازارهای جهانی، بی‌ثباتی کلی درآمدهای دولت را سبب شده و با وجود اقدامات مهم صورت گرفته در طول برنامه‌های اول تا پنجم توسعه اقتصادی؛ اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در جهت اصلاح نظام مالیاتی در ابعاد مختلف، نظیر اصلاح قوانین و مقررات مالیات‌ها، اصلاح نرخ‌ها و معافیت‌های مالیاتی و ... هنوز نظام

مالیاتی کشور عملکردی تقریباً یکسان با گذشته خود داشته و در مقایسه با بسیاری از کشورهای جهان وضعیت نامناسبی دارد.

بر این اساس، در این فصل ابتدا به سیاست‌های اقتصادی نظام مالیاتی و جهت‌گیری‌های استان در سال ۱۳۹۹ و بررسی و تحلیل وضعیت کلی نظام مالیاتی استان همدان پرداخته و در بخش پایانی نیز با جمع‌بندی و نتیجه‌گیری از وضعیت نظام مالیاتی استان توصیه‌های سیاستی پیرامون مرتفع کردن مشکلات و موانع، ارائه و جهت تعدیل و حل و فصل در اختیار برنامه‌ریزان، سیاست‌گذاران و مدیران ارشد ملی و استانی قرار خواهد گرفت.

۱-۱۶. سیاست‌های مالیاتی و جهت‌گیری‌های استان

مالیات یکی از مهمترین ابزار سیاست مالی دولت در راستای رسیدن به رشد مناسب اقتصادی است که می‌توان با سیاست‌های مناسب آن را به یکی از با ثبات‌ترین و اصلی‌ترین منابع تأمین مالی دولت تبدیل نمود. در حال حاضر نظام مالیاتی در کلیه جوامع ابزاری تعیین کننده در چگونگی نیل به توسعه اقتصادی، تأمین عدالت اجتماعی و سازماندهی فعالیت‌های اقتصادی مورد استفاده قرار می‌گیرد. درآمدهای مالیاتی رابطه مستقیمی با بودجه کشور دارد؛ هر چقدر درآمدهای مالیاتی بیشتر باشد نقش سازنده‌ای در فعالیت‌های اقتصادی و توسعه و عمران جامعه ایفا خواهد کرد. به طور قطع اقتصاد سالم اقتصادی است که بیشتر بر پایه مالیات باشد و هزینه‌های جاری و عمرانی دولت از طریق وصول مالیات تأمین شود. بنابراین لازم است با گسترش فرهنگ مالیاتی در سطح جامعه و تبیین نحوه مصرف مالیات اهمیت آن در توزیع درآمد و ثروت، ایجاد عدالت اجتماعی و از میان بردن فاصله‌های طبقاتی، مالیات جایگزین تفکر سنتی پول نفت گردد.

از مهمترین اقدامات دولت در زمینه اخذ مالیات در سال‌های اخیر می‌توان به هوشمندسازی نظام مالیاتی، نوسازی تشکیلات سازمان امور مالیاتی کشور، تدوین لوایح اصلاح قانون مالیات بر ارزش افزوده و پایانه‌های فروشگاهی و ... اشاره کرد.

هوشمندسازی، پارادایم غالب در همه عرصه‌های جهانی است و نظام مالیاتی هوشمند، منجر به ایجاد یک سیستم یکپارچه، کارآمد، دقیق و مبتنی بر ریزداده‌های اشخاص می‌شود و این ریزداده‌های واقعی مؤدیان مالیاتی، نظام مالیاتی را در وصول عادلانه و اصولی مالیات یاری می‌رساند.

تدوین لوایح اصلاح قانون مالیات بر ارزش افزوده و پایانه‌های فروشگاهی؛ نیز از مهمترین اقدامات سازمان امور مالیاتی در سال‌های گذشته به شمار می‌روند.

۱۶-۲. بررسی وضعیت تحولات مالیاتی

بررسی ترکیب درآمدهای دولت، بیانگر این امر است که درآمدهای مالیاتی در مقایسه با درآمدهای نفتی، پایین است و اتکای بیش از حد بر درآمدهای نفتی با توجه به نوسانهای شدید و غیرقابل پیش‌بینی آن در بازارهای جهانی، بی‌ثباتی کلی درآمدهای دولت را سبب شده است. لذا برای از بین بردن بی‌ثباتی در بحث درآمدهای دولت لازم است که سهم بالایی از درآمدهای کشور به درآمدهای مالیاتی اختصاص یابد.

لازم به ذکر است سهم بالای درآمدهای مالیاتی از بودجه سالانه و جهت‌گیری استان به این سیاست‌ها و انجام تحولات در راستای اهداف، با تحقق کامل درآمدهای مالیاتی پیش‌بینی شده استان و افزایش سهم استان همدان از کل درآمدهای مالیاتی کشور به‌منظور قطع وابستگی بودجه به درآمدهای نفتی یک سیاست راهبردی در سال ۱۳۹۹ در کشور و استان به حساب می‌آید.

۱۶-۳. بررسی و تحلیل عملکرد وصولی انواع درآمدهای مالیاتی

براساس قانون مالیاتی کشور، مالیات‌های قابل وصول توسط دولت به دو گروه اصلی تقسیم می‌شود:

گروه اول: مالیات‌های مستقیم

مالیات‌هایی هستند که به‌طور مستقیم از درآمد، دارایی و سود اشخاص حقیقی یا حقوقی وصول می‌شود، به عبارتی این نوع مالیات از مصرف‌کننده نهایی دریافت می‌شود، مانند مالیات بر شرکت‌ها، مالیات بر درآمد، مالیات بر ثروت و مشخصات پرداخت‌کنندگان آنان برای سازمان مالیاتی کشور مشخص است و این نوع مالیات به‌طور مستقیم از دارایی و درآمد افراد کسر می‌شود. مالیات‌های مستقیم به دو دسته زیر تقسیم می‌شوند:

— مالیات بر دارایی

— مالیات بر درآمد

مزایای مالیات‌های مستقیم:

— عادلانه بودن

— اقتصادی بودن

— عینی بودن

— هوشیارسازی

معایب مالیات‌های مستقیم:

- ناراحتی آفرین
- پذیرفتنی نبودن
- گریزپذیری
- دلبخواه بودن

گروه دوم: مالیات‌های غیرمستقیم

مالیات‌های غیرمستقیم بر قیمت کالاها و خدمات وضع می‌شوند. مالیات بر واردات کالا و خدمات و مالیات بر مصرف و فروش در این دسته جای می‌گیرند. مالیات‌هایی که پرداخت‌کننده آن مشخص و معین نبوده و تحقق مالیات بستگی به یک قسمت از فعالیت‌های اقتصادی و عملیات افراد داشته و قابلیت انتقال آنها بسیار زیاد است. این مالیات‌ها به قیمت نهایی کالاها و خدمات اضافه و به مصرف‌کننده تحمیل می‌شود. این مالیات به دسته‌های زیر تقسیم می‌شود:

۱- مالیات بر واردات

۲- مالیات بر مصرف و فروش.

مزایای مالیات‌های غیرمستقیم:

- راحتی
- گریزناپذیری
- عادلانه بودن
- باکشی بودن
- اثرات اجتماعی سودمند
- تشکیل سرمایه
- بازجایابی^۱ عوامل تولید
- شمول وسیع
- مولد بودن
- جانشینی برای مالیات‌های مستقیم

معایب مالیات‌های غیرمستقیم

- نامعین بودن

^۱ - مالیات بر برخی از کالاها، تولید آنها را محدود می‌سازد و بنابر این، منابع درگیر آنها را به سوی تولیدات دیگر سوق می‌دهد.

- تنازلی بودن
- هوشیار ناسازی
- تورم‌زا بودن
- گریزپذیری
- رفاه‌زدائی

براساس اطلاعات درج شده در جدول شماره (۱۶-۱) درآمدهای عمومی استان در سال ۱۳۹۹ به میزان ۱۲۲۷۱ میلیارد ریال تحقق یافته است که در مقایسه با سال ۱۳۹۸ که در حدود ۸۳۸۱ میلیارد ریال می‌باشد در حدود ۴۶ درصد رشد داشته است. کل درآمدهای مالیاتی استان همدان در سال ۱۳۹۹ در حدود ۱۱۰۶۸ میلیارد ریال می‌باشد که در مقایسه با سال گذشته که در حدود ۷۳۳۱ میلیارد ریال بوده است تقریباً در حدود ۵۱ درصد افزایش یافته است. در سال ۱۳۹۹ تقریباً ۹۰ درصد از درآمدهای استان به درآمدهای مالیاتی اختصاص دارند که این رقم در سال ۱۳۹۸ در حدود ۸۷ درصد بوده است.

جدول ۱۶-۱. درآمدهای عمومی استان مصوب و عملکرد (ارقام به: میلیارد ریال)

عنوان درآمد	مصوب ۱۳۹۹	عملکرد ۱۳۹۹		عملکرد ۱۳۹۸	درصد تغییرات عملکرد ۹۹ به ۹۸
		لغایت اسفند	نسبت به مصوب (درصد)	لغایت اسفند	
کل درآمدهای استانی	۱۰۳۹۳	۱۲۲۷۱	۱۱۸	۸۳۸۱	۴۶
کل درآمدهای مالیاتی استان	۸۸۷۵	۱۱۰۶۸	۱۲۵	۷۳۳۱	۵۱
سایر درآمدهای استان	۱۵۱۸	۱۲۰۳	۷۹	۹۵۴	۲۶
سهم درآمدهای مالیاتی محقق شده از کل درآمدهای عمومی محقق شده (درصد)	۸۵	۹۰	-	۸۷	-

مأخذ: ستاد درآمد و تجهیز منابع استان-خزانه معین استان همدان

طبق اطلاعات جدول (۱۶-۲) کل درآمدهای مالیاتی استان همدان در سال ۱۳۹۹ در حدود ۱۱۰۶۸ میلیارد ریال بوده است که از آن مقدار در حدود ۶۸۷۶ میلیارد ریال به

مالیات‌های مستقیم و در حدود ۴۱۹۲ میلیارد ریال به مالیات‌های غیرمستقیم اختصاص دارد. درآمدهای مالیاتی استان همدان در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۸ در مجموع ۵۱ درصد افزایش و به تفکیک مالیات‌های مستقیم و غیرمستقیم به ترتیب در حدود ۵۰ و ۵۲ درصد رشد داشته‌اند.

جدول ۱۶-۲. درآمدهای مالیاتی به تفکیک مستقیم و غیر مستقیم

عنوان	سال ۱۳۹۹				
	مصوب دوازده ماهه ۱۳۹۹	عملکرد دوازده ماهه ۱۳۹۹	سهم از کل درآمدهای مالیاتی	عملکرد نسبت به مصوب	عملکرد دوازده ماهه ۱۳۹۸
	(میلیارد ریال)	(میلیارد ریال)	(درصد)	(درصد)	(میلیارد ریال)
کل درآمدهای مالیاتی	۸۸۷۵	۱۱۰۶۸	۱۰۰	۱۲۵	۷۳۳۱
مالیات‌های مستقیم	۴۹۴۱	۶۸۷۶	۶۲	۱۳۹	۴۵۷۹
مالیات‌های غیرمستقیم	۳۹۳۴	۴۱۹۲	۳۸	۱۰۷	۲۷۵۲

مأخذ: ستاد درآمد و تجهیز منابع استان - خزانه معین استان همدان

در جدول (۱۶-۳) مالیات‌های مستقیم به تفکیک اجزا نشان داده شده است. در سال ۱۳۹۹ در بخش مالیات‌های مستقیم بیشترین سهم مربوط به بند دوم یا به عبارتی مالیات بر درآمد و زیر مجموعه آن مالیات حقوق بخش عمومی و مالیات مشاغل اختصاص دارد.

جدول ۱۶-۳. عملکرد مالیات مستقیم استان همدان به تفکیک اجزا در سالهای ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ (ارقام به: میلیارد ریال)

عنوان	عملکرد دوازده ماهه ۱۳۹۹	سهم از کل	عملکرد دوازده ماهه ۱۳۹۸	سهم از کل	درصد تغییرات (۹۹ به ۹۸ درصد)
جمع مالیات‌های مستقیم	۶۸۷۶	۱۰۰	۴۵۷۹	۱۰۰	۵۰
بند اول: مالیات بر شرکت‌ها	۲۳۳۳	۳۴	۱۰۳۸	۲۳	۱۲۵
مالیات شرکت‌های غیردولتی	۲۳۳۳	۳۴	۱۰۳۸	۲۳	۱۲۵
بند دوم: مالیات بر درآمد	۳۸۴۰	۵۶	۳۰۳۴	۶۶	۲۷
مالیات حقوق بخش عمومی	۲۰۲۱	۲۹	۱۱۸۹	۲۶	۷۰
مالیات حقوق بخش خصوصی	۳۵۷	۵	۳۴۷	۸	۳
مالیات مشاغل	۱۲۶۸	۱۸	۱۳۵۹	۳۰	-۷
مالیات مستغلات	۱۹۰	۳	۱۳۴	۳	۴۲
مالیات‌های متفرقه بر درآمد	۴	۰	۵	۰	-۲۰
بند سوم: مالیات بر ثروت	۷۰۳	۱۰	۵۰۷	۱۱	۳۹
مالیات ارث	۱۴۳	۲	۱۲۳	۳	۱۶
مالیات اتفاقی	۱	۰	۱	۰	۰
مالیات نقل و انتقال و سرقتی	۱۶۲	۲	۱۵۳	۳	۶
مالیات نقل و انتقال سهام	۱۷۳	۳	۴۶	۱	۲۷۶
مالیات نقل و انتقال املاک	۱۶۶	۲,۵	۱۴۱	۳	۱۸
حق تمبر و اوراق بهادار	۵۸	۰,۵	۴۳	۱	۳۵

مأخذ: ستاد درآمد و تجهیز منابع استان - خزانه معین استان همدان

در جدول (۱۶-۴) مالیات‌های غیرمستقیم به تفکیک اجزا برای سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ نشان داده شده است. در بخش مالیات‌های غیرمستقیم که نسبت به سال گذشته از رشد ۵۲ درصدی برخوردار است. بیشترین سهم به مالیات بر ارزش افزوده اختصاص دارد.

جدول ۱۶-۴. عملکرد مالیات غیرمستقیم استان همدان به تفکیک اجزا در سالهای ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ (ارقام به میلیارد ریال - درصد)

عنوان	سال ۱۳۹۹		سال ۱۳۹۸		درصد تغییرات سال ۹۹ به سال ۹۸
	عملکرد دوازده ماهه	سهم از کل	عملکرد دوازده ماهه	سهم از کل	
جمع مالیات‌های غیرمستقیم	۴۱۹۲	۳۸	۲۷۵۲	۳۸	۵۲
بند پنجم: مالیات بر کالاها و خدمات	۴۱۹۲	۳۸	۲۷۵۲	۳۸	۵۲
مالیات بر فروش سیگار	۶	۰	۴	۰	۴۸
دو درصد مالیات سایر کالاها و خدمات	۰.۶	۰	۰	۰	۰
عوارض خروج مسافر از مرزهای کشور	۴	۰	۰	۰	۰
مالیات نقل و انتقالات اتومبیل	۳۴۴	۳	۲۶	۰.۵	۱۲۰۳
مالیات شماره گذاری خودرو	۳	۰	۲۴۳	۳.۵	-۹۹
درآمد حاصل از یک درصد نرخ مالیات بر ارزش افزوده - موضوع ماده ۳۷	۱۹۳	۲	۰	۰	۰
مالیات بر ارزش افزوده	۳۶۴۱	۳۳	۲۴۷۸	۳۴	۴۷

مأخذ: ستاد درآمد و تجهیز منابع استان - خزانه معین استان همدان

۱۶-۴. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان

یکی از اهداف اقتصادی نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران کاهش وابستگی کشور به درآمدهای نفتی است؛ این موضوع به دلیل اهمیت فراوان در اولویت کاری دولت‌مردان ایرانی قرار گرفته است. از این‌رو دولت‌ها با استفاده از ابزار دریافت انواع مالیات‌ها از افراد حقیقی و حقوقی کشور، درآمد لازم برای امنیت، بهداشت، آموزش، ایجاد زیرساخت و بستر فعالیت‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری و ... کشور را تأمین می‌کنند. همچنین برقراری نظام مطلوب و بهینه مالیاتی، موجب توزیع عادلانه‌تر درآمد و ثروت در بین افراد کشور می‌شود. پس می‌توان گفت مالیات‌ها به‌عنوان یک منبع درآمدی دولت نقش مهمی در عمران و

پیشرفت اقتصادی یک منطقه و استان ایفا می‌کنند. در سالی که گذشت سازمان امور مالیاتی کشور اقدامات مهم و اثرگذاری را برای نظام مالیاتی کشور تعریف و اجرا نمود که از جمله آنها اجرای طرح نظام جامع مالیاتی و حرکت به سوی اجرایی نمودن مالیات هوشمند می‌باشد. در ادامه به منظور دستیابی به اهداف مورد نظر، توصیه‌های سیاستی به شرح زیر ارائه می‌گردد:

- عدم شناخت مؤدیان و مستند نبودن میزان درآمد آن‌ها راه را برای فرار مالیاتی و همچنین اجتناب مالیاتی در استان هموار می‌کند به نحوی که با وجود کوشش همه دست اندرکاران مالیاتی استان فقط موفق شده‌اند درصد کمی از مالیات واقعی را دریافت نمایند. لذا می‌بایست اداره کل امور مالیاتی جهت رفع این شکاف بیش از پیش تلاش نماید. که در این مورد پیشنهاد می‌شود اداره کل امور مالیاتی از طریق اصناف و با همکاری سازمان صنعت و معدن و تجارت نسبت به شناخت این مودیان اقدام نماید.
- منابع مالیاتی نظیر مالیات بر ارث، مالیات بر ثروت و همچنین مالیات بر املاک و اجاره در سطح استان ناشناخته مانده است. بنابراین جهت گسترش پایه‌های مالیاتی پیشنهاد می‌شود؛ اداره کل امور مالیاتی با تشکیل کارگروهی با همکاری شهرداری و سازمان مسکن و شهرسازی نسبت به شناخت تعداد دقیق مؤدیان مالیاتی و تصحیح ارزش معاملاتی برای تعیین مالیات بر املاک با حق رای بیشتر اداره کل امور مالیاتی در این موارد اقدام نمایند.
- سهم درآمدهای مالیاتی در توسعه و عمران استان بررسی گردد و از طریق وسایل ارتباط جمعی به اطلاع عموم مردم رسانده شود.
- بهبود شاخص سهولت پرداخت مالیات از طریق اتخاذ تمهیداتی شامل: اجرای کامل طرح جامع مالیاتی به‌ویژه اجرای کامل پروژه سیستم یکپارچه اطلاعات مالیاتی با هدف فراهم شدن امکان مکانیزاسیون تمامی فرآیندهای مالیاتی
- وضع پایه‌های جدید مالیاتی همچون "مالیات بر مجموع درآمد"، "مالیات بر عایدی سرمایه با اولویت مالیات بر عایدی املاک" و "مالیات بر سود سپرده بانکی".
- اصلاح نظام مالیات بر ارزش افزوده از طریق پیگیری تصویب لایحه اصلاح قانون مالیات بر ارزش افزوده (با توجه به اصلاحات صورت پذیرفته در قالب آن

بازار کار

سیمای اقتصادی
استاهمدان در سال ۱۳۹۹

تهیه شده در معاونت اقتصادی
... تیرماه ۱۴۰۰ ...

مرور اجمالی بر بازار کار

یکی از اصلی ترین شاخص های اقتصادی، تولید و به تبع آن اشتغال است که در سال ۱۳۹۹ به منظور کاهش نرخ بیکاری و افزایش اشتغال سیاست هایی نظیر بهبود محیط کسب و کار، حمایت از توسعه و ایجاد اشتغال از طریق اعطای تسهیلات بانکی، پایدارسازی کسب و کارهای خرد، کوچک و متوسط اقتصادی، حمایت و گسترش کسب و کارهای مجازی، توسعه مشاغل خانگی و خوداشتغالی بخشی و آموزش و توانمندسازی نیروی کار در قالب بسته های اشتغال پایدار روستایی و عشایری و تسهیلات کرونایی اتخاذ شد. در استان همدان نیز متناسب با سیاست های راهبردی کشور در این راستا اقداماتی چون اعطای تسهیلات، حمایت از مشاغل خانگی، فراهم نمودن زمینه های بهبود آموزش و... صورت پذیرفت. برآیند این سیاست ها و اقدامات در استان همدان طی سال ۱۳۹۹ بدین صورت بوده است که در راستای توسعه اشتغال و کارآفرینی در طرح های اشتغال زایی پایدار روستایی استان مبلغ ۴۷۹۶ میلیارد ریال به تعداد ۳۷۵۸ طرح به صورت حمایتی پرداخت گردیده که منجر به اشتغال زایی برای ۷۳۱۶ نفر شده است. به تفکیک زیربخش های اقتصادی (حمایتی و غیرحمایتی) این تسهیلات به صورت ۶۲ درصد به بخش کشاورزی (۲۹۷۸ میلیارد ریال)، ۳۱ درصد به بخش صنعت (۱۴۸۳ میلیارد ریال) و ۷ درصد نیز به بخش خدمات معادل (۳۳۵ میلیارد ریال) اختصاص یافته است.

مطابق تعهد پیش بینی شده ایجاد اشتغال استان همدان در سال ۱۳۹۹ معادل ۱۹۴۵۰ نفر بوده که تا پایان سال عملکرد دستگاه های اجرایی استان ۲۵۱۷۳ نفر اشتغال زایی بوده است بدین ترتیب ۱۲۹ درصد مصوب عملکرد محقق شده وجود دارد. همچنین باید گفت که در سال ۱۳۹۹ اداره کل آموزش فنی و حرفه ای و شرکت توزیع برق بیشترین و کمترین میزان اشتغال زایی در بین دستگاه های اجرایی در استان همدان را داشته اند.

همچنین با هدف تعدیل آثار شیوع ویروس کرونا بر اشتغال استان همدان در سال ۱۳۹۹ در مجموع تعداد ۱۰۴۸۳ فقره تسهیلات به ارزش ۱۲۹۳ میلیارد ریال پرداخت شده و میزان اشتغال طرح های پرداختی نیز ۱۳۶۶۷ نفر بوده است. با وجود آسیب های غیر قابل انکاری که شیوع ویروس کرونا بر پیکره اقتصاد و اشتغال در سال ۱۳۹۹ وارد نمود باید گفت که مطابق آمارهای ارائه شده در مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۹ نرخ بیکاری استان همدان ۸٫۲ درصد، نرخ مشارکت اقتصادی ۴۲٫۸ درصد بوده است. افزایش سطح تحصیلات و دانش افراد، نوع نگاه جامعه به زنان و مقوله کار و فعالیت اقتصادی و نیز مهیا شدن بسترهای لازم و نیز فرصت های بیشتر در بازار کار برای حضور هرچه بیشتر زنان در چرخه اقتصادی استان

دلایل اثبات شده این رشد بود. با این وجود هنوز در بازار کار استان می‌بایست تلاش بیشتری شود. در این راستا همسوسازی سیاست‌های کلان دولت با برنامه‌های اشتغال در استان و هماهنگی و همکاری بیشتر دستگاه‌های اجرایی برای تکمیل و راه‌اندازی طرح‌های نیمه تمام با اولویت پیشرفت فیزیکی و توجیه اقتصادی و فنی، بررسی طرح‌ها و پروژه‌های قابل واگذاری دستگاه‌های اجرایی به بخش خصوصی و تقویت حلقه‌های پیشین و پسین تولید در استان به‌ویژه در حوزه کشاورزی و صنایع دستی که بارزترین زمینه تولید در استان می‌باشد، می‌تواند در بهبود بازار کار برای افزایش تولید و رشد اقتصادی، بهبود وضعیت معیشتی شهروندان و توزیع عادلانه درآمد و ... مؤثر باشد.

واژگان کلیدی: همدان، نیروی کار، اشتغال، بیکاری، مشارکت اقتصادی

مقدمه

نیروی کار اصلی‌ترین و مهم‌ترین عامل تولید است و در اصل یکی از عواملی است که می‌تواند تا اندازه زیادی محدودیت‌ها و کمبودهای فیزیکی و مادی را در دیگر عوامل جبران کرده و به افزایش تولید، کمک اساسی کند؛ به عبارت دیگر، نیروی کار، فقط در توانایی فیزیکی کارگر خلاصه نمی‌شود. هر کارگر در واقع ترکیبی از اجزای مادی و کیفی است که به گواهی تاریخ، تفکر انسان بسیاری از کاستی‌ها و محدودیت‌های مادی را با تکیه بر نیروی فکر و استعداد انسانی، یا بر طرف کرده یا کاهش داده است. از اینرو منابع انسانی و کار انسانی، مهم‌ترین جایگاه و اهمیت را در تحقق معنا و مفهوم تولید اقتصادی دارا می‌باشند. با این توصیف در این فصل ابتدا سیاست‌های اقتصادی بازار کار و جهت‌گیری‌های استان در این زمینه بررسی شده است و در بخش دوم وضعیت بازار کار استان با استفاده از مهم‌ترین شاخص‌های موثر در این بازار مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد و در بخش پایانی نیز با توجه به پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های موجود در استان، توصیه‌های سیاستی لازم برای تقویت و رونق این بازار برای استفاده بهینه از نیروی کار موجود و رفع مشکل بیکاری استان در اختیار سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان استان و کشور قرار گرفته است.

۱۷-۱. سیاست‌های اقتصادی برای ایجاد اشتغال و جهت‌گیری‌های استان

از مهم‌ترین سیاست‌های استان در کاهش نرخ بیکاری در سال ۱۳۹۹ می‌توان به مواردی چون تقویت مدیریت و سیاست‌گذاری بازار کار، بهبود نظام اطلاعات بازار کار، حمایت مالی از طرح‌های اقتصادی بخش خصوصی و تعاونی، پایدارسازی کسب و کارهای خرد، کوچک و متوسط، حمایت‌های فنی از بنگاه‌های اقتصادی بخش خصوصی و تعاونی، توانمندسازی و

رقابت‌پذیری بنگاه‌های اقتصادی، تقویت تحقیق و توسعه، بهبود فرایندها و حذف موانع ایجاد بنگاه، کاهش هزینه‌های سربار تولید، توسعه مشاغل خانگی خود اشتغالی به ویژه در حوزه صنایع دستی و کسب و کارهای خرد، افزایش انعطاف در بازار کار، حمایت از اشتغال مناطق محروم و اقشار خاص، ساماندهی آموزش‌های مهارتی، توسعه اشتغال بخش تعاون و ارائه تسهیلات حمایت کرونایی اشاره نمود.

در این راستا جهت‌گیری‌های استان همدان در سال ۱۳۹۹ به سمت تقویت جایگاه اشتغال و کارآفرینی در تشکیلات دستگاه‌های اجرایی، برگزاری مستمر جلسات کارگروه استانی و شهرستانی، طراحی و استقرار نظام آمار و اطلاعات بازار کار در استان، ساماندهی کاربایی‌های داخلی و خارجی، ایجاد صندوق مردمی تأمین اعتبارات کسب و کارهای کوچک و حمایت از کارآفرینان نوپا، نظارت بر اعطای تسهیلات و اجرای طرح‌های اقتصادی، تقویت و توسعه صندوق‌های ضمانت سرمایه‌گذاری صنایع کوچک و تعاون، شناسایی مشاغل جدید و معرفی و توسعه بازار کار برای آنها، توسعه مراکز مشاوره کسب و کار و کلینیک‌های اشتغال، پیگیری اعمال تخفیفات بیمه‌ای، مالیاتی و جریمه‌های معوق بانکی به منظور کاهش هزینه‌های سربار تولید، بازنگری و اصلاح ترتیبات نهادی ناظر بر بازار کار، باز توزیع امکانات و فرصت‌های آموزشی با رویکرد آمایشی و اولویت مناطق کمتر برخوردار، اصلاح نظام آموزش مهارتی و اجرای طرح آموزش در محیط کار واقعی، تدوین برنامه اشتغال بخش گردشگری به تفکیک سیاحتی-زیارتی، درمانی، علمی و آموزشی و ورزشی، تدوین اشتغال بخش ICT و شرکت‌های دانش‌بنیان، ترویج و توسعه آموزش‌های کارآفرینی مبتنی بر مهارت‌های خاص، تهیه و طرح اشتغال در زمینه انرژی‌های تجدیدپذیر و توسعه مشاغل سبز، توسعه تعاونی‌های فراگیر و ایجاد تعاونی‌های نوع جدید بوده است.

۱۷-۲. بررسی وضعیت تحولات بازار کار استان

در این بخش به بررسی تحولات عمده بازار کار استان همدان در سال ۱۳۹۹ با بیان دلایل عمده وجود بیکاری در استان پرداخته می‌شود. به استناد آمارهای دریافتی از اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان همدان در سال ۱۳۹۹ در استان همدان نیز متناسب با سیاست‌های راهبردی کشور، اقداماتی همچون اعطای تسهیلات، حمایت از مشاغل خانگی، فراهم نمودن زمینه‌های بهبود آموزش و... صورت پذیرفت. برآیند این سیاست‌ها و اقدامات در استان همدان طی سال ۱۳۹۹ بدین صورت بوده است که در راستای توسعه اشتغال و کارآفرینی در طرح‌های اشتغال‌زایی پایدار روستایی استان مبلغ ۴۷۹۶ میلیارد ریال به

تعداد ۳۷۵۸ طرح به صورت حمایتی پرداخت گردیده که منجر به اشتغالزایی برای ۷۳۱۶ نفر شده است. به تفکیک زیر بخش های اقتصادی (حمایتی و غیر حمایتی) این تسهیلات به صورت ۶۲٪ بخش کشاورزی (۲۹۷۸ میلیارد ریال)، ۳۱٪ بخش صنعت (۱۴۸۳ میلیارد ریال) و ۷٪ نیز بخش خدمات معادل (۳۳۵ میلیارد ریال) بوده است.

مطابق تعهد پیش بینی شده، ایجاد اشتغال استان همدان در سال ۱۳۹۹ معادل ۱۹۴۵۰ نفر بوده است که تا پایان سال، عملکرد دستگاه های اجرایی استان ۲۵۱۷۳ نفر اشتغالزایی بوده است. بدین ترتیب ۱۲۹ درصد مصوب، عملکرد محقق شده وجود دارد. همچنین باید گفت که در سال ۱۳۹۹ اداره کل آموزش فنی و حرفه ای و شرکت توزیع برق بیشترین و کمترین میزان اشتغالزایی در بین دستگاه های اجرایی در استان همدان را داشته اند. همچنین با هدف تعدیل آثار شیوع ویروس کرونا بر اشتغال استان همدان در سال ۱۳۹۹ در مجموع تعداد ۱۰۴۸۳ فقره تسهیلات به ارزش ۱۲۹۳ میلیارد ریال پرداخت شده و میزان اشتغال طرح های پرداختی نیز ۱۳۶۶۷ نفر بوده است.

از دیگر تحولات عمده بازار کار استان همدان در این سال در نظر گرفتن تسهیلات بلاعوض در راستای توسعه و رونق رشته های پر اشتغال و مزیت دار در هر منطقه (به عنوان مثال در شهرستان ملایر کشت زعفران، گیاهان دارویی، مبل و منبت که با توجه به بحران آب دارای مزیتی عمده به شمار می رود) از جمله اقدامات مؤثر و مهم در زمینه ایجاد اشتغال در استان بود. همه این تحولات در راستای تعدیل و ریشه کنی بیکاری در استان است. لذا به منظور شناسایی ریشه های بیکاری باید به صورت همه جانبه تمامی متغیرهای اثرگذار را مورد بررسی قرار داد.

از جمله علل و عوامل مهم پدیده بیکاری در استان همدان می توان به افزایش جمعیت فعال در سنین ۲۹-۲۴ سالگی و مازاد عرضه قابل توجه در بازار کار، افزایش ظرفیت مراکز آموزش عالی و پذیرش دانشجو بدون برنامه ریزی و افزایش نیروی کار تحصیل کرده، ناکافی بودن و عدم توسعه صنایع استان و همچنین وجود ظرفیت های خالی تولید و افزایش هزینه های سربار و قیمت تمام شده، مکانیزه شدن و جایگزینی سرمایه به جای نیروی کار، سرمایه گذاری ناکافی در بخش های صنایع تولیدی کاربر، عدم استفاده از نیروهای متخصص و به کارگیری تولید با شیوه های سنتی، عدم توجه به بخش خصوصی و نقش کمرنگ آن در ایجاد اشتغال، وجود مشکلات عدیده در مسیر تولیدکنندگان و کارآفرینان اقتصادی و زمینه دلسردی آنها و معضلات اصلی در به کارگیری نیروی انسانی و سرمایه های تولیدی، تحریم ها و محدودیت های تجاری و بازرگانی سابق و جاری و افزایش ریسک تجاری کشور و فقدان

برخوردارى توليدات داخلى از فناورى‌هاى مدرن و به‌روز و تعطیلى یا نیمه فعال شدن برخى کارخانجات و واحدهاى توليدى استان، فقدان وجود برنامه‌هاى بلندمدت و استراتژىک و نبود چشم‌انداز مطلوب و مناسب براى بازار کار، فقدان توسعه و تجهیز بازار سرمايه و نقش ناچيز آن در تأمین مالی طرح‌هاى اقتصادى و شیوع وپروس کرونا اشاره نمود.

۱۷-۳. بررسى و تحليل وضعيت شاخص‌ها و متغیرهاى مرتبط با نیروى کار

۱۷-۳-۱- نرخ مشارکت اقتصادى:

نرخ مشارکت اقتصادى از مهم‌ترین شاخص‌هاى ارزیابى بازار کار و اقتصاد يك کشور به‌شمار مى‌آید. نرخ مشارکت اقتصادى یا همان نرخ فعالیت، عبارت است از نسبت جمعیت فعال تمام افراد بالای ۱۵ سال شاغل و بیکار به جمعیت در سن کار.

با توجه به آمارهاى ارائه شده در مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۹، با وجود نرخ مشارکت اقتصادى جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر ۴۱,۳ درصدى کل کشور، این نرخ در استان همدان ۴۲,۸ درصد بوده است. عوامل مختلفى بر نرخ مشارکت اقتصادى در استان همدان تأثیر دارند که مى‌توان از جمله این عوامل به افزایش سطح تحصیلات و دانش افراد، نوع نگاه جامعه به زنان و مقوله کار و فعالیت اقتصادى و نیز مهیا شدن بسترهاى لازم و نیز فرصت‌هاى بیشتر در بازار کار براى حضور هرچه بیشتر زنان در چرخه اقتصادى استان اشاره نمود. در این سال نرخ مشارکت زنان استان ۱۴,۵ درصد و مردان ۷۲ درصد بوده است. نرخ مشارکت اقتصادى استان همدان در نقاط شهری ۴۰,۲ درصد و در نقاط روستایى نیز ۴۷,۹ درصد بوده است.

۱۷-۳-۲- نرخ بیکارى:

از آنجا که پدیده بیکارى منشأ تضعیف اعتماد به‌نفس، احساس مفید بودن و تعلق داشتن به جامعه است و نیز موجب تضعیف توانایى‌هاى شناختى و مهارتى افراد، منشأ سرخوردگى و به‌هم‌ریختگى رفتارى در سطح فرد و جامعه خواهد شد، لذا توجه ویژه به آن باید در صدر برنامه‌هاى توسعه اقتصادى کشور و استان‌ها قرار گیرد.

بر اساس نتایج طرح آمارگیرى نیروى کار مرکز آمار ایران، نرخ بیکارى عبارت است از نسبت جمعیت بیکار به جمعیت فعال. این نرخ در سال ۱۳۹۹ در استان همدان ۸,۲ درصد بوه که که نسبت به سال قبل ۰,۹ درصد افزایش را نشان مى‌دهد. این درحالى است که نرخ بیکارى در کل کشور معادل ۹,۶ درصد مى‌باشد. در این سال، نرخ بیکارى استان همدان براى زنان (۱۰,۴ درصد) و مردان (۷,۷ درصد) و در نقاط شهری (۹,۶ درصد) و نقاط

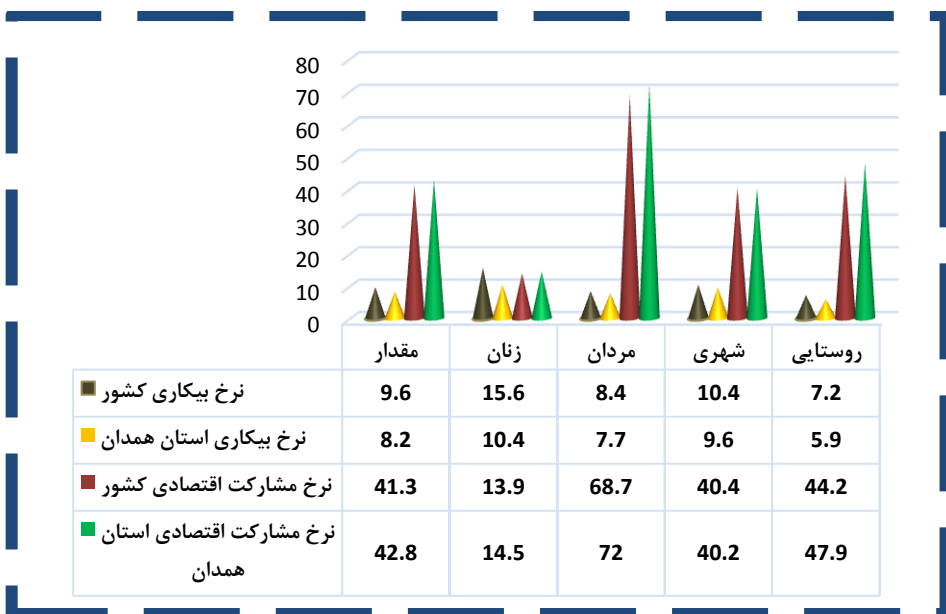
روستایی (۵,۹ درصد) بوده است. این موضوع نشان می‌دهد با توجه به نسبت بیشتر دختران فارغ‌التحصیل دوره‌های آموزش عالی نسبت به پسران، تعداد شغل‌های ایجاد شده به میزانی نبوده است که برای کاهش نرخ بیکاری کافی باشد و همچنان تعداد زنان جویای کار بیشتر از مردان باشد. هرچند که نرخ بیکاری برای زنان استان همدان از میانگین زنان کشور (۱۵,۶ درصد) در این سال کمتر است اما توانمندی‌های زنان استان و تأکید اسناد بالادستی کشور بر استفاده بهینه از تمام ظرفیت موجود به‌ویژه در حوزه منابع انسانی، ضرورت توجه به بررسی‌ها و برنامه‌ریزی‌های هوشمندانه‌تر و دقیق‌تر مسئولین را در حوزه اشتغال زایی بیشتر نشان می‌دهد. البته لازم به توضیح است، با توجه به شیوع ویروس کرونا در سال ۱۳۹۹ کاهش میزان اشتغال و افزایش نرخ بیکاری امری طبیعی و ناگزیر محسوب می‌گردد.

جدول ۱۷-۱. شاخص‌های عمده نیروی کار به تفکیک استان همدان و کشور

در سال ۱۳۹۹

روستایی	شهری	مردان	زنان	مقدار/تعداد	واحد		
۷,۲	۱۰,۴	۸,۴	۱۵,۶	۹,۶	درصد	کشور	نرخ بیکاری
۵,۹	۹,۶	۷,۷	۱۰,۴	۸,۲	درصد	استان	
۴۴,۲	۴۰,۴	۶۸,۷	۱۳,۹	۴۱,۳	درصد	کشور	نرخ مشارکت اقتصادی
۴۷,۹	۴۰,۲	۷۲	۱۴,۵	۴۲,۸	درصد	استان	

مأخذ: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان همدان

نمودار ۱۷-۱. مقایسه نرخ بیکاری و مشارکت اقتصادی نیروی کار ۱۵ سال به بالا
استان همدان و کشور در سال ۱۳۹۹ (درصد)

۱۷-۳-۳-نسبت اشتغال:

نسبت اشتغال به جمعیت عبارت است از: "نسبت افراد شاغل بالای ۱۵ به کل جمعیت بالای ۱۵ سال ضرب در ۱۰۰" این میزان، اطلاعاتی راجع به توانمندی اقتصاد در ایجاد شغل را نشان می‌دهد. در بسیاری از کشورها اهمیت این ارقام به میزان نرخ بیکاری است. با وجود اینکه میزان بالای این آمار به نظر خوب می‌رسد، اما این شاخص به تنهایی نشان‌دهنده مشکلات بازار کار مانند درآمد پایین، نیمه بیکاری، شرایط بد کاری و یا وجود اقتصاد غیررسمی می‌باشد. در حقیقت این شاخص تاحد زیادی به عنوان پایه‌ای برای مقایسه بازار کار در بین برخی کشورها معمول است. بر اساس آمارهای دریافتی از سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان همدان در سال ۱۳۹۹ نسبت اشتغال جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر در استان همدان ۳۹,۳ درصد بوده و با توجه به اینکه این نسبت در سال گذشته ۴۳,۲ درصد بوده ۳,۹ درصد کاهش داشته است. آمارها حاکی از آن هستند که این نسبت در استان همدان، وضعیت بهتری نسبت به کشور دارد، به طوری که در این سال نسبت اشتغال در کشور ۳۷,۳ درصد بوده است.

جدول ۱۷-۲. نسبت اشتغال در جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر استان همدان و کشور
در سال های ۹۹-۱۳۹۸ (درصد)

عنوان	سال ۱۳۹۹	سال ۱۳۹۸	تغییرات
کشور	۳۷,۳	۳۹,۴	-۲,۱
استان همدان	۳۹,۳	۴۳,۲	-۳,۹

مأخذ: سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان همدان

۱۷-۳-۴- توزیع شاغلان در بخش های اقتصادی:

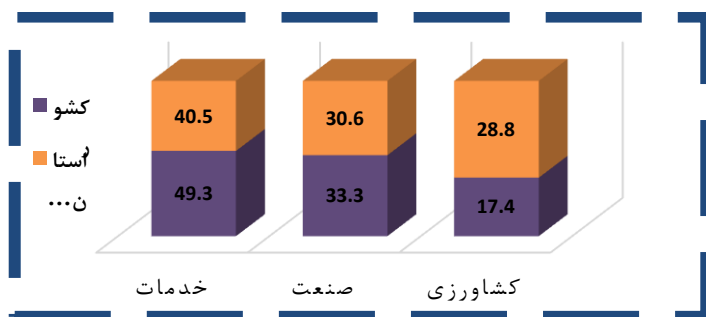
جدول زیر حاوی اطلاعات مربوط به توزیع شاغلان در بخش های مختلف اقتصادی می باشد. مقایسه آمارهای مربوط به استان همدان و کشور نشان می دهد که سهم اشتغال استان همدان در بخش کشاورزی نسبت به سهم اشتغال کشور در این بخش بالاتر است و این موضوع نشان دهنده آن است که یکی از پایه های اساسی اقتصاد استان، بخش کشاورزی است که با توجه به پتانسیل ها و ظرفیت های موجود در این بخش با برنامه ریزی و حمایت از شاغلان این بخش می توان به توسعه اقتصادی و افزایش اشتغال بخش کشاورزی استان کمک نمود. با توجه به اینکه در فصل زمستان بیکاری فصلی کشاورزان موجب بالا رفتن آمار بیکاری می گردد، در سال ۱۳۹۹ سهم اشتغال نیروی کار ۱۵ سال به بالا در استان همدان در بخش کشاورزی ۲۸,۸ درصد بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته (۲۹,۴) حدود ۰,۶ درصد کاهش داشته است. بالا بودن این نسبت در استان همدان نسبت به میانگین کشوری (۱۷,۴) نشان دهنده پتانسیل بالای استان همدان در بخش کشاورزی می باشد. در بخش صنعت نیز سهم شاغلان استان همدان ۳۰,۶ بوده که نسبت به سال گذشته (۲۸,۴) حدود ۲,۲ درصد افزایش داشته و این نسبت در کشور در سال ۱۳۹۹ معادل ۳۳,۳ درصد بوده است.

نگاهی به آمار بخش خدمات نیز نشان می دهد که بالاترین سهم اشتغال را هم در استان همدان (۴۰,۵) و هم در کشور (۴۹,۳) این بخش به خود اختصاص داده که در این خصوص باید گفت به رغم اینکه بالا بودن سهم اشتغال در این بخش در ایجاد ارزش افزوده مؤثر است اما سهم مشارکت تولیدی به نسبت، پایین است. از اینرو ضروری است با برنامه ریزی های کارشناسانه تر و سرمایه گذاری های هدایت شده تلاش گردد تا سهم بالای اشتغال و رونق موجود در بخش خدمات، جای خود را با بخش تولید عوض کند تا بدین طریق نرخ رشد اقتصادی نه از لحاظ خدماتی بلکه از جنبه تولیدی افزایش یابد.

جدول ۱۷-۳. سهم اشتغال در بخش‌های عمده فعالیت‌های اقتصادی جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر استان همدان و کشور در سالهای ۹۹-۱۳۹۸ (درصد)

عنوان	کشاورزی		صنعت		خدمات	
	سال ۱۳۹۹	سال ۱۳۹۸	سال ۱۳۹۹	سال ۱۳۹۸	سال ۱۳۹۹	سال ۱۳۹۸
کشور	۱۷,۴	۱۷,۷	۳۳,۳	۳۲	۴۹,۳	۵۰,۳
استان همدان	۲۸,۸	۲۹,۴	۳۰,۶	۲۸,۴	۴۰,۵	۴۲,۲

مأخذ: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان همدان

نمودار ۱۷-۲. مقایسه‌ای نسبت اشتغال در بخش‌های اقتصادی در استان و کشور در سال ۱۳۹۹ (درصد)

۱۷-۴. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان

بازار کار در بین بازارهای پنج‌گانه اقتصاد (بازار سرمایه، بازار پول، بازار تأمین اطمینان، بازار کالاها و خدمات و بازار کار)، در تنظیم روابط عرضه و تقاضای نیروی کار و تعادل در متغیرهای کلان اقتصادی از جمله اشتغال جایگاه ویژه و نقش محوری و تعیین‌کننده دارد و به دلیل وجود عامل انسانی در عرضه و تقاضای این بازار، آن را از دیگر بازارهای اقتصاد متمایز می‌سازد. پیامدها و آثار فراوان اقتصادی-اجتماعی تعادل در بازار کار به نحوی است که مورد توجه ویژه سیاست‌مداران و سیاست‌گذاران قرار دارد. در این راستا موضوع اشتغال و رفع معضل بیکاری در سال‌های اخیر از مهمترین دغدغه‌های مسئولین کشوری و به فراخور آن استانی می‌باشد. با نگاهی به آمارهای مربوط به شاخص نرخ مشارکت اقتصادی در می‌یابیم که در کل کشور و استان همدان بخش خدمات، نزدیک به نیمی از اشتغال را به خود اختصاص داده است و طیف وسیعی از مشاغل را شامل می‌شود؛ بدان معنا که اکثر جوانان در کارهای خدماتی مشغول به انجام کار هستند که هر چند منجر به افزایش نرخ

رشد اقتصادی می‌گردد، اما مشارکت تولیدی در کشور و استان به نسبت ظرفیت‌ها و توانمندی‌های بالقوه موجود بسیار پایین است. البته در استان همدان به دلیل سیاست‌ها و پیگیری‌های انجام شده در حوزه حمایت از کارآفرینی و کسب و کارهای خرد از طریق رسمیت بخشیدن و تسهیل صدور مجوز برای صاحبان این مشاغل و تجهیز منابع مالی خرد و منابع مالی محلی در مشاغل خرد و فعالیت‌های کوچک به صورت زنجیره‌ای با حمایت از نهاده عمومی و محلی مانند شهرداری‌ها و ... با وجود تحمیل آثار سوء شیوع ویروس کرونا بر حوزه اقتصاد و اشتغال گام‌های مؤثری در جهت کنترل و بهبود وضعیت نیروی کار استان برداشته شده است، به طور خلاصه در سال ۱۳۹۹ در استان همدان نرخ بیکاری ۸,۲ درصد، نرخ مشارکت اقتصادی ۴۲,۸ درصد بوده است. بیشترین سهم اشتغال استان همدان در سال ۱۳۹۹ مربوط به بخش خدمات با ۴۰,۵ درصد بوده و پس از آن بخش‌های صنعت با ۳۰,۶ درصد و کشاورزی با ۲۸,۸ درصد قرار دارند. لذا، به منظور ارتقا توان تولید و ایجاد فرصت‌های شغلی توصیه‌های سیاستی به شرح ذیل بیان می‌گردد.

- همسوسازی سیاست‌های کلان دولت با برنامه‌های اشتغال در استان
- هماهنگی و همکاری بیشتر دستگاه‌های اجرایی
- تکمیل و راه‌اندازی طرح‌های نیمه تمام با اولویت پیشرفت فیزیکی دارای توجیه اقتصادی و فنی
- تقویت حلقه‌های پیشین و پسین تولید در استان به ویژه در حوزه کشاورزی و صنایع دستی که بارزترین زمینه تولید در استان بوده و ضعف قابل توجهی در زمینه صنایع تبدیلی و تکمیلی این بخش‌ها در استان مشاهده می‌شود.
- متناسب‌سازی آموزش‌ها و کارگاه‌های آموزشی با نیازهای بازار کار در استان و منطقه
- بازبینی فعالیت‌های اولویت‌دار بخش‌های اقتصادی و اختصاص تسهیلات به فعالیت‌های دارای مزیت و همچنین افزایش نقش محوری کارگروه توسعه اشتغال استان در خصوص تصمیم‌گیری نحوه توزیع اعتبار و سیاست‌گذاری مسائل مرتبط با اشتغال
- تقویت نگرش مثبت جامعه نسبت به نقش سرمایه‌گذاران در امر تولید و اشتغال
- استفاده بهینه از ظرفیت پنجره واحد خدمات سرمایه‌گذاری استان در راستای تسهیل و تسریع در امر سرمایه‌گذاری
- بررسی راهکارهای هدایت منابع از بخش کشاورزی به سمت بخش گردشگری و صنایع دستی که از توانمندی‌های بالقوه بالا و دارای بازده اقتصادی قابل توجهی در استان همدان است.

- توجه ویژه به شرکت‌ها و صنایع کوچک و متوسط استان و نقشی که در کارآفرینی و توسعه دارند.
- بررسی راهکارهای هدایت منابع به سمت طرح‌های مولد و دانش‌بنیان و کنترل بخش‌های واسطه‌ای و حذف جاذبه سرمایه‌گذاری در آنها به منظور هدایت سرمایه‌ها و نقدینگی به بازارهای مولد با توجه به شرایط نامساعد جوی و خشکسالی و کم‌آبی‌های اخیر استان،
- بررسی طرح‌ها و پروژه‌های قابل واگذاری دستگاه‌های اجرایی به بخش خصوصی
- تشکیل کارگروهی ویژه از کارآفرینان موفق بنگاه‌های اقتصادی بزرگ و استفاده از تجارب و نظرات آنها در آسیب‌شناسی وضعیت تولید و هدایت سرمایه‌ها و منابع استان به سمت فعالیت‌های اشتغال‌زا

بهبود محیط کسب و کار

سیمای اقتصادی
استان همدان در سال ۱۳۹۹

تهیه شده در معاونت اقتصادی
... تیرماه ۱۴۰۰ ...

مروری اجمالی بر محیط کسب و کار استان

عوامل متعددی بر حیات و بقای بنگاه‌های اقتصادی مؤثرند؛ برخی از این عوامل در حیطه اختیارات بنگاه‌های اقتصادی و برخی دیگر خارج از تسلط و اراده آنها است. این عوامل را با عنوان محیط کسب و کار در اقتصاد می‌شناسند. این مفهوم از دهه ۱۹۹۰ میلادی مورد توجه کشورها و سازمان‌های بین‌المللی قرار گرفته است. به گونه‌ای که باعث شده تمامی دولت‌ها در برنامه‌ریزی‌های خرد و کلان اقتصادی خویش درک و اهمیت وجایگاه ویژه‌ای برای آن قائل شوند.

با وجود اینکه بهبود محیط کسب و کار مفهومی قدیمی در ادبیات اقتصاد است، اما در سال‌های اخیر در کشور به آن توجه شده است. با عنایت به اهمیت موضوع و نقش آن در توسعه اقتصادی کشور و استان، در این فصل به بررسی شاخص‌های محیط کسب و کار استان همدان بر اساس مؤلفه‌ها و معیارهای مطرح شده از سوی اتاق بازرگانی ایران پرداخته شده است؛ چرا که بهبود محیط کسب و کار، تسهیل امر سرمایه‌گذاری، کوتاه کردن فرآیندهای اخذ مجوز، کاهش مشکلات اخذ تسهیلات بانکی و افزایش رونق اقتصادی استان نیازمند تحلیل‌های بیشتری از این قبیل است و می‌توان آن را پیش‌نیاز و سرآغازی برای تهیه نقشه راه سیاست‌گذاری کلی استانی و کشوری قلمداد نمود. نتایج حاصله از گزارشات اتاق بازرگانی در سال ۱۳۹۹ حاکی از بهبود جایگاه محیط کسب و کار استان همدان در مقایسه با فصول مشابه پیشین در میان استان‌های کشور در زمینه کسب و کار می‌باشد به نحوی که رتبه استان در بهار ۱۳۹۹ برابر با ۱۵، در تابستان ۱۲ و در پاییز و زمستان ۱۰ بوده است. با این حال تحلیل مؤلفه‌های چهارگانه حاکمیتی، زیرساختی، فرهنگی و بازاری محیط کسب و کار نشان می‌دهد که مؤلفه حاکمیتی بیشترین تأثیر منفی را بر روی محیط کسب و کار دارد و محیط بازاری کسب و کار نیز برای رشد کسب و کار مناسب نیست اما مؤلفه فرهنگی و زیرساختی کسب و کار استان همدان جهت حمایت از کسب و کار امیدوارکننده است.

واژگان کلیدی: بهبود محیط کسب و کار، زیرشاخص‌های محیط کسب و کار، مؤلفه حاکمیتی، استان همدان

مقدمه

امروزه، بهبود محیط کسب و کار یکی از راهبردهای اساسی در توسعه اقتصادی هر کشوری است. علاوه بر آن، هرچه محیط کسب و کار یک کشور شرایط مساعدتری داشته باشد، و بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینی در جامعه‌ای بیشتر باشد، عملکرد اقتصاد آن کشور بر خلق ارزش و ثروت در آن جامعه نیز افزایش می‌یابد. با این حال بهبود محیط کسب و کار، نیازمند برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری مطلوب است که دستیابی به این مهم نیازمند وجود فرآیندی مستمر برای پایش و سنجش وضعیت محیط کسب و کار هر منطقه هدف است.

محیط کسب و کار مساعد شرایط را برای فعالیت مؤثر و مفید تمام فعالان اقتصادی آماده می‌کند تا تمامی بخش‌ها بتوانند از موقعیت بالقوه خود استفاده کنند؛ این امر باعث افزایش سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی، افزایش فرصت‌های شغلی، افزایش بهره‌وری عوامل تولید و ارتقاء بسیاری دیگر از مؤلفه‌های اقتصادی و اجتماعی می‌شود. در محیط نامساعد کسب و کار، بخش خصوصی ناگزیر به سمت اقتصاد زیرزمینی غیرمولد و غیررسمی سوق پیدا می‌کند، رشوه و فساد افزایش می‌یابد و در نهایت بهره‌وری در تولید کالاها و خدمات کاهش می‌یابد که این امر منجر به کاهش انگیزه فعالین اقتصادی جهت سرمایه‌گذاری و کارآفرینی می‌شود.

در سال ۱۳۹۰، نمایندگان مجلس شورای اسلامی، قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار را تصویب کردند. به موجب ماده ۴ این قانون، اتاق‌ها موظفند به منظور اطلاع سیاست‌گذاران از وضعیت محیط کسب و کار در کشور، شاخص‌های ملی محیط کسب و کار در ایران را تدوین و به‌طور سالانه و فصلی حسب مورد به تفکیک استان‌ها، بخش‌ها و فعالیت‌های اقتصادی، سنجش و اعلام نمایند که اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران در قالب اجرای یک طرح پژوهشی در سال ۱۳۹۴، نسبت به شناسایی و معرفی شاخص‌های ملی پایش محیط کسب و کار اقدام نمود و اجرای طرح ملی پایش محیط کسب و کار را در اواخر سال ۱۳۹۵ با همکاری اتاق‌های تعاون و اصناف ایران در دستور کار خود قرار داد و از آن زمان تاکنون به‌صورت پیوسته آمارهای مربوط به وضعیت کسب و کار استان‌های کشور را به صورت فصلی منتشر می‌نماید.

با این تفاسیر، در این فصل ابتدا سیاست‌های اقتصادی مربوط به بهبود محیط کسب و کار در کشور، سپس در بخش دوم سیاست‌ها و اقدامات مهم بهبود محیط کسب و کار در استان و در بخش سوم وضعیت تحولات محیط کسب و کار استان با تحلیل وضعیت

زیرشاخص‌های بهبود محیط کسب و کار بررسی می‌شود. در بخش پایانی نیز توصیه‌های سیاستی لازم برای بهبود محیط کسب و کار در استان جهت برنامه‌ریزی مدیران کشوری آورده شده است.

۱-۱۸. سیاست‌های مربوط به بهبود محیط کسب و کار

بر اساس مصوبه ۵۰۸۶۸ ستاد اقتصاد مقاومتی مورخ ۱۳۹۶/۵/۱ "استقرار و توسعه مرکز ملی پایش محیط کسب و کار کشور" در تمام استان‌های کشور طراحی و پیاده‌سازی شد. بر اساس ماده ۲ این تصویب‌نامه، چهار سامانه دادور، یاور، سام و نما، جهت بهبود محیط کسب و کار تعبیه گردید. راه‌اندازی این سامانه‌ها، در واقع تلاشی در جهت استقرار دولت الکترونیک، کاهش زمان صدور مجوزهای کسب و کار، کاهش هزینه‌های مربوطه و کاهش بروکراسی‌های اداری می‌باشد.

۲-۱۸. سیاست‌های و اقدامات مهم بهبود محیط کسب و کار در استان

در استان همدان نیز، سامانه دادور از سال ۱۳۹۶ و سامانه یاور از سال ۱۳۹۷ پیاده‌سازی و راه‌اندازی شدند و دستگاه‌های اجرایی از طریق نمایندگان قبلاً معرفی شده خود، پیگیر امور مربوط به شکایات و مشاوره‌های تخصصی در حوزه کسب و کار فعالان اقتصادی یا متقاضیان کسب و کار هستند.

همچنین اداره کل امور اقتصادی و دارایی در سال ۱۳۹۹ جلسات متعددی را با دستگاه‌های اجرایی استان و فعالین اقتصادی برگزار نمود تا به شناسایی قوانین و مقررات مخل کسب و کار استان بپردازد. سایر اقدامات صورت گرفته در اداره کل امور اقتصادی و دارایی عبارتند از:

- رصد و پایش وضعیت و رتبه کسب و کار استان در مقاطع فصلی و سالانه
- احصا و شناسایی بیش از ۵۰ مورد از قوانین و مقررات مخل کسب و کار
- حل و فصل مشکلات اخلاص‌کننده کسب و کار از طریق نشست‌های کارشناسی و هماهنگی بین دستگاهی
- ارسال ۲۶ مورد از قوانین و مقررات مخل کسب و کار که از طریق هماهنگی بین دستگاهی قابل حل نبودند به هیئت مقررات‌زدایی (پذیرش ۲ مورد آن‌ها)
- پیگیری اجرای مصوبات هیئت مقررات‌زدایی و گزارش موارد مغایر با مصوبه به هیئت وزیران

- پیشنهاد و پیگیری تشکیل کارگروه استانی تسهیل سرمایه‌گذاری و مقررات‌زدایی در راستای بهبود محیط کسب و کار
- تعامل و ارتباط با فعالان اقتصادی استان در خصوص شناسایی مشکلات و پیگیری رفع آن در راستای بهبود محیط کسب و کار

۱۸-۳. وضعیت تحولات محیط کسب و کار استان

در این بخش ابتدا به بررسی وضعیت زیرشاخص‌های ۲۸ گانه و رتبه استانی بهبود محیط کسب و کار همدان و بررسی مقایسه‌ای عملکرد شاخص‌های ۲۸ گانه هر فصل نسبت به فصل قبل در یک دوره ۱۲ ماهه پرداخته می‌شود. در بخش بعد تحولات محیط کسب و کار استان همدان از منظر مؤلفه‌های چهارگانه حاکمیتی، زیرساختی، فرهنگی و بازاری بررسی می‌شود. در این قسمت به مقایسه میانگین عملکرد مؤلفه‌های چهارگانه در فصول مختلف پرداخته می‌شود. همچنین عملکرد میانگین زیرشاخص‌های هر کدام از این مؤلفه‌های چهارگانه در دوره ۱۲ ماهه تحت بررسی قرار می‌گیرد.

۱۸-۳-۱. بررسی و تحلیل وضعیت زیرشاخص‌های بهبود محیط کسب و کار

در گزارش منتشر شده توسط اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران در بهار ۱۳۹۹، استان همدان با امتیاز ۶,۰۵، رتبه ۱۵ کشوری در زمینه محیط کسب و کار را به خود اختصاص داده است. این امتیاز در زمستان ۱۳۹۸ به ۶,۰۳ رسیده بود که نشان از پسرفت ۰,۰۲ واحدی در شاخص مذکور دارد. با این حال رتبه استان با ۴ پله بهبود از ۱۷ در زمستان ۱۳۹۸ به رتبه ۱۵ در بهار ۱۳۹۹ ارتقا یافته است. امتیاز این شاخص در تابستان ۱۳۹۹ به ۶,۰۶ رسید و ۰,۰۱ واحد پسرفت کرده است. این در حالی است که رتبه کسب و کار استان با صعود ۳ پله‌ای از ۱۵ به ۱۲ کشوری رسید.

در پاییز ۱۳۹۹، شاخص کسب و کار استان همدان، ۵,۶۹ اعلام شد که نشان‌دهنده ۰,۳۷ واحد بهبود در زمینه مذکور بود و نتیجه آن در ارتقا ۲ پله‌ای رتبه کسب و کار استان، خلاصه شد. بدین ترتیب رتبه کسب و کار استان از ۱۲ در تابستان ۱۳۹۹ به ۱۰ در پاییز ۱۳۹۹ کاهش یافت. با این حال عملکرد شاخص محیط کسب و کار در زمستان ۹۹ کمی تنزل پیدا کرد و با ۰,۰۸ واحد پسرفت به ۵,۷۷ رسید، ولی رتبه کسب و کار کشوری استان بدون تغییر در ۱۰ ثابت ماند. مقایسه رتبه استانی کشور در شاخص محیط کسب و کار بر

اساس پژوهش‌های اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران در فصول سال ۱۳۹۹ در جدول زیر آمده است:

جدول ۱۸-۱. مقایسه رتبه استانی کشور در شاخص محیط کسب و کار در فصول سال ۱۳۹۹

استان	بهار	تابستان	پاییز	زمستان
امتیاز	۶,۰۵	۶,۰۶	۵,۶۹	۵,۷۷
رتبه	۱۵	۱۲	۱۰	۱۰

مأخذ: اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران

در گزارش اعلامی توسط اتاق بازرگانی ایران در مورد آمارهای کسب و کار در بهار ۱۳۹۹، استان همدان با بهبود ۲ پله‌ای در رتبه کسب و کار همراه بوده است و از رتبه ۱۷ در زمستان ۱۳۹۸ به رتبه ۱۵ کشوری رسیده است. در این راستا، ۱۶ مؤلفه از ۲۸ مؤلفه مورد ارزیابی با بهبود و پیشرفت همراه بوده اند که عبارتند از:

- بی‌تعهدی طرف‌های قرارداد و معامله به اجرای تعهدات و وعده‌هایشان
- بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار
- غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه محصولات
- تولید و عرضه نسبتاً آزادکالاهای غیراستاندارد و تقلبی در بازار
- وجود رقابتی غیرمنصفانه شرکت‌ها و مؤسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار
- دشواری تأمین مالی از بانک
- ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد مؤثر متجاوزان به حقوق دیگران
- ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار
- عرضه کالاها و محصولات قاچاق در بازار ایران
- فقدان ارتباط مناسب میان عوامل تأمین مواد اولیه، تولید و عرضه یک محصول در بازار
- دخالت‌های غیر منطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار
- کمبود تقاضا در بازار
- محدودیت‌های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت
- محدودیت دسترسی به آب
- فساد و سوء استفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه‌های اجرایی

- موانع در فرآیندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب و کار در دستگاه‌های اجرایی در گزارش اعلامی بهار ۱۳۹۹ نیز ۱۲ نماگر با تنزل همراه بوده‌اند که عبارتند از:
- نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول
- برداشت‌های سلیقه‌ای از قوانین و مقررات توسط
- رویه‌های سخت‌گیرانه اداره‌های کار و بیمه و تأمین
- تمایل عمومی به خرید کالاهای خارجی و بی‌ رغبتی به محصولات ایرانی
- رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات
- فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی
- ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل (جاده ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)
- وجود انحصاری، امتیاز یا نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبا در بازار
- کارگریزی عمومی و ضعف فرهنگ کار در جامعه
- کمبود فن‌آوری‌های نوین و تجهیزات مورد نیاز
- کمبود نیروی ماهر
- محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی
- در گزارش تابستان ۱۳۹۹، استان همدان با بهبود ۳ پله‌ای در رتبه کسب و کار همراه بوده است و از رتبه ۱۵ در بهار ۱۳۹۹ به رتبه ۱۲ کشوری رسیده است. در این راستا، ۱۴ مؤلفه از ۲۸ مؤلفه مورد ارزیابی با بهبود و پیشرفت همراه بوده‌اند که عبارتند از:
- نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول
- برداشت‌های سلیقه‌ای از قوانین و مقررات توسط
- بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار
- رویه‌های سخت‌گیرانه اداره‌های کار و بیمه و تأمین
- تمایل عمومی به خرید کالاهای خارجی و بی‌ رغبتی به محصولات ایرانی
- وجود رقابتی غیرمنصفانه شرکت‌ها و مؤسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار
- رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات
- دشواری تأمین مالی از بانک
- فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی
- ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران
- وجود انحصاری، امتیاز یا نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبا در بازار

- عرضه کالاها و محصولات قاچاق در بازار ایران
- کمبود فن آوری های نوین و تجهیزات مورد نیاز
- موانع در فرآیندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب و کار در دستگاه های اجرایی
- در گزارش اعلامی تابستان ۱۳۹۹ نیز ۱۴ نماگر با تنزل همراه بوده اند که عبارتند از:
- بی تعهدی طرف های قرارداد و معامله به اجرای تعهدات و وعده هایشان
- غیرقابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه محصولات
- تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیراستاندارد و تقلبی در بازار
- ضعف زیرساخت های حمل و نقل (جاده ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)
- ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار
- فقدان ارتباط مناسب میان عوامل تأمین مواد اولیه، تولید و عرضه یک محصول در بازار
- دخالت های غیر منطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت ها در بازار
- کارگریزی عمومی و ضعف فرهنگ کار در جامعه
- کمبود تقاضا در بازار
- کمبود نیروی ماهر
- محدودیت های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت
- محدودیت دسترسی به آب
- محدودیت دسترسی به حامل های انرژی
- فساد و سوء استفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه های اجرایی
- در گزارش پاییز ۱۳۹۹، استان همدان با بهبود ۲ پله ای در رتبه کسب و کار همراه بوده و از رتبه ۱۲ در تابستان ۱۳۹۹ به رتبه ۱۰ کشوری رسیده است. در این راستا، ۲۲ مؤلفه از ۲۸ مؤلفه مورد ارزیابی با بهبود و پیشرفت همراه بوده است که عبارتند از:
- بی تعهدی طرف های قرارداد و معامله به اجرای تعهدات و وعده هایشان
- بی ثباتی سیاست ها، قوانین و مقررات و رویه های اجرایی ناظر بر کسب و کار
- غیرقابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه محصولات
- رویه های سخت گیرانه اداره های کار و بیمه و تأمین
- وجود رقابتی غیرمنصفانه شرکت ها و مؤسسات دولتی یا شبه دولتی در بازار
- رویه های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات
- فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی

- ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)
- ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران
- وجود انحصاری، امتیاز یا نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبا در بازار
- ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار
- فقدان ارتباط مناسب میان عوامل تأمین مواد اولیه، تولید و عرضه یک محصول در بازار
- دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار
- کارگری عمومی و ضعف فرهنگ کار در جامعه
- کمبود تقاضا در بازار
- کمبود فن‌آوری‌های نوین و تجهیزات مورد نیاز
- کمبود نیروی ماهر
- محدودیت‌های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت
- محدودیت دسترسی به آب
- محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی
- فساد و سوء استفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه‌های اجرایی
- شایان ذکر است که در ۶ مؤلفه زیر استان همدان با پسرفت روبرو بوده است.
- نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول
- تمایل عمومی به خرید کالاهای خارجی و بی‌ رغبتی به محصولات ایرانی
- تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیراستاندارد و تقلبی در بازار
- دشواری تأمین مالی از بانک
- عرضه کالاها و محصولات قاچاق در بازار ایران
- موانع در فرآیندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب و کار در دستگاه‌های اجرایی
- در گزارش زمستان ۱۳۹۹، استان همدان بدون بهبود در رتبه کسب و کار، رتبه ۱۰ را بدست آورده است. در این راستا، ۹ مؤلفه از ۲۸ مؤلفه مورد ارزیابی با بهبود و پیشرفت همراه بوده است که عبارتند از:
- رویه‌های سخت‌گیرانه اداره‌های کار و بیمه و تأمین
- تمایل عمومی به خرید کالاهای خارجی و بی‌ رغبتی به محصولات ایرانی
- تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیر استاندارد و تقلبی در بازار
- وجود رقابتی غیرمنصفانه شرکت‌ها و مؤسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار

- دشواری تأمین مالی از بانک
- ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار
- فقدان ارتباط مناسب میان عوامل تأمین مواد اولیه، تولید و عرضه یک محصول در بازار
- کمبود تقاضا در بازار
- محدودیت‌های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت
- شایان ذکر است که در ۱۹ مؤلفه زیر استان همدان با پسرفت روبرو بوده است.
- نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول
- برداشت‌های سلیقه‌ای از قوانین و مقررات توسط
- بی‌تعهدی طرف‌های قرارداد و معامله به اجرای تعهدات و وعده‌هایشان
- بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار
- غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه محصولات
- رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات
- فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی
- ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)
- ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران
- وجود انحصاری، امتیاز یا نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبای بازار
- عرضه کالاها و محصولات قاچاق در بازار ایران
- دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار
- کارگری عمومی و ضعف فرهنگ کار در جامعه
- کمبود فن‌آوری‌های نوین و تجهیزات مورد نیاز
- کمبود نیروی ماهر
- محدودیت دسترسی به آب
- محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی
- فساد و سوء استفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه‌های اجرایی
- موانع در فرایندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب و کار در دستگاه‌های اجرایی

۱۸-۳-۲. بررسی و تحلیل مؤلفه‌های چهارگانه محیط کسب و کار

برای دستیابی به فهم بهتر و جامع‌تر از محیط کسب و کار استان همدان بر حسب زیرشاخص‌های ۲۸ گانه بهتر است که زیرشاخص‌ها به چهار مؤلفه اصلی طبقه‌بندی شوند. این چهار مؤلفه اصلی تصویری جامع از محیط کسب و کار استان همدان در اختیار می‌دهند. این چهار مؤلفه بر حسب عاملی اشتراکی تنظیم شده‌اند. با این حال نمی‌توان ادعا کرد که این طبقه‌بندی صد در صد قطعی و درست است زیرا ممکن است زیرشاخص‌هایی مربوط به دیگر مؤلفه‌ها نیز باشند اما انجام این طبقه‌بندی بهتر از نبود آن است. این چهار مؤلفه عبارتند از مؤلفه حاکمیتی، مؤلفه زیرساختی، مؤلفه فرهنگی و مؤلفه بازاری محیط کسب و کار استان همدان.

مؤلفه حاکمیتی کسب و کار استان همدان

جدول (۱۸-۲) زیرشاخص‌های اصلی مؤلفه حاکمیتی محیط کسب و کار استان همدان را نشان می‌دهد. در مؤلفه حاکمیتی زیرشاخص‌های که اعمال، اقدامات و سیاست‌های حاکمیتی را که بر محیط کسب و کار تأثیر می‌گذارند از دید صاحبان کسب و کار سنجیده می‌شود. بر طبق جدول (۱۸-۲)، مقدار میانگین کل این مؤلفه برابر با ۶,۷۰ است که نشان‌دهنده عملکرد نه چندان مناسب حاکمیتی کشوری و استانی در بهبود محیط کسب و کار استان همدان می‌باشد. اگر مقدار میانگین این مؤلفه بر حسب فصول سال ۱۳۹۹ بررسی شود، بهترین مقدار مربوط به پاییز ۱۳۹۹ با امتیاز ۶,۲۷ می‌باشد. اگر عملکرد مؤلفه حاکمیتی کسب و کار را بر حسب میانگین زیرشاخص‌های آن در این مدت ۱۲ ماهه سنجیده شود، بدترین عملکرد مربوط به بانک‌ها با مقدار میانگین سالانه ۷,۸۸ است. بعد از آن، صاحبان کسب و کار از بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات نارضایتی شدید دارند. مقدار میانگین سالانه این زیرشاخص ۷,۶۳ است.

جدول ۱۸-۲. زیرشاخص‌های حاکمیتی محیط کسب و کار استان همدان در سال ۱۳۹۹

زیرشاخص‌های حاکمیتی	بهار	تابستان	پاییز	زمستان	میانگین
برداشت‌های سلیقه‌ای از قوانین و مقررات توسط مأمورین محیط زیست، شهرداری، گمرک و بهداشت...	۷,۰۵	۶,۰۵	۵,۴۵	۶,۰۵	۶,۱۵
ی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار	۷,۷۹	۷,۷۸	۷,۳۲	۷,۶۴	۷,۶۳
رویه‌های سخت‌گیرانه اداره‌های کار و بیمه و تأمین اجتماعی	۸,۰۷	۶,۸	۶,۱۳	۶,۰۴	۶,۷۶
رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات	۷,۲۳	۶,۷	۶,۱۸	۶,۴۳	۶,۶۴
دشواری تأمین مالی از بانک	۸,۳۴	۷,۷۱	۷,۸	۷,۶۶	۷,۸۸
ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران	۶,۷۴	۶,۰۳	۵,۶۴	۶,۵۸	۶,۲۵
خالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار	۶,۰۸	۷,۴۵	۶,۵۱	۷,۰۳	۶,۷۷
فساد و سوء استفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه‌های اجرایی	۶,۰۲	۶,۶۴	۵,۲۳	۵,۳۶	۵,۸۱
موانع در فرآیندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب و کار در دستگاه‌های اجرایی	۷,۰۶	۶,۰۲	۶,۱۸	۶,۶۵	۶,۴۸
میانگین	۷,۱۵	۶,۷۹	۶,۲۷	۶,۶۰	۶,۷۰

* هرچه اعداد به صفر نزدیکتر باشد به معنی بهبود محیط کسب و کار آن استان خواهد بود.

مأخذ: اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران

مؤلفه زیرساختی محیط کسب و کار استان همدان

جدول (۱۸-۳) زیرشاخص‌های اصلی مؤلفه زیرساختی محیط کسب و کار استان همدان را نشان می‌دهد. در مؤلفه زیرساختی، کیفیت زیرساخت‌های مناسب کسب و کار از دید صاحبان کسب و کار سنجیده می‌شود. بر طبق جدول (۱۸-۳)، میانگین کل امتیاز کیفیت زیرساخت‌های کسب و کار استان همدان برابر با ۴,۷۳ است که کمتر از ۵ می‌باشد. این امتیاز بدین معناست که در کل صاحبان کسب و کار از زیرساخت‌های استان همدان رضایت خاطر نسبی دارند. اگر مقدار میانگین این مؤلفه بر حسب فصول سال ۱۳۹۹ بررسی شود، بهترین مقدار مربوط به پاییز ۱۳۹۹ با امتیاز ۴,۴۲ می‌باشد. اگر عملکرد مؤلفه زیرساختی

محیط کسب و کار بر حسب زیرشاخص‌های آن در مدت ۱۲ ماهه سنجیده شود بهترین عملکرد مربوط به زیرساخت دسترسی به آب با امتیاز ۳ می‌باشد. بدترین عملکرد مربوط به زیرساخت‌های اطلاعاتی و تجهیزات و فن‌آوری با میانگین عملکرد ۶,۷۲ و ۶,۳۵ به ترتیب می‌باشد.

جدول ۱۸-۳. زیرشاخص‌های زیرساختی محیط کسب و کار استان همدان در فصول

سال ۱۳۹۹

شاخص	بهار	تابستان	پاییز	زمستان	میانگین
فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی	۷,۳۳	۶,۵۶	۶,۲	۶,۸	۶,۷۲
ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)	۵,۶۷	۵,۷۵	۵,۱۶	۵,۴۵	۵,۵۱
کمبود فن‌آوری‌های نوین و تجهیزات مورد نیاز	۷,۰۸	۶,۵۵	۵,۶۴	۶,۱۴	۶,۳۵
محدودیت‌های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت	۳,۱۶	۳,۸۳	۳,۵۸	۳,۴۴	۳,۵۰
محدودیت دسترسی به آب	۲,۷۷	۳,۰۹	۲,۸	۳,۳۳	۳
محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی	۳	۳,۲۸	۳,۱۳	۳,۷۴	۳,۲۹
میانگین	۴,۸۴	۴,۸۴	۴,۴۲	۴,۸۲	۴,۷۳

* هرچه اعداد به صفر نزدیکتر باشد به معنی بهبود محیط کسب و کار آن استان خواهد بود.

مأخذ: اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران

مؤلفه فرهنگی محیط کسب و کار استان همدان

جدول (۱۸-۴) زیرشاخص‌های اصلی مؤلفه فرهنگی محیط کسب و کار استان همدان را نشان می‌دهد. در مؤلفه فرهنگی، فرهنگ محیط کسب و کار استان همدان از دید صاحبان کسب و کار سنجیده می‌شود. بر طبق جدول (۱۸-۴)، مقدار میانگین کل این مؤلفه برابر با ۵,۰۶ است که کمی بیشتر از ۵ می‌باشد. این امتیاز میانگین کل نشان می‌دهد که محیط فرهنگ استان همدان برای صاحبان کسب و کار مناسب است و صاحبان کسب و کار دید نامساعدی نسبت به محیط فرهنگی استان همدان که حمایت‌کننده کسب و کار نباشد، ندارند. اگر مقدار میانگین این مؤلفه بر حسب فصول سال ۱۳۹۹ بررسی شود بهترین مقدار

مربوط به بهار ۱۳۹۹ با امتیاز ۴,۹۸ می‌باشد. اگر عملکرد مؤلفه فرهنگی کسب و کار را بر حسب میانگین زیرشاخص‌های آن در این مدت ۱۲ ماهه سنجیده شود، بدترین عملکرد مربوط به فرهنگ کار استان همدان است که مقدار میانگین ۱۲ ماهه آن برابر با ۶,۰۸ است. مقدار این شاخص در طول مدت ۱۲ ماهه نیز بدتر شده است.

جدول ۱۸-۴. زیرشاخص‌های فرهنگی محیط کسب و کار استان همدان

میانگین	زمستان	پاییز	تابستان	بهار	زیرشاخص‌های فرهنگی
۴,۰۹	۴,۴۱	۴,۳۴	۳,۵۶	۴,۰۵	نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول
۵,۲۸	۵,۰۷	۴,۹۴	۵,۸۳	۵,۲۷	بی‌تعهدی طرف‌های قرارداد و معامله به اجرای تعهدات و وعده‌هایشان
۴,۷۹	۴,۳۷	۵,۱۲	۴,۷۲	۴,۹۳	تمایل عمومی به خرید کالاهای خارجی و بی‌رغبتی به محصولات ایرانی
۶,۰۸	۶,۱۷	۵,۸	۶,۶۵	۵,۶۸	کارگریزی عمومی و ضعف فرهنگ کار در جامعه
۵,۰۶	۵	۵,۰۵	۵,۱۹	۴,۹۸	میانگین

* هرچه اعداد به صفر نزدیکتر باشد به معنی بهبود محیط کسب و کار آن استان خواهد بود.

مأخذ: اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران

مؤلفه بازاری محیط کسب و کار استان همدان

جدول (۱۸-۵) زیرشاخص‌های اصلی مؤلفه بازاری محیط کسب و کار استان همدان را نشان می‌دهد. در مؤلفه بازاری محیط کسب و کار، رضایت از عوامل تشکیل‌دهنده بازار محیط کسب و کار استان همدان از دید صاحبان کسب و کار سنجیده می‌شود. بر طبق جدول (۱۸-۵)، مقدار میانگین کل این مؤلفه برابر ۶,۳۸ است که نشان‌دهنده عملکرد نه چندان مناسب عوامل تشکیل‌دهنده بازاری استان در بهبود محیط کسب و کار استان همدان می‌باشد. اگر مقدار میانگین این مؤلفه بر حسب فصول سال ۱۳۹۹ بررسی شود بهترین مقدار مربوط به زمستان ۱۳۹۹ با امتیاز ۶,۱۹ است. اگر عملکرد مؤلفه بازاری کسب و کار را بر حسب میانگین زیرشاخص‌های آن در این مدت ۱۲ ماهه سنجیده شود بدترین عملکرد مربوط به غیر قابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه محصولات است. میانگین ۱۲ ماهه امتیاز این شاخص برابر با ۸,۰۸ است که نشان می‌دهد بی‌ثباتی قیمت

مواد اولیه محصولات و غیرقابل پیش‌بینی بودن آن‌ها ضربه سختی به محیط کسب و کار استان همدان وارد کرده است.

جدول ۱۸-۵. زیرشاخص‌های بازاری محیط کسب و کار استان همدان در فصول سال ۱۳۹۹

شاخص	بهار	تابستان	پاییز	زمستان	میانگین
غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه محصولات	۸,۴۸	۸,۹۶	۸,۷۷	۹	۸,۸۰
تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیراستاندارد و تقلبی در بازار	۶,۵۴	۶,۷۷	۷,۱۷	۶,۴۴	۶,۷۳
وجود رقابتی غیرمنصفانه شرکت‌ها و مؤسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار	۶,۹۷	۶,۱۸	۵,۸۱	۵,۷۶	۶,۱۸
وجود انحصاری، امتیاز یا نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبای بازار	۷,۶۴	۷,۱۳	۶,۱۸	۶,۲۸	۶,۸۱
ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار	۶,۰۶	۶,۵	۵,۳۷	۵,۳۴	۵,۸۲
عرضه کالاهای و محصولات قاچاق در بازار ایران	۶,۲۳	۵,۸۴	۶,۲۱	۶,۵۷	۶,۲۱
فقدان ارتباط مناسب میان عوامل تأمین مواد اولیه، تولید و عرضه یک محصول در بازار	۶,۰۹	۶,۶۳	۵,۷۴	۵,۶۳	۶,۰۲
کمبود تقاضا در بازار	۵,۰۹	۵,۸۷	۵,۳۶	۴,۹۱	۵,۳۱
کمبود نیروی ماهر	۵,۰۸	۵,۷۸	۵,۶۲	۵,۸۳	۵,۵۸
میانگین	۶,۴۶	۶,۶۳	۶,۲۵	۶,۱۹	۶,۳۸

* هرچه اعداد به صفر نزدیکتر باشد به معنی بهبود محیط کسب و کار آن استان خواهد بود.

مأخذ: اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران

۱۸-۴- جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی بهبود محیط کسب و کار برای استان

مطالعه حاضر وضعیت محیط کسب و کار استان همدان در فصول مختلف سال ۱۳۹۹ مورد بررسی قرار داد. بر اساس گزارش تهیه شده توسط اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، ۲۸ مؤلفه اثرگذار بر محیط کسب و کار استان همدان طی چهار فصل سال ۱۳۹۹ مورد بررسی قرار گرفت که برآیند آنها رتبه‌های ۱۵، ۱۲، ۱۰، ۱۰ را به ترتیب برای بهار، تابستان، پاییز و زمستان به همراه داشت که نشان از بهبود وضعیت کسب و کار در استان همدان می‌باشد.

با این حال بررسی محیط کسب و کار استان همدان از منظر چهار مؤلفه اصلی حاکمیتی، زیرساختی، فرهنگی و بازاری نشان می‌دهد که صاحبان کسب و کار استان همدان از عملکرد نهادهای حاکمیتی استان، بیشترین نارضایتی را دارند و به بیان دیگر عملکرد نهادهای حاکمیتی بیشترین تاثیر منفی را بر محیط کسب و کار استان همدان داشته است. از میان مؤلفه حاکمیتی، عملکرد بانک‌ها، بی‌ثباتی قوانین و مقررات، عملکرد اداره کار و بیمه تأمین اجتماعی و نحوه عملکرد دستگاه‌های اجرایی ارائه دهنده مجوزهای کسب و کار بیشترین نارضایتی صاحبان کسب و کار را برانگیخته است. مؤلفه بازاری کسب و کار نیز عامل بعدی در ایجاد نارضایتی صاحبان کسب و کار می‌باشد. در زیرشاخص‌های این مؤلفه بی‌ثباتی قیمت‌های مواد اولیه و غیرقابل پیش‌بینی بودن آن‌ها و وجود امتیاز و رانت و رقابت شرکت‌ها و مؤسسات دولتی بیشترین نارضایتی در میان صاحبان کسب و کار برانگیخته است.

از این رو، با توجه به دو زیرشاخص بی‌ثباتی قوانین و بی‌ثباتی قیمت‌ها، می‌توان گفت، که بی‌ثباتی چه در قیمت‌ها و چه در قوانین و مقررات مهمترین عاملی است که به محیط کسب و کار آسیب می‌زند. بنابراین صاحبان کسب و کار به دنبال یک ثبات نسبی چه در قوانین و چه در قیمت‌ها می‌باشند تا با تکیه بر آن بتوانند بابرنام‌ریزی‌های میان مدت و بلند مدت، ریسک‌های بازاری را به بهترین وجه مدیریت نمایند. بررسی مؤلفه‌های زیرساختی و فرهنگی استان همدان نشان می‌دهد که محیط کسب و کار استان همدان از لحاظ زیرساختی و فرهنگی به نسبه مناسب رشد کسب و کار می‌باشد هرچند برای مشکل کمبود اطلاعات، تجهیزات و بی‌تعهدی طرف‌های قرارداد باید چاره‌ای اندیشیده شود. با توجه به یافته‌های ذکر شده، راهکارهای زیر جهت بهبود بیشتر وضعیت محیط کسب و کار استان در وهله اول و محیط کسب و کار کشور در مرحله بعد، پیشنهاد می‌گردد:

- اصلاح نظام بانکداری کشور و حذف تسهیلات تکلیفی و مداخلات غیرمنطقی در مدیریت بانک‌ها
- تأمین ثبات قوانین و مقررات و حذف فرآیندهایی که موجب تورم قوانین و مقررات و بخش نامه‌ها می‌شود
- اصلاح نظام کار و بیمه تأمین اجتماعی به نحوی که مشوق کار و تولید باشد نه خلاف آن
- حذف مقررات مخل و اضافی و بهبود و تسهیل فرآیند مجوزدهی با حذف نهادها و رویه‌های اضافی و مزاحم کسب و کار

- شفاف سازی قوانین و مقررات به نحوی که جلوی هرگونه برداشت های سلیقه ای و غیر قابل پیش بینی مأموران از قوانین و مقررات (برق، گاز، محیط زیست، تأمین اجتماعی و ...) گرفته شود.
- جلوگیری و مقابله با دخالت های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت ها در بازار
- تلاش در جهت جلوگیری از تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات و ثبات بخشی به اقتصاد با برداشتن موانع ورود و خروج کالاها و حذف انحصارات
- برخورد قاطعانه با هرگونه فساد و سوء استفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه های اجرایی و تلاش در جهت شناسایی گلوگاه های فساد در دستگاه های اجرایی.
- تأمین و شفاف نمودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی
- تأمین تجهیزات کسب و کار با تسهیل مجوز ساخت آن ها در کشور یا تسهیل و حذف موانع وارداتی آن ها.

درآمد هزینه خانوار و توزیع درآمد

سیمای اقتصادی
استان همدان
۱۳۹۹

تهیه شده در معاونت اقتصادی
... تیرماه ۱۴۰۰ ...

مرور اجمالی بر درآمد- هزینه خانوار و توزیع درآمد

از اهداف کلان دولت در راستای تأمین معیشت شهروندان، بهبود شرایط اشتغال و درآمد خانوارها و کنترل تورم و اتخاذ سیاست‌های پولی در راستای تعدیل و تثبیت قیمت کالاها و خدمات مصرفی بوده که مورد تأکید برنامه‌های توسعه‌ای و اسناد بالادستی کشور است. الزاماً این مهم با اجرای سیاست‌های درآمدی در کشور و استان‌ها تعقیب می‌گردد و تمام تلاش برای اصلاح فرایندها و بهبود شرایط در این زمینه است. در سال ۱۳۹۹ مهار و کنترل تورم و شاخص قیمت مصرف‌کننده برای ایجاد تعادل نسبی در هزینه‌های خانوار، فراهم کردن زمینه‌های اشتغال و بهبود شرایط درآمدی خانوارها، کاهش شکاف بودجه خانوارها در بین طبقات هزینه و درآمدی و نیز بین مناطق جغرافیایی و پرداخت یارانه نقدی به خانوار-ها، اختصاص سبد کالا برای خانوارهای مشمول (سه دهک پایین جامعه)، پرداخت سود سهام عدالت به مشمولین و واجدین شرایط، پرداخت تسهیلات خود اشتغالی به متقاضیان وام و مجریان طرح‌های خوداشتغالی، کارآفرینان و مشاغل خانگی، پیگیری مجدانه مشکلات تولیدکنندگان استان از طریق ستاد تسهیل و رفع موانع تولید استان به‌منظور احیا و فعال نمودن واحدهای تولیدی استان، آزادسازی سهام عدالت، واگذاری سهام شرکت‌ها و بانک‌های دولتی در قالب دارا یکم و پالایش یکم از جمله سیاست‌های دولت برای حمایت و رونق تولید داخلی با اهداف کلان و بهبود وضعیت معیشتی شهروندان با تأکید بر توزیع عادلانه درآمد و در نتیجه کاهش شکاف طبقاتی بوده است. در سال ۱۳۹۸ ضریب جینی در مناطق شهری استان با کاهش روبرو بوده که این اتفاق حاکی از شرایط مناسب توزیع درآمد در نقاط شهری استان و در مقایسه با میانگین کشوری این کاهش نسبتاً بالا به‌نظر می‌رسد. اما در مناطق روستایی با افزایش مواجه شد که نسبت به میانگین کشور عملکرد خوبی نداشت. سهم نسبی گروه‌های ۱۰، ۲۰، ۴۰ و ۵۰ درصد ثروتمندترین افراد به فقیرترین افراد در مناطق شهری در سال ۱۳۹۸ نسبت به سال ۱۳۹۷ کاهش چشم‌گیری را نشان می‌دهد. لیکن سهم نسبی

گروه‌های ۱۰، ۲۰، ۴۰ و ۵۰ درصد ثروتمندترین افراد به فقیرترین افراد در مناطق روستایی در سال ۱۳۹۸ نسبت به سال ۱۳۹۷ افزایش را نشان می‌دهد. به‌منظور تقویت و بهبود بودجه خانوار استان در سال‌های آتی اجرای پیشنهادات راهبردی با فراهم نمودن زمینه‌های تعادل در بودجه خانوارهای شهری و روستایی از طریق شناسایی فرصت‌ها و پتانسیل‌های هر منطقه استان، اتخاذ سیاست‌های تشویقی و حمایتی از خانوارها به‌منظور تعدیل هزینه‌های گروه کالاهای اساسی و خدمات از طریق گسترش بیمه‌های تأمین

اجتماعی و درمانی، توسعه بهداشت عمومی، حمایت از خانوارهای بی بضاعت و کم درآمد از طریق نهادهای حمایتی و پشتیبان و توانمندسازی خانوارهای روستایی و ... می تواند راهگشا باشد.

واژگان کلیدی: همدان، بودجه خانوار، شهری، روستایی، ضریب جینی، هزینه ناخالص، درآمد ناخالص

مقدمه

بررسی وضعیت توزیع درآمد دارای اهمیت ویژه‌ای است چرا که توزیع درآمد و چگونگی تغییرات آن نه تنها به عنوان یک متغیر اقتصادی مورد توجه سیاست‌گذاران اقتصادی قرار دارد، بلکه به علت پیامدهای اجتماعی آن نیز مورد توجه بوده است. وجود نابرابری گسترده در توزیع درآمد به بروز فقر و افزایش دامنه آن منجر می‌شود، چرا که با فرض هر سطحی از رشد اقتصادی، نابرابری بالا در توزیع درآمد باعث ایجاد شکاف بیشتر در طبقات جامعه و گسترش فقر می‌شود. این عامل می‌تواند به آن دلیل باشد که سهم اندکی از منابع به دست آمده به اقشار محروم و طبقات پایین درآمدی می‌رسد، به علاوه سطوح بالای نابرابری در توزیع درآمد توالی رشد اقتصادی و به تبع آن فرایند کاهش نابرابری توزیع درآمد را کند می‌کند. در این راستا اهداف کلان دولت در راستای تأمین معیشت شهروندان، بهبود شرایط اشتغال و درآمد خانوارها و کنترل تورم و اتخاذ سیاست‌های پولی در راستای تعدیل و تثبیت قیمت کالاها و خدمات مصرفی بوده که مورد تأکید برنامه‌های توسعه‌ای و اسناد بالا دستی کشور است. با این توصیف در این فصل، در بخش اول به بررسی سیاست‌های اقتصادی در زمینه بودجه (درآمد-هزینه) خانوارها و همچنین چگونگی توزیع درآمد و جهت‌گیری‌های استان در این ارتباط پرداخته شده است. در بخش دوم نیز تحولات مرتبط با وضعیت درآمد هزینه خانوارها و توزیع درآمد استان مورد تحلیل قرار گرفته است. در بخش سوم وضعیت شاخص‌های توزیع درآمد، مورد بررسی قرار گرفته که از شاخص ضریب جینی به عنوان شاخص نابرابری توزیع درآمد در مناطق شهری و روستایی استان و همچنین سهم گروه‌ها از کل هزینه‌ها و درآمد یک خانوار به تفکیک شهری و روستایی طی دوره مورد بررسی به عنوان شاخصی دیگر جهت بررسی وضعیت توزیع درآمد استان استفاده شده است. در بخش پایانی با بررسی و تحلیل وضعیت توزیع درآمد بین خانوارهای استان به تفکیک شهری و روستایی طی دوره مورد بررسی به جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی در خصوص بودجه خانوار و توزیع درآمد پرداخته شده است.

۱۹-۱. سیاست‌های اقتصادی در زمینه درآمد - هزینه خانوار و توزیع درآمد و جهت‌گیری‌های استان

سیاست‌هایی همچون مهار و کنترل تورم و شاخص قیمت مصرف‌کننده برای ایجاد تعادل نسبی در هزینه‌های خانوار، فراهم کردن زمینه‌های اشتغال و بهبود شرایط درآمدی خانوارها، کاهش شکاف بودجه خانوارها در بین طبقات هزینه و درآمدی و نیز بین مناطق جغرافیایی و... همواره از جمله مهمترین سیاست‌های کلان تعقیبی کارگزاران دولتی و قابل اجرا در برنامه‌های توسعه‌ای و اسناد بالادستی کشور محسوب می‌شود. پرداخت یارانه نقدی به خانوارها، اختصاص سبد کالا برای خانوارهای مشمول (سه دهک پایین جامعه)، پرداخت سود سهام عدالت به مشمولین و واجدین شرایط، پرداخت تسهیلات خود اشتغالی به متقاضیان وام و مجریان طرح‌های خود اشتغالی، کارآفرینان و مشاغل خانگی، آزادسازی سهام عدالت، واگذاری سهام شرکت‌ها و بانک‌های دولتی در قالب دارا یکم و پالایش یکم، پیگیری مجدانه مشکلات تولیدکنندگان استان از طریق ستاد تسهیل و رفع موانع تولید استان به‌منظور احیا و فعال نمودن واحدهای تولیدی استان، تشکیل کمیته پایش و بهبود کسب و کار استان، تشکیل کارگروه تسهیل سرمایه‌گذاری و مقررات‌زدایی از جمله سیاست‌های دولت در راستای حمایت و رونق تولید داخلی با اهداف کلان و بهبود وضعیت معیشتی شهروندان با تأکید بر توزیع عادلانه درآمد و در نتیجه کاهش شکاف طبقاتی است. با عنایت به اینکه نابرابری گسترده در توزیع درآمد به بروز فقر و افزایش دامنه آن منجر می‌شود از دیگر سیاست‌های مورد تأکید دولت کاهش فقر و رفع شکاف طبقاتی در کشور می‌باشد که در استان همدان نیز این موضوع در دستور کار مسئولین ارشد استان بوده است. در این زمینه، تأمین، توزیع و نظارت بر بازار کالاها و خدمات به‌ویژه کالاهای اساسی شهروندان به‌منظور کاهش هزینه‌های خانوارهای استان می‌باشد که از طریق کمیسیون تنظیم بازار استان مجدانه مورد پیگیری و انجام قرار گرفته است.

۱۹-۲. بررسی وضعیت تحولات مرتبط با درآمد - هزینه خانوار و توزیع درآمد

سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ سال‌های دشواری برای اقشار درآمدی کشور و به‌ویژه برای شهروندان استان همدان بود. دشواری از این حیث که نوسانات ایجاد شده در متغیرهای کلان اقتصادی همچون تولید و رشد اقتصادی، اثر منفی افزایش نقدینگی، افزایش مستمر قیمت ارز، طلا و سکه و زمین و مسکن بر روند شاخص قیمت مصرف‌کننده و تولید کننده و به تبع آن افزایش روز افزون نرخ تورم مصرف‌کننده به‌ویژه در سال‌های ۱۳۹۸ و سال ۱۳۹۹

به تدریج منجر به کوچک شدن سبد مصرفی خانوارها در سطح کشور و استان همدان شد. هرچند که در سال‌های مورد بررسی تمام تلاش دولت برای تداوم پرداخت یارانه نقدی، کمک معیشت، یارانه بنزین، وام کرونا، تخصیص یارانه غیر نقدی (سبد کالا) به خانوارها به‌ویژه به دهک‌های پایین درآمدی، توزیع سود سهام عدالت به مشمولین و واجدین شرایط بود.

در کنار این اقدامات دولت اتخاذ سیاست‌های بهبود روابط و تعامل با خارج، دور زدن و تعدیل تحریم‌ها، اجرای سیاست‌های اشتغال‌زایی، سیاست‌های تولیدی در جهت رفع موانع تولید و حمایت از کالای ایرانی از طریق ارتقاء کیفی محصولات و ارتقاء شاخص‌های رقابت‌پذیری و بهبود محیط کسب و کار از مهمترین تحولات در زمینه بهبود شرایط معیشتی شهروندان هم در سمت تعدیل هزینه‌های خانوارها و هم در راستای بهبود درآمد خانوارها بوده است.

۱۹-۳. بررسی وضعیت شاخص‌های توزیع درآمد

معیارهای سنجش وضعیت توزیع درآمد از جمله ضریب جینی، سهم گروه‌های هزینه‌ای از کل سبد هزینه‌ای خانوار، سهم نسبی ثروتمندان افراد به فقیرترین افراد، سهم گروه‌های درآمدی از کل درآمد خانوار و ... در دو بخش خانوارهای شهری و روستایی در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ طبق داده‌های جداول ذیل مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است. ضریب جینی عددی بین صفر و یک است. عدد صفر به مفهوم توزیع کاملاً برابر درآمد یا ثروت و عدد یک به معنای نابرابری مطلق در توزیع درآمد است.

جدول ۱۹-۱. وضعیت ضریب جینی مناطق شهری استان همدان

ضریب جینی مناطق شهری	واحد شمارش	۱۳۹۷	۱۳۹۸	درصد تغییرات
کشور	درصد	۰.۳۹۴۱	۰.۳۸۲۸	-۲,۸۷
استان همدان	درصد	۰.۳۷۵۶	۰.۳۵۸۶	-۴,۵۳

مأخذ: مرکز آمار ایران

جدول ۱۹-۲. وضعیت ضریب جینی مناطق روستایی استان همدان

ضریب جینی مناطق روستایی	واحد شمارش	۱۳۹۷	۱۳۹۸	درصد تغییرات
کشور	درصد	۰.۳۵۹۵	۰.۳۵۳۹	۱,۵۶
استان همدان	درصد	۰.۳۱۴۰	۰.۳۶۹۸	۱۷,۷۷

مأخذ: مرکز آمار ایران

ارقام جداول فوق، بیانگر آن است که در سال‌های مورد بررسی ضریب جینی در مناطق شهری استان با کاهش ۴,۵۳ درصدی روبرو بوده و از عدد ۰,۳۷۵۶ در سال ۱۳۹۷ به عدد ۰,۳۵۸۶ در سال ۱۳۹۸ کاهش یافته است که این اتفاق حاکی از شرایط توزیع درآمد در نقاط شهری استان بوده و در مقایسه با میانگین کشوری مساعد به نظر می‌رسد. ضریب جینی در مناطق روستایی با ۱۷,۷۷ درصد افزایش مواجه بوده و از عدد ۰,۳۱۴۰ در سال ۱۳۹۷ به عدد ۰,۳۶۹۸ در سال ۱۳۹۸ افزایش یافته است که نسبت به میانگین کشور افزایش چشم‌گیری داشته و در مقایسه با مناطق شهری استان وضعیت شکاف در توزیع درآمد در مناطق روستایی را به نحو نامطلوبی نشان می‌دهد.

از دیگر شاخص‌های مهم توزیع درآمد، شاخص نسبت پراکندگی (نابرابری) است که این نسبت متوسط هزینه‌های ثروتمندترین افراد را به فقیرترین افراد اندازه‌گیری می‌کند. به منظور محاسبه این شاخص از دهک یا پنجم استفاده می‌شود. همان‌طور که در جداول مربوطه ملاحظه می‌شود سهم نسبی گروه‌های ۱۰، ۲۰، ۴۰ و ۵۰ درصد ثروتمندترین افراد به فقیرترین افراد در مناطق شهری در سال ۱۳۹۸ نسبت به سال ۱۳۹۷ کاهش چشم‌گیری را نشان می‌دهد. لیکن سهم نسبی گروه‌های ۱۰، ۲۰، ۴۰ و ۵۰ درصد ثروتمندترین افراد به فقیرترین افراد در مناطق روستایی در سال ۱۳۹۸ نسبت به سال ۱۳۹۷ افزایش را نشان می‌دهد که در واقع به مفهوم افزایش نابرابری در توزیع درآمد خانوارها و نامطلوب بودن بودجه خانوارهای مناطق روستایی استان است.

جدول ۱۹-۳. وضعیت نسبت ثروتمند ترین افراد به فقیرترین افراد در خانوارهای شهری

عنوان	واحد شمارش	۱۳۹۷	۱۳۹۸	درصد تغییرات
سهم ۱۰ درصد ثروتمندترین افراد به ۱۰ درصد فقیرترین افراد در خانوار شهری	درصد	۲۰,۴۰	۱۶,۲۳	-۲۰,۴۴
سهم ۲۰ درصد ثروتمندترین افراد به ۲۰ درصد فقیرترین افراد در خانوار شهری	درصد	۱۱,۴۰	۱۰,۱۲	-۱۱,۲۳
سهم ۴۰ درصد ثروتمندترین افراد به ۴۰ درصد فقیرترین افراد در خانوار شهری	درصد	۵,۸۷	۵,۴۳	-۷,۵۰
سهم ۵۰ درصد ثروتمندترین افراد به ۵۰ درصد فقیرترین افراد در خانوار شهری	درصد	۴,۴۲	۴,۱۵	-۶,۱۱

مأخذ: مرکز آمار ایران، محاسبات تحقیق

جدول ۱۹-۴. وضعیت نسبت ثروتمندترین افراد به فقیرترین افراد در خانوارهای روستایی

عنوان	واحد شمارش	۱۳۹۷	۱۳۹۸	درصد تغییرات
سهم ۱۰ درصد ثروتمندترین افراد به ۱۰ درصد فقیرترین افراد در خانوار روستایی	درصد	۲۹,۶۱	۲۹,۵۳	-۰,۲۸
سهم ۲۰ درصد ثروتمندترین افراد به ۲۰ درصد فقیرترین افراد در خانوار روستایی	درصد	۱۳,۲۶	۱۴,۲۳	۷,۳۱
سهم ۴۰ درصد ثروتمندترین افراد به ۴۰ درصد فقیرترین افراد در خانوار روستایی	درصد	۶,۰۹	۶,۳۹	۴,۸۷
سهم ۵۰ درصد ثروتمندترین افراد به ۵۰ درصد فقیرترین افراد در خانوار روستایی	درصد	۴,۴۵	۴,۶۳	۳,۹۹

مأخذ: مرکز آمار ایران، محاسبات تحقیق

۱۹-۴. بررسی و تحلیل وضعیت توزیع درآمد بین خانوارها (شهری و روستایی)

در جداول (۱۹-۵) و (۱۹-۶) وضعیت متوسط هزینه ناخالص یک خانوار شهری و روستایی به تفکیک گروه‌های هزینه‌ای بررسی شده است. متوسط هزینه ناخالص خانوار شهری در سال ۱۳۹۸ نسبت به سال ۱۳۹۷ در گروه‌های هزینه‌ای دوم، پنجم، و دهم کاهش یافته و متوسط هزینه ناخالص گروه‌های هزینه‌ای اول، سوم، چهارم، ششم، هفتم، هشتم و نهم در سال ۱۳۹۸ نسبت به سال گذشته افزایش یافته که بیشترین افزایش در گروه اول بوده است.

جدول ۱۹-۵. متوسط هزینه‌های خوراکی و دخانی و غیرخوراکی ناخالص سالانه
یک خانوار شهری بر حسب گروه‌های هزینه‌ای (هزار ریال)

عنوان	گروه هزینه‌ای	۱۳۹۷	۱۳۹۸	درصد تغییرات
گروه اول	(۷۵۰۰۰ هزار ریال و کمتر)	۵۱,۸۲۹	۵۵,۹۳۱	۷,۹۱
گروه دوم	(۷۵۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰۰ هزار ریال)	۸۷,۱۲۳	۸۶,۸۷۶	-۰,۲۸
گروه سوم	(۱۰۰۰۰۰ تا ۱۲۰۰۰۰ هزار ریال)	۱۰۸,۹۷۲	۱۱۱,۴۵۶	۲,۲۹
گروه چهارم	(۱۲۰۰۰۰ تا ۱۶۵۰۰۰ هزار ریال)	۱۴۴,۹۳۵	۱۴۶,۰۱۳	۰,۷۴
گروه پنجم	(۱۶۵۰۰۰ تا ۱۹۵۰۰۰ هزار ریال)	۱۸۰,۹۴۹	۱۷۹,۳۶۳	-۰,۸۸
گروه ششم	(۱۹۵۰۰۰ تا ۲۷۰۰۰۰ هزار ریال)	۲۳۰,۶۱۹	۲۳۴,۶۴۶	۱,۷۵
گروه هفتم	(۲۷۰۰۰۰ تا ۳۶۰۰۰۰ هزار ریال)	۳۰۴,۸۶۷	۳۱۴,۵۵۸	۳,۱۸
گروه هشتم	(۳۶۰۰۰۰ تا ۴۸۰۰۰۰ هزار ریال)	۴۱۵,۷۸۷	۴۱۶,۲۶۸	۰,۱۲
گروه نهم	(۴۸۰۰۰۰ تا ۶۰۰۰۰۰ هزار ریال)	۵۲۷,۵۰۰	۵۳۷,۷۲۳	۱,۹۴
گروه دهم	(۶۰۰۰۰۰ هزار ریال و بیش تر)	۱,۰۵۷,۶۱۱	۹۰۷,۹۲۵	-۱۴,۱۵
جمع	هزار ریال	۳,۱۱۰,۱۹۲	۲,۹۹۰,۷۶۸	-۳,۸۴

مأخذ: مرکز آمار ایران

جدول ۱۹-۶. متوسط هزینه‌های خوراکی و دখانی و غیرخوراکی ناخالص سالانه یک خانوار روستایی بر حسب گروه‌های هزینه سالانه (هزار ریال)

عنوان	گروه هزینه ای	۱۳۹۷	۱۳۹۸	درصد تغییرات
گروه اول	(۴۵۰۰۰ هزار ریال و کمتر)	۲۳.۵۴۹	۲۷.۳۲۰	۱۶.۰۱
گروه دوم	(۴۵۰۰۰ تا ۷۵۰۰۰ هزار ریال)	۶۰.۹۴۶	۵۷.۵۳۹	-۵.۵۹
گروه سوم	(۷۵۰۰۰ تا ۹۰۰۰۰ هزار ریال)	۸۲.۷۹۲	۸۲.۲۱۹	-۰.۶۹
گروه چهارم	(۹۰۰۰۰ تا ۱۲۰۰۰۰ هزار ریال)	۱۰۴.۷۶۱	۱۰۶.۶۶۱	۱.۸۱
گروه پنجم	(۱۲۰۰۰۰ تا ۱۶۵۰۰۰ هزار ریال)	۱۴۰.۳۴۸	۱۴۲.۹۷۶	۱.۸۷
گروه ششم	(۱۶۵۰۰۰ تا ۱۹۵۰۰۰ هزار ریال)	۱۷۸.۲۵۵	۱۸۰.۲۰۵	۱.۰۹
گروه هفتم	(۱۹۵۰۰۰ تا ۲۷۰۰۰۰ هزار ریال)	۲۲۸.۶۴۴	۲۲۸.۸۷۱	۰.۱۰
گروه هشتم	(۲۷۰۰۰۰ تا ۳۶۰۰۰۰ هزار ریال)	۳۰۷.۹۸۶	۳۱۱.۸۰۰	۱.۲۴
گروه نهم	(۳۶۰۰۰۰ تا ۴۸۰۰۰۰ هزار ریال)	۴۲۲.۲۳۱	۴۰۰.۸۲۰	-۵.۰۷
گروه دهم	(۴۸۰۰۰۰ هزار ریال و بیش تر)	۶۹۹.۲۵۶	۸۰۶.۶۹۱	۱۵.۳۶
جمع	هزار ریال	۲.۲۴۸.۷۶۸	۲.۳۴۵.۱۰۲	۴.۲۸

مأخذ: مرکز آمار ایران

طبق جدول فوق متوسط هزینه ناخالص خانوارهای روستایی در سال ۱۳۹۸ نسبت به سال ۱۳۹۷ در گروه‌های هزینه‌ای دوم، سوم و نهم کاهش یافته و در سایر گروه‌ها دارای افزایش بوده و بیشترین افزایش متوسط هزینه ناخالص مربوط به گروه اول بوده است. همان‌طور که در جدول ذیل ملاحظه می‌شود در سال‌های مورد بررسی سهم گروه‌های هزینه‌ای از مجموع سبد هزینه‌ای خانوارهای شهری برای تمامی گروه‌های هزینه‌ای به غیر از گروه دهم، رو به افزایش و برای گروه دهم رو به کاهش بوده است.

جدول ۱۹-۷. وضعیت سهم گروه‌های هزینه‌ای از مجموع سبد هزینه خانوارهای شهری استان همدان

عنوان	واحد شمارش	۱۳۹۷	۱۳۹۸	تغییرات
سهم گروه اول	درصد	۱,۶۷	۱,۸۷	۱۲,۲۲
سهم گروه دوم	درصد	۲,۸۰	۲,۹۰	۳,۷۰
سهم گروه سوم	درصد	۳,۵۰	۳,۷۳	۶,۳۷
سهم گروه چهارم	درصد	۴,۶۶	۴,۸۸	۴,۷۷
سهم گروه پنجم	درصد	۵,۸۲	۶,۰۰	۳,۰۸
سهم گروه ششم	درصد	۷,۴۱	۷,۸۵	۵,۸۱
سهم گروه هفتم	درصد	۹,۸۰	۱۰,۵۲	۷,۳۰
سهم گروه هشتم	درصد	۱۳,۳۷	۱۳,۹۲	۴,۱۱
سهم گروه نهم	درصد	۱۶,۹۶	۱۷,۹۸	۶,۰۱
سهم گروه دهم	درصد	۳۴,۰۰	۳۰,۳۶	-۱۰,۷۳

مأخذ: مرکز آمار ایران، محاسبات تحقیق

جدول ۱۹-۸. وضعیت سهم گروه‌های هزینه‌ای از مجموع سبد هزینه خانوارهای روستایی استان همدان

عنوان	واحد شمارش	۱۳۹۷	۱۳۹۸	تغییرات
سهم گروه اول	ریال / درصد	۱,۰۵	۱,۱۶	۱۱,۲۵
سهم گروه دوم	ریال / درصد	۲,۷۱	۲,۴۵	-۹,۴۷
سهم گروه سوم	ریال / درصد	۳,۶۸	۳,۵۱	-۴,۷۷
سهم گروه چهارم	ریال / درصد	۴,۶۶	۴,۵۵	-۲,۳۷
سهم گروه پنجم	ریال / درصد	۶,۲۴	۶,۱۰	-۲,۳۱
سهم گروه ششم	ریال / درصد	۷,۹۳	۷,۶۸	-۳,۰۶
سهم گروه هفتم	ریال / درصد	۱۰,۱۷	۹,۷۶	-۴,۰۱
سهم گروه هشتم	ریال / درصد	۱۳,۷۰	۱۳,۳۰	-۲,۹۲
سهم گروه نهم	ریال / درصد	۱۸,۷۸	۱۷,۰۹	-۸,۹۷
سهم گروه دهم	ریال / درصد	۳۱,۱۰	۳۴,۴۰	۱۰,۶۳

مأخذ: مرکز آمار ایران، محاسبات تحقیق

مطابق داده‌های جدول (۷-۱۹) و (۸-۱۹) در سال‌های مورد بررسی، سهم عمده گروه‌های هزینه‌ای از مجموع سبد هزینه‌ای خانوارهای روستایی، برای تمامی گروه‌های هزینه‌ای به غیر از گروه اول و دهم کاهش و برای گروه‌های اول و دهم افزایشی بوده است. جدول ۹-۱۹ متوسط درآمد سالانه یک خانوار به تفکیک برحسب انواع درآمد در یک خانوار شهری را نشان می‌دهد. براساس اطلاعات موجود در سال ۱۳۹۸ مجموع درآمد خانوار شهری بالغ بر ۵۲۰,۵۸۰ هزار ریال بوده که در مقایسه با میزان درآمد خانوار شهری در سال ۱۳۹۷ (۳۲۴,۸۵۱ هزار ریال) حدود ۶۰,۲۵ درصد رشد را نشان می‌دهد.

جدول ۹-۱۹. متوسط درآمد سالانه یک خانوار شهری بر حسب انواع درآمد (هزار ریال)

گروه های درآمدی	۱۳۹۷	۱۳۹۸	درصد تغییرات
جمع	۳۲۴,۸۵۱	۵۸۰,۵۲۰	۶۰,۲۵
درآمد از حقوق‌بگیری	۱۰۳,۵۹۵	۱۴۱,۴۳۸	۳۶,۵۳
درآمد پولی از حقوق‌بگیری عمومی	۴۴,۹۵۲	۵۴,۹۵۸	۲۲,۲۶
درآمد غیر پولی از حقوق‌بگیری عمومی	۷,۳۷۰	۹,۲۲۳	۲۵,۱۴
درآمد پولی از حقوق‌بگیری تعاونی	۰	۴۳۵	-
درآمد غیر پولی از حقوق‌بگیری تعاونی	۳	۴۱	۱,۲۶۶,۶۷
درآمد پولی از حقوق‌بگیری خصوصی	۴۷,۹۴۱	۷۰,۳۳۱	۴۶,۷
درآمد غیر پولی از حقوق‌بگیری خصوصی	۳,۳۲۸	۶,۴۵۰	۹۳,۸۱
درآمد از مشاغل آزاد	۵۹,۴۲۳	۹۷,۳۶۱	۶۳,۸۴
درآمد پولی از مشاغل آزاد کشاورزی	۱۲,۲۹۷	۱۵,۶۰۲	۲۶,۸۸
درآمد غیر پولی از مشاغل آزاد کشاورزی	۶۱۲	۱۲۵	-۷۹,۵۸
درآمد پولی از مشاغل آزاد غیرکشاورزی	۴۶,۱۴۹	۸۱,۰۲۷	۷۵,۵۸
درآمد غیر پولی از مشاغل آزاد غیرکشاورزی	۳۶۵	۶۰۷	۶۶,۳
درآمدهای متفرقه	۱۶۱,۸۳۳	۲۸۱,۷۸۱	۷۴,۱۲
درآمدهای متفرقه پولی	۹۶,۴۳۳	۱۵۸,۶۵۱	۶۴,۵۲
درآمدهای متفرقه غیر پولی	۶۵,۴۰۰	۱۲۳,۱۳۰	۸۸,۲۷

مأخذ: مرکز آمار ایران

جدول (۱۹-۱۰) متوسط درآمد سالانه یک خانوار به تفکیک، برحسب انواع درآمد در یک خانوار روستایی را نشان می‌دهد. بر اساس اطلاعات موجود در سال ۱۳۹۸، مجموع درآمد خانوار روستایی بالغ بر ۲۷۱,۳۰۲ هزار ریال بوده که در مقایسه با میزان درآمد خانوار روستایی در سال ۱۳۹۷ (۱۸۷,۶۱۵ هزار ریال) حدود ۶۱,۳۵ درصد رشد را نشان می‌دهد.

جدول ۱۹-۱۰. متوسط درآمد سالانه یک خانوار روستایی بر حسب انواع درآمد (هزار ریال)

گروه های درآمدی	۱۳۹۷	۱۳۹۸	درصد تغییرات
جمع	۱۸۷,۶۱۵	۳۰۲,۲۷۱	۶۱,۳۵
درآمد از حقوق بگیری	۵۱,۱۲۹	۶۶,۰۶۳	۲۹,۲۱
درآمد پولی از حقوق بگیری عمومی	۴,۲۵۹	۵,۴۵۹	۲۸,۱۸
درآمد غیر پولی از حقوق بگیری عمومی	۵۸۴	۹۶۹	۶۵,۹۲
درآمد پولی از حقوق بگیری تعاونی	۰	۰	۰
درآمد غیر پولی از حقوق بگیری تعاونی	۰	۰	۰
درآمد پولی از حقوق بگیری خصوصی	۴۵,۳۲۱	۵۷,۵۱۱	۲۶,۹
درآمد غیر پولی از حقوق بگیری خصوصی	۹۶۵	۲,۱۲۴	۱۲۰,۱
درآمد از مشاغل آزاد	۷۳,۰۴۱	۱۳۱,۹۲۵	۸۰,۶۲
درآمد پولی از مشاغل آزاد کشاورزی	۵۲,۰۷۴	۸۸,۳۴۴	۶۹,۶۵
درآمد غیر پولی از مشاغل آزاد کشاورزی	۹۳۹	۵,۳۲۵	۴۶۷,۰۹
درآمد پولی از مشاغل آزاد غیر کشاورزی	۱۹,۴۲۸	۳۶,۶۲۴	۸۸,۵۱
درآمد غیر پولی از مشاغل آزاد غیر کشاورزی	۵۹۹	۱,۶۳۲	۱۷۲,۴۵
درآمدهای متفرقه	۶۳,۴۴۶	۱۰۴,۷۳۳	۰۷,۶۵
درآمدهای متفرقه پولی	۳۹,۸۶۱	۶۱,۵۲۱	۵۴,۳۴
درآمدهای متفرقه غیر پولی	۲۳,۵۸۵	۲۱۲,۴۳	۸۳,۳۲

مأخذ: مرکز آمار ایران

جدول (۱۹-۱۱) سهم درآمد ناخالص سالانه یک خانوار به تفکیک گروه‌های درآمدی یک خانوار شهری را نشان می‌دهد. براساس اطلاعات موجود در سال‌های مورد بررسی بیشترین درصد تغییرات گروه درآمدی خانوارها با ۷۵۲,۸۲ افزایش به گروه درآمدی درآمد غیر پولی از حقوق بگیری تعاونی تعلق دارد. همچنین بیشترین درصد کاهش با ۲۵,۵۶٪ به درآمد غیر پولی از مشاغل آزاد کشاورزی تعلق دارد.

جدول ۱۹-۱۱. سهم درآمد ناخالص سالانه یک خانوار به تفکیک گروه‌های درآمدی
(خانوار شهری) (درصد)

گروه‌های درآمدی	۱۳۹۷	۱۳۹۸	درصد تغییرات
درآمد از حقوق‌بگیری	۳۱,۸۹	۲۷,۱۷	-۱۴,۸۰
درآمد پولی از حقوق‌بگیری عمومی	۱۳,۸۴	۱۰,۵۶	-۲۳,۷۱
درآمد غیر پولی از حقوق‌بگیری عمومی	۲,۲۷	۱,۷۷	-۲۱,۹۱
درآمد پولی از حقوق‌بگیری تعاونی	۰,۰۰	۰,۰۸	-
درآمد غیر پولی از حقوق‌بگیری تعاونی	۰,۰۰	۰,۰۱	۷۵۲,۸۲
درآمد پولی از حقوق‌بگیری خصوصی	۱۴,۷۶	۱۳,۵۱	-۸,۴۵
درآمد غیر پولی از حقوق‌بگیری خصوصی	۱,۰۲	۱,۲۴	۲۰,۹۴
درآمد از مشاغل آزاد	۱۸,۲۹	۱۸,۷۰	۲,۲۴
درآمد پولی از مشاغل آزاد کشاورزی	۳,۷۹	۳,۰۰	-۲۰,۸۳
درآمد غیر پولی از مشاغل آزاد کشاورزی	۰,۱۹	۰,۰۲	-۸۷,۲۵
درآمد پولی از مشاغل آزاد غیر کشاورزی	۱۴,۲۱	۱۵,۵۶	۹,۵۶
درآمد غیر پولی از مشاغل آزاد غیر کشاورزی	۰,۱۱	۰,۱۲	۳,۷۷
درآمدهای متفرقه	۴۹,۸۲	۵۴,۱۳	۸,۶۵
درآمدهای متفرقه پولی	۲۹,۶۹	۳۰,۴۸	۲,۶۶
درآمدهای متفرقه غیر پولی	۲۰,۱۳	۲۳,۶۵	۱۷,۴۹

مأخذ: مرکز آمار ایران

جدول (۱۹-۱۲) سهم درآمد ناخالص سالانه یک خانوار به تفکیک گروه‌های درآمدی یک خانوار روستایی را نشان می‌دهد. براساس اطلاعات موجود در سال‌های مورد بررسی بیشترین درصد تغییرات گروه درآمدی خانوارها با ۲۵۱,۴۶ درصد افزایش به گروه درآمدی

درآمد غیر پولی از مشاغل آزاد کشاورزی تعلق دارد. همچنین بیشترین درصد کاهش با ۵۶،۲۰٪ به درآمد پولی از حقوق‌بگیری عمومی تعلق دارد.

جدول ۱۹-۱۲. سهم درآمد ناخالص سالانه یک خانوار به تفکیک گروه‌های درآمدی

(خانوار روستایی) (درصد)

گروه‌های درآمدی	۱۳۹۷	۱۳۹۸	درصد تغییرات
درآمد از حقوق‌بگیری	۲۷،۲۵	۲۱،۸۲	-۱۹،۹۲
درآمد پولی از حقوق‌بگیری عمومی	۲،۲۷	۱،۸۰	-۲۰،۵۶
درآمد غیر پولی از حقوق‌بگیری عمومی	۰،۳۱	۰،۳۲	۲،۸۳
درآمد پولی از حقوق‌بگیری تعاونی	۰،۰۰	۰،۰۰	-
درآمد غیر پولی از حقوق‌بگیری تعاونی	۰،۰۰	۰،۰۰	-
درآمد پولی از حقوق‌بگیری خصوصی	۲۴،۱۶	۱۹،۰۰	-۲۱،۳۵
درآمد غیر پولی از حقوق‌بگیری خصوصی	۰،۵۱	۰،۷۰	۳۶،۴۱
درآمد از مشاغل آزاد	۳۸،۹۳	۴۳،۵۸	۱۱،۹۴
درآمد پولی از مشاغل آزاد کشاورزی	۲۷،۷۶	۲۹،۱۸	۵،۱۴
درآمد غیر پولی از مشاغل آزاد کشاورزی	۰،۵۰	۱،۷۶	۲۵۱،۴۶
درآمد پولی از مشاغل آزاد غیرکشاورزی	۱۰،۳۶	۱۲،۱۰	۱۶،۸۳
درآمد غیر پولی از مشاغل آزاد غیرکشاورزی	۰،۳۲	۰،۵۴	۶۸،۸۶
درآمدهای متفرقه	۳۳،۸۲	۳۴،۶۰	۲،۳۱
درآمدهای متفرقه پولی	۲۱،۲۵	۲۰،۳۲	-۴،۳۵
درآمدهای متفرقه غیر پولی	۱۲،۵۷	۱۴،۲۷	۱۳،۵۵

مأخذ: مرکز آمار ایران

در جدول (۱۹-۱۳) وضعیت مازاد/کسری بودجه خانوارهای شهری و روستایی استان همدان بررسی شده است. در سالهای ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ بودجه خانوار در مناطق شهری و

روستایی مازاد داشته است. همچنین میزان مازاد بودجه خانوار شهری و روستایی در سال ۱۳۹۸ نسبت به سال ۱۳۹۷ افزایش داشته است.

جدول ۱۹-۱۳. بررسی وضعیت مازاد / کسری بودجه یک خانوار شهری و روستایی

استان همدان

عنوان	واحد شمارش	۱۳۹۷	۱۳۹۸	درصد تغییرات
متوسط درآمد ناخالص شهری	هزارریال / درصد	۳۲۴,۸۵۱	۵۲۰,۵۸۰	۶۰
متوسط هزینه ناخالص شهری	هزار ریال / درصد	۳۱۹,۲۹۲	۴۴۹,۹۱۷	۴۱
مازاد یا کسری بودجه خانوار شهری	هزار ریال / درصد	۵,۵۵۹	۷۰,۶۶۳	۱,۱۷۱
متوسط درآمد ناخالص روستایی	هزارریال / درصد	۱۸۷,۶۱۵	۳۰۲,۲۷۱	۶۱
متوسط هزینه ناخالص روستایی	هزار ریال / درصد	۱۸۳,۴۴۵	۲۸۰,۶۱۹	۵۳
مازاد یا کسری بودجه خانوار روستایی	هزار ریال / درصد	۴,۱۷۰	۲۱,۶۵۲	۴۱۹,۲۳

مأخذ: مرکز آمار ایران

۱۹-۵. جمع‌بندی و ارائه توصیه‌های سیاستی برای استان

بودجه خانوار (درآمد و هزینه خانوار) به تفکیک شهری و روستایی در استان همدان طی سال‌های (۹۸-۱۳۹۷) بررسی شد. ضریب جینی در مناطق شهری استان با کاهش ۴,۵۳ درصدی روبرو بوده که این اتفاق حاکی از شرایط سیاست‌های اقتصادی کشور و استان و آثار آن بر توزیع درآمد در نقاط شهری استان است که در مقایسه با میانگین کشوری کاهش نسبتاً بالایی دارد. ضریب جینی در مناطق روستایی با ۱۷,۷۷ درصد افزایش مواجه بوده که از میانگین کشور بالاتر است و در مقایسه با مناطق شهری استان وضعیت نامطلوب در توزیع درآمد در مناطق روستایی را نشان می‌دهد. سهم نسبی گروه‌های ۱۰، ۲۰، ۴۰ و ۵۰ درصد ثروتمندترین افراد به فقیرترین افراد در مناطق شهری در سال ۱۳۹۸ نسبت به سال ۱۳۹۷ کاهش چشم‌گیری را نشان می‌دهد که در واقع به مفهوم نابرابری کم در توزیع درآمد خانوارها و جهت مطلوب بودجه خانوارهای مناطق شهری استان است. ولیکن سهم نسبی گروه‌های ۱۰، ۲۰، ۴۰ و ۵۰ درصد ثروتمندترین افراد به فقیرترین افراد در مناطق روستایی در سال ۱۳۹۸ نسبت به سال ۱۳۹۷ افزایش را نشان می‌دهد که در واقع به مفهوم افزایش نابرابری در توزیع درآمد خانوارها و جهت نامطلوب بودجه خانوارهای مناطق روستایی استان است. افزایش هزینه ناخالص خانوارها، افزایش درآمد

ناخالص خانوارهای شهری و روستایی در سال‌های مورد بررسی با وجود شرایط تورمی، افزایش نقدینگی و شرایط نسبتاً نامطلوب تولید و اشتغال در استان از جمله وضعیت بودجه خانوار استان می‌باشد. در این راستا سیاست‌های درآمدی کشور و به تبع آن جهت‌گیری‌های استان در سال‌های مورد بررسی به بهبودی شرایط توزیع درآمد در مناطق شهری استان شده و در مناطق روستایی استان دارای وضعیت نامطلوبی بوده است و منجر به وخیم شدن آن در مناطق شهری استان شده است. به‌منظور تقویت و بهبود بودجه خانوار استان در سال‌های آتی اجرای پیشنهادات راهبردی به شرح ذیل در این زمینه می‌تواند بسیار راهگشا باشد:

- فراهم نمودن زمینه‌های تعادل در بودجه خانوارهای شهری و روستایی از طریق شناسایی فرصت‌ها و پتانسیل‌های هر منطقه استان
- اتخاذ سیاست‌های تشویقی و حمایتی از خانوارها به‌منظور تعدیل هزینه‌های گروه کالاهای اساسی و خدمات، بهداشت و درمان و... از طریق گسترش بیمه‌های تأمین اجتماعی و درمانی، توسعه بهداشت عمومی، حمایت از خانوارهای بی‌بضاعت و کم‌درآمد از طریق نهادهای حمایتی و پشتیبان و توانمندسازی خانوارهای روستایی
- ایجاد زمینه‌های لازم برای اشتغال پایدار و مولد از طریق به‌کارگیری سیاست‌های تشویقی در زمینه تولید مولد، اصلاح قوانین و مقررات تولید و بهبود کسب و کار و انجام اقدامات لازم برای ممانعت از مهاجرت روستاییان به شهرها، شناسایی مزیت‌های نسبی استان برای افزایش سرمایه‌گذاری و تولید و تقویت درآمد خانوارها، توسعه زیر-ساخت‌ها در روستاها
- اصلاح فرایند و رویه‌های توزیع، تأمین و نظارت و کنترل قیمت کالاها و خدمات مصرفی به‌منظور تعدیل هزینه‌های خانوارهای شهری و روستایی
- اجرای صحیح هدفمندسازی یارانه‌ها و قطع یارانه افراد متمکن از طریق شیوه‌های علمی
- گسترش بیمه‌های اجتماعی و درمانی به‌منظور حمایت از خانوارها
- ایجاد اشتغال پایدار از طریق به‌کارگیری فرصت‌ها و پتانسیل‌هایی هر منطقه
- کنترل تورم و جلوگیری از افزایش قیمت کالاهای اساسی
- حمایت از خانوارهای بی‌بضاعت و کم‌درآمد از طریق نهادهای حمایتی

فهرست منابع

- اشتریان، کیومرث (۱۳۸۷)، "رهیافت نهادی در سیاستگذاری نوآوری تکنولوژیک"، فصلنامه سیاست: مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، (۱۳۸)، ص ۱۷.
- بهبودی، داود، برقی اسکویی، محمد مهدی، محمدی خانقاهی، رباب (۱۳۹۶). "اثرات افزایش سرمایه گذاری و بهره‌وری بخش معدن بر ارزش افزوده و صادرات بخش‌های مختلف اقتصادی ایران"، نظریه‌های کاربردی اقتصاد، (۴): ۱۹۹-۲۲۸.
- بهبودی، داوود، برقی اسکویی، محمد مهدی، محمدی خانقاهی، رباب (۱۳۹۸). "اثرات توسعه بخش معدن و صنایع معدنی بر درآمد خانوارها و دولت در ایران"، فصلنامه علمی مدل‌سازی اقتصادی، (۴۵)، ۱۳-۱۱۵.
- دهقانی، فرید، مقصودی، ابراهیم (۱۳۹۵). "مقایسه تطبیقی اقتصاد معدن در کشورهای شیلی، کانادا و ایران"، گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات انرژی، صنعت و معدن.
- شاکری بستان آباد، رضا؛ جلیلی، زهرا و صالحی کمرودی، محسن " (۱۳۹۸). "تأثیر منطقه ای سیاست پولی بر اشتغال استانهای صنعتی ایران: رهیافت مدل خودرگرسیون برداری عامل افزوده ساختاری SFAVAR"، فصلنامه علمی پژوهشی پژوهشهای رشد و توسعه اقتصادی، (۳۵)، ۹-۷۹.
- مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی (۱۳۹۴). "دورنمای رشد صنعتی در اقتصاد ایران"، شماره گزارش ۱۴۶۰۱.
- چکیده نتایج طرح آماری هزینه و درآمد خانوارهای شهری و روستای طی سال‌های ۱۳۹۷-۱۳۹۸.
- تغییرات هزینه و درآمد خانوارهای کشور طی دو سال منتهی به سال ۱۳۹۸، اتاق بازرگانی، صنایع و معادن و کشاورزی تهران.
- مروری بر منابع درآمدی خانوارهای کشور سال‌های ۱۳۹۷-۱۳۹۸، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.
- گزارش بهار ۱۳۹۹ مرکز پایش بهبود محیط کسب و کار اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران.
- گزارش تابستان ۱۳۹۹ مرکز پایش بهبود محیط کسب و کار اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران. گزارش پاییز ۱۳۹۹ مرکز پایش بهبود محیط کسب و کار اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران.

- گزارش زمستان ۱۳۹۹ مرکز پایش بهبود محیط کسب و کار اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران.
- سالنامه آماری استان همدان در سال‌های ۹۷-۱۳۹۳.
- روزنامه دنیای اقتصاد

آمار و اطلاعات اخذ شده از دستگاه‌های اجرایی استان:

- اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی همدان
- اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی
- اداره کل راه آهن غرب (همدان)
- اداره کل راهداری و حمل و نقل جاده‌ای استان همدان
- اداره کل گمرک استان همدان
- اداره کل مسکن و شهرسازی استان همدان
- آمار و اطلاعات امور شعب بانک تجارت استان همدان
- آمار و اطلاعات امور شعب بانک توسعه تعاون استان همدان
- آمار و اطلاعات امور شعب بانک توسعه صادرات استان همدان
- آمار و اطلاعات امور شعب بانک رفاه کارگران استان همدان
- آمار و اطلاعات امور شعب بانک سپه استان همدان
- آمار و اطلاعات امور شعب بانک صادرات استان همدان
- آمار و اطلاعات امور شعب بانک صنعت و معدن استان همدان
- آمار و اطلاعات امور شعب بانک قوامین استان همدان
- آمار و اطلاعات امور شعب بانک کشاورزی استان همدان
- آمار و اطلاعات امور شعب بانک مسکن استان همدان
- آمار و اطلاعات امور شعب بانک ملت استان همدان
- آمار و اطلاعات امور شعب بانک ملی استان همدان
- آمار و اطلاعات امور شعب بیمه‌های خصوصی استان همدان
- آمار و اطلاعات امور شعب پست بانک استان همدان
- آمار و اطلاعات امور شعب مرکزی بیمه ایران
- آمار و اطلاعات سازمان هدفمندسازی یارانه‌ها
- آمار و اطلاعات سازمان جهاد کشاورزی استان همدان
- آمار و اطلاعات سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران
- آمار و اطلاعات اداره کل بیمه سلامت استان همدان
- آمار و اطلاعات دانشگاه علوم پزشکی استان همدان
- آمار و اطلاعات شرکت آب و فاضلاب روستایی استان همدان
- آمار و اطلاعات شرکت آب و فاضلاب شهری استان همدان
- آمار و اطلاعات شرکت برق استان همدان
- آمار و اطلاعات شرکت گاز استان همدان

- شرکت بیمه ایران شعبه مرکزی استان همدان
- شرکت بیمه آسیا شعبه مرکزی استان همدان
- شرکت بیمه البرز شعبه مرکزی استان همدان
- شرکت بیمه دانا شعبه مرکزی استان همدان
- شرکت بیمه رازی شعبه مرکزی استان همدان
- شرکت بیمه سینا شعبه مرکزی استان همدان
- شرکت بیمه سامان شعبه مرکزی استان همدان
- شرکت بیمه نوین شعبه مرکزی استان همدان
- شرکت بیمه معلم شعبه مرکزی استان همدان
- شرکت بیمه میهن شعبه مرکزی استان همدان
- شرکت بیمه آرمان شعبه مرکزی استان همدان
- شرکت بیمه کوثر شعبه مرکزی استان همدان
- شرکت بیمه سرمد شعبه مرکزی استان همدان
- شرکت بیمه دی شعبه مرکزی استان همدان
- شرکت بیمه پاسارگاد شعبه مرکزی استان همدان
- شرکت بیمه پارسیان شعبه مرکزی استان همدان
- شرکت بیمه کارآفرین شعبه مرکزی استان همدان
- شرکت بیمه ما شعبه مرکزی استان همدان
- شرکت بیمه تجارت نو شعبه مرکزی استان همدان
- شرکت بیمه تعاون شعبه مرکزی استان همدان
- شرکت بیمه حکمت صبا شعبه مرکزی استان همدان
- شرکت بیمه آسماری شعبه مرکزی استان همدان
- تالار بورس منطقه‌ای همدان
- خزانه معین استان همدان
- سازمان جهاد کشاورزی استان همدان
- سازمان صنعت، معدن و تجارت استان همدان
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان همدان
- سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان همدان
- شرکت توزیع نیروی برق استان همدان
- شرکت گاز استان همدان
- شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران منطقه همدان

- شهرداری همدان
- فرودگاه همدان
- سایت وزارت راه و شهرسازی
- سایت وزارت امور اقتصادی و دارایی